

LEIPZIG UNIVERSITY
FACULTY OF ECONOMICS AND MANAGEMENT SCIENCE

II INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE

**ECONOMY AND SOCIETY:
A MODERN FOUNDATION
FOR HUMAN DEVELOPMENT**

June 23th, 2017

Proceedings of the Conference

Part I

**Leipzig
2017**

Organising Committee

Martina Diesener	Professor, Dr. of Economics, Head of Faculty of Economics and Management Science, Leipzig University, Germany;
Bernd Süßmuth	Professor, Dr. of Economics, Head of Institute of Empirical Economic Research;
Andrzej Pawlik	Profesor, dr hab., Head of the Institute for Entrepreneurship and Innovation, State University of Jan Kochanowski, Poland;
Bogoyavlenska Yuliya	Ph.D, Assistant Professor in Economy, Head of Department of Personnel Management and Labour Economics, Zhytomyr State Technological University, Ukraine;
Ekaterine Natsvlshvili	Associate Professor, Dr. of Economics, Faculty of Business, Consultant of VET Project, National Center of Educational Quality Enhancement, Sulkhani-Saba Orbeliani Teaching University, Tbilisi, Georgia;
Galina Ulian	Professor, Dr. of Economics, Dean of Faculty of Economic Sciences, State University of Moldova;
Jan Žukovskis	Associate Prof., Dr. of Economics, Head of Business and Rural Development Management Institute, Aleksandras Stulginskis University, Kaunas, Lithuania;
Natia Gogolauri	Professor, Dr. of Economics, Head of Faculty of Business, Sulkhani-Saba Orbeliani Teaching University, Georgia;
Olga Chwiej	Associate Professor, Dr. of Economics, freelancer scientist, Poland;
Shaposhnykov Kostyantyn	Professor, Dr. of Economics, Head of Black Sea Research Institute of Economy and Innovation, Ukraine;
Yuliana Dragalin	Ph.D., Dr. of Economics, As. Professor, Dean of Faculty of Economic Sciences, Free International University, Moldova.

II International Scientific Conference Economy and Society: a Modern Foundation For Human Development: Conference Proceedings, Part 1, June 23th, 2017. Leipzig, Germany: Baltija Publishing. 176 pages.

CONTENTS

MODERN ECONOMIC THEORIES AND ITS ROLE IN THE DEVELOPMENT OF CIVILIZATION

Жукова Л. М. КОНЦЕПЦІЯ КОРПОРАТИВНОГО ГРОМАДЯНСТВА В КОНТЕКСТІ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ	1
Диденко Л. В., Кондрашова-Диденко В. И. СОВРЕМЕННОСТЬ: ЭКОНОМИКА – ОБЩЕСТВО – ЧЕЛОВЕК.....	4
Мартин О. М., Великий Н. Р. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО РІВНІВ БЕЗПЕКИ В КОНТЕКСТІ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ЕКОНОМІЧНОЇ ТА ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ	7
П'ясецька-Устич С. В. ДЕТІНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН ЯК НЕОБХІДНА ПЕРЕДУМОВА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ.....	10
Федорчук Н. В., Шевчук Ж. А. ДЕ ЯКІ АСПЕКТИ АЛЬТЕРНАТИВНИХ КОНЦЕПЦІЙ ТЕОРІЇ МАКРОЕКОНОМІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ	13

THE WORLD ECONOMY AS THE FOUNDATION OF MODERN HUMAN DEVELOPMENT

Стасюк Н. Р., Боргнікова М. Г. ОСОБЛИВОСТІ ТА ОБСЯГИ ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ.....	16
Зварич Р. Є. ІМПЕРАТИВИ АЛЬТЕРГЛОБАЛІЗАЦІЇ	19
Kochkina N. Yu., Blyostkina A. E. COMPETITIVE POSITIONS OF ITALIAN PRODUCERS IN THE UKRAINIAN WINE MARKET	21
Попова А. М. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ ЗА ДОПОМОГОЮ ВПРОВАДЖЕННЯ СВІТОВИЙ ТУРИСТИЧНИЙ БІЗНЕС В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	26
Сергієнко С. С., Орлова-Курилова О. В. ВИЗНАЧЕННЯ РОЛІ ВЕРТИКАЛЬНИХ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ ЯК ІННОВАЦІЙНО-ІНТЕНСИВНОГО ВИРОБНИЦТВА ДЛЯ УКРАЇНИ.....	28
Khomenko O. V. TAIWAN'S INNOVATION POLICY IN THE GLOBAL ECONOMIC PERSPECTIVE	30
Shevchenko V. Y. BANKING DEVELOPMENT AND PRODUCTIVITY: INTERNATIONAL CONTEXT	34

ECONOMICS AND MANAGEMENT OF NATIONAL ECONOMY: THE FORMATION OF NATIONAL MODELS OF ECONOMIC SYSTEMS

Paweł Dziekański, Andrzej Pawlik KONKURENCYJNOŚĆ GMIN WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO COMPETITIVENESS OF COMMUNES IN ŚWIĘTOKRZYSKIE VOIVODESHIP.....	38
Бобик І. О. ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ	42
Богузь Д. С., Ковальчук С. Я. ЗОНА ВЛІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ	45
Бушовська Л. Б., Возняківська О. Р. АНАЛІЗ ПЕРЕДУМОВ ТА ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ.....	48

Данилович-Кропивницька М. Л., Гуменюк В. В. ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ МІЖОРГАНІЗАЦІЙНИХ МЕРЕЖ В УКРАЇНІ.....	51
Дейнеко Л. В., Кушніренко О. М., Зарудна О. С. УМОВИ ТА ПЕРСПЕКТИВНІ ЗАВДАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОТЕНЦІАЛУ ДЕРЕВООБРОБНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ	54
Піпа А. О. IMPROVEMENT OF EVALUATION OF EFFICIENCY OF STATE ADJUSTMENT OF INVESTMENT PROCESS BY USING MODELING APPROACH	57
Каплін М. І., Білан Т. Р., Макаров В. М. МОДЕЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ВУГІЛЬНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В УМОВАХ СВІТОВОГО РИНКУ	60
Колупасєва І. В. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВАЖЕЛІВ РЕГУЛЯТОРНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ	63
Корень Н. В. БЮДЖЕТНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ	66
Корж Н. В. ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА В УКРАЇНІ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ШЛЯХИ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ	70
Ляховець В. О. СТРАХУВАННЯ ВРХ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ РОЗВИТКУ РИНКУ ЯЛОВИЧИНИ	73
Мельниченко О. А., Радькова О. С. ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПОВОДЖЕННЯМ З ТВЕРДИМИ ПОБУТОВИМИ ВІДХОДАМИ В УКРАЇНІ	75
Mushtina N. V., Petropavlovska S. E. AN ANALYSIS OF THE SCANDINAVIAN MODEL OF NATIONAL ECONOMY	78
Пархоменко Л. А. ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ І АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ	81
Пішенін І. К. ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ ДЕРЖАВИ	84
Rozdniakova A. M. MAKING UKRAINIAN CITIES MORE PEOPLE-ORIENTED VIA «SMART CITY» CONCEPT IMPLEMENTATION	87
Ружинська Н. О. МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ РОЗВИТКУ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ	91
Станасюк Н. С. СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВА СКЛАДОВА ПРОМИСЛОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ	94
Супрун В. В., Максимчук В. В. ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ МОДЕЛІ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ І НАВЧАННЯ В УКРАЇНІ	97
Танасієнко Н. П., Забурмеха Л. І., Карапіщенко Л. В. ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	100
Ткаченко Д. О., Осташко Т. О. АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ПРЯМИЙ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ ЧЕРЕЗ ТНК ЗА 2010-2016 РОКИ	103
Удовиченко Н. М. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ	106
Халатур С. М., Гармаш М. Є. СТРУКТУРА АКТИВІВ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ	109
Чебан І. В., Діброва А. Д. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ТА СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ РИНКУ БІОЕНЕРГІЇ	112

Шедяков В. Е. ОТРАЖЕНИЕ НАЧАЛ СТАБИЛЬНОСТИ И РАЗВИТИЯ В ОБЩЕСТВЕННЫХ НОРМАХ	116
ENTREPRENEURSHIP AND BUSINESS CULTURE: HUMANIZATION OF BUSINESS	
Чухрасва Н. М. ПЕРСПЕКТИВИ ЗРОСТАННЯ ІТ-АУТСОРСИНГУ НА УКРАЇНСЬКОМУ РИНКУ	119
BUSINESS ECONOMICS AND CORPORATE GOVERNANCE: SOCIO-ECONOMIC ASPECTS	
Andryeyeva N. M., Zinkovska D. V. IMPLEMENTATION OF FORESIGHT METHODOLOGY INTO THE DIAGNOSTICS OF MARKETING POLICY OF UKRAINIAN ENTERPRISES	122
Бортнік С. М., Скомороха Ю. І. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОПЛАТИ ПРАЦІ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	125
Грабчук І. Ф., Бугайчук В. В., Бродський Ю. Б. МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ КОРМОВИРОБНИЦТВА НА ІННОВАЦІЙНІЙ ОСНОВІ.....	128
Захаренко Н. С. РОЗРОБКА МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ СТРАТЕГІЧНИХ АЛЬЯНСІВ	132
Kuznetsova M. O. SUSTAINABLE ENERGY MANAGEMENT: MULTIPLE-PERSPECTIVE APPROACH.....	135
Мельник К. В., Гаєвська К. С. РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ	137
Мукутиук О. Л. DIRECTIONS FOR STRENGTHENING THE MANAGEMENT MECHANISM OF ECONOMIC SECURITY SYSTEM OF THE ECONOMIC ENTITIES IN THE COURSE OF LEASING OPERATIONS	140
Назарчук О. О., Лисенко Ж. П. МЕХАНІЗМ САНАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ.....	142
Novukova N. M. ELABORATION OF A PROGRAM OF AN ENTERPRISE ECONOMIC DEVELOPMENT	145
Панькова К. В., Войнаренко М. П. СИСТЕМА ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МАРКЕТИНГУ В УПРАВЛІННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ МАШИНОБУДІВНОГО ПІДПРИЄМСТВА	147
Пісковець О. В. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	151
Ruda I. I., Zhyvko Z. B., Ruda O. I. DIE WETTBEWERBSFÄHIGKEIT DES UNTERNEHMENS UNTER DER PRÄMISSE DER OFFENSIVEN UND DEFENSIVEN STRATEGIE.....	153
Савко О. Я., Шкварок Х. АНАЛІЗ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ РОЗРАХУНКУ ФІНАНСОВИХ КОЕФІЦІЄНТІВ	156
Скриньковський Р. М., Крамар М. О. КОМПЕНСАЦІЙНА ПОЛІТИКА ЯК ЧИННИК ГАРМОНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИХ ВІДНОСИН	159

Фіголь С. І. ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ АВТОСЕРВІСУ З ОПТОВОЇ ТА РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ	161
Чугрій Н. А., Чугрій Г. А. СОРТ РОСЛИН ЯК ІННОВАЦІЙНА ОСНОВА РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА	164
Shevchenko N. V. THE CASH FLOW OF PUBLIC TRADED COMPANIES IN UKRAINE: THEORETICAL ASPECT	167

MODERN ECONOMIC THEORIES AND ITS ROLE IN THE DEVELOPMENT OF CIVILIZATION.

Жукова Л. М., к.е.н., доцент кафедри,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
м. Харків, Україна

КОНЦЕПЦІЯ КОРПОРАТИВНОГО ГРОМАДЯНСТВА В КОНТЕКСТІ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Ефективне функціонування сучасного ринку перебуває в прямій залежності від узгодженої взаємодії його суб'єктів, які вступають в різного роду економічні відносини. Нині міцніше усвідомлення того, що для успішного розвитку ринкові відносини повинні бути укорінені в широкий контекст соціальних цінностей.

На сучасному етапі розвитку України одним із головних чинників, що визначає перспективи соціальної еволюції, є культура взаємин держави, бізнесу та суспільства в напрямку посилення соціальної спрямованості ринкової економіки. На стику взаємодії цих акторів формується економіка, механізми якої повинні сприяти вирішенню соціальних проблем у системі ринкових відносин. Такий діалог може ефективно розвиватися тільки на основі зближення позицій щодо стратегічних проблем розвитку, пошуку консенсусу щодо пріоритетів і меж зростання. Отже, найважливіші напрями внутрішньої політики держави пов'язані з відтворенням соціальних ресурсів і забезпеченням як стабільності соціальної системи, так і динамічності її розвитку. І саме ці питання покликана вирішувати соціальна політика, яка реалізується шляхом вжиття соціальних заходів і здійснення програм, ініційованих державою, а також приватними корпораціями та громадськими організаціями.

Світовий досвід переконливо свідчить, що корпорації мають переваги порівняно з іншими організаційно-правовими формами підприємництва, а корпоративний сектор як інститут держави є досить вагомим чинником сталого розвитку країни і впливає на суспільні й економічні відносини.

Сучасний період розвитку суспільних відносин характеризується тим, що в світі відбулося переосмислення ролі корпоративного сектора в розвитку економіки і соціальної політики. Зі збільшенням країн, які переймають ринкові підходи до соціальної політики, підвищується усвідомлення важливості корпорацій для економіки конкретної країни і добробуту громадян. Адже, відносини власності, які формуються в корпоративному секторі економіки, – це соціально-економічні відносини, які зумовлюють історичну специфіку економічної системи, її соціальну структуру, систему влади.

Створення належних умов функціонування суб'єктів корпоративних відносин, сприяння підвищенню ефективності їх діяльності, а також залучення інвестицій у національну економіку залежить, перш за все, від застосування

високих стандартів корпоративного управління, впровадження механізму захисту прав інвесторів, вибору правильної управлінської та виробничої стратегії, збалансування інтересів учасників корпоративних відносин, поєднання економічної політики з соціальною та їх гармонізація [1, с. 191]. Тому еволюцію політики забезпечення корпоративних інтересів, на наш погляд, доцільно розглядати з позицій реалізації концепції корпоративного громадянства та соціальної політики корпорацій.

Концепція корпоративного громадянства базується на відповідальній суспільній поведінці компанії, має на меті включення бізнесу в системну взаємодію з іншими соціальними інститутами для спільної участі у здійсненні стратегії сталого розвитку держави і передбачає відповідальність компаній за події в країні і взаємну відповідальність держави перед бізнесом і суспільством.

Щодо власне терміна «корпоративне громадянство», то корпорація в ньому має розумітися як інститут сучасного соціуму, елемент системи суспільних інститутів. Аналіз діяльності корпорації у термінах корпоративного громадянства можна застосовувати лише тоді, коли бізнес свідомо позиціонує себе в системі суспільних і культурних відносин, а не розглядає їх як «зовнішнє середовище» [2, с. 124]. При такому підході компанія може сама надавати та забезпечувати соціальні права, гарантувати дотримання громадянських прав і виступати одним із каналів реалізації цих прав, оскільки модель корпоративного громадянства визначає роль корпорації як одного з інститутів, що забезпечує громадянські права людей. Отже, корпорація з позиції корпоративного громадянина разом із представниками держави і громадянського суспільства формулює цінності, здатні забезпечити стійкий розвиток і захист інтересів всіх стейкхолдерів (від англ. *stakeholder* – власник частки, одержувач відсотка, учасник справи), а також закладає ці цінності в основу корпоративного управління.

Матеріальним фундаментом корпоративного громадянства є концепція корпоративної соціальної відповідальності (КСВ). Найбільш помітний прогрес у реалізації принципів соціальної відповідальності бізнесу за останні роки спостерігається саме в напрямку взаємодії корпорації зі стейкхолдерами. Ефективний діалог зі стейкхолдерами розглядається теоретиками як ключовий елемент якісного корпоративного громадянства. Якщо для країн ЄС характерною є тенденція системного бачення проблеми взаємодії корпорації й суспільства, що проявляється у практичній реалізації концепції корпоративного громадянства (благодійність, корпоративне волонтерство, підтримка соціальних програм), то для України серйозною проблемою є дотримання норм взаємодії зі стейкхолдерами. Проблему обумовлює характер законодавчого регулювання відносин «держави – корпорація – суспільство». Ці питання в ЄС давно регулюються законодавчо та знаходяться під пильною увагою численних міжнародних організацій [3], тобто взаємовідносини бізнесу зі стейкхолдерами досягли високого рівня інституціоналізації в рамках розвитку інститутів соціального партнерства. В Україні ж навпаки, корпоративне громадянство як «поступальний процес руху» від первинних чинників громадянства (сплата податків, забезпечення зайнятості, дотримання законів) до соціальних інновацій

(через розвиток взаємодії зі стейкхолдерами) залишається далеким від загальносистемної практичної реалізації. Вітчизняною особливістю є низька легітимність корпоративної власності, пов'язана з відсутністю у корпорацій повноцінного політичного ресурсу для встановлення і підтримки свого суспільного статусу і паритетних відносин із владою, а також із відсутністю довіри між суспільством і бізнесом, що є важливою умовою для конструктивної взаємодії між ними.

В обговоренні викликів глобалізації вагомим чинником, який сприяє просуванню тематики корпоративного громадянства, є розширення впливу транснаціональних корпорацій як провідних суб'єктів світової політики на соціально-економічний розвиток суспільства. Розвиток українських ТНК через розширення зовнішніх ринків, активізацію інноваційно-інвестиційної діяльності може сприяти поліпшенню економічної ситуації та підвищенню економічної стабільності держави. Саме в цьому контексті корпоративне громадянство розглядається як елемент системи взаємовідносин у суспільстві в рамках якої корпорації беруть на себе частину функцій держави по забезпеченню та захисту громадянських і соціальних прав населення. Це відбувається у випадку коли цю функцію держава виконує не в повній мірі або не виконує зовсім. Ця роль транснаціональних корпорацій сьогодні особливо актуальна в країнах, що розвиваються.

Інтеграція України до соціального простору ЄС вимагає осмислення нових важелів дієвості моделі корпоративного громадянства в українських реаліях. У цьому зв'язку постає питання про якість інститутів соціального розвитку. Успішна політика соціальної якості здатна забезпечити стабільну генерацію високоякісного людського та соціального капіталу [4]. Враховуючи відповідну європейську практику в контексті завдань і потенційних соціальних ризиків виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, наша держава потребує нового формату та сучасних підходів соціальної політики в напрямку поетапного переходу корпоративного сектора як інституту держави до політики соціальної якості. Для реалізації концепції соціальної якості необхідне макроекономічне підґрунтя, притаманне розвиненим країнам, та створення відповідного інституційного середовища для ефективного розвитку державних інститутів.

Література:

1. Птащенко Л. О. Місце соціальної політики в корпоративному управлінні [Текст] / Л. О. Птащенко // Комунальне господарство міст: Наук.-техн. зб. – К.: Техніка, 2009. – Вип. 89. – С. 190-194.
2. Хома Н. М. Корпоративне громадянство як форма взаємодії держави, бізнесу та суспільства [Текст] / Н. М. Хома // Панорама політологічних студій: Науковий вісник Рівненського державного гуманітарного університету. – Рівне: РДГУ, 2013. – Вип. 11. – С. 122-129.
3. Дубняк М. О. Політико-соціальні обставини практичної реалізації концепції відповідального корпоративного громадянства [Текст] / М. О. Дубняк // Молодий вчений. – 2014. – № 1(04). – С. 204-207.
4. Бурлай Т. В. Політика соціальної якості в контексті Угоди про асоціацію між Україною та ЄС [Текст] / Т. В. Бурлай // Економіка і прогнозування. – 2015. – № 4. – С. 81-95.

Диденко Л. В., к.философ.н., доцент,
Кондрашова-Диденко В. И., к.э.н., доцент,
Киевский национальный университет
имени Тараса Шевченко
г. Киев, Украина

СОВРЕМЕННОСТЬ: ЭКОНОМИКА – ОБЩЕСТВО – ЧЕЛОВЕК

Две изменяемые единицы, которые всегда определяют разворачивание всех событий и ситуаций, – это человек и мир. Первый появился во втором и принялся его обустраивать. Обустройство внешнего пространства стимулировало ориентирование субъекта на индивидуальные интеллектуальные практики, т. е. саморазвитие. Сейчас – в XXI веке – человек, с одной стороны, растерян-и-потерян из-за переизбытка товаров и услуг, большинство из которых ему в жизненном пространстве пригодиться не могут (моментный срез); с другой стороны, обеспокоен будущим, которое последовательно отменяется в результате антроподействий (футурологический срез). Впрочем, существует еще и третья сторона, в рамках которой человек сетует относительно свершившихся событий, которые составляют результаты «лучших вариантов» (срез прошлого).

Современность – это период разворачивания событий, которые мы сами непосредственно фиксируем и/или формируем высказывания относительно их поэтапного дления. *Экономика* – практическая сфера деятельности субъекта, основой которой является управление и распределение ресурсов (природных, искусственных, человеческих и др.). *Общество* – ситуативно формирующееся объединение субъектов, предполагающих интересосоудовлетворение через выстраивание разноуровневых по сложности и темпорально (не)зависимых сетевых связей. *Человек* – одна из сложных самоорганизующихся систем, жизнедеятельность которой зиждется на полисферной активности по освоению мира и комфортизированию будущих условий существования антропоединиц.

Современность связана с динамичностью различных феноменов – «мир», «человечество», «цивилизация», «общество», «экономика», «культура», «человек». Все они взаимосвязаны и взаимообусловлены: один является причиной, другой – средством, а третий – результатом познаваемого явления и/или процесса. Статусность каждого феномена зависит от конкретной ситуации и типа/уровня мышления исследователя и/или практика.

Предложенная тема легко меняет направление: можно рассматривать вариант «экономика – общество – человек», а также вариант «человек – общество – экономика». В линейной модели такие «перевороты» вполне допустимы: второй вариант соответствует историческому переходу от отдельного человека, выделившегося из естественной среды (природы), к формированию субъект-объединения (общества в форме общности) и постепенному акцентированию внимания на перечне основных правил хозяйствования (экономика); первый вариант иллюстрирует обеспечение ресурсами всех («общества», многих субъектов) и каждого (человека). Из этого следует несколько замечаний:

1) *общество*, согласно классическому пониманию, является собой иерархическое образование, сформированное для соблюдения интересубъектного баланса; 2) *общность* предполагает исключительно объединение единиц вокруг одного элемента и/или фактора/параметра; 3) *общество в форме общности* – это простое иерархическое образование, сформированное для соблюдения интересубъектного баланса в рамках племени (и/или рода) через рациональное (возможно, даже прагматическое) распределение сил/умений/навыков антропоединиц при сохранении единства на духовном (мировоззрение, принципы, ценности и др.) и практическом (обмен опытом, совместное владение артефактами, средствами труда, оружием и др. элементами жизнеупрощения) уровнях; 4) со времени первобытного строя *общество изменялось*: оно усложнялось структурно (уровни, ответвления, элементы) и постепенно утрачивало ориентирование на Актора (антропоединицу), что привело к идеям «общество – идеальное образование, к формированию которого стремится все человечество», «общество – эфемерное образование социологии» и др.; 5) *экономику* с древности истолковывали в рамках одного дома/хозяйства, которое «вели» в личных интересах самих владельцев (ресурсообеспечение и выгодный обмен излишков, увеличение доли которых привело к формированию узкоспециализированных предприятий); 6) *термин «общество»* часто используют в качестве синонима к большому количеству субъектов, что терминологически не вполне верно; 7) *человек* – это Актор, т. е. «единица действующая», производящая и потребляющая.

Линейная модель ориентирована на прошлые эпохи. XXI век вносит коррективы: циклическая модель актуализирует не только «запросы», но и соизмеряет «ответы». Рассмотрим второй вариант («человек – общество – экономика»), который более логичен, через циклическую модель. Единица (человек) формирует вопрос другому субъекту относительно решения конкретных вопросов/задач/ситуаций, с которыми возникли трудности. Создается акторная сеть, в которую включены не только специалисты из узких областей по решению конкретных вопросов/задач/ситуаций, но и междисциплинарные специалисты, а также не специалисты, ибо каждый из них может заметить «недостающее звено» в решении уже упомянутых вопросов/задач/ситуаций. Интеллектуальное и практическое обогащение Акторов неизбежно: каждый из них имеет равные права на производимые в ходе коммуникации результаты, разница только в двухуровневом понимании (во-первых, что именно найдено – это известно только Единице, ибо она является вопрошающей, т. е. ищущей; во-вторых, каким образом это найденное – если оно действительно таковым является – можно применить для максимизирования результатаполучения и минимизирования спектра негативных последствий), которое «открыто» только Единице. «Авторские права» на варианты решений каждый участник акторной сети «присваивает» себе, но истолкование и применение их может быть различным. При формировании акторной сети экономика является «ресурсной базой», благодаря которой потребители со стандартными запросами удовлетворяют их «по шаблону» (спрос рождает предложение). Впрочем нестандартные запросы

(всегда исходят от Единиц, которые «смотрят в будущее» и видят тенденции наперед) формируют обновление шкалы спрос-предложение, а также задают новые потребительские стандарты, которые влияют на поведенческие основания субъектов. Таким образом, экономика «возвращается» к человеку (исходной точке). С одной стороны, она «доставляет запрос» субъектам: правда, этот запрос весьма упрощен по параметрам для удешевления производства и минимизации затрат (позиция экономики); с другой стороны, это способ Единице убедиться в жизнеспособности её идей, которые внедрены в производство и/или реализованы в отдельном продукте/услуге: формула «если это нужно мне/одному, возможно, понадобится кому-то еще в будущем» (позиция Единицы, человека).

Ранее мы упомянули, что экономика связана с ресурсами, которые можно разграничить на природные (естественным образом появляющиеся без антропоучастия), искусственные (созданные человеком, артефактные), человеческие (сам Актор, являющийся потенциальным источником прогрессивно-регрессирующих идей, новатором, самосовершенствующейся системой возможных изменений) и др. Экономику часто истолковывают в классическом ключе: через предметы и результаты производства, включающие прибыль, расходы, риски и др. элементы, большинство из которых антропоформированы. В последние 10-15 лет экономику понимают в аспекте хозяйствования, т. е. доступности необходимых элементов для жизнедеятельности отдельного человека, который оптимально использует результаты труда других для самосовершенствования. Экономика – это индустриальный тип производства.

Начало века – время изменений и переориентирования. Превалирующая «тенденция новативности» уже является массовой на уровне прокламирования, хотя практицирование отсутствует. Констатируем: 1) изменения, которые необходимы каждому представителю человечества, реализовывают не во всех сферах и/или сегментах с одинаковой скоростью; 2) человек может быть новатором только в случае индивидуальной, а не командной работы; 3) общество – это акторная сеть по удовлетворению индивидуальных запросов/желаний в форме интересов; 4) экономика является ретранслятором и распределителем ресурсов, которые необходимы для жизнедеятельности Акторов; 5) современность – это «время индивидуальной презентации новативных идей» для улучшения условий субъектсуществования, которые должны быть ориентированы на постоянное самосовершенствование и достижение благосостояния на уровне отдельной страны и мира.

Мы пришли к выводам: современное общество и человек предполагают динамичность, т. е. инновационное развитие. Современность – это Я, которое является уникальным, действующее согласно общечеловеческой ценностной шкале, а также ориентированное на обучение других быть собой настоящим.

Мартин О. М., к.е.н., доцент,
Великий Н. Р., курсант,
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності
Львів, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО РІВНІВ БЕЗПЕКИ В КОНТЕКСТІ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ЕКОНОМІЧНОЇ ТА ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ

В сучасній теорії безпеки і практиці забезпечення безпеки швидкі трансформаційні зміни у світовому цивілізаційному просторі обумовили зміну уявлень про безпеку, що, з одного боку, стало поштовхом до радикального переосмислення місця безпеки як в ієрархії потреб та інтересів людини, так і господарюючих суб'єктів, регіонів, держав та світу в цілому. Безпрецедентні трансформаційні зміни, з іншого боку, надзвичайно загострили питання конкурентної боротьби між державами, забезпечення високого рівня конкурентоспроможності національних економік.

Сучасна наукова думка розширює поняття безпеки за такими напрямками:

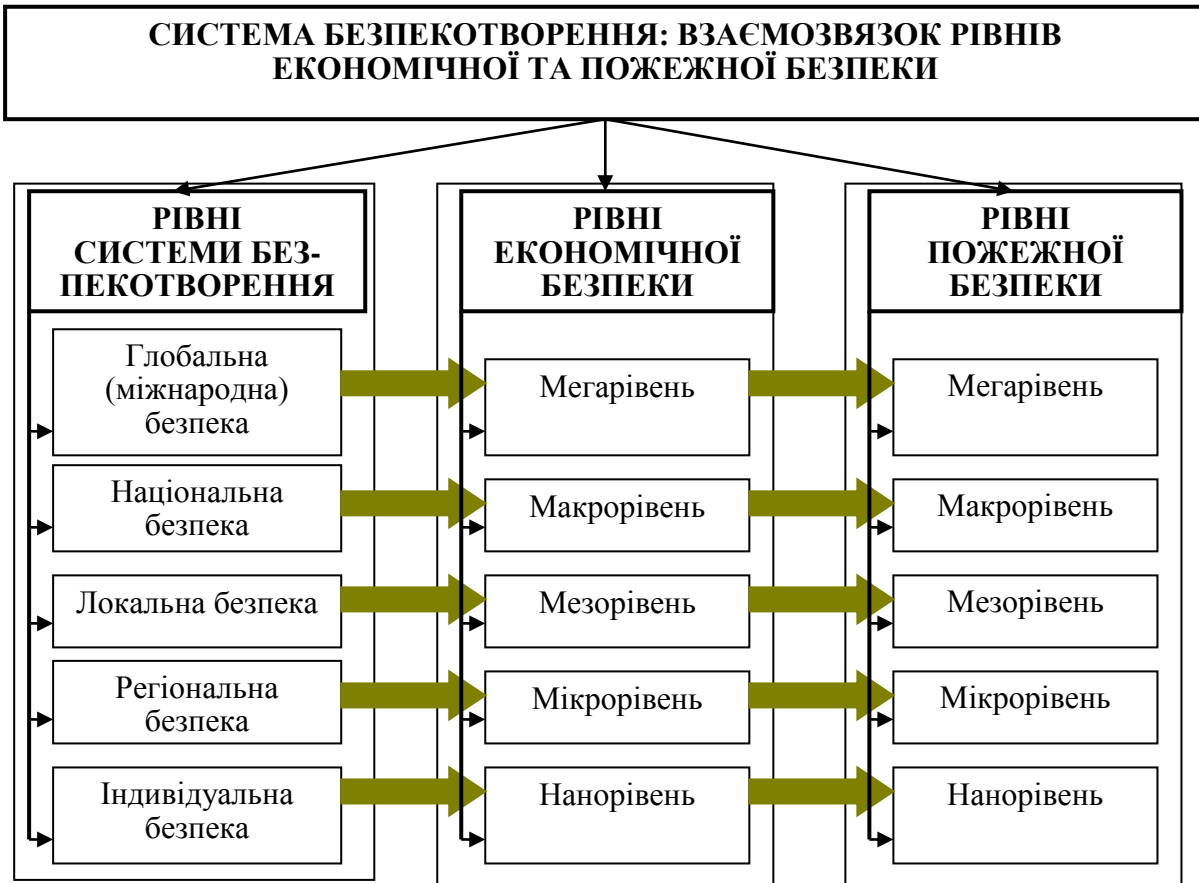
- від національної безпеки до безпеки груп і окремих осіб;
- від національної безпеки до системи міжнародної безпеки;
- від виключно військової безпеки до політичної; економічної, соціальної тощо [2, с. 96].

Отже, в сучасній науковій літературі і на практиці поняття «безпека» виходить за межі національних економік, в науковий обіг вводяться та вивчаються поняття «глобальна безпека» та «міжнародна безпека», аналізується взаємозв'язок цих понять із національною безпекою та безпекою нижчих рівнів – регіональною безпекою, локальною безпекою (безпекою підприємства), індивідуальною безпекою [3, с. 49]. Разом ці рівні представляють собою цілісну систему безпекотворення (рис. 1).

Багаторівневність системи безпекотворення є ознакою складності і комплексності цієї системи. Разом з тим чітке розуміння рівнів, взаємозв'язки між окремими рівнями в соціально-економічній системі, зокрема, є теоретичною передумовою для формування цілісної політики державного регулювання соціально-економічних і безпекових процесів, контролювати існуючі загрози і нейтралізувати можливість виникнення нових загроз.

Економічна безпека, як фундаментальна основа національної безпеки, гарантується таким станом економічного механізму, якому відповідає певний стан економічної системи та держави, що забезпечує і гарантує розвиток і зростання економіки та соціальної сфери при достатньому захисті економічних інтересів країни. В результаті формується здатність протистояти і протидіяти системі загроз зовнішнього і внутрішнього походження, висока конкурентоздатність національної економіки у світовому економічному просторі, високий економічний і оборонний потенціал, що зумовлює підвищення рівня та якості життя населення країни [5, с. 36]. Вона визначає рівень забезпечення безпеки всіх структурних компонентів національної

безпеки: екологічної, військової, політичної, інформаційної, духовно-моральної, техногенної та пожежної безпеки.

Рис. 1. Система безпекотворення в контексті взаємозв'язку економічної та пожежної безпеки

Пожежна безпека як складова національної безпеки визначається рівнем економічної безпеки, причому цей взаємозв'язок існує на кожному рівні: макрорівні, мезорівні, мікрорівні, нанорівні. Пожежна безпека кожного рівня характеризується як економічними, так і соціальними аспектами, відображає соціально-економічну ситуацію, а відповідно, є одним із важливих чинників стабілізації соціально-економічних відносин у першу чергу в країні загалом і у регіонах зокрема [4, с. 23]. Сьогодні пожежна безпека повинна розглядатися і на мегарівні – як міжнародна та глобальна пожежна безпека.

Міжнародна безпека є складовою глобальної безпеки, яка включає в себе захист громадянських прав, навколишнього середовища, економічного розвитку, військову безпеку тощо. Міжнародна безпека акцентує увагу на взаємозв'язок безпеки однієї держави з безпекою інших держав – колективне використання збройної сили, міжнародні інститути і режими безпеки, в тому числі і пожежної безпеки тощо.

Національна безпека є макрорівневою сукупністю умов існування нації, що виражається у можливості суверенного визначення перспектив розвитку шляхом захисту та просування національних інтересів громадян країни. Регіональна безпека є мезорівневою умовою забезпечення національної

безпеки, що утворюється шляхом узгодження інтересів регіонів країни з національними інтересами.

Локальна безпека є мікрорівневою сукупністю умов існування конкретної організації, які проявляються у можливості вільного обрання і здійснення власної стратегії. На мікрорівні пожежна безпека є гарантією подальшого економічного розвитку, оскільки пожежа може зумовити часткову або повну зупинку підприємства. Можливість забезпечити пожежну безпеку на мікрорівні визначається рівнем економічної безпеки підприємства.

Індивідуальна безпека – це стан захищеності людини на рівні її потреб і інтересів від чинників небезпеки, тобто потенційних загроз і небезпек. Особиста безпека людини включає забезпечення безпеки від загроз життю та здоров'ю людини. Сьогодні особливого значення набуває питання пожежної безпеки людини, необхідність забезпечення якої (в тому числі безпеки в широкому розумінні) є основною соціальною потребою людини, «формування якої відбулося на межі її інстинкту та свідомості: будь-які природні та соціальні явища людина розглядає насамперед через призму можливої загрози, а отже й можливості забезпечення власної безпеки» [1, с. 26].

Характеризуючи логічний взаємозв'язок між рівнями системи безпекотворення, слід зауважити, що ці рівні аж ніяк не треба і не можна протиставляти, оскільки безпека в сучасному світі неподільна. Дійсно, жодна країна світу не може дозволити собі захист інтересів національної безпеки, спираючись виключно на власні ресурси. Це є один з найбільш вагомих аргументів на користь моделі безпеки на основі співпраці.

Література:

1. Баланда А. Безпека як соціальний феномен: дискурс людського розвитку / А. Баланда // Україна: аспекти праці. – 2007. – № 1. – С. 25-28.
2. Економічна безпека держави: Збірник нормативно-правових актів України / Ковальчук Т.Т., Варналій З.С. та ін. – К., 2001. – 106 с.
3. Ляшенко О.М. Безпекотворення і конкурентоспроможність національної економіки: міра взаємодії / О.М. Ляшенко // Теоретичні та прикладні питання економіки. – 2011. – Вип. 25. – С.47-54.
4. Мартин О.М. Держава як найважливіший інститут забезпечення пожежної та економічної безпеки в контексті їх взаємозв'язку / О.М. Мартин, О.П. Завада // Актуальні проблеми економіки та менеджменту: зб. матер. Міжнар. наук.-практ. конф. – У 2-х частинах. – (м. Запоріжжя, 19-20 травня 2017 року) / Східноукраїнський інститут економіки та управління. – Запоріжжя: ГО «СІЕУ», 2017. – Ч. 1. – С. 22-25.
5. Мартин О.М. Пожежна безпека як складова національної безпеки: економічні аспекти: монографія / О.М. Мартин. – Львів: СПОЛОМ, 2017. – 292 с.

ДЕТІНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН ЯК НЕОБХІДНА ПЕРЕДУМОВА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Євроінтеграційні прагнення України стали невід'ємними реаліями політичного сьогодення. Європейські орієнтири набули практичного втілення у низці дій та рішень як української держави, так і офіційних органів Євросоюзу. Євроінтеграція України має сприйматися як інструмент реалізації стратегічних цілей і завдань національного соціально-економічного, громадсько-політичного, культурно-освітнього розвитку.

Орієнтир євроінтеграції, обраний Україною та офіційно утверджений низкою документів найвищого рівня, є адекватною відповіддю на розгортання глобалізаційних процесів та еволюцію взаємовідносин країн Європейського регіону.

Одна з фундаментальних причин недостатньої послідовності та результативності дій, які здійснюються Україною у сфері європейської інтеграції – незавершеність економічних реформ в Україні, несформованість відповідного економіко-правового середовища, значне відставання у рівні економічного розвитку, системна корупція і тінізація економічних відносин [1].

Всесвітній економічний форум (ВЕФ) визнав поширення тіньової економіки одним із ключових глобальних ризиків сучасного десятиліття, поряд із обмеженістю ресурсів та макроекономічною розбалансованістю [2]. Масштаби тіньового сектору в Україні, а також рівень корупції в різних її галузях сьогодні є одним із серйозних факторів, які перешкоджають успішному розвитку нашої країни, її повноправній інтеграції в світовий економічний простір та входження в ЄС.

Відома аксіома, що масштаби нелегального бізнесу прямо пов'язані з низьким рівнем добробуту основної маси населення, отже, поки економічна ситуація кардинальним чином не покращиться, збережеться і поживне середовище тіньової економіки. Перуанський вчений Ернандо де Сото писав: «Тіньова економіка є стихійна і творча реакція народу на неспроможність корумпованої держави задовольняти основні потреби зубожілих мас» [3].

В Україні корупція, як показують дослідження, набула системного характеру і стала самостійною політичною силою [4].

Тіньова економіка тісно взаємопов'язана і переплетена з корупцією. В свою чергу, корупція змушує тіньову економіку залишатися в тіні, вести нелегальний бізнес, створює основу для формування нових сфер і видів тіньової економіки. Отже, тіньова економіка є фінансовою основою корупції, а корупція – фінансовою основою тіньової економіки [5].

На сьогоднішній день CPI (Corruption Perceptions Index – індекс сприйняття корупції) України складає 29 балів із 100 можливих, що лише на 2 бали більше, ніж минулого року. Згідно оцінки Transparency International в «The Global

Corruption Barometer 2016» Україна посідає 131 місце із 176 позицій. Минулого року країна була на 130-му місці із 168 позицій [6].

Тіньові схеми в зовнішній торгівлі продовжують існувати і розвиватися. Традиційні стимули контрабанди та маніпуляцій митною вартістю, зокрема складні митні процедури, можливості мінімізації оподаткування та корупція, доповнилися новими, непослідовна кадрова політика в ДФС підтримала хабарництво на митниці та в податковій службі. Для отримання орієнтовних оцінок тіньових обсягів експорту та імпорту використовують метод дзеркальної статистики, який дозволяє порівняти дані з різних джерел інформації щодо певного потоку товарів між країнами. Наприклад, якщо аналізувати товарний потік з України до ЄС, то за українською статистикою це буде експорт з України, а за статистикою Євросоюзу – імпорт до ЄС. Дані експорту з України можна взяти на сайті Державної служби статистики, а дані імпорту до ЄС – на сайті служби статистики ЄС Євростат. Теоретично, дані повинні бути однаковими. Але на практиці, між ними є розбіжність, яка зазвичай пояснюється наявністю контрабанди або штучним заниженням чи завищенням цін. Українські експортери, як правило, занижують експортні ціни для того, щоб залишити частку своїх коштів за кордоном та зменшити доходи з метою мінімізації податку на прибуток. Вимоги щодо обов'язкового продажу валюти, стримування обмінного курсу нижче ринкового рівня та банкрутства банків мотивують підприємців до розміщення коштів за кордоном для того, щоб не втратити їх.

Як показує дзеркальна статистика з ЄС, заниження вартості імпорту має найбільші масштаби при імпорті споживчої та інвестиційної продукції. Заниження вартості одягу та взуття становить від 50 до 80% від ціни придбаної у європейських компаній продукції. На значні суми занижується вартість імпорту інвестиційної продукції, – зокрема машин та обладнання – на 40%, транспортних засобів – на 25-30% [7].

Наведені явища не є унікальними для України, вони спостерігаються і в країнах ЄС, однак там їх масштаби є значно меншими. Українські виробники несуть додаткові тіньові транзакційні витрати, що знижує конкурентоспроможність порівняно з європейськими колегами.

Реалізація унікальних можливостей, які вітчизняні виробники отримують завдяки імплементації угоди про асоціацію, потребує серйозних зусиль держави в напрямі створення сприятливого бізнес-середовища, а не їх імітації. Умови ведення бізнесу мають максимально сприяти його виходу з «тіні» та здійсненню зовнішньоторговельних операцій у легальний спосіб.

Для Закарпаття характерною ознакою є великі «промислові» масштаби контрабанди, як на угорській, такі на словацькій ділянках нашого кордону. Відомі випадки, коли для переправки контрабанди до Словаччини використовували навіть вертольоти. Один із гелікоптерів, що нелегально курсував через українсько-словацький кордон, розбився в листопад 2015 р., інший вдалося затримати навесні 2016 р. А кілька років тому був розкритий «міждержавний тунель» для контрабанди цигарок, наркотиків та нелегалів, електрифікований та обладнаний вагонетками.

Контрабандні цигарки в якості дипломатичного вантажу намагався перевезти з України через угорський кордон чоловік першого секретаря Посольства України у Словаччині Оксани Ліщишин [8].

До Угорщини контрабанду ввозять, домовившись із угорськими митниками, через офіційні пункти перетину кордону. Спецслужби Угорщини здійснюють періодичні рейди, затримуючи митників, які співпрацюють із українськими контрабандистами (влітку 2015 р. – 18 митників, восени ще 20). «Успіх» словацького та угорського напрямків забезпечує закарпатська специфіка, де є давні традиції нелегального перетину кордону, а місцеві «князьки» контролюють багатьох прикордонників та митників (як з української, так і з ЄСівської сторони) [9].

Детінізація економіки в Україні стримується низкою проблем, які негативно позначаються на показниках економічного розвитку країни в цілому. Це, зокрема: значне податкове навантаження на корпоративний сектор на тлі високої вартості залучення кредитних ресурсів; несприятлива зовнішньоекономічна кон'юнктура на ключових товарних ринках товарного експорту; скорочення внутрішнього попиту на вітчизняну продукцію, зростання витрат на імпорту сировину та матеріали через девальвацію національної валюти; наявність значних інвестиційних ризиків; загострення міжнародних відносин із Російською Федерацією, як країною – основним торговельним партнером, втрата Україною її ринків; руйнування та зупинка виробничих потужностей, розрив логістичних зв'язків, а також зростання економічної контрабанди, що стали наслідками утворення територій, непідконтрольних владі у ході збройного конфлікту на сході України.

Підсумовуючи наведене, слід визнати, що процес детінізації економіки буде набувати належної результативності лише за умови формування державою стабільних, сприятливих умов для ведення бізнесу, у тому числі, шляхом розбудови такого інституційного середовища, тіньова діяльність для якого б стала неефективною.

Література:

1. Кіндзерський Ю.В. Інституційна пастка олігархізму і проблеми її подолання / «Економіка України». – 2016 – № 12. – С. 22-46.
2. The Global Risks 2011, Sixth Edition team includes the following individuals from the World Economic Forum (in alphabetical order). New-York, 2011, 60 p.
3. Сото де Э. Иной путь. Невидимая революция в третьем мире / Э. де Сото. М.: Catallaxy, 1995, 249 с.
4. Корупція і тіньова економіка: політекономічний аспект: монографія. М.В. Фоміна, В.В. Приходько, М.Г. Каптуренко та ін. Донецьк: Дон НУЕТ, 2012, 333 с.
5. Ечмаков С.М. Теневая экономика: анализ и моделирование. М.: Финансы и статистика, 2004, 408 с.
6. CPI 2016 [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.transparency.org
7. Рух до Європи в тіні [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://m.dt.ua/macrolevel/ruh-do-yevropi-v-tini>
8. Контрабанда в законі [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2016/09/21/7054839/>

9. Фінансові таємниці контрабандного тунелю під українсько-словацьким кордоном [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://karpatnews.in.ua/news/57775-finansovi-taiemnytsi-kontrabandnoho-tuneliu-pid-ukrainsko-slovatskym-kordonom-foto-video.htm>

Федорчук Н. В., к.е.н., доцент,

Шевчук Ж. А., к.і.н., доцент,

*Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

ДЕ ЯКІ АСПЕКТИ АЛЬТЕРНАТИВНИХ КОНЦЕПЦІЙ ТЕОРІЇ МАКРОЕКОНОМІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

У сучасному світі, на основі поєднання різних економічних теорій, які зумовлені практикою господарювання, здійснюється макроекономічне регулювання національної економіки. У розвитку теорій регулювання економіки науковці-дослідники виділяють декілька етапів, які найповніше характеризують певний часовий період господарювання.

Меркантилізм (XV-XVII ст.), теоретики якого вважали благородні метали джерелом багатства і склали рекомендації правителям своїх держав щодо розвитку зовнішньої торгівлі, по суті є першим етапом державного регулювання економіки. На їхню думку, до збагачення веде перевищення експорту над імпортом та нагромадження багатства у вигляді золота й срібла. Через запровадження високих ставок мита, політика обмеження доступу іноземних купців до внутрішнього ринку доповнювалася ще й заходами, які стимулювали постачання готової продукції на зовнішні ринки. Така політика забезпечувала перевищення експорту над імпортом. Вважалося, що держава стає багатшою, якщо володіє більшою кількістю грошей. Фізіократи – це економічна школа (XVIII ст.), що прийшла на зміну етапу меркантилізму та представники якої вважали джерелом багатства працю у сільському господарстві і продукти землі. Саме цю галузь економіки вони рекомендували розвивати. Визнаний глава школи фізіократів Ф. Кене видав славетну «Економічну таблицю», яка відображала рух продуктів між основними секторами економіки й класами суспільства та давала уявлення про механізм функціонування економіки.

Фізіократи вважали, що уряди не повинні втручатися в природний хід економічного життя, а їх завданням є запровадження таких законів, які б відповідали законам розвитку природи [3, с. 41, с. 64].

У другій половині XVIII – початку XIX ст. формується класична теорія регулювання (саморегулювання) економіки. Представниками цієї школи були англійські економісти А. Сміт і Д. Рікардо. Основним регулятором економічних відносин вони визнавали ринковий механізм, який автоматично встановлює економічну рівновагу між попитом і пропозицією, заперечуючи необхідність втручання держави в економіку. Згідно з ученням А. Сміта, ринкова система

здатна до саморегулювання, в основі якого лежить особистий інтерес, пов'язаний з прагненням до отримання прибутку. Він виступає головною рушійною силою економічного розвитку [3, с. 75].

Економісти класичної школи вибудували велику теоретичну споруду, в основі якої лежало поняття ринкової економіки як системи, що саморегулюється через механізм цін. Коливання ринкових цін автоматично встановлює рівновагу в економіці. Тому державне регулювання економіки вони вважали зайвим.

Часті і глибокі економічні кризи, безробіття породили марксистську теорію регулювання, засновану на вченні К. Маркса про трудову природу багатства на основі суспільної власності. Ця теорія обґрунтовувала необхідність знищення приватної власності, конкуренції, переконувала в доцільності впливу держави на соціально-економічні процеси з допомогою плану. «Тільки там, де виробництво знаходиться під контролем суспільства, задовольняються його потреби», – писав К. Маркс [3, с. 193].

Основний постулат монетаризму – регулювання грошового обігу. Саме теорія раціональних очікувань стверджує, що суб'єкти господарювання без держави приймають оптимальні рішення, а теорія «економіки пропозиції» пропагує стимулювання пропозиції, зниження витрат, скорочення податків і соціальних витрат.

Всі ці теорії дотримуються протилежних до кейнсіанства позицій. Поширена концепція монетаристів зводиться до того, що, по-перше, система вільного ринку забезпечує високий рівень макроекономічної стабільності на основі конкуренції за умови, що держава не втручається у функціонування економіки; по-друге, коливання сукупних витрат впливає на ціни, а не на рівень виробництва і зайнятості. Монетаристи вважають, що втручання держави у визначення мінімальної заробітної плати, підтримку цін на сільськогосподарську продукцію тощо посилює негнучкість цін і заробітної плати. Отже, держава, втручаючись в економічні процеси, підриває здатність вільного ринку забезпечувати макроекономічну стабільність [1, с. 57].

Концепція монетаризму розглядає економіку переважно як саморегулюючу систему. Вона визнає, що інфляція, спад, безробіття, криза платіжного балансу є результатом незадовільної грошової політики держави. Саме вона й рекомендує для оздоровлення економіки застосовувати жорстке регулювання приросту грошової маси, зниження рівня податків і кредитів, зменшення соціальних витрат, забезпечення вільного розвитку підприємництва, ринкове ціноутворення, скасування мінімальної заробітної плати. Відповідно до монетарної теорії у «відкритій» економіці вільно перетікають товари, гроші, капітали і як результат, темп світової інфляції визначається темпом зростання світової грошової маси. Девальвація національних валют визначається зростанням світової грошової маси. Таким чином, держава неспроможна здійснювати грошово-кредитне регулювання без урахування світового кредитного ринку [2, с. 112].

Сьогодні можна привести безліч прикладів розвитку світової економіки, коли саморегуляція в деяких країнах стала наслідком спаду виробництва, зростання державного боргу, значного безробіття, зниження доходів, скорочення попиту.

Монетарна і кейнсіанська концепції мають багато позитивного і, як свідчить світовий досвід господарювання, монетарна система забезпечує кращі результати за умов функціонування розвинутого ринку з цивілізованою конкуренцією, а кейнсіанська – в період його становлення. У сучасних умовах продовжується пошук нових форм і методів впливу держави на економіку, удосконалюються теорії державного регулювання відповідно до змін середовища. З'явилася теорія «неокласичного синтезу», яка поєднує сучасну кейнсіанську теорію з неолібералізмом. Вона стала теоретичною основою змішаної системи регулювання економіки. Близьким до неокласичного синтезу є соціально-інституціональний напрям, прихильники якого стверджують, що економічні відносини в суспільстві формуються під впливом політичних, соціальних, психологічних та інших факторів. Таким чином, незважаючи на відмінності, в основі всіх теорій лежать положення кейнсіанської та монетаристської теорій.

Література:

1. Дмитриченко Л.І. Питання державного регулювання економіки в курсі історії економічних учень: матеріали Всеукраїнської науково-методичної конференції [«Проблеми викладання економічної теорії»]. – Київ, 1999. – С. 55-58.
2. Дмитриченко Л.І. До питання про економічні функції держави в курсі історії економічних учень: матеріали Міжнародної науково-методичної конференції [«Еволюція економічного розвитку та економічних теорій»]. – Київ, 2000. – С. 110-113.
3. Історія економічних учень / [Корнійчук Л.Я., Татаренко Н.О., Поручник А.М та ін.]; за ред. Л.Я. Корнійчук, Н.О. Татаренко. – К.:КНЕУ, 2001. – 564 с.

THE WORLD ECONOMY AS THE FOUNDATION OF MODERN HUMAN DEVELOPMENT

Стасюк Н. Р., асистент,
Бортнікова М. Г., ст. викладач,
Національний університет «Львівська політехніка»
м. Львів, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ТА ОБСЯГИ ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Наслідки світової економічної кризи досі мають серйозний вплив на економіку України. Агресивна політика Російської Федерації на сході нашої країни та у Криму чинить ще більший негативний тиск, що погіршує і так важку економічну ситуацію. Тому, виходячи із сьогоденних політичних та економічних реалій, проблеми залучення іноземних інвестицій являються все більш актуальними.

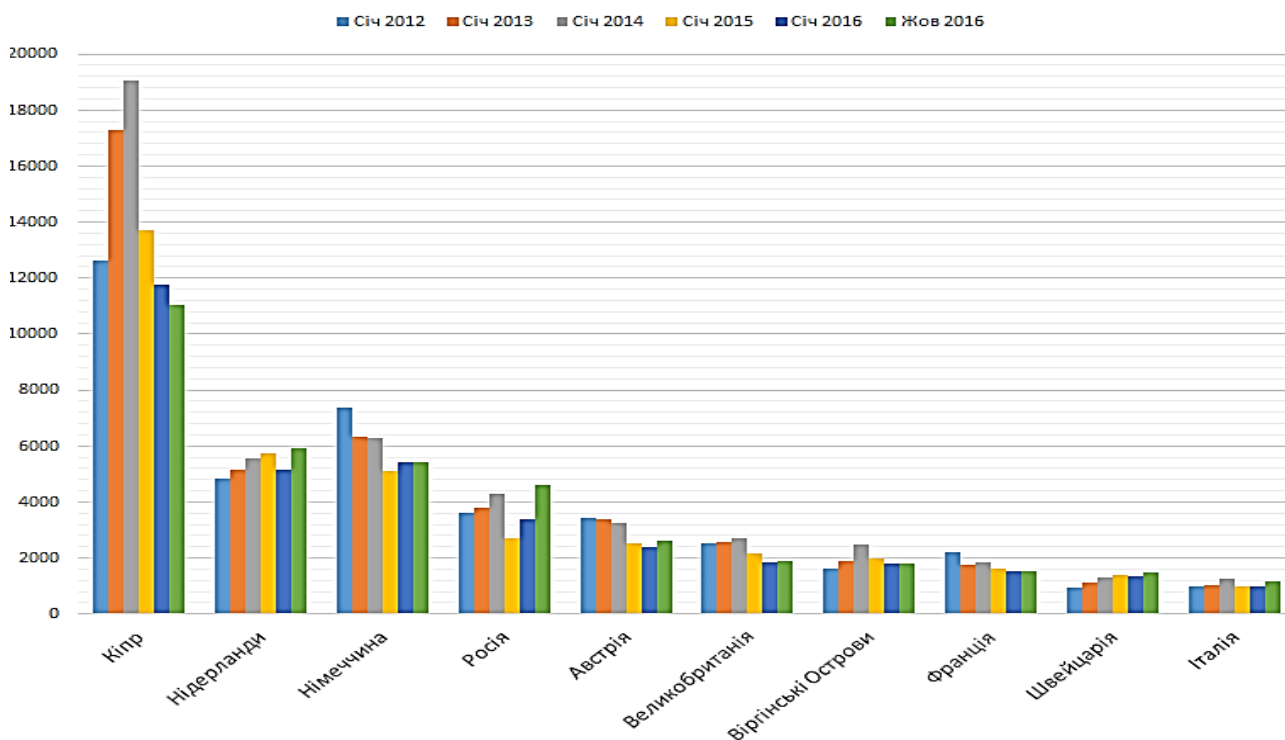
Залучення коштів іноземних інвесторів сприяє активізації та трансформації економіки, впровадженню нових технологій, використанню передового зарубіжного досвіду, розвитку малого і середнього бізнесу, зростанню інвестиційної привабливості та потенціалу регіонів, тощо. Однак в той же час необхідно розуміти, що іноземні інвестиції також можуть чинити і негативний вплив, зокрема: підвищується рівень залежності країни від іноземного капіталу; можливе зниження рівня конкурентоспроможності вітчизняних товаровиробників; втрачається контроль держави над стратегічними підприємствами та галузями економіки; погіршення екологічної ситуації внаслідок збільшення шкідливих викидів промисловими підприємствами [1].

Аналізування обсягу прямих іноземних інвестицій в акціонерний капітал в Україні за період 2012-2016 рр. (рис. 1), дає підстави стверджувати, що серед найбільших інвесторів досі залишається Республіка Кіпр.

Це пояснюється тим, що використовуючи країни з офшорною юрисдикцією, український капітал «повертається» в економіку у вигляді вже іноземних інвестицій. Більшість інвестицій з офшорів в Україну – це український або російський капітал, власники якого використовують компанії у Кіпрі та інших офшорах задля оптимізації оподаткування та отримання специфічного правового статусу тощо. Експерти зазначають, що реальний обсяг російського капіталу в Україні на кінець 2014 року був принаймні втричі більшим від офіційно заявленого (приблизно \$9,9 млрд, а не \$2,7 млрд) [2]. До найбільших інвесторів в українську економіку можна також віднести Німеччину, Нідерланди, Росію та Австрію.

У табл. 1 відобразимо обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку України за видами економічної діяльності (без урахування тимчасово

окупованій території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя, за 2014-2016 рр. – також без частини зони проведення антитерористичної операції).

Рис. 1. Обсяг прямих іноземних інвестицій в акціонерний капітал в Україні за країнами походження, млн. дол. США [2]

Як бачимо з наведених даних, стійкий інтерес іноземні інвестори проявляють до фінансової та страхової діяльності, промисловості, діяльності у сфері інформації та телекомунікації, оптової та роздрібної торгівлі. При цьому слід зазначити, що в Україні останнім часом все активніше розвивається ринок консалтингових послуг.

Вітчизняний ринок консалтингових послуг значною мірою залежить від іноземного капіталу Міжнародних фінансових організацій. За експертними оцінками, нині в Україні працює близько 500 консалтингових фірм. Серед провідних консалтингових агентств і компаній світу відзначилися наступні: The Boston Consulting Group, Ernst&Young, KPMG, PWC, Delloitte, Weber Shandwick, Porter Novelli, Accenture, Bearing Point, Bain&Company, McKinsey&Company, Oliver Wyman, Roland Berger. Всі ці фірми є агентствами широкого профілю, що мають представництва в різних країнах світу. Вони надають послуги в сфері організації та оптимізації бізнесу, впровадження інформаційних технологій, управління персоналом, логістичними процесами, політичного консалтингу, юриспруденції, фінансів, on-line комунікаціях.

Світові лідери консалтингового ринку представлені в усіх ринкових сегментах, в окремих випадках досягаючи 80%. За джерелами походження капіталу 6,8% консалтингових компаній створені на основі іноземного капіталу, 6,6% компаній створені на змішаному капіталі і функціонують як спільні підприємства. Відповідно 86,6% компаній сформовані на українському капіталі.

При цьому іноземні та спільні підприємства, які за кількістю складають лише 13,4%, утримують більшу частку ринку (понад 80%), що пояснюється різницею у вартості наданих послуг, обсягами та кількістю здійснюваних проектів та масштабами діяльності клієнтів консалтингових фірмах [4, с. 10].

Таблиця 1

Обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку України за видами економічної діяльності за період 2012-2016 рр.

Види економічної діяльності	Обсяг інвестицій, млн. дол. США				
	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.
Сільське, лісове та рибне господарство	725,3	717,8	776,9	617,0	502,2
Промисловість	17 303,8	18 031,1	17 681,4	12 419,4	9 893,6
Будівництво	1 176,8	1 408,5	1 580,0	1 301,9	1 104,1
Оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	5 346,1	6 070,6	6 807,8	6 037,6	5 247,4
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	1 073,1	1 427,6	1 535,3	1 355,5	1 088,0
Тимчасове розміщення й організація харчування	374,6	411,5	446,5	382,3	332,6
Інформація та телекомунікації	1 982,7	1 840,4	1 894,7	1 646,2	2 089,4
Фінансова та страхова діяльність	12 908,1	13 094,9	12 261,4	8 790,3	8 382,0
Операції з нерухомим майном	3 508,9	3 878,3	4 768,3	3 979,4	3 882,1
Професійна, наукова та технічна діяльність	2 072,5	2 831,0	4 006,8	2 634,5	2 222,6
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	1 480,3	1 760,4	1 686,9	1 340,2	1 222,7
Державне управління й оборона, обов'язкове соціальне страхування	0,1	0,1	0,1	0,1	*
Освіта	6,7	9,1	12,0	10,7	16,0
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	50,4	59,3	59,9	50,7	44,0
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	155,2	138,7	157,0	141,0	112,5
Надання інших видів послуг	33,0	26,1	28,9	18,4	-

Джерело: складено авторами за даними [3]

Як бачимо, сучасний стан іноземного інвестування характеризується тенденцією до зниження обсягів інвестицій практично по всіх галузях економіки. Це пояснюється впливом цілого ряду чинників, серед яких необхідно виділити основні: військова агресія Російської Федерації,

недосконалість законодавчої бази, політична нестабільність, високий рівень корупції, погіршення макроекономічних показників держави, високий рівень інфляції, волатильність національної валюти. Проте, незважаючи на негативні тенденції, уряду необхідно створювати привабливі інвестиційні умови для розвитку найбільш перспективних галузей економіки, серед яких безумовно можна виділити ринок консалтингових послуг. Стрімкий розвиток таких галузей зможе стати саме тим імпульсом, що призведе до фундаментальних та структурних зрушень економіки України.

Література:

1. Пересада А. А. Управління інвестиційним процесом. – К: Фінанси і статистика, 2002. – 471 с.
2. Ростислав Аверчук. Прямі іноземні інвестиції в Україні: війна і мир [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://voxukraine.org/2017/01/12/investments-in-ukraine-ua/>
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrstat.gov.ua>
4. Рынок консультационных услуг в Украине. Программа Деловых Консультаций Европейского Банка Реконструкции и Развития. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://astarta-tanit.com.ua/assets/files/101115%20consulting.pdf> (дата звернення 18.01.2016).

**Зварич Р. Є., к.е.н.,
доцент, докторант кафедри,
Тернопільський національний економічний університет
м. Тернопіль, Україна**

ІМПЕРАТИВИ АЛЬТЕРГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Зростаюча нерівність у більшості країн світу призводить до підвищення політичної та соціальної напруги. Постійне падіння цін на енергоресурси завдає великих труднощів багатьом енерговиробникам – в результаті, через нездатність своєчасної диверсифікації економіки, зростає рівень загрози внутрішніх конфліктів в цих країнах. Демографічні проблеми, особливо, різке збільшення літніх людей, та зростаюча потреба в продуктах харчування та воді може призвести до дефіциту ресурсів, а хронічний дефіцит ресурсів посилить, в свою чергу, тенденцію до соціальної фрагментації. Економічні показники країн з розвиненою економікою та економікою, що розвивається характеризуються досить слабким глобальним ростом [1].

Зростаюче партнерство провідних глобальних гравців прискорює реформу світових багатосторонніх інститутів, що стають більш відкритими та ліберальними. Проте відсутність соціальної солідарності всередині країн позначається на їх міжнародному іміджі. Деяким країнам для пожвавлення економічного розвитку досить часто не вистачає міжнародної допомоги. Провідні держави світу дисонують, а їх потенціал щодо участі в збройних конфліктах зростає, проте вони усвідомлюють ступінь економічного та

політичного збитку, до якого може призвести їх участь у глобальному зіткненні. Більш того, сьогодні в епоху технологічного розвитку набагато складніше впливати на економічну взаємозалежність військовим шляхом [2].

В глобальній економіці, серед країн виділяються явних світових лідерів та аутсайдерів. Після завершення «холодної» війни Європа виступала гарантом безпеки, проте сьогодні, занадто сконцентрована на внутрішніх проблемах, вона не здатна надати ресурси для подолання криз в країнах сусідніх регіонів. В цілому, країни-лідери Євросони характеризуються високим рівнем глобальної конкурентоспроможності та мають усі передумови до економічного процвітання, в той час коли держави, що знаходяться на периферії, змушені їх постійно наздоганяти. В цілому Єдиний ринок ЄС функціонує з великими труднощами [3].

Становище США в світі визначається спроможністю допомогти іншим країнам в боротьбі зі світовою кризою та типовим уявленням про роль могутньої держави, що склалося після 1945 року. В цілому США мають усі передумови щоб залишатися головною державою в глобальній економіці, в першу чергу тому, що забезпечили собі енергетичну незалежність. Проте, геополітичні події останніх років вказують на те, що США все більше сповідують політику інтерналізму, поступово ізолюючись від ролі «світового поліцейського» глобальної безпеки. Тобто лідерство США збережеться вже як результат їх традиційного статусу і нових дипломатичних зусиль. Крім цього, якщо Азійський регіон трансформується за зразком Європи кін. XIX – поч. XX ст., то США доведеться виступити своєрідним регулятором балансу для забезпечення регіональної стабільності [4].

Разом із цим заміна США іншою глобальною силою, а також створення нового міжнародного порядку є досить вірогідним сценарієм. Економіки, що розвиваються, звичайно, будуть намагатись з часом зайняти провідні місця серед ключових інститутів, таких як ООН, МВФ або Міжнародний банк, однак сьогодні вони не є конкурентоздатними, а тому така перспектива можлива лише за умов структурних змін в довготривалому періоді. Так, хоч прибережні міста Китаю продовжують процвітати – соціальна нерівність в країні збільшується, що поступово підриває авторитет керівної партії. Домінуючі принципи міжнародної довіри активізували в Китаї процес внутрішніх політичних реформ, стимулом до якого є зростаюча роль країни в системі глобальних відносин. Проте невдоволення поширюється серед середнього класу, тому що в країні зростає корупція, що базується на зв'язках бізнесу з впливовими чиновниками. Центральний уряд в Пекіні, відчуваючи важкі часи, вже сьогодні змушений поважати націоналістичні прояви населення. Ймовірність зростання китайського націоналізму та проблематичність збереження ролі США в регіоні стають загрозами глобальної безпеки [5].

Глобалізація відносно забезпечила світовій економіці розвиток та благополуччя, однак країнам не вистачає безпеки та гармонійної рівності, тому що недоліком глобалізації є зростаюча проблема транснаціональної експансії, уніфікації та торгової лібералізації. Китай, США і Європа будуть змушені знайти нові альтернативні аспекти взаємодії, що приведе до великих

позитивних змін в двосторонніх відносинах, а також до більш широкої міжнародної співпраці в боротьбі з глобальними викликами. Наявність окреслених імперативів актуалізує питання нової моделі розвитку світової економіки, яка повинна бути альтернативною та глобальною. Альтерглобальна модель передбачає втіленням нових принципів функціонування світової системи, що ґрунтуються на засадах соціального партнерства, соціального захисту та диверсифікації. Дана модель розвитку світової економіки повинна увібрати всі позитивні риси, що притаманні глобалізації та разом з тим запропонувати вирішення її поточних проблем та прогалин [6].

Література:

1. Yip G. Total Global Strategy. (3rd ed.) / G. Yip, T. Hult. – Boston: Pearson, 2012. – 320 с.
2. Milliot E. The Paradoxes of Globalisation / E. Milliot, N. Tournois. – London – N.Y.: Palgrave Macmillan UK, 2010. – 313 с.
3. Aldahan S. The Development of the Eurozone [Електронний ресурс] / Suzanne Aldahan // The Jean Monnet/Robert Schuman Paper Series. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: http://aei.pitt.edu/43436/1/Aldahan_Development_of_Eurozone.pdf
4. Global trends 2030: alternative worlds [Електронний ресурс] // US National Intelligence Council's. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: <https://globaltrends2030.files.wordpress.com/2012/11/global-trends-2030-november2012.pdf>
5. Pleyers G. Alter-Globalization: Becoming Actors in a Global Age / Geoffrey Pleyers. – London: John Wiley & Sons, 2013. – 336 с.
6. Зварич Р. С. Неоліберальна модель світової економіки як міжцивілізаційна загроза інтернаціоналізації господарського життя / Роман Євгенович Зварич // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2016. – № 3. – С. 72-84.

**Kochkina N. Yu., PhD, Associate Professor,
Blyostkina A. E., MSc in Business Administration,
Taras Shevchenko National University of Kyiv
Kyiv, Ukraine**

COMPETITIVE POSITIONS OF ITALIAN PRODUCERS IN THE UKRAINIAN WINE MARKET

Current trends in the Ukrainian wine market show that local consumers prefer national wines, although the popularity of foreign wines is growing, especially from Italy, France and Georgia. To determine competitive positions of Italian brands in the market of Ukraine we have built a map of strategic groups of competitors. For the competitive analysis we have selected the most popular wines and evaluated them according to the criteria: price – sales – manufacturer (country).

According to online survey «Records Favorites of Success» (Favor, 2016), Ukrainian consumers prefer the following brands of wine: Shabo (29.82%), Inkerman (28.44%) and Koblevo (27.98%). However, the industry experts mention also Kolonist and Trubetskoi Kniaz wines. Best-selling Italian wines manufacturers in Ukraine are the following: Fratelli Martini with own brands Sant'Orsola and Lo

Zoccolaio, Melini, and Canti, which despite belonging to the group Fratelli Martini remains an independent brand (Good Wine, 2017).

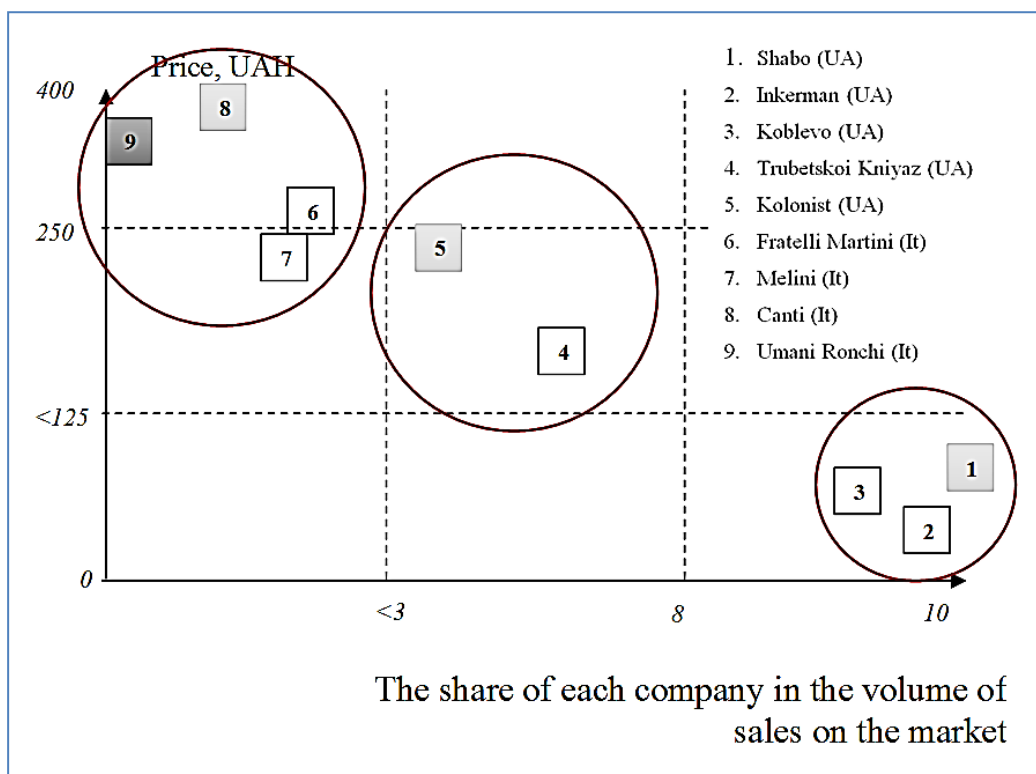
Table 1

Current prices for selected wines

№	Brand	Price, UAH	№	Brand	Price, UAH	№	Brand	Price, UAH
1	Shabo (UA)	110	4	Trubetskoi Kniyaz (UA)	155	7	Melini (It)	240
2	Inkerman (UA)	80	5	Kolonist (UA)	250	8	Canti (It)	405
3	Koblevo (UA)	99	6	Fratelli Martini (It)	255	9	Umani Ronchi (It)	375

Source: prices according to Good Wine, May 2017

Fig. 1 shows existence of 3 strategic groups of competitors in the Ukrainian wine market. First group unites the biggest national producers of cheap wine that occupy the main part of the market: Shabo, Inkerman and Koblevo. The second group consists of national wines with medium price: Trubetskoi Kniyaz and Kolonist. And the third group belongs to Italian producers with low average market share and high prices.

Fig. 1. Map of strategic groups of competitors in the Ukrainian wine market

Source: compiled by authors

Despite the existence of 3 different groups of competitors, the specificity of the Ukrainian market is that all those brands can compete with each other depending on

the occasion of purchase. That demands including brands from different strategic groups into evaluation of competitive advantages. For the analysis we have chosen 4 of them: Shabo which is a market leader, Velez manufacturer with Kolonist trademark, and 2 Italian producers: Canti and Umani Ronchi.

The key features of competitive profiles are the following: 1) differentiation and product range; 2) raw material and area; 3) quality, naturalness and organicity of products; 4) awards and certificates; 5) marketing policy and management; 6) reputation and image; 7) exports capacity; 8) innovations and R&D; 9) average price; 10) market share in Ukraine; 11) production capacity; 12) distribution channels.

Detailed description and analysis of competitive profiles of main wine producers in the Ukrainian market is presented in table. 2, where is denoted Umani Ronchi – ❶, Shabo – ❷, Kolonist – ❸, and Canti -❹.

Table 2

Profiles of competitive advantages of wine producers in the Ukrainian market

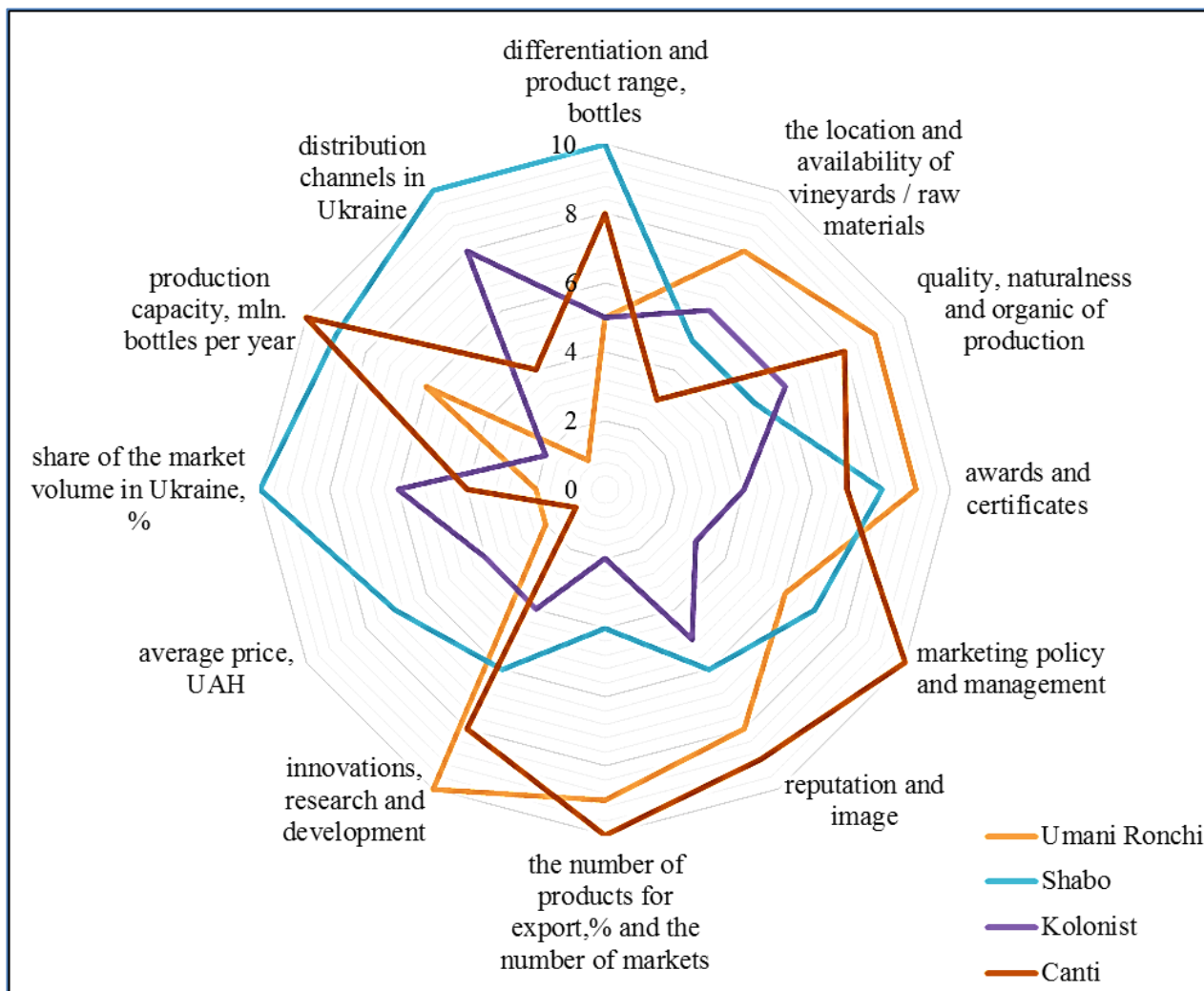
Key features	Assessment criteria			Assessments									
	Low (0-3,3)	Medium (3,4-6,7)	High (6,8-10,0)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1) differentiation and product range, bottles	<15	15-30	>30					❶ ❸			❹		❷
2) location and availability of vineyards / raw materials	Purchasing a foreign raw materials	Own territory	Own territory, good location			❹		❷	❸		❶		
3) quality, naturalness and organic of production	Low	Medium	High					❷	❸		❹	❶	
4) awards and certificates	No	Insignificant	Significant and prioritize				❸			❹	❷	❶	
5) marketing policy and management	No	Insignificant support of marketing and advertising	Focusing on marketing and brand development, significant costs for image formation			❸			❶	❷			❹

6) reputation and image	Need to be improved	Moderate	Excellent					③	②		①	④	
7) number of products for export, % and number of markets	< 15%, < 10 countries	15-60%, 10-45 countries	> 60%, > 45 countries		③		②					①	④
8) innovations, R&D	Technologies and equipment are outdated and require updating	Moderate level of technology and innovation, upgrading of facilities	Socially responsible company working to develop and constantly improve own equipment				③		②		④		①
9) average price, UAH	>250	250-125	>125	④	①		③			②			
10) market share in Ukraine, %	<3	3-8	>10		①		④		③				②
11) production capacity, mln. bottles per year	<1	1-5	>5		③				①			②	④
12) distribution channels in Ukraine	<3	3-15	>15	①			④				③		②

Source: compiled by authors

Competitive profiles could also be presented as a polygon (see Fig. 2). As one can see, national leader's strengths are connected to wide distribution channels, depth and width of a product mix, awards and certificates that leads to the biggest market share. Nevertheless the reputation of a company, its exports potential and innovativeness are quite low. On the contrary Italian brands achieve highest scores in those factors. They are also strong in quality, naturalness and organicity of wines as well as marketing strategies. The main problems are connected to high price, low share of sales and narrow distribution channels.

The research shows that Italian wine producers have both strengths and weaknesses in the market of Ukraine. In order to ensure competitive advantages they need to work on price differentiation of wines making them more affordable for Ukrainian consumers. They also should enlarge sales channels and intensify marketing efforts to ensure popularity of brands among the potential customers.

Fig. 2. Competitiveness polygon of wine producers in the Ukrainian market

Source: compiled by authors

References:

1. Фаворит успіху (2016) Портал споживачів // <https://www.favor.com.ua>
2. Осипов В., Осипова Л. (2015) Виноградарство та виноробство України. Сучасний стан, проблеми, тенденції розвитку. Економіст. – № 5. – С. 28-31.
3. Нестеренко О.С. (2015) Тенденції та перспективи розвитку виноробної галузі в Україні. Молодий вчений. – № 2(17). – С. 192-196.
4. Шкіль В. Хто займе нішу кримських виноробів на материку (2014) Forbes Ukraine // <http://forbes.net.ua/ua/business/1374118-hto-zajme-nishu-krimskih-vinorobiv-na-materiku>
5. Consumer and Market Insights: Wine Market in Ukraine (2015) Canadean // <https://www.marketresearch.com/product/sample-9053531.pdf>
6. Parkhomenko O., Babayev D. (2011) Ukrainian Wine Market: Prospects and Opportunities for Investors. KyivPost // <http://www.ilf-ua.com/eng/publications/articles/ukrainianwinemarket:prospectsandopportunitiesforinvestors/>.
7. Лупенко Ю.О. (2015) Сучасні тенденції розвитку ринку продукції виноградарства в Україні // <http://wineofukraine.com/index.php/455-market-trends-2015.html>

ТЕНДЕНЦІ РОЗВИТКУ ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ ЗА ДОПОМОГОЮ ВПРОВАДЖЕННЯ СВІТОВИЙ ТУРИСТИЧНИЙ БІЗНЕС В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Світове господарство змінює пріоритети у розвитку всіх держав світу, вже зараз можна з упевненістю говорити про те, що усі держави світу взаємодіють у світовій економіці не становлячи виключень. Ці тенденції не обходять і українську економіку, тому використати світовий досвід для створення фундаменту розвитку національного господарства є потенціалом який варто реалізувати. Так глобалізація відкриває нові можливості для країн, що знаходяться у стані розвитку або точніше «що розвиваються».

Світове господарство базується на використанні різних ресурсів, як природних так і сучасних технологій. Однак сьогодення вже чітко окреслює фундаментом сталого розвитку людства є технології, а їх поширення повинно базуватися на принципах взаємодії з природою та соціально орієнтованих аспектах. Розвиток заради розвитку, без підвищення соціальних стандартів населення країни неодмінно призведе до руйнівних наслідків для населення, а відтак і самого інституту держави. Використання ж природних ресурсів з поєднанням технологій, сучасних засобів зв'язку та комунікації дозволяє розширювати економічні зв'язки між країнами, розвивати суміжні галузі національної економіки та зберігати екологічні ресурси країни.

Для України прикладом такої взаємодії є розвиток туристично галузі, що водночас є і розвиток однієї з галузей економіки та інструментом налагодження більш ефективних економічних та господарчих зав'язків. В Україні є все необхідне для цього аспекту економічної діяльності: багата історико-культурна спадщина, архітектурні пам'ятки, а насамперед мальовнича природа широким спектром можливостей від зеленого сільського туризму до активного відпочинку, котрий не обмежується горно лижними курортами. При використанні досвіду країн, що вже мають розвинуті туристичні галузі можливо скласти гідну конкуренцію вже існуючому ринку туристичних послуг та водночас збільшити економічний потенціал України.

Теоретичні дослідження глобалізаційних питань, а також трансформації світових економік проводилося такими вченими як Коваленко А.Г., Стриженко А.А. та іншими. Питання вивчення стану туристичної галузі у світовому господарстві займалися не тільки окремі вчені, а й проводилися дослідження у рамках таких інститутів як Всесвітня торгова організація, Світовий банк та у межах багатьох проектів, поза їх межами, метою яких є аналіз стану туристичної галузі у світовому господарстві.

Світовий досвід говорить про те, що розвиток туризму в Україні може стати засобом вирівняння соціально-економічного положення країни, зробивши цю галузь пріоритетом успішно реалізуючи туристично-рекреаційний потенціал

українських земель, а разом приймаючи до уваги зручне географічне розташування у Європі.

Такі привабливі шляхи розвитку туристичної галузі України складають широкі можливості для закладення фундаменту успішного розвитку українського суспільства, водночас закладаючи основу фундаменту для економічного розвитку самої туристичної галузі та створюючи сприятливі умови для розвитку не тільки широко відомих туристичних центрів, а щ й створюючи поштовх до розвитку регіонів. Вирівнювання національних дисбалансу дозволяє піднімати стандарти життя, призводить до розвитку інфраструктури та створення робочих місць.

Розвиток даного напрямку дозволяє одночасно розвиваючи економіку країни виявляти питання та проблеми розвитку інфраструктури регіонів при одночасному підвищенні якості життя.

Одним із засобів підвищення цікавості та формування позитивного ставлення до України є організація та проведення на території України спортивних, масово-культурних та музичних заходів із залученням міжнародних учасників.

Однак тут варто усвідомити що первинне завдання – отримання прибутку та стабілізація ринку праці у туристичній галузі у вже існуючих рекреаційно-туристичних районах не повинне завадити всій стратегії відродження і розвитку туристичної галузі в Україні.

Створення привабливого позитивного образу України є важливим стратегічним завданням для успішної роботи не тільки галузі туризму, але й для просування загалом і всього українського виробництва та вихід українських підприємств на міжнародні ринки.

Література:

1. Щорічний звіт Всесвітньої туристичної організації – http://cf.cdn.unwto.org/sites/all/files/pdf/unwto_annual_report_2014.pdf
2. Стратегія розвитку сфери туризму та курортів України до 2022 року – <http://frtu.org.ua/uk/proekti-frtu/135-tematiczni-proekti/544-strategiya-rozvitku-sferi-turizmu-i-kurortiv-ukrajini-na-period-do-2022-roku>.
3. Проект: Стратегія сталого розвитку туризму та курортів в Україні. Управління культури та мистецтв. Вінницької обласної адміністрації – http://www.vincult.org.ua/p2_1.php
4. Попова А.М. Глобалізація як фактор розвитку України Проблеми і перспективи розвитку підприємництва: зб. наук. праць ХНАДУ. – Харків: ХНАДУ, 2015. – № 2(9). – С. 101-106.
5. Попова А.М. Глобалізація як фактор розвитку України. Науковий журнал «Молодий вчений». – № 9(24). – вересень 2015 р. – С. 17-20.

Сергієнко С. С., магістр,
Орлова-Курилова О. В., к.е.н., доцент,
Луганський національний аграрний університет
м. Харків, Україна

ВИЗНАЧЕННЯ РОЛІ ВЕРТИКАЛЬНИХ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ ЯК ІННОВАЦІЙНО-ІНТЕНСИВНОГО ВИРОБНИЦТВА ДЛЯ УКРАЇНИ

Сьогодні інтеграційні процеси входження України до Європейського Союзу обумовлюють ряд позитивних змін. На нашу думку, обмін досвідом є ключовим у цьому процесі. Спираючись на успішні стартапи наших іноземних колег, можна з впевненістю сказати, що сільське господарство у тому стані у якому ми звикли його бачити зазнає змін. Ще вчора сільське господарство потребувало значних капіталовкладень як матеріало-технічних, ресурсних, людських та не виправдовувало очікувань при отриманні врожаїв. Проте зараз з'являється альтернатива використанню екстенсивних методів виробництва та обробітку ґрунту. Впровадження вертикального фермерського господарства є саме таким.

Загалом через 33 роки населення планети складатиме приблизно 9,2 млрд людей і тільки 20% із них – сільського населення, а 80% надаватимуть перевагу урбанізованим містам [1]. В нашій країні за оцінкою Державної служби статистики України, станом на 1 квітня 2017 року чисельність наявного населення України становила 42 522 767 осіб. Із них сільського населення 30,9%, а міського – 69,1% при густоті населення 74,3 осіб/км² [2]. У свою чергу в Україні вже зараз на 10% більше сільського населення ніж очікуваний результат населення планети далекого 2050 року. Це означає, що людський потенціал нашої країни та земельний потенціал більше ніж достатній для успішного інноваційного виробництва шляхом впровадження вертикального фермерського господарства.

Вертикальна ферма – це узагальнена назва високоавтоматизованого агропромислового комплексу, розміщеного в спеціально спроектованій висотній будівлі.

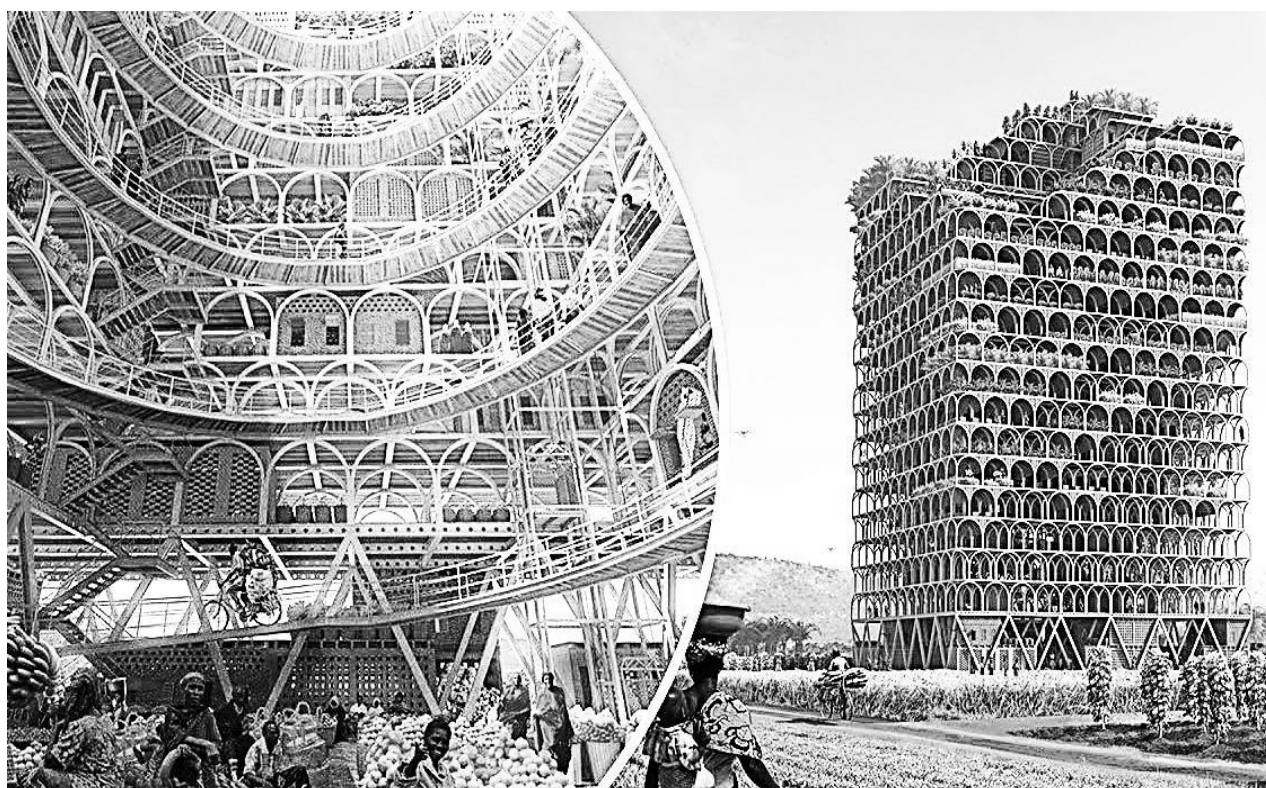
Основною ідеєю вертикальної ферми є побудова багатоповерхівки, у якій на кожному окремому поверсі розташований парник або міні-поле, де відбувається процес вирощування сільськогосподарської продукції шляхом впровадження технологій гідропоніки та аеропоніки. Це дає змогу робітникам працювати протягом усього року і бути забезпеченим роботою без урахування сезонності виробництва. Тому, вертикальні ферми мають збільшену продуктивність у порівнянні з традиційним землеробством на думку Демом'є [4]. Такі ферми є енергонезалежними, адже використовують альтернативні джерела енергії сонця та біопалива. Енергія повертається назад в мережу через генерування метану з компосту неїстівних частин рослин.

Головна відмінність вертикальних ферм від традиційних тепличних господарств і тваринницьких ферм – це інтенсивний підхід до використання території, вертикальне багаторівне розміщення насаджень [3].

Інтенсифікація виробництва у цьому сенсі як раз відповідає основним складовим концепціям забезпечення сталого розвитку (економічна, соціальна і екологічна). Тому такі технології допомагають встановлювати баланс між задоволенням сучасних потреб людства і захистом інтересів майбутніх поколінь, включаючи їх потребу в безпечному і здоровому довкіллі [4].

Один із перших, хто спробував впровадити систему вертикальних ферм був Діксон Деспом'єр, який стверджував, що 50 000 людей зможуть задовільнити свої потреби у повноцінному харчуванні. Це була тридцяти поверхова ферма, яка займалася вирощуванням більше 80 різних видів фруктів і овочів.

Наприклад сьогодні найбільш успішною такою фермою вважається хмарочос Mashambas (рис. 1), який належить народу суахілі Східної Африки.

Рис. 1. Хмарочос Mashambas як приклад успішного впровадження інноваційного виробництва – вертикальної ферми

Ця футуристична споруда була спроектована польськими архітекторами Павлом Ліпінський та Матеушем Франковський. За їх задумом на верхніх поверхах будуть рости рослини, а на інших поверхах розташуються класи, дитячі садки, кабінет лікаря і навіть док-порт для безпілотних літаків, які доставлятимуть продукти у важкодоступні райони [5].

Отже, з вище зазначеного можна зробити висновки щодо значення впровадження вертикальних фермерських господарств як інноваційно-інтенсивного виробництва в Україні:

- це забезпечення сталого розвитку сільських територій;

- це можливість забезпечувати населення України свіжими продуктами харчування у значній кількості;
- це альтернатива використанню екстенсивних методів виробництва на інтенсивні без завдання шкоди навколишньому середовищу;
- організація нових робочих місць для фахівців будівельної галузі;
- постійний, а не сезонний характер зайнятості робітників ферм.

Саме завдяки такому інноваційному підходу Україна зможе досягти високих результатів на міжнародному рівні і підтвердити свій статус «Житниці Європи».

Література:

1. Фонд народонаселення ООН в Україні [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.unfpa.org.ua/>
2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>
3. Butlin John Our common future. By World commission on environment and development / John Butlin. – London: Oxford University Press, pp. 383, 1987, Journal of International Development (en) 1(2). С. 284-287.
4. Dickson Despommier (2010) The Vertical Farm Feeding the World in the 21st Century. United States of America: St. Martin's Press, 2010. – 304 p.
5. This incredible vertical farm skyscraper could feed an entire town [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.businessinsider.com/mashambas-vertical-farm-skyscraper-evolution-competition-2017-4>

**Khomenko O. V., Candidate of Economic Science,
Senior Lecturer,
Kyiv National Economic University
named after Vadym Hetman
Kyiv, Ukraine**

TAIWAN'S INNOVATION POLICY IN THE GLOBAL ECONOMIC PERSPECTIVE

According to the modern economic paradigm, one of the key driving-forces of economic growth is effective realization of human, scientific, technological, technological, financial, infrastructure and management resources that promote high innovative activity of micro and macro level subjects. This thesis is confirmed by key innovators and new leaders, including China and Taiwan, which are beginning to occupy leading positions in financing science and research, high-tech exports, patenting, the number of research and engineering staff, and the ever-increasing productivity of labor through the innovative component [1].

The increasing importance of knowledge in economic activities has brought into an innovation economy. The European Commission defines the innovation policy as «a set of policy actions to raise the quantity and efficiency of innovative activities,

whereby «innovative activities» refers to the creation, adaptation and adoption of new or improved products, processes, or services» [2].

Therefore, innovation policy is combined S&T, education and industrial policies. The main aim of the innovation policy is creation of the framework for commercialization of new knowledge and ideas.

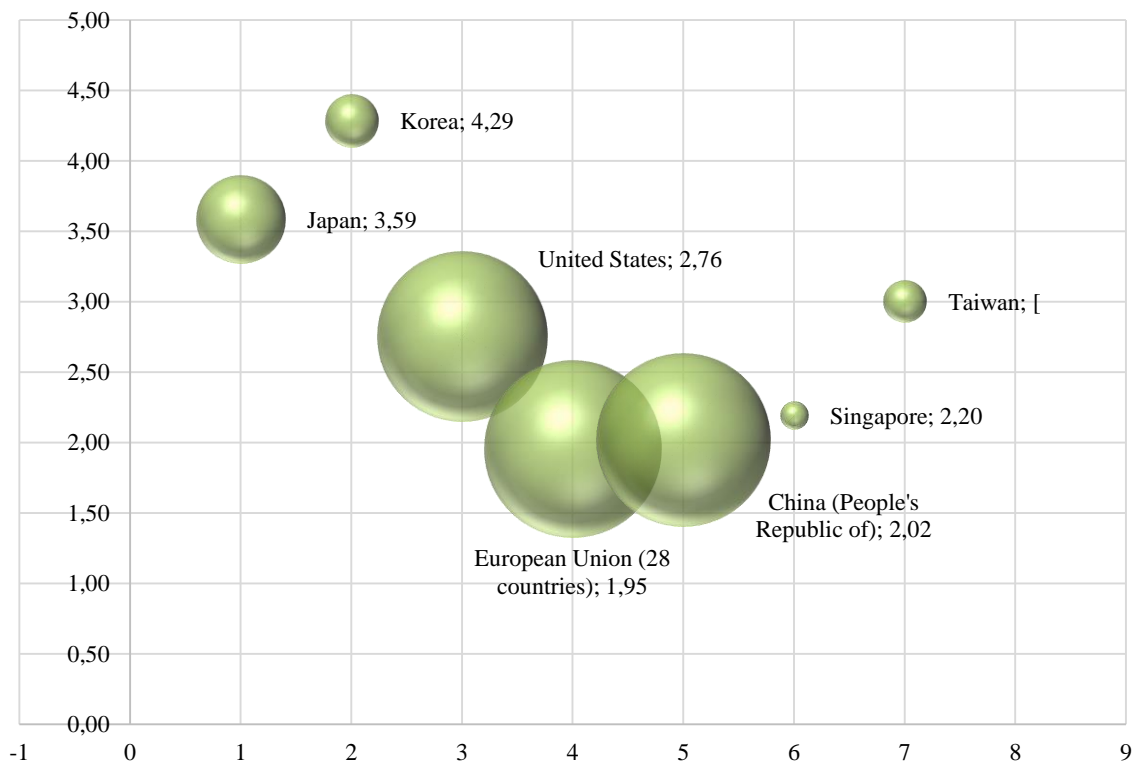
Taiwanese innovation policy is based on national S&T policies. These policies are formulated by four mechanisms:

- Executive Yuan’s major policies and programs;
- Resolutions of Executive Yuan’s Board of Science and Technology;
- National Science and Technology Conference (every four years);
- Planning and implementation by all ministries and councils according to their functions as defined by law [4].

Main points of innovation development are presented in Four-Year National S&T Development Plans and special industrial programs (tabl. 1).

Therefore, Taiwanese S&T policy is intended to promote scientific and technological development as a background for economic growth, high life quality, ecological sustainable development and boost national competitiveness in the global economy.

According to this main goal, Taiwanese actors of national innovation system were spending US\$330,5 billion on R&D for the period 2000 to 2015. The gross expenditure on R&D as percentage of GDP is increased from 1.91% to 3.06%. The Fig. 1 shows that most innovative countries spent over 1.5% of GDP. In that regard, it is worth noting that GERD’s share of GDP of Korea and Taiwan is more than the share of the biggest economies in the world.

Fig. 1. Gross expenditure on R&D, % GDP

Source: developed by author

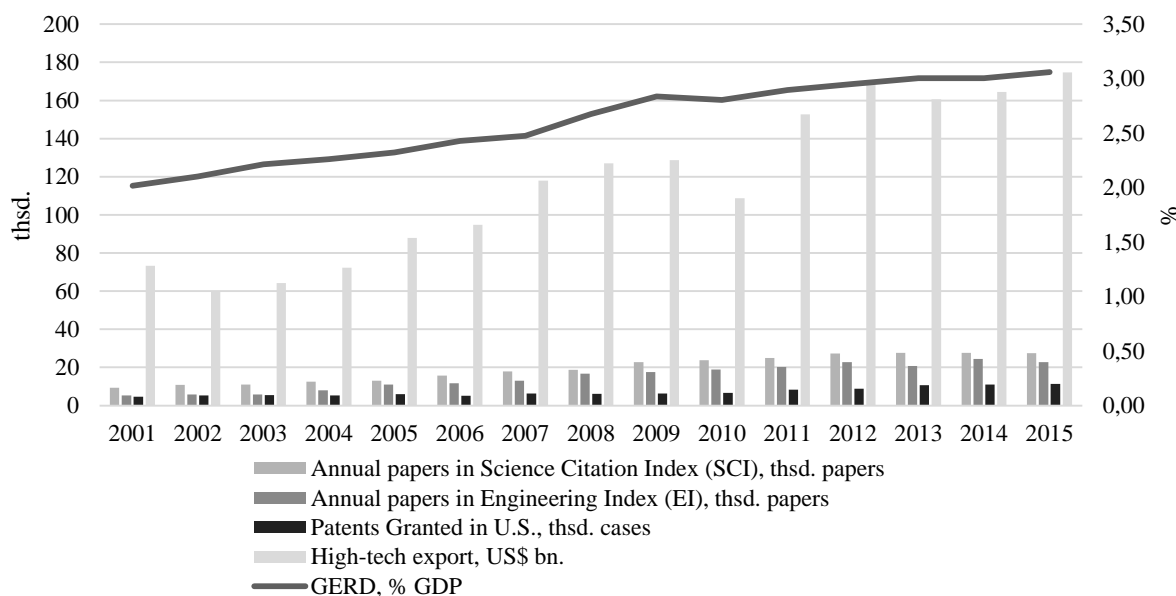
Taiwanese modern national innovation policy

Year	Key national programs & plans	KPI	Results
1999	The Fundamental Science and Technology Act		
2001	National Science and Technology Development Plan (2001-2004)	Overall R&D funding – 2.3% of GDP; basic research – 12% of all R&D funding; The number of research personnel – 80,000 persons	Overall R&D funding – 2.44% of GDP; basic research – 11.25% of all R&D funding; The number of research personnel – 8.3 FTE per 1,000
2005	National Science and Technology Development Plan (2005-2008)	Overall R&D funding – 3% of GDP; The number of research personnel – 7.6 FTE per 1,000 employment	Overall R&D funding – 2.78% of GDP; The number of research personnel – 10.6 FTE per 1,000 employment
2009	National Science and Technology Development Plan (2009-2012)	Overall R&D funding – 3% of GDP; The number of research personnel – 12 FTE per 1,000 employment	Overall R&D funding – 2.94% of GDP; The number of research personnel – 12.8 FTE per 1,000 employment
		Main goals	
2013	National Science and Technology Plan (2013-2016)	raising Taiwan's academic and research status; strategizing intellectual property arrangement; promoting sustainable development; bridging academic research and industrial application; advancing top-down S&T projects; promoting innovation in S&T industry; addressing Taiwan's human resource crisis in S&T fields.	
2016	Asia Silicon Valley Development Plan	developing digital economy and IoT (Internet of Things); promoting innovation and R&D for devices and applications of IoT; upgrading Taiwanese startup and entrepreneurship ecosystem KPI: Taiwanese market share of IoT – 4.2% in 2020, and 5% in 2025.	
	Ide@ Taiwan 2020	expanding innovative development and applications of the Internet; creating innovative mode of network economy; managing open data and big data; providing e-government; ensuring the right to access, and minimizing the digital divide.	

Source: developed by author [3, 5, 6]

The intensive Taiwanese national innovation policy and stimulation of R&D activity in SMEs brought competitive advantages. According to the Global Competitiveness Index 2016-17, Taiwan was classified as innovation economy and ranked 14th place in the world.

The results of implementation of the national innovation policy is measured by innovation output: patent activity, technology production and export, fundamental knowledge creation and providing of applied research.

Fig. 2. Taiwanese innovation output indicators, 2001-2015

Source: developed by author [7]

The graph provides strong evidence that Taiwan has effective innovation system, within which national innovation potential is realized successful. Over the period from 2001 to 2015 high-tech export and patents activity increased by 2.5 times, amount of papers in SCI – by 3 times and papers in EI – by 4.5 times.

Finally, today Taiwanese economy is based on innovation-driven. The Government policy is focused on developing knowledge-intensive society and promoting market driven innovation R&D. The main goal of the national innovation policy is promotion Taiwan as a worldwide R&D center based on its high-tech advantages.

References:

1. Хоменко О. В. Формування інноваційної конкурентоспроможності економіки Китаю: дис. канд. ек. наук: 08.00.02 / Хоменко Ольга Володимирівна – Київ, 2014. – 248 с.
2. Cowan R. Innovation Policy in a Knowledge-Based Economy [Online resource] / R. Cowan, G. van de Paal // European Commission. – 2000. – Available at: https://cordis.europa.eu/innovation-policy/studies/pdf/studies_knowledge_based_economy.pdf
3. Ministry of Science and Technology R.O.C. National Science and Technology Development Plans (2001-2016) [Online resource]. – Available at: https://www.most.gov.tw/folksonomy/list?l=en&menu_id=b6293029-a5d7-4d07-8349-94113c1d17d0
4. Ministry of Science and Technology R.O.C. Sci-Tech Policy [Online resource]. – Available at: <https://www.most.gov.tw>

5. National Development Council. Asia Silicon Valley Development Plan [Online resource]. – Available at: http://www.ndc.gov.tw/en/Content_List.aspx?n=90BEB862317E93FC

6. National Development Council. Ide@ Taiwan 2020 [Online resource]. – Available at: http://www.ndc.gov.tw/Content_List.aspx?n=CE8524192720696F&upn=CA0F80CC3CA69700

7. National Development Council. Taiwan Statistical Data Books 2000-2016 [Online resource]. – Available at: <http://www.ndc.gov.tw/en/News.aspx?n=607ED34345641980&sms=B8A915763E3684AC>

**Shevchenko V. Y., Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor,
*Taras Shevchenko National University of Kyiv
Kyiv, Ukraine***

BANKING DEVELOPMENT AND PRODUCTIVITY: INTERNATIONAL CONTEXT

External and domestic factors of banking development and role in national and international economy are the subject of growing research interest since the impact of global financial crisis of 2008 and follow-up banks reshaping worldwide. Banking transformations in European countries are driving by global crisis consequences, Eurozone instability, competition from non-banking institutions and information technologies.

Naturally, banks stability, liquidity, capital, profitability, risks are important indicators of performance. At the same time from the economic standpoint banks activities and evolution could be assessed, among others, by their comparative development and productivity.

Banking development and productivity are reflecting cross-determination of general economic and specific banking (financial) driving forces.

Productivity (labor productivity and total factor productivity) in general terms could be considered as one of the major sources of economic growth. Productivity importance grows mainly due to the global economic slowdown, demographical trends and structural changes. A need for fostering productivity from the factor conditions side is due to the demographical and regional changes in most of advanced and emerging economies – deficit of qualified employees, shift from factor-intensive to technology intensive industries, increasing share of services, natural decrease and aging of working population in many countries, switching jobs conditions and demand for skills, labor and intellectual international migration.

Structural changes in the economy and banking are reflecting a growing service sector share in economy (including financial sector) and employment, a turn towards «fourth industrial revolution» with dominating technology sector instead of traditional capital and labor intensive industries (like minerals, mining, steel, machinery etc), a change from carbon-based energy to alternative and renewable sources, diminishing a role of geographical location of production or services and

global value chains domination, diversification of banking and non-banking financial services.

Technological changes covering a shift from capital- and resource-linked industries to based on innovations, digitalization of production and services (including financial and banking), new operational design of technologies and information based processes, constant retraining as a requirement for productivity and employment.

Simultaneously, banking sector is transforming under influence of global, structural and technological changes. The most important are changes of external and internal environment for banking in industrial and emerging economies.

External environment of banking in last decade has been characterized by several international phenomena:

- historically low rates of key central banks for several years, foremost of US Federal Reserve, European Central Bank, Bank of England, Bank of Japan, Deutsche Bundesbank and others. Such situation has limited monetary measures, drive down bank lending rates and interest incomes. Together with other factors it gives negative impact on bank lending and performance.

- global debt increase, sovereign external debt raise above limit of 60% of GDP and sovereign debt crisis in several industrial countries (Japan, Italy, Greece, etc.), emerging (Hungary, Brazil) and NIS (Ukraine, Belarus) economies. Debt servicing limits of financing for economic development and has negative impact on the national banking systems.

- non-performing loans (NPL) and toxic assets remain high in some large international banks, which push down the liquidity and negative impact across borders. NPL are a permanent problem of emerging markets' banking systems.

- shifting patterns and volatility of global capital flows in banking.

- major currencies exchange rates volatility, US dollar and Euro fluctuations are accompanying with devaluating trends of the emerging markets currencies.

- economic, financial and banking integration is facing with growing protectionism and regionalism, contradictions of international and regional economic, financial and monetary integration.

Internal environment of banking is due to the volatile macroeconomic situation, regulatory changes and institutional performance in specific countries.

International and national banking systems development are based on systemic and structural changes, such as: concentration, integration, transformation, restructuring, internationalization. Countries have specific combination and forms of structural changes in different national banking systems and institutions.

The key outcomes in banking development are: disintermediation (direct access to financial services), post-crisis banks partial nationalization in order to restore stability, regulatory systems modification towards macroprudential oversight, digitalization, «shadow banking» and «fintech» technologies emergence, broadening competition of banking and non-banking services, European banking integration.

International comparing of banking development and productivity could be assessed with a set of indicators among which: banking services penetration, bank's assets to GDP, bank's loans to GDP, deposits and loans interest rates spread, bank

deposits, foreign currency denominated assets and liabilities, non-performing loans share, return on assets and equity.

Banking productivity should be considered from the standpoint of how banking systems response to the needs of the economic growth, keeping stability and customers confidence.

Ukrainian banking system structural transformation in 2015-2017 includes such major changes as:

- closing of illiquid and non-performing banks;

Table 1

Number of banks acting in Ukraine, 2014-2017

	12.2014	12.2015	12.2016	03.2017
Number of acting banks	147	117	96	90
State-owned	7	7	6	6
Foreign-owned	25	25	25	25
Private	115	85	65	59

Source: author's calculations based on the National bank of Ukraine data [3]

- nationalization of largest private systemic bank «Privatbank» (32% of the overall banking system assets) in December 2016 due to high share of non-performing loans and lost liquidity, follow-up bank recapitalization;

- increase of the state-owned banks market position as assets share from 18,7% in 2015 to 55,1% in 2017 [3].

Foreign-owned banks market position keeping stable at 32% of assets [3], but some international banks have sold Ukrainian affiliates. Russian state-owned banks have been sanctioned with a freeze of any funds back to home country.

The structural transformation has affected several systemic outcomes among which are banks branches and employment reduction.

Table 2

Banks branches and employment in Ukraine, 2013-2017

	12.2013	03.2017
Bank branches, thousand	19,3	10.0
Bank employees, thousand	296,5	136,7

Source: author's calculations based on the National Bank of Ukraine data [3]

Deep reduction of banks branches and employment supported system consolidation and productivity increase.

Market completion have been modified due to state-owned banks domination and government guarantee for them to recover 100% of private deposits. Foreign-owned banks keep their competitive position due to reputation and stability. Termination of large number of private banks resulted in loss of private and corporate accounts in closed banks, have moved money out of economy.

It also made big expenses to recover value of private deposits under the guarantee scheme. Bank's expenses for recapitalization and reserves increase put system at loss.

Ukraine banking system remains in unstable condition mainly due to the high level of non-performing loans (NPL) have been accounted at 55% in 2017 [3]. There is no reasonable financial solution for NPL due to no market for bad assets and no securitization tools. Therefore National Bank refinancing is only tool to restore banks' liquidity.

Banking development and productivity goes mode relied on the international factors: state of the world economy, access to global financial markets, spread of information and financial technologies.

References:

1. IMF, (2016). Debt: Use it Wisely. Fiscal Monitor. October 2016. – Washington, International Monetary Fund – 111 p. – Mode of access: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fm/2016/02/pdf/fm1602.pdf>
2. IMF, 2016. Global Financial Stability Report 2016 IMF – Washington, International Monetary Fund – Mode of access: <http://www.imf.org/imf/>
3. Ogliad bankivskogo sectoru. 2017. Traven 2017. – K., Natsionalny Bank Ukrainy, 2017.

ECONOMICS AND MANAGEMENT OF NATIONAL ECONOMY: THE FORMATION OF NATIONAL MODELS OF ECONOMIC SYSTEMS

Paweł Dziekański, dr,
*Instytut Prawa, Ekonomii i Administracji
Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach*

Andrzej Pawlik, dr hab., prof. UJK,
*Instytut Prawa, Ekonomii i Administracji
Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach*

KONKURENCYJNOŚĆ GMIN WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO COMPETITIVENESS OF COMMUNES IN ŚWIĘTOKRZYSKIE VOIVODESHIP

Prowadzona przez gminę polityka społeczno-gospodarcza powinna się przyczyniać do podnoszenia jej konkurencyjności. Pojęcie konkurencyjności w literaturze ekonomicznej ma wiele definicji (Markowski 2008, 13-28). Podstawowymi czynnikami wpływającymi na konkurencyjność regionów są: poziom infrastruktury, kapitał ludzki, badania naukowe i postęp technologiczny. Konkurencyjność gospodarki lokalnej i jej zdolność do trwałego rozwoju zależą nie tylko od lokalizacji tradycyjnych czynników: ziemi, kapitału i pracy, ale głównie od wiedzy i umiejętności jej praktycznego wykorzystania. Istotne znaczenie w rozwoju regionów odgrywają współcześnie tzw. endogeniczne czynniki wzrostu, w tym poziom kwalifikacji społeczności regionalnej i lokalnej.

Metoda i cel badania. Celem opracowania jest przedstawienie przestrzennych dysproporcji konkurencyjności gmin województwa świętokrzyskiego i zaprezentowanie możliwości wykorzystania miary syntetycznej do ich oceny. Analizą objęto 102 jednostki: gminy miejskie, miejsko-wiejskie i wiejskie w latach: 2010 i 2015. Dane do analizy pozyskano z Banku Danych Lokalnych, Głównego Urzędu Statystycznego.

Zestaw zmiennych statystycznych obejmuje cechy, określające ich potencjał demograficzny, potencjał gospodarczy, społeczno-techniczny, finansowy oraz przyrodniczy. Z uwagi na przedmiot analizy podstawowym kryterium wyboru cech do dalszych badań było spełnienie wymogu istotności, czyli uwzględnienie zmiennych reprezentujących merytorycznie badane zjawisko [Pawlik 2014, s. 94]. Z badania wyeliminowano zmienne ze względu na wskaźnik zmienności $>0,10$ oraz zmienne nadmiernie skorelowane wg metody odwróconej macierzy korelacji. Dla porównywalności zmiennych wykorzystano metodę unitaryzacji. Wyznaczono syntetyczną miarę rozwoju wykorzystując metodę bezwzorcową (Dziekański 2016, 79-91). Na koniec badane obiekty podzielono na 4 grupy kwartyłowe i zweryfikowano wyniki w oparciu o współczynnik korelacji.

Czynniki konkurencyjne gospodarki lokalnej

Czynniki sprzyjające konkurencyjności można zgrupować w 5 kapitałów (finansowy, demograficzny, społeczno-techniczny, gospodarczy, przyrodniczy) stanowiących o jego sile. Czynniki wewnętrzne badanych jednostek, jak i ich mikrootoczenie, które znacząco podnosi konkurencyjność mogą wskazywać na słabość regionu. Mogą być także elementem kluczowym regionu, decydującym o przewadze konkurencyjnej i możliwościach rozwojowych.

Konkurencyjność często jest rozważana w kontekście decyzji przedsiębiorstw w relacji do władz lokalnych. Spowodowane to jest coraz częstszymi działaniami miast, gmin, powiatów, województw w celu pozyskania inwestorów zewnętrznych. Wskazać można, iż specyficzne cechy poszczególnych miejsc mają bezpośredni wpływ na kształtowanie się nakładów inwestycyjnych (Lizińska, Marks-Bielska, Kisiel 2011).

Czynniki konkurencyjności powstają w warunkach rozwoju lokalnego. Region złożony z powiązanych ze sobą podmiotów w ramach elastycznie zarządzanych struktur, tworzących sieć podmiotów gospodarczych, politycznych, instytucjonalnych i społecznych, między którymi występuje wymiana informacji – odgrywa istotną rolę w tym procesie. System lokalnej gospodarki powinien opierać się na współpracy podmiotów reprezentujących trzy środowiska: administrację publiczną, biznes i naukę. Współpraca tych trzech sfer określana jest w literaturze także mianem potrójnej helisy (ang. triple helix). Model potrójnej helisy jest próbą uchwycenia zachodzącej transformacji tradycyjnych ról i relacji wiążących sferę nauki, biznesu i administracji publicznej jako stosunkowo równych partnerów w kreowaniu innowacyjności będącej podstawą rozwoju gospodarczego i społecznego (Mazur 2015, 1-10).

Syntetyczna ocena konkurencyjności województwa świętokrzyskiego

W województwie świętokrzyskim obserwujemy wyraźny podział na przemysłową północ regionu oraz rolnicze południe i wschód. W rejonie Sandomierza i Opatowa ukształtował się znaczący ośrodek ogrodniczy i sadowniczy. Wysoko wydajne rolnictwo rozwija się również w rejonie Kazimierzy Wielkiej, Pińczowa i Jędrzejowa. Przemysł województwa ukształtowany został w ścisłym powiązaniu z istniejącymi tu zasobami surowców skalnych, chemicznych i energetycznych. Źłóża surowców budowlanych (rejon Gór Świętokrzyskich), siarka (okolice Buska-Zdroju oraz Grzybów), wody mineralne (Busko-Zdrój – Buskowiec) i wody siarczkowe (Busko-Zdrój)). Istotną rolę odgrywa również przemysł metalurgiczny, maszynowy i spożywczy. Obecność dość mocno rozwiniętych gałęzi przemysłu ma miejsce w największych miastach województwa: hutniczy (Celsa Huta Ostrowiec w Ostrowcu Świętokrzyskim), metalowy (Skarżysko-Kamienna), maszynowy (Starachowice), materiałów budowlanych (Kielce), ceramiczny i odlewniczy (Stąporków, Końskie), energetyczny (Połaniec). Województwo jest regionem z czystym środowiskiem naturalnym posiada cenne walory krajoznawcze, co stawia go w grupie województw atrakcyjnych pod względem turystycznym.

Analiza miary syntetycznej rozwoju (zob. tabela 1) wskazuje, iż w najlepszej sytuacji w 2010 r. znalazły się Kielce- stolica regionu (0,60) z silnie rozwiniętą funkcją przemysłową, a w najslabszej gmina Górno (0,29) z silną funkcją rolniczą.

W 2015 roku w najlepszej sytuacji nadal były Kielce, ale wskaźnik nieznacznie spadł i wynosił (0,59), a gmina Górno potwierdziła, że jest najsłabszą gminą z rozwiniętą funkcją rolniczą i turystyczną ze wskaźnikiem (0,28).

Tabela 1

Miara syntetyczna rozwoju w województwie świętokrzyskim w 2010 i 2015 roku

	2010	2015
A	Kielce 0,60 Ostrowiec Św. 0,44 Starachowice 0,433 Sandomierz 0,433 Skarżysko-Kam. 0,423 Morawica 0,408 Miedziana Góra 0,387 Daleszyce 0,384 Sitkówka-Nowiny 0,381 KOF 12 gmin 0,379 Masłów 0,376	Kielce 0,59 Sandomierz 0,445 Ostrowiec Św. 0,412 Daleszyce 0,403 Skarżysko-Kam. 0,4 Starachowice 0,395 Morawica 0,391 Masłów 0,386 Zagnańsk 0,374 KOF 12 gmin 0,372
B	Zagnańsk 0,365 Powiat skarżyski 0,361 * Powiat kielecki 0,361 * Strawczyn 0,359 Powiat ostrowiecki 0,351 * Chęciny 0,348 Średnia 102 gmin 0,34 Chmielnik 0,34 Powiat starachowicki 0,34 * Średnia 90 gmin 0,335	Powiat kielecki 0,361 * Sitkówka-Nowiny 0,357 Miedziana Góra 0,356 Powiat skarżyski 0,356 * Chmielnik 0,353 Powiat ostrowiecki 0,344 * Średnia 102 gmin 0,343 Chęciny 0,339 Powiat starachowicki 0,339 * Średnia 90 gmin 0,339
C	Piekoszów 0,308 Powiat sandomierski 0,304 *	Strawczyn 0,33 Powiat sandomierski 0,319 *
D	Górno 0,294	Piekoszów 0,295 Górno 0,28

*średnia wartość dla gmin należących do powiatu; KOF Kielecki Obszar Funkcjonalny. Kielecki Obszar Funkcjonalny: przemysł wydobywczo-przetwórczy surowców mineralnych, budownictwo, produkcja artykułów spożywczych; Ostrowiec Św.: hutnictwo żelaza, handel, usługi; Starachowice: przemysł metalowy, maszynowy; Skarżysko-Kamienna: przemysł metalowy, rolnictwo, handel, usługi, budownictwo; Sandomierz: rolnictwo, ogrodnictwo, sadownictwo, agroturystyka i przemysł – huta szkła.

Źródło: opracowanie własne

Średnia wartość miary syntetycznej wyniosła w 2010 i 2015 roku 0,34. W badanym okresie odchylenie standardowe nie zmieniło się wynosiło (0,05). Niewielkie zróżnicowanie badanych jednostek potwierdza także wartość rozstępu, która w 2015 roku w relacji do 2010 roku pozostała na niezmiennym poziomie i wynosiła 0,36 (zob. tabela 2).

Zróźnicowanie miar syntetycznych rozwoju

	2010	2015
średnia	0,34	0,34
odchylenie standardowe	0,05	0,05
klasyczny współczynnik zmienności	0,15	0,14
min	0,29 Górno	0,28 Górno
max	0,60 Kielce	0,59 Kielce
rozstęp	0,36	0,36

Źródło: Opracowanie własne

Miara obliczona w oparciu o metodę bezwzorcową w 2015 roku w relacji do 2010 r. wzrosła (współczynniki korelacji Pearsona w badanym przedziale czasu wyniósł w 2010 roku: $r=0,390$ / $r^2=0,152$; w 2015 roku: $r=0,665$ / $r^2=0,443$).

Konkurencyjność wynika z atutów, czyli najważniejszych silnych stron regionu, których źródło tkwi m.in. w systemie edukacyjnym, strukturze gospodarczej, infrastrukturze i finansach (Stawasz 2004, 203). Rozwój lokalny może być rozumiany np. jako kompleks przeobrażeń ilościowych i jakościowych terytorialnej struktury lokalnej w zakresie poziomu życia jej użytkowników oraz warunków funkcjonowania podmiotów gospodarczych.

Jak wykazały badania i przeprowadzona analiza, kluczowymi dla konkurencyjności okazały się czynniki zgrupowane w pięciu kapitałach: finansowym, demograficznym, społeczno-technicznym, gospodarczym i przyrodniczym. Na konkurencyjność regionu będą wpływać także m.in. stan rozwoju gospodarczego regionu, rodzaj, dostępność infrastruktury transportowej (technicznej i społecznej), jakość środowiska naturalnego, jakość kontaktów z otoczeniem (ekonomicznym, społecznym niekiedy także politycznym) oraz struktura i kultura organizacyjna regionu.

Literatura:

1. Dziekański P. (2014), Koncepcja wskaźnika syntetycznego dla oceny sytuacji finansowej powiatów, s. 98-108 [w:] Rachunkowość na rzecz zrównoważonego rozwoju; Gospodarka – etyka – środowisko, D. Dziawgo, G. Borys (red.), Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, nr 329.
2. Dziekański P. (2016), Spatial Differentiation of the Financial Condition of the Świętokrzyskie Voivodship Counties, Barometr Regionalny, Tom 14 nr 3, s. 79-91.
3. Dziekański P. (2017), Diversification synthetic indicator for evaluating the financial capacity of local government. The case of polish voivodeships. Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis. Volume 65 Number 2. <https://doi.org/10.11118/actaun201765020611> (12.06.2017).
4. Kosiedowski W. (2001), Teoretyczne problemy rozwoju regionalnego [w:] Zarządzanie rozwojem regionalnym i lokalnym. Problemy teorii i praktyki. TNOiK, Toruń.
5. Lizińska W., Marks-Bielska R., Kisiel R. (2011), Atrakcyjność inwestycyjna gmin i znaczenie w jej kształtowaniu preferencji specjalnej strefy ekonomicznej, Roczniki Nauk Rolniczych, Seria G, T. 98, z. 3.
6. Malina A. (2004), Wielowymiarowa analiza przestrzennego zróźnicowania struktury gospodarki Polski według województw, Wyd. AE w Krakowie, Kraków, s. 96-97.

7. Markowski T. (2008), Teoretyczne podstawy rozwoju lokalnego i regionalnego, [w:] Gospodarka regionalna i lokalna, (red.) Z. Strzelecki., Wyd. Nauk. PWN.
8. Mazur D. (2015), Współpraca sektora nauki, biznesu i administracji publicznej jako główne wyzwanie współczesnej polityki rozwoju miasta na przykładzie Krakowa, Zarządzanie Publiczne 1(29), doi:10.4467/20843968ZP.15.001.3431 (12.06.2017).
9. Młodak A. (2006), Analiza taksonomiczna w statystyce regionalnej, Difin, Warszawa, s. 126-127.
10. Młodak A., Józefowski T., Wawrowski Ł. (2016), Zastosowanie metod taksonomicznych w estymacji wskaźników ubóstwa, Wiadomości Statystyczne, R. LXI, nr 2.
11. Pawlik A. (2014), Dystans innowacyjny województw w roku 2016, Wyd. UJK, Kielce.
12. Stawasz D. (2004), Ekonomiczno-organizacyjne uwarunkowania rozwoju regionu – teoria i praktyka, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, s. 203.
13. Tokarski T. (2005), Statystyczna analiza regionalnego zróżnicowania wydajności, zatrudnienia i bezrobocia w Polsce, Wydawnictwo PTE, Warszawa.
14. Walesiak M. (2005), Problemy selekcji i ważenia zmiennych w zagadnieniu klasyfikacji, Prace Naukowe AE we Wrocławiu, Taksonomia 12, s. 106-118.
15. Walesiak M. (2011), Uogólniona miara odległości GDM w statystycznej analizie wielowymiarowej z wykorzystaniem programu R, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego, Wrocław.
16. Wysocki F., Lira J. (2005), Statystyka opisowa, Wyd. AR, Poznań.
17. Zeliaś A., Malina A. (1997), O budowie taksonomicznej miary jakości życia. Syntetyczna miara rozwoju jest narzędziem statystycznej analizy porównawczej, Taksonomia z. 4.

Бобик І. О., студент,
Національна академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

На сьогодні тема розвитку малого підприємництва в Україні є дуже актуальною. Оскільки малий бізнес – фундамент сталого розвитку економіки держави. Він забезпечує конкурентоспроможність, надходження ВВП, формує та підтримує середній клас. Для функціонування ефективної ринкової економіки треба створювати необхідні та належні умови для його становлення, розвитку та функціонування.

В економічній науці проблемам становлення та розвитку малого підприємництва приділили свою увагу такі зарубіжні вчені як А. Сміт, К. Веспер, Б. Даллаго, Р. Кантильйон, Д. Марклей та ін. Серед вітчизняних вчених-економістів, що звернули увагу на сутність та проблеми розвитку малого бізнесу в Україні можна виділити Н. Квасного, А.Н. Кисельова, І.М. Абрамову [2], І.Н. Святенко, а також О.С. Варналія, С.І. Дем'яненка та інших. Проте це питання потребує додаткового опрацювання та зараз знаходиться лише на стадії вивчення.

Метою дослідження є виявлення основних проблем функціонування малого підприємництва в Україні та можливі шляхи їх подолання.

Найбільш динамічним елементом структури народного господарства, що постійно змінюється, є мале підприємництво. Через недооцінку ролі та значення, в нашій країні, його розвиток здійснюється в умовах незбалансованої політики держави. Мале підприємництво є значним джерелом надходжень до місцевих бюджетів. Воно сприяє збільшенню загальних обсягів виробництва, створює сприятливе середовище для розвитку конкуренції, забезпечує сильнодіючі стимули до інноваційної та високоефективної праці. Саме у цьому секторі створюється та знаходиться в обігу основна частина національних ресурсів, які є живильним середовищем розвитку економіки будь-якої країни. Мале підприємництво антимонопольне за своєю природою та є фундаментальною основою формування «середнього класу». Його розвиток – це могутній фактор реформування економіки: створення соціально орієнтованого ринкового механізму, подолання кризового спаду виробництва й забезпечення передумов для економічного піднесення.

В економічній літературі проблемам малого бізнесу приділяється постійна увага. Зокрема, Дрига С.Г., колишній генеральний директор Українського фонду підтримки підприємництва, визначаючи негативні тенденції розвитку малого бізнесу, вважає, що в Україні основною проблемою, є недосконалість законодавчої бази [3].

Як відзначають І.М. Абрамова і І.А. Пенська, до основних причин, що перешкоджає розвитку малого бізнесу в Україні, можна віднести як надмірне державне регулювання, так і недосконалість фіскального механізму закладеного в законодавстві України. Високі податкові ставки, значна чисельність різних податків, часті зміни податкової звітності. Дефіцит коштів у державі і економічна криза, пов'язані з накопиченням внутрішньої і зовнішньої заборгованості України, не дають послабити податковий прес. Наслідком цього є перехід багатьох суб'єктів ринку в «тіньовий» сектор [2].

Головна проблема малих підприємств – недостатня ресурсна база як матеріально-технічна, так і фінансова. Практично йдеться про створення широкого нового сектора народного господарства майже на порожньому місці.

Також заснування власного підприємства стримується головним чином складнощами безпосередньо відкриття власної справи. Величезним мінусом у процесі реєстрації суб'єкта підприємницької діяльності в Україні є значні витрати часу, грошей і зусиль, тому ця операція наразі залишається трудомісткою і складною, особливо і порівнянні з тим, як це відбувається в економічно розвинених країнах.

Наступна проблема – це та законодавча база, на яку зараз може спиратися мале підприємництво. Поки вона, ще недосконала, а в багатьох дуже істотних випадках взагалі відсутня.

Трудність у тому, що, по-перше, немає зведеної єдиної законодавчої основи сьогоденної діяльності українських малих підприємств; по-друге, наявні розрізнені документи, постанови перетворюються в життя далеко не цілком.

На сучасному етапі малий бізнес знаходиться у віддалених умовах від тих, що властиві ринковим відносинам. Зниження доходів населення привело до значного погіршення структури споживання.

Прибутки спрямовуються в основному на придбання товарів першої необхідності, насамперед продуктів харчування й оплати комунальних послуг. Те саме стосується і малого підприємництва. Якщо раніше воно мало певне накопичення, то після першого етапу кризи було змушене працювати в основному на споживання.

На Міністерство економічного розвитку і торгівлі України покладено розробку політики державної підтримки малого підприємництва, а також координації центральних органів виконавчої влади і формування інфраструктури малого підприємництва [4].

Основними напрямками дальшого розвитку малого підприємництва в Україні у найближчій перспективі є: формування належної законодавчої бази, сприятливої для розвитку малого бізнесу; вдосконалення фінансово-кредитної підтримки; забезпечення матеріально-технічних та інноваційних умов розвитку малих підприємств; стимулювання зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів малого та середнього підприємництва.

Формування відповідної законодавчої бази розвитку малого підприємництва передбачає, насамперед, встановлення правових гарантій для забезпечення свободи і захисту приватної власності; розробку дійових законодавчо-нормативних актів, спрямованих на стимулювання малого бізнесу; усунення правових суперечностей і скасування положень, що гальмують розвиток приватної ініціативи.

Зараз найактуальнішими проблемами є розробка нових та вдосконалення діючих підходів до власності та форм її захисту; створення сприятливішого податкового, інвестиційного, інноваційного та цінового режимів для суб'єктів малого підприємництва; упорядкування механізму державного регулювання та контролю підприємницької діяльності.

Отже, ситуація щодо розвитку малого підприємництва в Україні залишається на такому ж незадовільному рівні. Законодавчі органи і надалі намагаються усувати основні недоліки, проте поки ще не досить ефективно. Таким чином, основними шляхами покращення стану розвитку малого підприємництва в Україні є створення нормативно-правової бази зі сприятливими умовами, а також вдосконалення та забезпечення раціонального функціонування спрощеної системи оподаткування.

Література:

1. Закон України «Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні» від 10.06.2012. № 2157-III.
2. Абрамова И.М. Проблемы развития малого предпринимательства в Украине / И.М. Абрамова, И.А. Пенская // Финансы Украины. – 2014. – Вып. 9.
3. Дрига С.Г. Негативные тенденции развития малого предпринимательства в Украине: [Электронный ресурс] / С.Г. Дрига. – Режим доступа: <http://ufpp.kiev.ua>
4. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>

Богузь Д. С., студентка,
Ковальчук С. Я., к.е.н., доцент,
Вінницький національний аграрний університет
м. Вінниця, Україна

ЗОНА ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Створення зон вільної торгівлі чи митних союзів – загальна тенденція глобалізаційних процесів у Світі. З кожним роком їх стає все більше, із регіональних вони трансформуються в міжнародні та міжконтинентальні.

За даними Світової організації торгівлі (СОТ), станом на червень 2016 року кожен із 164 членів СОТ має хоча б одну угоду про вільну торгівлю.

Наразі СОТ задекларовано 635 угод про преференційну торгівлю, з яких 423 набрали чинності. При цьому 90% всіх угод – саме про створення зон вільної торгівлі. Митні союзи – лише 10%.

Щодо України, то з січня 2016 року почала працювати зона вільної торгівлі з Європейським Союзом, основні аспекти якої:

- лібералізація торгівлі між сторонами на більш ніж 97% товарної номенклатури;
- реальна можливість відміни Євросоюзом антидемпінгових заходів, що діють по відношенню до товарів, які походять з України;
- запровадження спеціальних захисних механізмів по чутливим для українських виробників товарах;
- здешевлення витрат на митне оформлення товару (отримання сертифікату переміщення (походження) товару форми «EUR.1» відбуватиметься на безоплатній основі);
- додатковий прибуток експортерів від скасування ввізних мит ЄС;
- додаткові можливості для торгівлі сільськогосподарською продукцією;
- поступове відкриття для українських компаній ринків державних закупівель держав-членів ЄС;
- доступ до більш якісного імпорту;
- скасування експортних субсидій на сільськогосподарську продукцію;
- зниження цін на українському ринку на імпортну продукцію, походженням з держав-членів Європейського Союзу [4, с. 23-31].

Протягом існування Європейського Союзу для продукції власного виробництва і для тієї, що продається на внутрішньому ринку країн-членів та експортується – були створені високі стандарти якості та норми. Правила ЄС передусім захищають споживачів, Україна ж, у рамках зони вільної торгівлі з ЄС, до цих правил наближається. Тобто високі стандарти ЄС поступово діятимуть і всередині українського ринку.

Для виробників це є економічно вигідно, наприклад працюючи на підприємстві, яке використовує обладнання з ЄС – мита на імпортовані станки

знижуються, обладнання дешевшає, і за рахунок цього процес виробництва дешевшає теж.

Так як – Україна є аграрною країною, і в більшості випадків підприємства працюють у переробці, вони експортують обладнання та сировину, а потім імпортують готову продукцію. Ці виробники несуть додаткові витрати, такі як мита – а це в свою чергу додаткові податки. Скасування мит фактично – є зменшенням податкового навантаження і збільшення власного капіталу підприємства.

Незважаючи на те, що ринок ЄС є одним з найбільших вільних ринків, в ньому існують механізми обмеження торгівлі з країнами, які не є членами інтеграційного об'єднання. Специфічні торгові режими з третіми країнами, незважаючи на деякі відмінності, мають низку загальних особливостей: інструменти захисту торгівлі, що використовуються в Європейському Союзі – забезпечують функціонування вільного ринку і відкритої конкуренції між національними виробниками країн-членів союзу і виробниками з третіх країн, що не входять до ЄС. Завдяки ефективному застосуванню заходів щодо захисту торгівлі вдалося значно знизити кількість імпортованих товарів, до яких застосовувалися антидемпінгові заходи. На сьогодні їх кількість не перевищує 0,5% від загального обсягу зовнішнього імпорту [2, с. 45-52].

Розроблені інструменти захисту торгівлі використовуються для того, аби захистити європейських виробників від спекулятивної зовнішньої конкуренції. Застосування санкцій щодо імпортерів, які порушують умови функціонування спільного ринку, відноситься до компетенції Європейської комісії. В цілому для підтримки торгового балансу і захисту європейських виробників використовуються:

- антидемпінгові заходи. Демпінг – кваліфікується як явище, в рамках якого виробник з країни, яка не є членом спілки, продає товари в ЄС за цінами, що є нижчими за ринкові або нижчими за собівартість виробництва. У разі якщо в процесі розслідування Європейська комісія встановить, що певний іноземний виробник порушив антидемпінгове законодавство, він буде змушений відшкодувати завдані збитки європейським виробникам. Розмір штрафів і санкцій може бути фіксованим, змінним або виражатися у відсотках від загальної суми поставки. У більшості випадків термін дії обмежень становить 6 місяців (в окремих випадках може бути продовжений до 5 років);

- анти-субсидіарні заходи. Субсидування – цілеспрямована підтримка державами, які не є членами ЄС, своїх виробників, в результаті чого вони отримують можливість продавати товари нижче ринкової вартості або собівартості виробництва. З метою забезпечення рівноправного конкурентного середовища, Європейська комісія припиняє експорт таких товарів на територію ЄС, а імпортери/експортери таких товарів зазнають санкцій і штрафів. Зазвичай вони виражаються в додаткових ввізних митах на такі товари. Тривалість таких санкцій варіюється від 4 місяців до 5 років;

- превентивні на відміну від двох попередніх заходів не застосовуються для боротьби з несправедливою торгівлею або конкуренцією. До них вдаються у разі різкої зміни кон'юнктури ринку, коли експорт певної продукції в ЄС

зростає швидко, та країни-члени союзу не встигають адаптуватися до нових торгових умов. У таких випадках ЄС спільно з СОТ розробляють спеціальний комплекс заходів, який дозволяє стабілізувати конкурентне середовище. Термін дії таких імпорتنих обмежень залежно від ситуації становить від 200 днів до 8 років [3].

Щодо обмежень на імпорт сільськогосподарської продукції в Європейський Союз, то він здійснюється тільки за наявності спеціальної ліцензії на експортовані товари в експортера. Дані ліцензії дають можливість відповідним органам ЄС відстежувати і контролювати операції імпорту такої продукції, а також розподіляти квоти і у разі необхідності вводити превентивні заходи проти постачальників, які порушують правила функціонування спільного ринку. Саме ж регулювання торгівлі товарами, у тому числі сільськогосподарською продукцією, здійснюється в рамках системи квот:

- преференційні – припускають постачання певного виду продукції третіми країнами на ринок ЄС за зниженими тарифними ставками, за рахунок чого країна-постачальник отримує преференційну вигоду;

- автономні (тарифні) – можуть надаватися деяким третім державам з метою стимулювання конкуренції між європейськими виробниками в певних сферах економіки всередині загальноєвропейського ринку [1].

Отже, для України Зона вільної торгівлі відкриває такі можливості: вихід на один із найпотужніших та найбільш захищених ринків світу; конкуренція на рівних умовах та нарощення експорту до одного з найважливіших торговельних партнерів України; пошук нових партнерів та збільшення обсягів експорту власної продукції; збільшення кола потенційних споживачів української продукції; диверсифікація експортних потоків з метою мінімізації ризиків у разі неможливості доступу на ринки певних країн СНД; переснащення та модернізація підприємств; підвищення якості та безпечності української продукції.

Література:

1. Акуленко Любов. Початок режиму вільної торгівлі з ЄС. Які зміни чекають на український бізнес / Любов Акуленко, Олександра Бровко, Вікторія Микуляк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2015/11/26/7041241/>

2. Ковальчук С.Я. Економіко-правові основи екологізації аграрного виробництва в Україні [монографія] // Ковальчук С.Я., Оверковська Т.К. – Вінниця. – Едельвейс К, 2013. – 348 с.

3. Угода про Асоціацію між Україною та ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?artid>

4. Шнирков О.І. Зони вільної торгівлі у світовій економіці / О.І. Шнирков // Дзеркало тижня. – 2016. – № 8(637). – 3-7 березня. – С. 7-9.

Бушовська Л. Б., к.е.н.,
Возняківська О. Р., студентка,
Хмельницький національний університет
м. Хмельницький, Україна

АНАЛІЗ ПЕРЕДУМОВ ТА ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Успішність реалізації інтеграційних намірів України в світову економіку, прискорені темпи запровадження науково-технічного прогресу, рівень соціально-економічного розвитку країни залежать від ефективності багатьох основоположних процесів, які відбуваються в суспільстві, і важливими із яких виступають інвестиційні процеси. В свою чергу, інвестування як на макро-, так і на макрорівні є дуже чутливим до багатьох внутрішніх і зовнішніх факторів, охарактеризованих нами в першому розділі. Їх вплив визначає передумови та особливості протікання інвестиційної діяльності як в окремих регіонах країни, галузях, так і на окремих підприємствах. Слід також зазначити, що політичні події останніх років (анексія Криму, антитерористичні дії на сході України) негативно вплинули на стабілізацію економічної системи країни, призвели до її глибоких структурних деформацій. Як наслідок, суттєво зменшились обсяги іноземних інвестицій в економіку країни. Великого значення набувають інвестиції в основний капітал, оскільки вони виступають свідченням зростання матеріально-технічного забезпечення економіки країни. Коливання обсягів інвестицій, їх суттєве зменшення в роки поглиблення економічної кризи відображують чутливість інвестиційного мікроклімату до негативних явищ у суспільстві, які відбуваються під впливом кризи, та невпевненість інвесторів у поверненні інвестиційних ресурсів. Збільшення капітальних інвестицій у січні-вересні 2016 року у порівнянні із січнем-вереснем 2015 року пояснюється заходами державного рівня щодо активізації вітчизняного інвестиційного ринку.

І хоча машинобудування є найбільш сприятливою галуззю для інноваційних впроваджень та залучення інвестицій, однак галузь змогла закінчити 2014-2015 фінансовий рік із суттєвими збитками як в цілому по галузі в розмірі 20045 млн грн. на кінець 2014 року та 13459, 7 млн грн. на кінець 2015 року, так і за всіма видами виробництва машинобудівної продукції. Це свідчить про те, що значна кількість машинобудівних підприємств не в змозі самостійно фінансувати господарську діяльність та здійснювати інвестиційний розвиток. Аналіз рентабельності підприємств машинобудування та промисловості за 2012-2015 рр., свідчить про те, що на протязі останніх 9 років як вся промисловість України, так і галузь машинобудування мають найнижчий рівень рентабельності – -7,7% та -8% відповідно.

Підтвердженням сприятливого інвестиційного клімату в регіоні слід вважати тривалу та успішну роботу на теренах області таких іноземних компаній, як нідерландська CRH Poland BV, чеська PEKM Kabeltechnic, польська «WIX-Filtron» [5].

За січень-вересень 2015 року підприємствами та організаціями області за рахунок усіх джерел фінансування освоєно 4164,3 млн. грн. капітальних інвестицій, що в порівняних цінах на 29,8% більше, ніж за відповідний період 2014 року. В цілому по всіх підприємствах області освоєно 6523,9 млн. грн. капітальних інвестицій. Найвагомішу частку капітальних інвестицій (98,5% загального обсягу) освоєно в матеріальні активи, з яких у будівлі та споруди – 62,1% усіх інвестицій, у машини, обладнання та інвентар і транспортні засоби – 32,8%. У нематеріальні активи вкладено 1,5% загального обсягу капітальних інвестицій. Головним джерелом капітальних інвестицій, як і раніше, залишаються власні кошти підприємств і організацій, за рахунок яких освоєно 44,7% загального обсягу. Частка коштів населення, витрачених на будівництво житла, становила 37,5%, залучених і запозичених коштів, зокрема, кредитів банків та інших позик, – 3,1%. За рахунок коштів державного та місцевих бюджетів освоєно 8,5% капітальних інвестицій.

Отже, на сьогодні в структурі джерел інвестиційної діяльності машинобудівних підприємств Хмельницької області більшу частину займають власні кошти, однак їх обсяг недостатній для ефективної роботи машинобудівної галузі. Показовим у цьому плані є досвід розвинутих країн, де власні ресурси підприємств перевищують 65-70% [3].

Окрім іноземного акціонерного капіталу, в економіку Хмельниччини залучаються кредити банків та інші види інвестицій. Так, заборгованість підприємств області за кредитами та позиками, торговими кредитами та іншими зобов'язаннями (борговими інструментами) перед прямими іноземними інвесторами на 31 грудня 2015 року становила 43,3 млн. дол. Отже, залучення іноземних інвестицій в економіку Хмельниччини сприяє стрімкому розвитку інфраструктури, створенню нових робочих місць та підвищує конкурентоспроможність виробничих підприємств на світових ринках. В свою чергу, обсяги залучення іноземних інвестицій виступають рушійною силою створення сприятливих умов для інвестування та ефективного функціонування закордонного капіталу в країні. Швидкий вихід економіки України із кризи має тісний взаємозв'язок з інвестиційною привабливістю її галузей. Як свідчить досвід багатьох країн, іноземні інвестиції сприяють більш раціональному використанню матеріальних і нематеріальних національних ресурсів. Так, функціонування іноземних компаній на національному ринку витісняє збиткові національні підприємства, що дозволяє перерозподіляти ресурси поміж рентабельними компаніями із сучасними технологіями виробництва; іноземні інвестиції приводять до підвищення конкуренції на вітчизняному ринку, що стимулює запровадження передової техніки, технологій, інновацій та підвищення ефективності їх діяльності.

Позитивним результатом іноземних інвестицій може бути залучення до проектів багатьох виробників, постачальників, обслуговуючих підприємств, науково-дослідних та інших організацій. Зарубіжний досвід також свідчить, що стимулювання ефективності національної економіки відбувається в тому випадку, коли іноземні інвестиції сприяють відродженню занедбаних, появі нових виробництв, виробничих структур і галузей. В свою чергу, економічне

зростання призводить до зниження інвестиційних ризиків, скорочення термінів окупності інвестицій.

В країну, на нашу думку, першочергово необхідно залучати наступні типи інвестицій на модернізацію промисловості: інвестиції у фізичний капітал (обладнання, приміщення, розвиток промислової інфраструктури); інвестиції у технологічний капітал (наукові дослідження, інноваційні, конструкторські розробки); інвестиції у людський капітал (на навчання та управління), оскільки високі технології, людський і соціальний капітал в економічно розвинених країнах забезпечують на сьогоднішній день найвищі темпи економічного зростання. Тому дуже важливим моментом при дослідженні прямих іноземних інвестицій в економіку країни, зокрема, в сферу машинобудування Хмельниччини, є вивчення та проведення порівняльної характеристики обсягів інвестицій та їх питомої ваги в сфері машинобудування.

Обсяг інвестицій в промисловість Хмельницької області, починаючи із 2010 року поступово зростає, і досягає максимальної величини в 2013 році, а в 2014-2015 рр. відбувається його суттєве скорочення (навіть із врахуванням наявності інформації за 9 місяців 2015 року). Такий спад інвестицій свідчить про певні перешкоди для інвесторів, які, в першу чергу, виникають у зв'язку із загостренням кризи. В машинобудуванні обсяг інвестицій займає незначну питому вагу, що свідчить про необхідність пошуку багатьох шляхів підвищення конкурентоспроможності продукції на зовнішніх ринках. Найбільша сума інвестицій в машинобудівній галузі Хмельниччини була зосереджена в 2012 році – 12,8 млн. дол., із питомою вагою 6,1%, але, починаючи, із 2013 року обсяг інвестицій в машинобудівні підприємства також скорочується, і 2013 та в 2015 рр. спостерігається його мінімальна величина у порівнянні з іншими роками досліджуваного періоду. Таким чином, стабілізація економічних відносин як в сфері машинобудування, так і в промисловості загалом, виступає на сьогоднішній день системо утворюючим елементом інвестиційної привабливості та сприятливого інвестиційного клімату для залучення зовнішніх і внутрішніх інвестицій.

Отже, проведений аналіз результатів діяльності машинобудівних підприємств та дослідження впливу кризових явищ на одержані результати та особливості інвестиційної діяльності підприємств, допоміг визначити передумови для її подальшого розвитку. За результатами дослідження фінансової звітності і статистичних матеріалів деталізовано види інвестиційної діяльності машинобудівних підприємств Хмельниччини. Встановлено, що на кожному машинобудівному підприємстві, залежно від спеціалізації, здійснюються певні види інвестиційної діяльності. Висвітлено особливості фінансування інвестиційної діяльності за рахунок залучених і запозичених коштів, обґрунтованого переваги і недоліки використання кожного джерела.

Література:

1. Основні показники економічного та соціального розвитку України: Інформація прес-служби Міністерства економіки України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/>

2. Стадник В.В. Дослідження динаміки та спрямованості інвестиційних процесів в Україні та їх впливу на конкурентоспроможність національної економіки / В.В. Стадник, Н.І. Непогодіна // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2011. – № 3, Т. 1. С. 193-197.

3. Стан інвестиційної діяльності в Україні. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=096>

4. Статистична інформація. Головне управління статистики у Хмельницькій області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://statbrd.ic.km.ua>

5. Статистична інформація. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

**Данилович-Кропивницька М. Л., к.е.н., доцент,
Гуменюк В. В., к.е.н., асистент,
Національний університет «Львівська політехніка»
м. Львів, Україна**

ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ МІЖОРГАНІЗАЦІЙНИХ МЕРЕЖ В УКРАЇНІ

Під впливом глобальної кризи кінця ХХ – початку ХХІ ст., ієрархічні економічні конструкції замінюються гнучкими мережевими структурами. Економічні системи змінюють не тільки модель розвитку, але й саму організаційну структуру, тобто переходить до мережових зв'язків та координації.

Аналізування і дослідження мережевої взаємодії у зв'язку з реформуванням економіки в Україні повинно дати відповідь: за яких умов запит на зміни ведення бізнесу в Україні буде реалізовано в інституційному середовищі.

Загальний процес функціонування і еволюції міжорганізаційної мережі (МоМ) буде здійснено, якщо організаційна форма МоМ врахує різні варіанти траєкторій взаємодії, тобто, ототожниться з організаційними формами діяльності [1, с. 144]. Мережева інтеграційна структура формується як інститут у рамках інституційного середовища. Стабільні мережі характеризуються не тільки усталеною системою цінностей, а відомими і перевіреними компетенціями учасників, чітко визначеними і прописаними бізнес-процесами та можливостями розширювати сферу бізнесу шляхом інновацій в масштабах всієї системи. МоМ, які починають щойно формуватися, передбачають створення нових технологій, нових рішень і концепцій, нових сфер діяльності. Перелічені характеристики МоМ дають підстави вважати їх інноваційними мережами.

Автори вказують на систему пріоритетів, які реалізуються в процесі формування МоМ та досягнення синергії: 1. Концептуальна модель інноваційного розвитку, раціональність інноваційних структур. 2. Зруйнування бар'єрів входження на ринках. 3. Мобільність та адаптація до динамізму зовнішнього середовища, швидкість реакції на ринкову кон'юнктуру. 4. Підвищення ефективності фінансування, скорочення витрат. 5. Соціальний

вимір: людські ресурси, розширення працевлаштування, запрошення компетентних працівників. 6. Забезпечення справжньої автономії. 7. Збір та ефективні механізми обміну інформацією. 8. Розширення компетенцій та ринку робочої сили, концентрація на ключових компетенціях. 9. Створення інтегрованого простору в контексті глобалізації. 10. Забезпечення додаткових можливостей управління можливими ризиками.

Паралельно з вивченням і дослідженням мережевої взаємодії за останні роки зросла кількість публікацій щодо особливостей кластерів як нових організаційних структур, відзначається позитивний зв'язок між формуванням і діяльністю кластерів та процвітанням регіональних економік. Концептуально кластери і мережі мають багато спільних рис. Як зарубіжні, так українські науковці вважають, що доцільно диференціювати кластери і мережі, оскільки різниця між ними може мати різні наслідки для економічної політики. Кластери і мережі в умовах глобалізації та інформатизації суспільства розглядають як каталізatori прискорення промислового перетворення і розвитку нових регіональних конкурентних переваг. Кластеризація і мережизація економіки були визначені як головні інструменти реалізації Європейської стратегії ЄС-2020.

В Україні доцільно розглянути кластери-мережі, які можна віднести до МоМ, що зосереджені в конкретному регіоні або декількох регіонах, які функціонують у суміжних галузях і використовують зовнішні ресурси. Більшість економістів вважають, що кластерна модель взаємодії підприємств має всі ознаки міжорганізаційної мережі [2], що дає змогу створити єдину модель досліджень кластерів з мережевими характеристиками.

Кластери-мережі створюють платформу для фактичного співробітництва організацій, тобто їх можна трактувати як «народження» мережі для активної взаємодії, що орієнтується на конкретні задачі і проекти. Такі мережі можуть розраховувати на зовнішні ресурси, наприклад, уряд може допомогти використати певні зовнішні ресурси або здійснити пряме фінансування програм дій МоМ для компенсації недостатнього їх забезпечення.

Важливою характеристикою є сфера діяльності агентів конкретної мережі і якщо підприємства або група підприємств спрямовують свої зусилля на розроблення інноваційних проектів, на освоєння нового бізнесу, нових ринків, то державні програми фінансування можуть сприяти процесу приєднання їх до існуючих та успішних мереж для обміну інформацією, знаннями, технологіями тощо.

Як показує зарубіжний досвід сегменти економічної діяльності, де виникають мережі є різні та загалом важко прогнозовані. Ці структури формуються як природнім шляхом, так за допомогою активної державної підтримки. На сьогодні системно-концептуальні підходи на основі мережизації та кластеризації у реалізації науково-промислової політики держави розробляються майже у всіх країнах світу. Такий підхід може бути використано і в Україні, але вимагає активної позиції з боку державних, регіональних і місцевих органів влади. Досвід країн ЄС дозволив розробити широкий спектр інструментів розвитку мереж, які отримують фінансову або іншу допомогу від регіональних і/або державних установ, якими можуть бути:

1. Створення промислових зон із спеціалізованим сучасним обладнанням, інформаційною та телекомунікаційною інфраструктурою.

2. Розвиток наукових і технологічних парків з ядром із університетів, науково-дослідних центрів.

3. Допомога і підтримка процесу формування МоМ і кластерів-мереж з уже існуючих організацій і компаній. Цей етап кластеризації передбачає фінансування проектів, які мають спільну мету, трансфер знань, сумісне використання обладнання і технологій, людського потенціалу.

4. Формування сильної структури (команди) спеціалістів. Прикладом може слугувати створення агенцій щодо маркетингу та просування території, які фінансуються звичайно з місцевих бюджетів, але певні види діяльності можуть фінансуватися окремими компаніями або інвесторами.

Дослідження мережевої економіки може слугувати платформою практичних рекомендацій органам державної влади і місцевого самоуправління для розроблення програм соціально-економічного розвитку територій із врахуванням ефективності функціонування МоМ як структури об'єднання організацій, підприємств або кластерів території базування.

На даний час розвиток міжорганізаційної взаємодії в Україні буде мати значні труднощі та перешкоди у зв'язку з особливостями інституційного середовища, який обумовлено попередньою траєкторією (атрактором) розвитку. Для того, щоб інституційна структура була стійкою, конструкція повинна враховувати концепцію «обмеженої раціональності» економічних агентів і аналіз дій всередині мережі на основі принципу ефективності прийняття рішень. В умовах української економіки існує велика ймовірність, що створення МоМ приведе до створення додаткових адміністративних бар'єрів для забезпечення спеціальних інтересів і квазівигод певних бізнес-груп під прикриттям державних структур.

Мережевий принцип організації економіки не можна запровадити насильно, держава повинна лише створити інституційне середовище: захист прав власності, прозорість політичних рішень, прозору і чітку економічну політику, ефективну судову систему. Інституційне середовище, яке сприятиме підсиленню і розвитку МоМ і підтримується державними програмами, повинно акцентувати на спектрі позицій: специфікації прав власності; технологічному та інноваційному розвитку; розширенні планування бізнес-процесів; судовій інфраструктурі; рівню довіри у суспільстві та людському капіталу.

Для формування інноваційної економіки в Україні необхідно створити стимули для міжорганізаційного співробітництва і організаційних альтернатив. Це єдиний шлях для оптимізації входження України у новий світовий економічний простір, оскільки мережевий принцип є символом світових революційних змін в конкурентоздатності підприємств.

Література:

1. Кузьминов Я.И. Курс институциональной экономики: институты, сети, трансакционные издержки, контракты [Текст] учебник для студентов вузов / Я.И. Кузьминов, К.А. Бендукидзе, М.М. Юдкевич. – М.: Изд. дом ГУ ВШЭ, 2006. – 443 с.

2. Bode A. Clusters vs. Networks – a Literature-based Approach to wardsan Integrated Concept / A. Bode, T.B. Talmon L'Arme, S. Alig // Сетевой бизнес и кластерные технологии: сб. науч. статей. – М.: Изд. Дом Высшей школы экономики, 2011. – С. 12-34.

**Дейнеко Л. В., д.е.н., професор,
Кушніренко О. М., к.е.н., доцент,
Зарудна О. С., молодший науковий співробітник,
Інститут економіки та прогнозування
Національної академії наук України»
м. Київ, Україна**

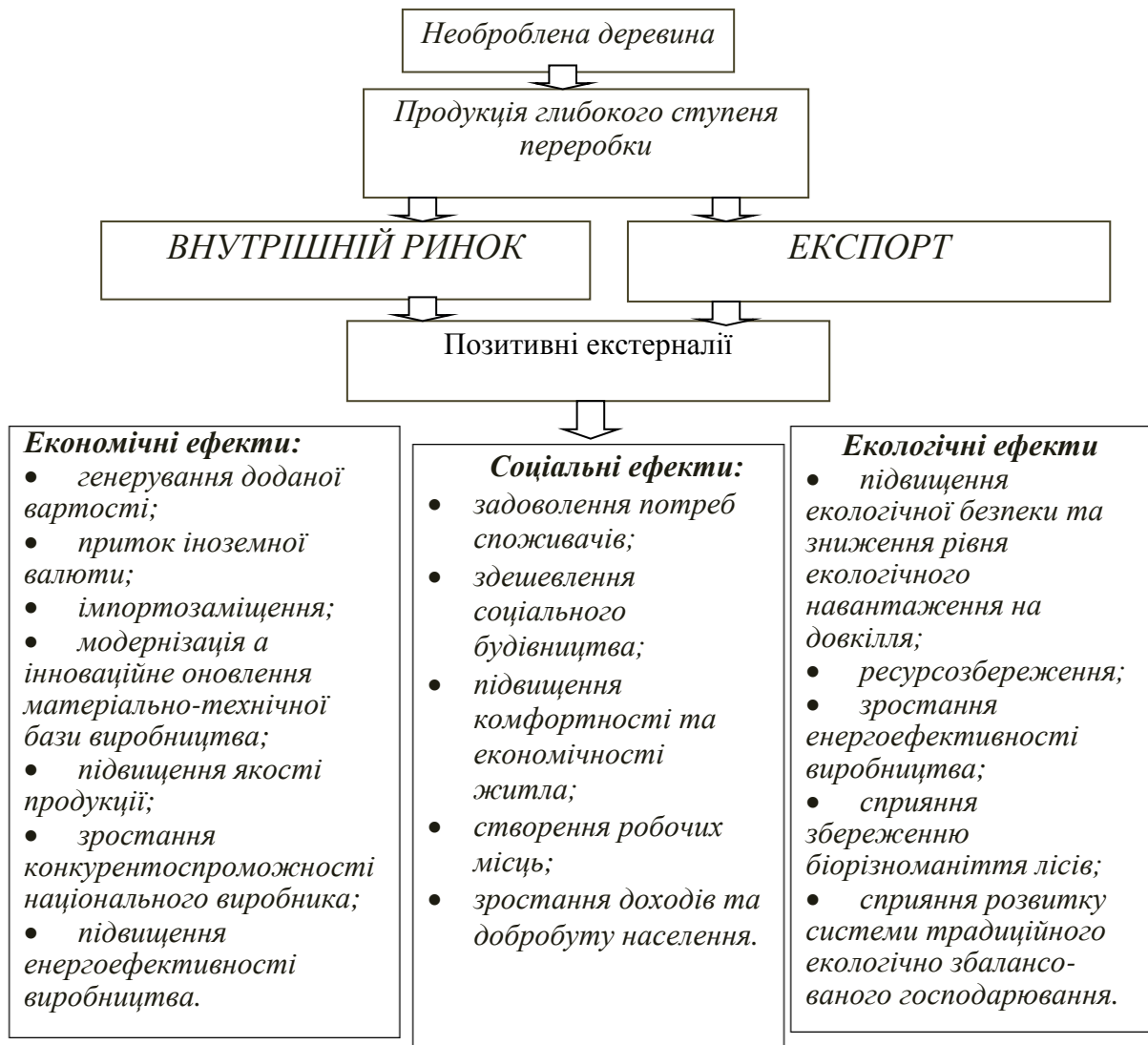
УМОВИ ТА ПЕРСПЕКТИВНІ ЗАВДАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОТЕНЦІАЛУ ДЕРЕВООБРОБНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

На сьогодні деревообробна промисловість України є перспективною експортоорієнтованою галуззю, про що свідчать випереджуючі темпи зростання її обсягів виробництва ніж ВВП України (за 2016 рік 105,1%, та 102,2% відповідно), а також висока динаміка експорту (приріст у 2016 році склав 2,3%). Це говорить про значний потенціал галузі. Розвиток деревообробної промисловості дозволить українському виробнику вийти на зовнішні ринки, зокрема європейські, та інтегруватись до глобальних ланцюгів створення доданої вартості. До того ж галузь має тісні взаємозв'язки з іншими сферами промисловості: хімічною, сільським господарством, машинобудуванням, будівельною. Деревообробна промисловість України має значний потенціал у виробництві енергозберігаючої продукції, попит на яку має стійку тенденцію до зростання, що визнано Міжнародними організаціями: ООН, UNCTAD, OESD, UNESCAP тощо.

Поряд з цим, розвиток виробництва та експорту продукції з деревини глибокої переробки здійснює синергетичний вплив на розвиток економіки України: економічний, екологічний і соціальний (рис. 1). Отже, економічне зростання деревообробної промисловості може сприяти не тільки розвитку пов'язаних галузей економіки України, а системно впливати на економіку, соціум та навколишнє середовище через численні екстерналії.

Гальмує розвиток деревообробного виробництва з високим ступенем переробки в Україні техніко-технологічне відставання від світового рівня, наслідком якого є слабка інноваційна активність вітчизняних деревообробних підприємств. Це не дозволяє виробляти нові за споживчими властивостями види продукції, які б користувалися попитом на зовнішньому ринку. Ступінь зносу основних засобів в деревообробній промисловості є одним з найбільших по Україні – 90,5%. При цьому коефіцієнт оновлення в 2014 р. становив лише 4,8%, а коефіцієнт вибуття застарілих засобів виробництва лише 2,9%. Отже, наявна матеріально-технічна база деревообробної промисловості є застарілою і

неспроможною до випуску інноваційної продукції, з якою можна завоювати конкурентний європейський ринок.

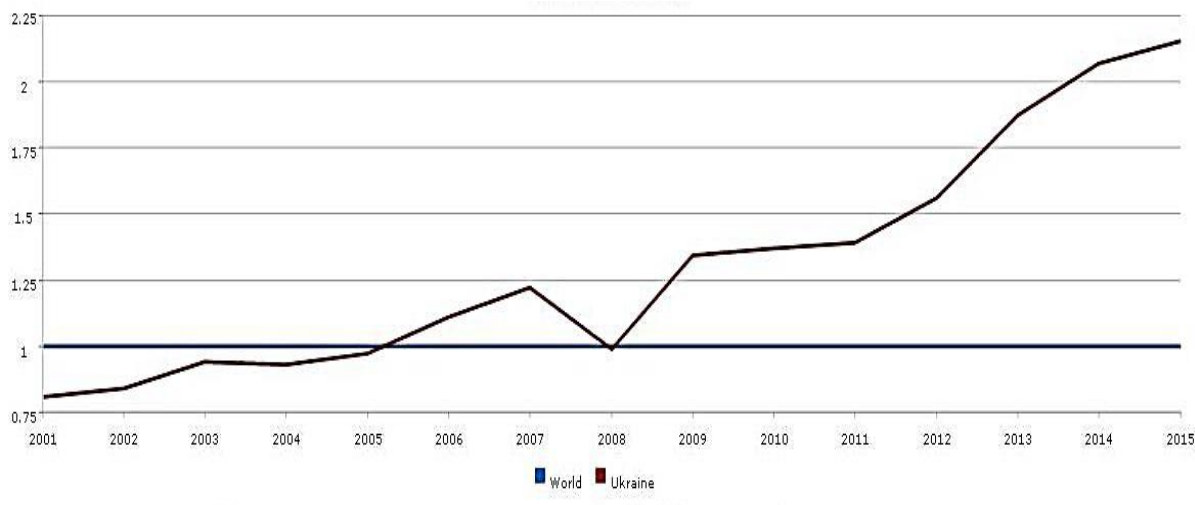

Рис. 1. Синергетичний вплив розвитку виробництва та експорту продукції з дерева на розвиток економіки України

Відновити технологічний рівень устаткування українські виробники не можуть через брак коштів та високі ставки кредитів комерційних банків. Вирішити цю проблему можна за допомогою залучення іноземного інвестора, який спроможний залучити дешеві кредити та з їх допомогою організувати підприємства з виготовлення деревини в Україні.

Проте, не зважаючи на вищевказане, деревообробна промисловості України, починаючи з 2008 р., виявила суттєві конкурентні переваги на світовому ринку продукції з деревини (рис. 2). Як бачимо, на початок 2016 р. українська продукція з деревини була більш ніж вдвічі конкурентнішою за середньосвітовий рівень (2,15), вона також випереджала за цим показником таких потужних світових експортерів як Китай (0,66), Сполучені Штати Америки (1,19), Германія (1,1), Італія (0,97), Франція (0,93), Російської Федерації (1,34) і незначно поступається Польщі (2,17) [1]. Конкурентні

переваги для виробників України сьогодні створюють багатий природно-ресурсний потенціал та дешева і кваліфікована робоча сила. Прикладом є ТОВ «Фішер-Мукачево», де інвестор лише на економії оплати праці в рік отримує 36 млн євро прибутку [2].

Рис. 2. Динаміка порівняльних конкурентних переваг України в світі у сфері виготовлення виробів з деревини, виробництва паперу та поліграфічної діяльності

Джерело: Складено авторами за даними Світового Банку [1]

Структура експорту деревообробної промисловості на сьогодні характеризується диспропорціями зі значною часткою сировинного експорту (продукції з низькою доданою вартістю), яка хоч і має тенденцію до поступового зростання, проте темпи її досить повільні, що призводить до економічних втрат держави. Так, частка лісоматеріалів оброблених зросла з 28% до 35% у 2016 р. порівняно з 2014 р., а продукція глибинної переробки, наприклад листів фанери та шпону зросла лише на 5% у 2016 р.

Стимулювання глибинної переробки деревини здатне забезпечити значні соціально-економічні ефекти. Так, зокрема, на один метр кубічний фанери приходить \$110 доданої вартості, а один метр кубічного лісу-кругляка – всього \$12 доданої вартості [2]. Відповідно, налагодження більш глибокої переробки деревини (наприклад нових енергозберігаючих конструкційних та ізоляційних матеріалів (НКМ), панелей з поперечно-клеєної деревини – CLT та LE, виробництва фібролітових плит (WWCB) призведе до ще відчутніших ефектів.

Дослідження свідчать, що незабаром деревообробна промисловість України потребуватиме значних інвестицій, щоб задовольнити зростаючі потреби внутрішнього та зовнішнього ринків. Ці заходи вимагатимуть значного фінансового забезпечення. Отже, першочерговим завданням для розвитку галузі є доступність фінансових ресурсів та створення ефективного інвестиційного середовища. Дієвим інструментом для цього є механізм державного гарантування іноземних інвестицій, який може сприяти відновленню інвестиційного іміджу України.

Нагальною також є потреба в поетапному удосконаленні процесу кредитування зовнішньоторговельних угод або інвестиційних проектів створення, розширення, модернізації експортоорієнтованого виробництва в деревообробній галузі, зокрема створення індустріальних парків з цього напрямку.

Не менш важливим є створення системи дієвого державного менеджменту, а враховуючи зміни державної підтримки та відхід від прямого субсидування окремих галузей, держава має докласти зусиль для створення ефективного конкурентного середовища та позитивного бізнес-клімату.

Література:

1. The World Integrated Trade Solution (WITS) [Електронний ресурс]. – Доступний з: http://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Compare/country/UKR/indicator/RCA/partner/WLD/product/44-49_Wood/country/WLD;/show/line

2. Ми продаємо сировину, з якої конкуренти виробляють додану вартість [Електронний ресурс]. – Доступний з: https://biz.censor.net.ua/resonance/3020490/volodimir_vlasyuk_mi_prodamo_sirovinu_z_yako_konkurenti_viroblyayut_dodanu_vartst

Іліна А. О., Candidate of Economic Sciences, Assistant,
Kyiv National University of Trade and Economics
Kyiv, Ukraine

IMPROVEMENT OF EVALUATION OF EFFICIENCY OF STATE ADJUSTMENT OF INVESTMENT PROCESS BY USING MODELING APPROACH

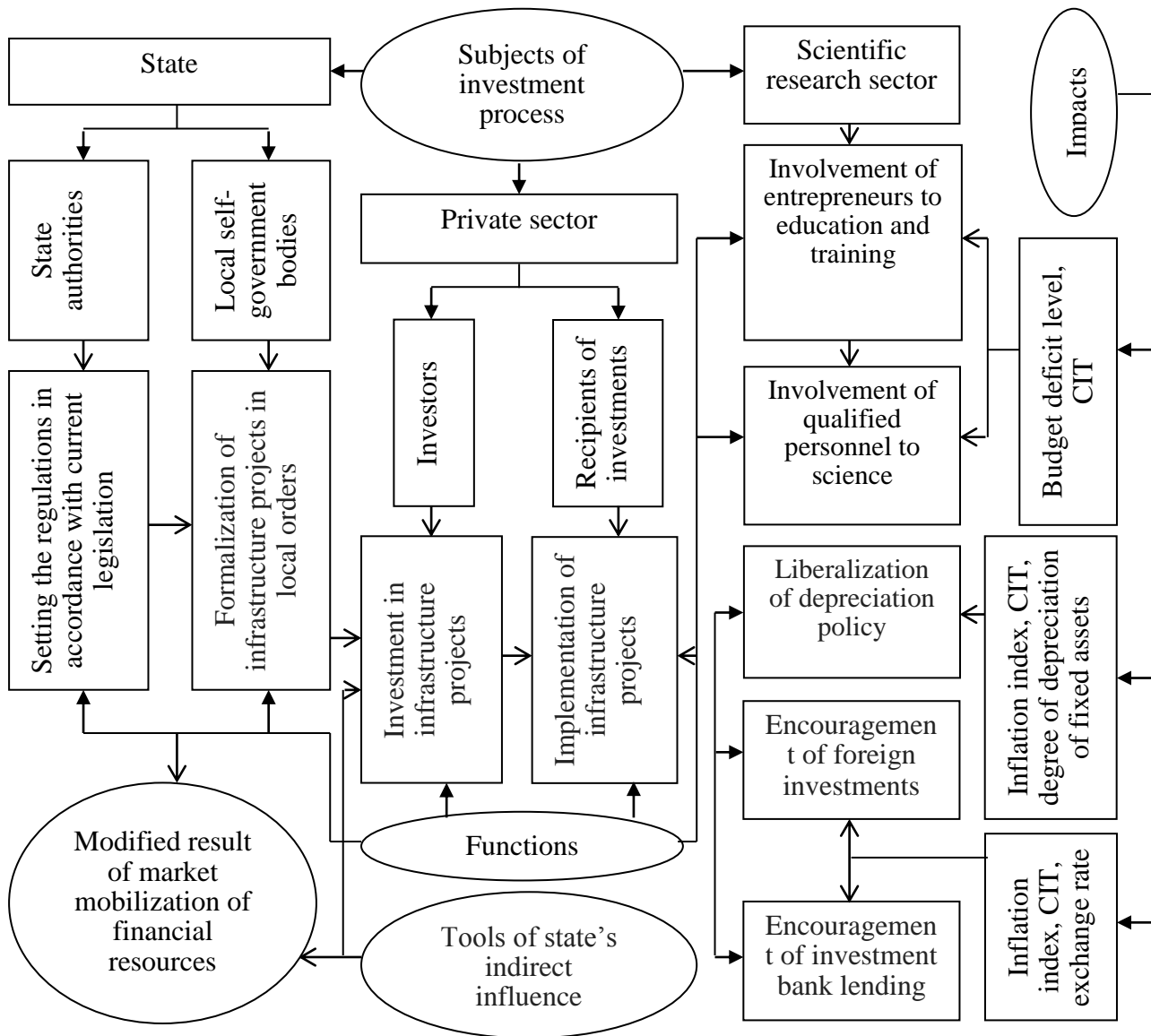
Today the system of evaluation of efficiency of the state adjustment of investment process in Ukraine is imperfect because of inefficient relationships between the state authorities and business entities. In this case, the state should create a comprehensive system of the elementary parts as the basis of transaction between all the investment process participants by solving the economic and socio-political issues in the future. Under these conditions, the formation of an effective system of the state adjustment of investment process will be a priority issue of the process of deepening the social and economic reforms in Ukraine.

The famous researchers in particular N. Baldych [1], C. Jones [2], A. Mazur [3], O.M. Pidhomnyy [4] consider that the state should use its influence due to the adjustment of investment process in accordance with the structural and functional approach, including the organization of evaluating its efficiency.

As for the structural level the evaluation is made on the basis of determining the degree of specific assignments by each subject of investment process according to the distributed responsibility and within the social and economic relationships between all the subjects due to the functional of efficiency of the national innovation system as a whole (Fig. 1).

It is clear that the improvement of the content and technology of relationships between central, regional and local authorities contributes to the quality of

development of the current legislation by the central government and local administrations.

Fig. 1. Structural and functional model of the system of evaluation of efficiency of the state adjustment of investment process

Source: author's research

An important role in structural reformation plays Central Bank's activities in the part of adjustment of interest rates on loans granted to non-financial corporations and/or households for the purchase, construction and reconstruction of property and then acquisition of real bank lending efficiency in investment process. It requires the stimulating tools for attraction of foreign investors, including the introduction of certain tax benefits at the time of performance of investment activity [5]. The investment activity with involvement of foreign investors when the funds in foreign currency are invested by non-residents is significantly influenced by exchange rate fluctuations, the adjustment of which is perceived by participants as safety and also stimulant mean [6]. Thus, actualizing the problem of modernizing the management of financial and credit system, the state can significantly influence on reducing credit risks during the bank lending, and thus reduce the value of investment loans as well.

The real transparency and publicity of investment initiatives can be a significant factor in increasing their competitiveness and investment activation including investment in financial instruments, in particular securities. Strengthening their position in the financial market, private enterprises increase their organizational effect from using the financial instruments which is estimated through the quality of using the modified result of market mobilization of financial resources (the sum of foreign direct investments balance, adjusted for the average exchange rate, volume of loans to non-financial corporations, amount of debt and equity securities of non-financial corporations in market turnover) [4]. So, the modified result of market mobilization of financial resources is also a subject of state adjustment and prognosticated by means of a set of targets. These indicators reflect the impact of financial factors subject to inflation index and exchange rate fluctuations, quality of current legislation administration etc. Organizationally it forecasts a regular control for depreciation policy in accordance with the applicable rules, and thus indirect influence on the fixed assets turnover period duration and depreciation degree of fixed assets in business entities [7; 8].

In this case the state adjustment of investment process includes administrative interference into the investment process by providing a budget support to private enterprises for strategic investment projects implementation and planning the financial market infrastructure development, on which largely depend the actual data of the level of foreign (the ratio of foreign direct investments balance to GDP), credit (the ratio of investment loans to non-financial corporations and households to GDP) and depreciated investment security (the ratio of the value of introduced fixed assets to total capital investments). The level of the values of these indicators, in turn, depends to some extent on the standards of corporate income tax for innovation-active enterprises, banks and foreign investors. Accordingly, the activation of innovative activities, including the industrial enterprises, which identifies the level of specified indicators, requires high-quality staffing renewal.

However, the state should be included in this process through the training programs development and training of relevant specialists on the basis of state order that will stimulate their involvement the qualified scientific personnel. The strategic directions of state adjustment is the improvement of institutional environment, scientific research coordination, especially on issues of financial markets, optimization of tax legislation in the context of differentiation of CIT rates for enterprises that implement investment projects based on public-private partnerships and in terms of multicurrency calculations. This contributes to promote the further development of existing and creation of new technological parks, investment in their projects, increasing their budgetary social efficiency, which with a sufficient quality of the current legislation administration should provide increased tax revenues and profitable part of the state budget [1; 2; 3].

Thus, it is worth noting that changes in special legislation adjusting the investment process should be directed to the quality control for the passing stages of the investment process, in which the state authorities and local self-government bodies should organize public debates and hearings in due time to ensure wide awareness of planned investment projects, especially infrastructure (large-scale) projects. Taking

into account the suggestions and comments from the public and society, public/local authorities with investors and recipients of investments should introduce certain rectifications in particular investment project, based on the prospect of satisfaction of all parties from its implementation. This approach is based on the functionality of the level and life quality increase, human capital accumulation, increase of trust the private enterprises involved in innovation activities.

References:

1. Балдич Н. Методологічні засади дослідження проблем державного регулювання фінансових ринків / Н. Балдич // Вісник Національної академії державного управління при Президенті України. – 2010. – № 3. – С. 107-113.
2. Jones C. Government Relations with Science Based Industries / Colin Jones // Science, Industry and the State: Office of Health Economics Symposium Held at Royal Society of Health, Buckingham Palace Road, London, 2014. – P. 71-80.
3. Мазур А.А. Соціальна та економічна ефективність діяльності академічних технопарків України / А.А. Мазур, С.В. Пустовойт // Наука та інновації. – 2016. – № 12(3). – С. 63-73.
4. Підхомний О.М. Управління інвестиційними процесами на фінансовому ринку [Електронний ресурс]: Навч. посіб. – К.: Кондор, 2003. – 184 с. – Режим доступу: <http://readbookz.com/pbooks/book-27/ua/>
5. Poelhekke S. Do Global Banks Facilitate Foreign Direct Investment? / Steven Poelhekke // European Economic Review. – Volume 76, May 2015. P. 25-467.
6. Stowell D. Investment Banks, Hedge Funds and Private Equity [Electronic recourse] / David Stowell. Second Edition. USA: Elsevier, 2013. – 672 p. – Accessed mode: <https://books.google.com.ua/>
7. Damodaran A. Investment Valuation: Tools and Techniques for Determining the Value of Any Asset [Electronic recourse] / Aswath Damodaran. – Third Edition. Wiley Finance Series, 2012. – Accessed mode: <https://books.google.com.ua/>
8. Fabozzi F.J. Investment Management: A Science to Teach or An Art to Learn? [Electronic recourse] / Frank J. Fabozzi, Sergio M. Focardi, Caroline Jonas. CFA Institute Research Foundation, 16 May 2014. – Accessed mode: <https://books.google.com.ua/>

Каплін М. І., с.н.с., к.т.н.,

Білан Т. Р., с.н.с., к.т.н.,

Макаров В. М., с.н.с.,

*Інститут загальної енергетики
Національної академії наук України
м. Київ, Україна*

МОДЕЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ВУГІЛЬНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В УМОВАХ СВІТОВОГО РИНКУ

Прогнозування розвитку вугільної промисловості відноситься до найважливіших напрямків досліджень оптимізації функціонування галузей народного господарства.

Значного розвитку моделі вугільної промисловості отримали у роботах вітчизняних дослідників, зокрема М.М. Кулика, І.І. Павленко, Л.М. Алавердян [1-3].

З аналізу наведених моделей видно, що більшість із них обмежуються аналізом внутрішніх виробничих фондів та акцентують увагу на їх розвитку в умовах функціонування на внутрішніх ринках вугілля. Водночас, розвиток галузей економіки в сучасному світі передбачає можливість потреби у будь-яких видах вугільної продукції, а також їх постачання згідно з системою взаємних двосторонніх угод. Ці фактори впливають на асортимент потреби у вугільній продукції, можливо поширюючи його на дефіцитні або відсутні у внутрішніх покладах види вугільної продукції. Разом з цим зовнішні ринки енергоносіїв здійснюють вплив на економіку країни через інструмент цін. Цей вплив може призвести до обмеження потреби на вугілля власного видобутку, а, значить, у результаті – на умови роботи підприємств власного шахтного фонду і, як наслідок, до закриття вітчизняних шахт, скорочення власного видобутку. Враховуючи особливу роль вугільного палива для національного паливозабезпечення цю тенденцію слід розглядати як дуже небезпечну, таку що протирічить засадам енергетичної безпеки. Тому, моделювання стратегічних напрямків розвитку вугільної галузі має здійснюватися на основі обов'язкового врахування критеріїв енергобезпеки разом із вимогою беззаперечного задоволення потреб споживачів у повному обсязі, у тому числі з джерел імпортування вугільної продукції. Відшукання доцільного балансу між імпортом та власним видобутком при цьому є важливим питанням з точки зору спрямування інвестицій в галузь та розподілу грошових фондів підприємств на капіталовкладення у розвиток шахтного фонду і обігові фонди в частині вугільного палива.

Ефективне й прибуткове функціонування підприємств вугільної галузі в умовах ринкової економіки можливе лише за умови достатньо низького рівня собівартості їх продукції. Цей рівень має забезпечити конкурентоспроможність шахтопідприємства на світових/внутрішніх ринках вугільної продукції з достатньою прибутковістю:

$$s_i^m + \pi_i^m \leq C_{\text{ринк}}^m,$$

де s_i^m – собівартість вугілля марки m шахтопідприємства i ; π_i^m – питомий прибуток шахти i на одиницю обсягу видобутку вугілля марки m ; $C_{\text{ринк}}^m$ – ринкова ціна на вугілля марки m .

У свою чергу зниження собівартості досягається за рахунок здійснення заходів модернізації підприємств вугільної галузі. Основними критеріями такої модернізації для окремої шахти вважаємо наступні: залишкові запаси вугілля на шахті; марочний склад продукції шахти з точки зору його дефіцитності для економіки країни та попиту на світових ринках вугілля; собівартість продукції після модернізації; залежність собівартості після модернізації від обсягу інвестицій в модернізацію.

Очевидно, що критерій залишкових запасів має бути врахований на домодельному етапі прогнозування розвитку шахтного фонду вугільної галузі і

надалі ми будемо розглядати лише шахтопідприємства із задовільним значенням цього показника. Інші критерії у даній роботі використовуються як параметри і результати розрахунків наступної моделі розвитку вугільної промисловості.

В загальному випадку математична модель розвитку вугільної промисловості країни в умовах конкуренції може бути записана у вигляді:

$$\sum_{j=1}^{N_u} (s_j (K_j^T) + \pi_j) \cdot x_j + \sum_{k=1}^{N_{им}} C_k \cdot x_k \rightarrow \min, \quad (1)$$

$$\sum_{j=1}^{N_u} g_j \cdot x_j + \sum_{k=1}^{N_{им}} g_k \cdot x_k = X_{номр}, \quad (2)$$

$$\sum_{k=1}^{N_{им}} x_k \leq X_{нзн, max}, \quad (3)$$

$$\sum_{j=1}^{N_u} \delta_{j, \mu} \cdot x_j \leq V_{max, \mu} \Big|_{\mu=1, N_{забрудн}}, \quad (4)$$

$$0 \leq x_j \leq X_{max, j} (K_j^T), \quad (5)$$

$$\sum_{j=1}^{N_u} x_j \leq \gamma \cdot \sum_{k=1}^{N_{им}} x_k \quad (6)$$

$$x_{l, им} \leq \lambda \cdot \sum_{k=1}^{N_{им}} x_k \Big|_{l=1, N_{им}} \quad (7)$$

$$\sum_{j=1}^{N_u} K_j^T = K_{I, \Sigma}^T \quad (8)$$

$$K_j^T \geq K_j^{T min} \quad (9)$$

В задачі (1) – (9):

- g_j, g_k - технологічні коефіцієнти збагачення вугілля;
- x_j, x_k - обсяги видобутку та імпортування;
- N_u - кількість вуглевидобувних підприємств в країні;
- $N_{им}$ - кількість джерел імпортування вугілля;
- $X_{номр}$ - загальна величина попиту на вугілля;
- $X_{max, i}$ - потенційно досяжні обсяги видобутку на i -му підприємстві енергетичного чи коксівного вугілля, відповідно;
- $X_{нзн, max}$ - сумарна пропускну здатність портів та залізниць;
- $\delta_{j, \mu}, \delta_{k, \mu}$ - питомі, на одиницю кінцевої продукції викиди забруднювача μ на підприємствах, що видобувають енергетичне та коксівне вугілля, відповідно;
- $V_{max, \mu}$ - гранично допустимий обсяг викидів забруднювача μ ;
- $N_{забрудн}$ - кількість забруднювачів оточуючого середовища;
- C_k - ціна імпортованої вугільної продукції з джерела імпортування k ;
- λ - частка обсягу імпортування з одного джерела, допустима згідно вимог енергетичної безпеки;
- γ - частка обсягу імпортування, допустима згідно вимог енергетичної безпеки;

- K_j^T - обсяг інвестицій в шахтопідприємство j в періоді часу T ;
 $K_{I,\Sigma}^T$ - загальний обсяг інвестицій в галузь в періоді часу T ;
 $K_{j\min}^T$ - мінімально необхідний обсяг інвестицій в шахтопідприємство j в періоді часу T .

Як видно з визначення цільової функції (1) моделі, а також окремих обмежень (6, 9, 10), – на граничну продуктивність шахти та сумарний обсяг капіталовкладень у галузь та гранично допустимих інвестицій в окремі шахти, капіталовкладення та їх ефективність здійснюють комплексний вплив на оптимальний розв’язок задачі оптимізації (1) – (10). Для отримання правдивих оптимальних обсягів та відповідних їм цін на вугільну продукцію капіталовкладення мають враховуватись одночасно і узгоджено у вказаних обмеженнях моделі. Дійсно, інвестування у вугільне підприємство призводить до збільшення його основних фондів і відповідного зростання ціни, проте іншим наслідком інвестицій є зростання продуктивності із зворотним впливом на ціну. Крім того, зростає технологічна, зокрема енергетична, ефективність функціонування підприємства, що також призводить до зменшення цін.

Результатом розв’язання оптимізаційної задачі запропонованої моделі є обсяги вугільної продукції шахтопідприємств, а також відповідні обсяги надходження імпортованого вугілля у порівнюваних варіантах спрямування капіталовкладень в галузь при заданих потребах економіки країни на вугільну продукцію.

Література:

1. Кулик М.М. Роль вугілля у формуванні паливно-енергетичних балансів та оптимізація розвитку вугільної промисловості України // Проблеми загальної енергетики. – 2002. – Вип. 6. – С. 7-16.
2. Павленко І.І. Механізм розвитку вугільної галузі при обмежених інвестиціях // Економіка промисловості. – 2007. – № 1. – С. 93-97.
3. Алавердян Л.М. Економіко-математична модель оптимального розвитку вугільної промисловості України // Вісник МНТУ, серія «Економіка». – № 1. – С. 121-123.

Колупаєва І. В., к.е.н., доцент,
Харківський торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету
м. Харків, Україна

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВАЖЕЛІВ РЕГУЛЯТОРНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ

Серед нових явищ, що характеризують сучасну українську економіку, одним з найважливіших є питання державної регуляторної політики. Усунення перешкод для розвитку господарської діяльності, вибір найбільш ефективних

напрямків правового регулювання господарських процесів, досягнення компромісу між різними групами інтересів державних органів при прийнятті рішень щодо регулювання викликають необхідність в удосконаленні регуляторної політики, розробці цілої системи заходів з регулювання економіки.

Питанням оцінки впливу окремих важелів регуляторної політики держави та їх класифікації присвячено праці багатьох дослідників, зокрема Ю. Іванова, А. Кізіма, Т. Лобунець, В. Полюга, Н. Рубан, О. Тищенко та ін. Проте складність проблеми удосконалення важелів регуляторної політики потребує економічної оцінки результативності актів на господарську діяльність та соціально-економічний розвиток країни.

Оцінка дієвості важелів у контексті реалізації регуляторної політики потребує вирішення наступних завдань: визначити узагальнюючий показник соціально-економічного розвитку країни; сформувати систему економіко-математичних моделей на базі аналізу статистичних даних щодо оцінки важелів регуляторної політики; систематизувати параметри оцінки важелів регуляторної політики та згрупувати їх за ступенем впливу на інтегральний показник соціально-економічного розвитку країни; визначити регресійні моделі, що характеризують залежність інтегрального показника соціально-економічного розвитку від використання важелів регуляторної політики.

При визначенні ефективності інструментів регуляторної політики велике значення має аналіз важелів, під якими розуміють прийоми прямого та непрямого впливу державних органів на економічні процеси та об'єкти через призму нормативно-правового поля, які направлені на розвиток економічної, соціальної та інших сфер суспільства [1, с. 12]. Характер їх впливу може бути як стимулюючий / де стимулюючий, компенсаційний-вирівнюючий, стимулюючий/заохочуючий.

Враховуючи ту обставину, що важелі регуляторної політики, а саме державно-адміністративні та нормативно-правові, фінансово-кредитні та монетарні, податкові, соціально-психологічні, бюджетні, знаходяться у певній взаємозалежності, аналіз необхідно проводити, базуючись на аналогічному предметному полі. З цією метою запропоновано використати кореляційно-регресійний аналіз для побудови моделей, які характеризують ступінь зв'язку між певним узагальнюючим показником соціально-економічного розвитку у контексті досліджуваного типу важелів та рядом факторів, що є їх параметрами. Для оцінки впливу важелів регуляторної політики нами використаний кореляційно-регресійний аналіз для побудови моделей, які характеризують ступінь зв'язку між певним узагальнюючим показником соціально-економічного розвитку у контексті досліджуваного типу важелів та рядом факторів, що є їх параметрами.

При цьому побудова моделей було здійснено в контексті реалізації 4-х етапів. Перший етап передбачає визначення узагальнюючого показника соціально-економічного розвитку країни, який дозволить дати однозначну єдину оцінку рівня і динаміки досліджуваного процесу. Акцентуємо увагу, що вибір показника ВВП на душу населення України (а не просто обсягу ВВП, як

зазначено у звітах Державної служби статистики) пояснюється можливістю врахування у своєму обчисленні не тільки валової доданої вартості всіх інституційних секторів і чистих податків, але й кількості населення країни, що дозволить нівелювати певний суб'єктивизм даного показника в контексті аналізу його динаміки.

Другий етап включає послідовну реалізацію наступних дій: формування системи економіко-математичних моделей на базі аналізу статистичних даних щодо оцінки важелів регуляторної політики; визначення коефіцієнтів кореляції та коваріації (для кожного окремого показника за відповідним важелем), що характеризують напрямок та силу зв'язків між параметрами; виявлення показників, що мають найбільший ступінь взаємозв'язку з інтегральним показником соціально-економічного розвитку (за результатами розрахунків).

Зазначимо, що для аналізу були використані індикатори державно-адміністративних та нормативно-правових, фінансово-кредитних та монетарних, податкових, соціально-психологічних, бюджетних важелів, які можна кількісно виміряти. З цією метою вся сукупність відібраних показників була поділена на групи за характером впливу на досліджуваний показник та побудовані регресійні моделі, які є математичним виразом цього впливу.

В контексті аналізу ефективності регуляторної політики важливими показниками для аналізу конкретного регуляторного акта відповідно до існуючої Методики проведення аналізу впливу регуляторного акта [2] є: розмір надходжень до державного та місцевих бюджетів і державних цільових фондів, пов'язаних з дією акта; кількість суб'єктів господарювання та/або фізичних осіб, на яких поширюватиметься дія акта; розмір коштів і час, що витратимуться суб'єктами господарювання та/або фізичними особами, пов'язаними з виконанням вимог акта; рівень поінформованості суб'єктів господарювання та/або фізичних осіб з основних положень акта. Але враховуючи необхідність аналізу загальної тенденції впливу державно-адміністративних та нормативно-правових важелів у динаміці, їх використання є неможливим з точки зору доступності даних та коректності розрахунків, адже діяльність не всіх органів системи регуляторної політики є ефективною.

Третій етап представляє собою систематизацію параметрів оцінки важелів регуляторної політики та їх групування за ступенем впливу на інтегральний показник соціально-економічного розвитку країни. Результати засвідчили, що в першу групу ввійшли такі фактори, як темп зростання грошової бази ($y = -1,6455 + 0,8384x$; $R = 0,84$, $R^2 = 0,703$) і темп зростання державного зовнішнього боргу ($y = 0,9723 - 0,7903x$; $R = 0,79$, $R^2 = 0,702$). У другу групу (середня ступінь впливу) ввійшли темп зростання гарантованого державою зовнішнього боргу ($R = 0,79$, $R^2 = 0,624$), середньозважена ставка рефінансування за всіма інструментами ($R = 0,79$, $R^2 = 0,625$) і облікова ставка Національного банку України ($R = 0,7636$, $R^2 = 0,583$). До чинників, який мінімальний вплив, відносяться темп зростання монетарної бази, ступінь монетизації економіки, темп зростання державного внутрішнього боргу, темп зростання обсягу чистих зовнішніх активів, частка кредитів, наданих юридичним та фізичним особам та ін.

Останній етап передбачає визначення адекватної та статистично значущої регресійної моделі, що характеризує залежність інтегрального показника соціально-економічного розвитку (результативної ознаки) від використання важелів регуляторної політики (факторної ознаки).

Так, перевірка адекватності отриманих регресійних моделей (в розрізі аналізу фінансово-кредитних та монетарних важелів) з використанням коефіцієнтів множинної кореляції та детермінації, критеріїв Ст'юдента та Фішера дозволила відкинути зайві змінні та виділити показники, які найбільш істотно впливають на результативну ознаку – темп зростання грошової бази та темп зростання державного зовнішнього боргу.

Отримані регресійні моделі в контексті аналізу важелів регуляторної політики дали змогу зробити наступний висновок. Підвищення ефективності регуляторної політики у сфері фінансово-кредитних важелів потребує, перш за все, зниження темпу зростання державного боргу. У сфері податкових важелів пріоритетним є скорочення втрат від надання пільг за прямими податками, у сфері бюджетних важелів – зростання міжнародних резервів України та зменшення наданих державою гарантій. Результативність адміністративно-правових, фінансово-кредитних, бюджетно-податкових та соціально-психологічних важелів у значній мірі визначається поєднанням сукупності кількісних та якісних факторів, що визначають в цілому ефективність регуляторної політики. Тому від ступеня взаємодії окремих важелів та сили їх впливу на узагальнений показник соціально-економічного розвитку у значній мірі залежить ефективність цих заходів.

Література:

1. Колупаєва І. В. Регуляторна політика держави: теорія та методологія: монографія / І. В. Колупаєва. – Харків: Видавництво ТОВ «Смугаста типографія», 2016. – 335 с.
2. Про затвердження Методики проведення аналізу впливу та відстеження результативності регуляторного акта: Постанова Кабінету Міністрів України від 11 березня 2004 р. № 308 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/308-2004-%D0%BF>

Корень Н. В., к.е.н., с.н.с.,
Національний інститут стратегічних досліджень
м. Київ, Україна

БЮДЖЕТНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Суспільні трансформації сьогодення визначають імперативи формування бюджетної політики та модернізації її інструментів. Практика засвідчує, що від ефективного управління державними фінансами значною мірою залежить розв'язання поточних та стратегічних завдань соціально-економічного розвитку, що, в свою чергу, дає змогу забезпечувати сталі темпи зростання.

Вагомим індикатором і критерієм ефективності бюджетної політики та організації бюджетного процесу є бюджетна безпека, яка забезпечує такий стан платоспроможності та фінансової стійкості державних фінансів, що надає можливість органам державної влади максимально ефективно виконувати покладені на них функції [1]. Бюджетна безпека є також необхідною умовою забезпечення позитивних зрушень у національній економіці, підвищення якості життя громадян та їх соціального захисту, розвитку усіх сфер життєдіяльності суспільства на сучасному етапі реалізації реформ.

Посилення уваги до проблем бюджетної безпеки в Україні обумовлено характером суспільних процесів як у глобальному, так і в національному вимірах, оскільки врахування факторів невизначеності, системний аналіз внутрішніх викликів та ризиків при формуванні та реалізації бюджетної політики є важливими умовами для прийняття ефективних управлінських рішень та досягнення визначених цілей.

Сучасний стан бюджетної системи України сформувався під впливом низки деструктивних зовнішніх та внутрішніх викликів, які загострили її дисбаланси і водночас актуалізували питання забезпечення бюджетної безпеки. Основними із таких чинників стали наступні:

- Високий рівень перерозподілу ВВП через бюджетну систему;
- Високий рівень дефіциту державного бюджету;
- Надмірне боргове навантаження та зростання частки видатків державного бюджету на обслуговування державного боргу;
- Зростання видатків на сектор оборони та соціальний захист постраждалих груп громадян внаслідок збройного конфлікту на Сході держави;
- Низька якість надання державних соціальних послуг при збереженні значної частки соціальної складової у структурі бюджетних видатків;
- Високий рівень централізації бюджетних коштів та низька частка власних фінансових ресурсів в доходах місцевих бюджетів;
- Зростання обсягів дотаційності Пенсійного фонду України за рахунок коштів державного бюджету та неререформованість пенсійної системи;
- Загострення дисбалансів у грошово-кредитній сфері, девальвація національної валюти та високий рівень інфляції.

За аналізований період 2013-2016 рр. показники бюджетної безпеки знаходилися як у безпечних межах, так і перевищували граничне значення індикатора, переходячи у зону небезпеки. Єдиним показником, який постійно перебуває у небезпечній зоні, є рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет. Проте, це не свідчить про відсутність численних проблем у фіскальній сфері, які накопичилися протягом років і мають системний характер. Динаміка рівня фіскального перерозподілу ВВП через зведений бюджет демонструє спроби застосування бюджетних важелів в контексті антициклічного регулювання соціально-економічної динаміки. Проте, дієвість цих заходів значною мірою визначається не рівнем перерозподілу, а структурою фіскальних вилучень та видатків бюджету.

Індикатор відношення дефіциту/профіциту державного бюджету до ВВП свідчить про позитивні результати у сфері управління бюджетним дефіцитом

завдяки заходам бюджетної консолідації 2015 року, після загострення проблем у фіскальній сфері протягом 2013-2014 рр., що підтверджується переходом його у небезпечну зону. У 2012-2014 рр. відбулось значне зростання дефіциту бюджету внаслідок застосування механізмів антициклічного бюджетного регулювання, проте, стимулювання споживання в період рецесії лише посилило фіскальне навантаження, що, в свою чергу, поглибило макроекономічні диспропорції [2].

Індикатор відношення дефіциту/профіциту бюджетних та позабюджетних фондів сектору загальнодержавного управління до ВВП тривалий час знаходився у небезпечній зоні, що обумовлювалось переважно тривалою бюджетною підтримкою позабюджетних фондів. У 2015 році видатки державного бюджету на перерахування трансфертів до Пенсійного фонду України збільшились на 19,0 млрд грн, або на 25,1%, і становили 94,8 млрд грн (із них 14,0 млрд грн було спрямовано на фінансування «авансової» виплати пенсій за січень 2016 р.) [3].

У небезпечній зоні постійно перебуває індикатор відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування та погашення державного боргу до доходів державного бюджету. Цей індикатор є чинником, що тривалий час породжує проблеми в сфері державних фінансів і має негативний вплив на бюджетну безпеку. З рівня 4,23% у 2008 році він стрімко зріс до 19,2% у 2009 році, а у 2014 році він зріс до 47,7%. Нагромадження боргових зобов'язань держави в умовах фіскальних дисбалансів посилює навантаження на бюджет [3].

Проаналізовані індикатори належать до індикаторів стійкості державних фінансів. Слід зазначити, що індикатори бюджетної безпеки можуть мати як позитивну, так і негативну динаміку. Проте, жоден із них не виконує роль універсального індикатора, який би однозначно інтерпретував ефективність управління бюджетною безпекою. Аналіз індикаторів бюджетної безпеки дає змогу стверджувати, що основні проблеми у 2017 році будуть зосереджені, насамперед, у сфері управління державним боргом, у діяльності позабюджетних фондів сектору державного управління, управління дефіцитом бюджету, що обумовлює необхідність удосконалення як інструментів формування доходів бюджету, так і інструментів управління бюджетними коштами. Мінімізація бюджетних ризиків залежатиме від механізмів реагування на внутрішні і зовнішні виклики та ризики, які мають місце не лише у фіскальній сфері, а які мають місце на сучасному етапі соціально-економічних трансформацій держави.

Результати дослідження індикаторів бюджетної безпеки України дають змогу зробити висновок про необхідність реформування системи управління державними фінансами, що обумовлює потребу реалізації відповідної системи заходів, спрямованих на зниження викликів та ризиків, що сформувались. Основними серед таких заходів мають стати:

1. Зниження дефіциту бюджету та забезпечення збалансованості бюджетної системи шляхом проведення бюджетної консолідації
2. Підвищення ефективності управління державним боргом

3. Продовження реформи бюджетної децентралізації та забезпечення ефективності міжбюджетних відносин

4. Підвищення ефективності податкових механізмів стимулювання соціально-економічного розвитку

5. Підвищення ефективності використання бюджетних коштів та запровадження середньострокового бюджетного планування

6. Розробка та затвердження державних соціальних стандартів,

7. Налагодження дієвого механізму верифікації та запровадження механізму адресного надання пільг отримувачів соціальних виплат, пенсій та допомог від держави, що має забезпечити ефективність системи соціального захисту і забезпечення громадян.

8. Узгодження механізмів бюджетної та грошово-кредитної політики в контексті управління державними фінансами для забезпечення захищеності національних інтересів держави.

Період посткризового відновлення формує специфічні вимоги, які обумовлюють необхідність реформування усіх складових бюджетної політики: як механізмів її формування, так і реалізації. Характер бюджетної політики визначає вектори національної стратегії розвитку. Таким чином, бюджетна безпека є однією з передумов досягнення стратегічних соціально-економічних пріоритетів. Формування ефективної бюджетної політики та дієвої моделі управління державними фінансами є запорукою стабілізації динаміки соціально-економічного розвитку та забезпечення реалізації державних функцій.

Література:

1. Наказ Міністерства економічного розвитку України від 29.10.2013 № 1277 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України». // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=MetodichniRekomendatsii>

2. Бюджетна політика: прагматичні підходи до стратегічних рішень: Аврамченко К.В., Дешко А.Л., Жаліло Я.А. та ін., – К., СТ-ДРУК, 2016. – 112 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://iser.org.ua/proekti/doslidzhennia/budget>

3. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. Звітність про виконання бюджету // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477

ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА В УКРАЇНІ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ШЛЯХИ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ

Проблеми наявності тіньової економіки характерні майже всім країнам світу. Рівень тіньової економіки в Україні є наслідком активної криміналізації економічних процесів на тлі хронічної «прірви» між державними інтересами й розумінням власних інтересів кожним громадянином. В результаті тіньова економіка стала фінансово-економічною та суспільною проблемою, яка перешкоджає розвитку конкурентоспроможності країни, зростанню соціальних стандартів життя населення та інтеграції в європейське співтовариство та створила підґрунття для політичних змін в Україні у 2013-2014 рр.

За попередніми розрахунками Мінекономрозвитку у січні-вересні 2016 року рівень тіньової економіки склав 35% від офіційного ВВП, що на 5% менше порівняно з показником відповідного періоду 2015 року.

конкуренції на ринку. Загалом рівень тіньової економіки здійснюється чотирма методами: збитковості підприємств; монетарним; «витрати населення – роздрібний товарооборот» та електричним [1].

Аналіз оцінки рівня тіньової економіки за цими методами зафіксував її зменшення порівняно з I півріччям 2015 року. Зокрема:

1. Метод збитковості підприємств у методиці Мінекономрозвитку базується на припущенні, що «усі збиткові підприємства за офіційними статистичними даними фактично є прибутковими. Рентабельність збиткових підприємств дорівнює рентабельності прибуткових підприємств у періоді, що аналізується». Ця теза, м'яко кажучи, спірна і вказує на те, що цей показник не є достатньо надійним для того, щоб бути підставою для прийняття рішення. Разом з тим а цією методикою фіксується зменшення рівня тіньової економіки склало 7% (до 25% від обсягу офіційного ВВП) [4]. Такий результат значно мірою був наслідком скорочення обсягу збитків, отриманих підприємствами усіх видів економічної діяльності. При цьому за підсумком 9 місяців 2016 року найбільший рівень «тіні» зафіксовано у сфері фінансової та страхової діяльності – 56% від рівня офіційного ВДВ. Традиційно високою залишається частка тіньового сектору у добувній промисловості, що пов'язано з високим рівнем монополізації на ринку продукції галузі та складною системою видачі дозвільних документів.

2. Монетарний метод дозволяє оцінювати зміну рівня тіньової економіки на основі співставлення динаміки грошової маси та ВВП. Вважається, що вона має бути синхронною, а якщо є розбіжність у темпах зміни цих показників, то вона інтерпретується як зміна (зростання/зниження) обсягів тіньової економіки. Розрахунок за цим методом показав зменшення рівня тіньової економіки на 5% (до 25% від обсягу офіційного ВВП). Так, за даними Нацбанку питома вага

готівки в грошовій масі зменшилася з 29,1% станом на 01.10.2015 до 27,8% станом на 01.10.2016 (28,4% станом на 01.01.2016) [2]. У цей період продовжувалось зниження попиту населення на іноземну валюту. Це свідчить про наявність умов для поступового скорочення обсягів операцій, законність яких неможливо проконтролювати;

3. Метод «витрати населення – роздрібний товарооборот» дозволяє визначити рівень тіньової економіки через порівняння витрат домогосподарств на придбання товарів з обсягами придбання товарів у роздрібних мережах. Рівень тіньової економіки за цим методом зафіксував зменшення рівня тіньової економіки на 3% [3]. Темпи зростання обсягів продажу населенню споживчих товарів у легальному секторі зросли на 12,0% порівняно з обсягом січня-вересня 2015 року. Темпи зростання скорегованих грошових витрат населення на придбання споживчих товарів – на 9,3% відповідно. Слід зазначити, що сталося внаслідок зменшеної ставки ЄСВ у розмірі 22%, що, у свою чергу, сприяло зростанню реальної заробітної плати та поступовому поживленню платоспроможного попиту;

4. Електричний метод побудовано на співставленні динаміки споживання електроенергії та ВВП. Припускається, що якщо споживання електроенергії зростає швидше, ніж ВВП, то ця розбіжність пояснюється двома чинниками: змінами технологій, зростанням тіньової економіки. Рівень тіньової економіки, розрахований за електричним методом, зменшився порівняно з відповідним періодом 2015 року на 3% і склав у січні-вересні 2016 року 31% від рівня офіційного ВВП [4]. Це стало результатом отримання за підсумками 9 місяців 2016 року приросту обсягу реального ВВП (на 1,3% відносно обсягу у січні-вересні 2015 року) при скороченні обсягу внутрішнього споживання електроенергії, внаслідок забезпечення енергозбереження в умовах підвищення тарифів на електроенергію та газ.

Розглянемо більш детально передумови, що уможливили детінізацію економіки в Україні. По-перше було збережено відносну макроекономічну стабільність (за підсумком 9 місяців 2016 року зростання реального ВВП становило 1,3% та призупинено інфляцію (за цей період склала 6,4% проти 41,4% у відповідному періоді 2015 року при девальвації середньомісячного обмінного курсу гривні до долара США на 12,2% порівняно з 39,5% у січні-вересні 2015 року) [3]. Трохи поліпшився бізнес-клімат в умовах проведення політики з дерегуляції підприємницької діяльності та підвищення ефективності державного сектору (відповідно до рейтингу Doing Business-2017 Україна посіла 80 місце серед 190 країн; у рейтингу Doing Business-2016 Україні належало 81 місце серед 189 країн [5]). По друге, поступово легалізувалися відносини на ринку праці внаслідок зниження ЄСВ, спростилися діяльність суб'єктів господарювання, дерегуляція підприємницької діяльності. По третє, активізувався процес запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів одержаних злочинним шляхом; посилилась спроможність України у боротьбі з контрабандою і корупцією на митниці, підвищилась ефективність її роботи. По четверте, боротьба з корупцією та очищення влади, забезпечення прозорості, публічності та відкритості процесу приватизації об'єктів державної власності,

реформування державних закупівель спрямовані на відновлення довіри громадяни до органів влади.

При цьому процес детінізації стримується проблемами, які негативно впливають на показники розвитку економіки країни в цілому. До цих пір зберігаються несприятлива зовнішньоекономічна кон'юнктура, конфлікт у міжнародних відносинах з РФ (товарні та транзитні обмеження); фінансових ризики; наявність територій, не підконтрольних владі, утворених у ході збройного конфлікту на території країни. Крім того, потрібно зазначити, що в Україні вияв довіри громадян до органів влади ще досить слабкий. Ціла низка причин, зокрема відсутність стабільного законодавства, блокування дієвості інструментів і механізмів управління соціально-економічним розвитком країни, все ще дуже високий рівень корумпованості державних службовців, хронічні наслідки радянського життя змінюють пласт сприятливих умов для розвитку «тіні» та її проникненню в різних формах у всі сфери економіки.

Отже, результативність процесу детінізації економіки залежить від спроможності держави створити безпечні, тобто стабільно сприятливі умови, що дозволить суб'єктам господарювання нарощувати економічну та інвестиційну активність в легальній економіці, функціонуючи з дотриманням принципу підтримки добросовісної економічної конкуренції.

Література:

1. Методичних рекомендацій розрахунку рівня тіньової економіки, затверджених наказом Мінекономіки від 18.02.2009 № 123.
2. Макроекономічний та монетарний огляд. Офіційний сайт НБУ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=49563102>
3. Державна служба статистики України: офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України: офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/>
5. Рейтинг Doing Business-2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.doingbusiness.org/reports/global-reports/doing-business-2017>
6. Global Financial Integrity's latest annual report on illicit financial flows from the developing world, titled «Illicit Financial Flows from Developing Countries: 2004-2013», published in December 2015. – See more at: <http://www.gfintegrity.org/issues/data-by-country/#sthash.DLi7TIsh.dpuf>

**Ляховець В. О., молодший науковий співробітник,
аспірант кафедри,
Тернопільський національний економічний університет
м. Тернопіль, Україна**

СТРАХУВАННЯ ВРХ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ РОЗВИТКУ РИНКУ ЯЛОВИЧИНИ

Сільське господарство в Україні піддається різним ризикам, які є здебільшого неконтрольованими, тому питання страхування стає більш актуальним в економічному аспекті розвитку. Важливість проблеми ніби розуміють всі: і держава, і сільгоспвиробники, і фінансові установи. Проте дане «розуміння», як правило відходить на задній план і залишається переважно на словах.

В сучасних умовах розвитку національного господарства України існує думка, що на агрострахуванні прибуток отримують тільки страхові компанії, а аграрії і фермери залишаються у програвші. Хоча це не зовсім так.

Страховий захист у скотарстві спрямований, з одного боку, на відшкодування збитку від падежу, загибелі або вимушеного забою тварин як частини основних і оборотних фондів сільськогосподарських підприємств, а з іншого – на зменшення і компенсацію втрат тваринницької продукції від стихійних лих та інших несприятливих подій [1].

На сучасному етапі страховий захист усього тваринництва здійснюється насамперед державними страховими установами. При цьому вимоги та умови страхування в фермерських господарствах і державних підприємствах відрізняються від умов страхування тих самих тварин у споживчій сфері. Також є відмінності зі страхуванням в індивідуальних та приватних господарствах громадян.

Під час укладання договору страхування враховуються обов'язково дві вимоги: дотримання санітарних норм при утриманні худоби і щеплення тварин. Якщо ці вимоги не будуть виконуватися, то власнику може бути відмовлено у наданні такої послуги. Під об'єкт страхування не попадають хворі і виснажені тварини, також худоба, привезена з іншої місцевості без відповідних документів, особливо якщо на місці його колишнього перебування спостерігався карантин у зв'язку з будь-яким інфекційним захворюванням.

Страхування, через відшкодування збитків фермерським господарствам, перш за все сприяє гарантуванню безпеки і стабільності поголів'я ВРХ. При цьому потрібно зазначити, що страховий випадок при загибелі тварин (відмінно від знищення та пошкодження деяких оборотних і основних фондів) виникає не завжди через стихійні лиха, а й хвороби, які також внесені у страхову відповідальність. Тому страхування, через відшкодування збитків підприємствам, водночас буде стимулювати дотримання усіх ветеринарно-зоотехнічних норм і правил при вирощуванні та відгодівлі ВРХ та має виключати покриття втрат від безгосподарності.

Страхування як елемент економічного механізму розвитку ринку яловичини потребує державної підтримки. У 2004 році ухваливши закон «Про державну

підтримку сільськогосподарської продукції», держава зробила перший крок до побудови системи страхування сільгоспродукції за державної підтримки. Проте через відсутність системного підходу до організації страхування українські аграрії і дотепер залишаються сам на сам із різними ризиками [2].

Якщо глянути на світовий досвід у страхуванні, то такий елемент у економічному механізмі, присутній в усіх розвинених країнах, а в деяких країнах страхування такого роду діяльності є обов'язковим. Лідером на ринку страхування ВРХ є США. Держава надає допомогу виробникам і страховим компаніям, з метою розвитку страхової інфраструктури, зниження вартості страхових програм та підвищення якості страхових послуг для користувачів.

Міжнародна практика пропонує різні варіанти побудови системи страхування ризиків сільськогосподарського виробництва. Так, у Канаді, Росії, Іспанії, США державою здійснюється субсидування програм мультиризикового страхування; у Франції та Австрії передбачено субсидування страхових премій за окремими страховими послугами; у Швеції страхування здійснюється приватними страховими компаніями без допомоги держави. Дедалі більше країн світу схиляються до наслідування досвіду саме тих країн, де була запроваджена й успішно діє модель системи аграрного страхування з державною участю, адже існують об'єктивні, доведені міжнародним досвідом, підстави для надання державної підтримки системі аграрного страхування [3].

Країни, які складають конкуренцію Україні у експорті яловичини, підтримують цей вид страхування, оскільки хочуть, щоб виробники отримували державну допомогу. Цей механізм впроваджується різними способами, один з яких це надання субсидій та дотацій на відшкодування певної частини різних страхових ризиків. Подібна програма також існувала і в Україні, проте, з початком кризи в 2008 році, була призупинена. На даний час її потрібно відновити, але уже у новому економічному механізмі. Насамперед вона повинна бути простою і прозорою, забезпечуватися належним аудитом з метою здійснення контролю за витрачанням державних коштів, і спрямовуватися на підтримку фермерів у відшкодуванні ризиків.

Страхування як елемент економічного механізму розвитку національного господарства, набирає все більших оборотів серед фермерів. Це пов'язано з тим, що виробникам дорого обходиться весь процес утримання та годівлі тварин, у випадку їх раптової гибелі фермер несе великі втрати, насамперед фінансові. Для того, щоб захистити свою діяльність від непередбачених втрат деякі власники худоби уже укладають договори страхування із страховими компаніями.

Все ж залишається проблема недовіри, оскільки виникає питання як зробити так, щоб були враховані спільні інтереси, щоб ні страхова компанія, ні страхувальник не постраждали. Тому при розробці державного бюджету на кожний рік потрібно передбачати кошти на розвиток страхування національного господарства, але так щоб ці цифри не формувалися за залишковим принципом.

Література:

1. Закон України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції за державної підтримки» – 2012. – № 41.
2. Ковальчук Т. Агрострахування потребує державного рівня / Т. Ковальчук. [Електронний ресурс] / – Режим доступу: <http://www.agro-business.com.ua/ekonomichnyigektar/359-agrostrakhuvannia-potrebuie-derzhavnogo-rivnia.html>
3. Гутко Л.М. Досвід державної підтримки страхування ризиків сільськогосподарського виробництва / Л.М. Гутко // Економіка АПК – 2009. – № 10. – С. 147-152.

Мельниченко О. А., д.держ.упр., професор,
Національний університет цивільного захисту України
м. Харків, Україна

Радькова О. С., магістр, головний спеціаліст,
Київське об'єднане управління
Пенсійного фонду України м. Харків
м. Харків, Україна

ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПОВОДЖЕННЯМ З ТВЕРДИМИ ПОБУТОВИМИ ВІДХОДАМИ В УКРАЇНІ

Збільшення загальної чисельності населення світу та активізація їхньої життєдіяльності призводить до збільшення кількості твердих побутових відходів. Оскільки чимало людей не вирізняється достатньою умотивованістю до збереження чистоти навколишнього природного середовища, без зовнішнього впливу практично неможливо забезпечити прийнятний рівень екологічної безпеки. Тобто мова йде про потребу суспільства у належному інституційному забезпеченні публічного управління – «відкритого (у межах власних і делегованих повноважень) впливу наділених владою інституцій на взаємовідносини між державою, місцевим самоврядуванням, бізнесом і населенням задля узгодження їхніх інтересів і максимізації вигод» [1, с. 13] – поведінням з твердими побутовими відходами, що й обумовлює актуальність даного дослідження.

Проведені узагальнення напрацювань науковців (Г. Білик, О. Гаврилук, О. Ігнатенко, С. Кривенко, А. Оскірко, О. Трегуб, М. Трубін та ін.) та результати власних досліджень дозволяють стверджувати, що частіше за інших до переліку інституцій, які забезпечують управління поведінням з твердими побутовими відходами в Україні належать органи державного управління (Кабінет Міністрів України; Міністерство екології та природних ресурсів України; Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України; Державна екологічна інспекція України та ін.) та органи місцевого самоврядування, чий повноваження регламентовані чинною нормативно-правовою базою (зокрема, Положеннями про відповідні інституції). Водночас, з незрозумілих причин, до суб'єктів публічного

управління вищезгадані науковці не відносять ті інституції (Міністерство внутрішніх справ України, Національну поліцію України, прокуратуру та суди), чия діяльність безпосередньо пов'язана зі забезпеченням законності у цій сфері (у т.ч. боротьбі з несанкціонованими звалищами, притягненням до відповідальності порушників норм екологічної та пожежної безпеки та ін.).

Передусім слід акцентувати увагу на діяльності тих органів публічного управління, які є спеціально уповноваженими в сфері поводження з твердими побутовими відходами. Так, зокрема, Міністерство екології та природних ресурсів України забезпечує нормативно-правове регулювання: здійснення операцій у сфері поводження з відходами; екологічної експертизи (затверджує нормативно-технічні та інструктивно-методичні документи); ліцензійних умов провадження господарської діяльності у сфері поводження з небезпечними відходами, збирання та заготівлі окремих видів відходів як вторинної сировини й порядків контролю за їх дотриманням; ведення реєстрів місць видалення відходів та об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів; надання документів дозвільного характеру у цій сфері; ведення паспорта відходу; контролю за транскордонними перевезеннями небезпечних відходів та їх утилізацією/видаленням; Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України – формування та реалізація державної регіональної політики щодо поводження з побутовими відходами; затвердження порядку, норм і правил у сфері поводження з побутовими відходами; Міністерство охорони здоров'я України – забезпечення виконання державної санітарно-епідеміологічної експертизи на предмет дотримання санітарних норм при здійсненні діяльності у сфері поводження з відходами; затвердження державних санітарних норм, правил, гігієнічних нормативів; Державна екологічна інспекція України – здійснення державного нагляду (контролю) за додержанням вимог законодавства щодо поводження з відходами.

Решта органів державного управління здійснюють опосередкований вплив, оскільки є інституціями загальною юрисдикції. Так, зокрема, Міністерство економіки України та Міністерство фінансів України надають економічне обґрунтування щодо необхідності та забезпечують фінансування природоохоронних заходів з державного бюджету, у т.ч. з резервного фонду; Державна служба України з надзвичайних ситуацій – забезпечує попередження й ліквідацію наслідків пожеж на полігонах твердих побутових відходів.

Водночас, органи місцевого самоврядування забезпечують розробку й затвердження схем санітарної очистки населених пунктів і затвердження місцевих і регіональних програм поводження з відходами, контроль за їхнім виконанням, а також організацію збору й видалення твердих побутових відходів, створення полігонів; приймають рішення про відвід земельних ділянок для розміщення відходів і будівництва об'єктів поводження з відходами. Також вони здійснюють: контроль за використанням відходів; реєстрацію місць видалення відходів та об'єктів утворення, оброблення, утилізацію; паспортизацію відходів; затвердження лімітів на утворення та розміщення відходів; визначення розміру платежів за розміщення відходів; забезпечення ліквідації несанкціонованих і неконтрольованих звалищ; надання

дозволів на будівництво або реконструкцію (експлуатацію) об'єктів поводження з відходами на відповідній території.

С. Кривенко правомірно зазначає, що «окрім органів державної влади до суб'єктів, які беруть участь у створенні систем управління відходами споживання також належать: підприємства різних форм власності, які надають послуги зі збору, транспортування, сортування та зберігання відходів, випробувальних лабораторій та проектних організацій, консалтингових і маркетингових агентств, спеціалізованих підприємств з утилізації окремих видів відходів (формують необхідну інфраструктуру для організації та управління рухом потоків вторинної сировини); банки та кредитні установи, державні й приватні інвестиційні фонди (забезпечують фінансування проектів утилізації відходів); науково-дослідні та освітні організації (розробляють ресурсо- та енергозберігаючих технології, технічні й технологічні рішення у сфері використання відходів як вторинної сировини); приватні домогосподарства та підприємства різних галузей економіки (виступають споживачами вторинної сировини й відповідних послуг); некомерційні громадські організації (здійснюють громадський контроль за процесами утворення, використання та накопичення відходів)» [1, с. 16].

З урахуванням вищевикладеного матеріалу можна зробити такі висновки. В Україні сформована система інституцій, чия діяльність передбачає публічне управління поводженням з твердими побутовими відходами. Усі ці інституції умовно можна розділити на групи, залежно:

- *статусу*: органи державного управління, органи місцевого самоврядування, комерційні структури, громадські організації;
- *способу впливу*: прямий, опосередкований;
- *компетенцій*: спеціальні, загальні;
- *масштабу впливу*: національний, регіональний, місцевий.

Нині не є нагальним питання створення нових інституцій, тоді як і надалі є актуальною необхідність вирішення проблеми подальшого усунення дублювання їхніх функцій та вдосконалення взаємодії між усіма учасниками цього процесу. При цьому вкрай важливо забезпечити належне управління цим процесом на місцевому рівні, а тому зростає значущість співпраці, передусім, Департаментів житлово-комунального господарства та розвитку інфраструктури обласних державних адміністрацій і Департаментів комунального господарства міських рад, а також сільських і селищних рад, на чий території розташовані потужності по сортуванню, зберіганню, обробленню, переробці, утилізації, видаленню, знешкодженню та захороненню твердих побутових від'їздів.

Продовження наукових розвідок за даною проблематикою сприятиме подальшому розвитку системи поводження з твердими побутовими відходами як запоруки покращання екологічної та економічної ситуації в Україні.

Література:

1. Кривенко С. В. Проблеми вдосконалення системи управління сферою поводження з твердими побутовими відходами: регіональний аспект // Управління розвитком. 2015. № 2. С. 12-19.

2. Мельниченко О. А. Якість публічного управління як запорука добробуту населення країни // Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. пр. Харків: Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2017. № 1. С. 8-14.

Mushtina N. V., Undergraduate Student,
Taras Shevchenko National University of Kyiv
Kyiv, Ukraine

Petrovavlovska S. E., Candidate of Economic Science,
Docent,
National Aviation University
Kyiv, Ukraine

AN ANALYSIS OF THE SCANDINAVIAN MODEL OF NATIONAL ECONOMY

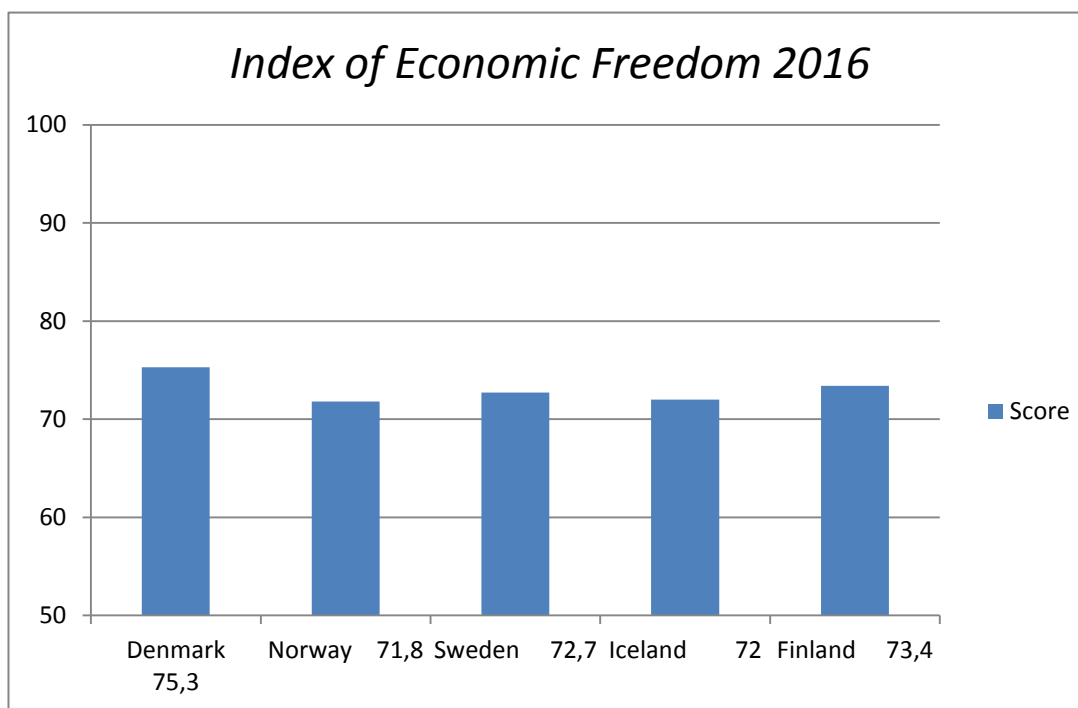
The Scandinavian countries are in the leading group of advanced country on many indicators of quality of life and human development, the environment, the competitiveness of national economies and the volume of official development assistance. Although their place in the world table of ranks can vary from year to year, they always remain on these indicators in the group of world leaders.

The Nordic countries on the level and depth of integration ties significantly exceed existing worldwide interstate integration groupings, including the European Union (EU). They managed to create a unique system of multilateral relations in many fields of economic, political, social, scientific and cultural life, which affects the general term – «Nordic cooperation».

The Northern European model of market economy is characterized by the important role of the state, which manifests itself in the state's economic policy serving the purposes of macroeconomic regulation, as well as the existence of a significant public sector of the economy. Due to this, the state in the North of Europe not only regulates the aggregate demand, influencing the profiling of financial, labor and commodity resources, but also influences the competitiveness of industry, providing relatively cheap and quality infrastructural and social services, as well as directly participating in material production, increasing GDP countries. Unlike the Anglo-Saxon model, which is primarily aimed at the sphere of circulation, the Northern European model of state regulation is more directly focused on the production of goods, services (especially social), intellectual and cultural values.

This development model is based on a harmonious combination of market mechanisms with state regulation and allows the existence of state-owned enterprises in the production sector. This combination, ideologically based on the notion of the common good (general welfare), leads to the creation of a mixed economy that promotes economic growth. This approach, implying the recognition of the existence of a systemic public good, is very different from the Anglo-Saxon liberal concepts based on individualism.

Economic freedom brings greater prosperity. The Index of Economic Freedom documents the positive relationship between economic freedom and a variety of positive social and economic goals. The ideals of economic freedom are strongly associated with healthier societies, cleaner environments, greater per capita wealth, human development, democracy, and poverty elimination.

Fig. 1. The Index/of/Economic/Freedom

http://www.heritage.org/index/pdf/2016/book/index_2016.pdf

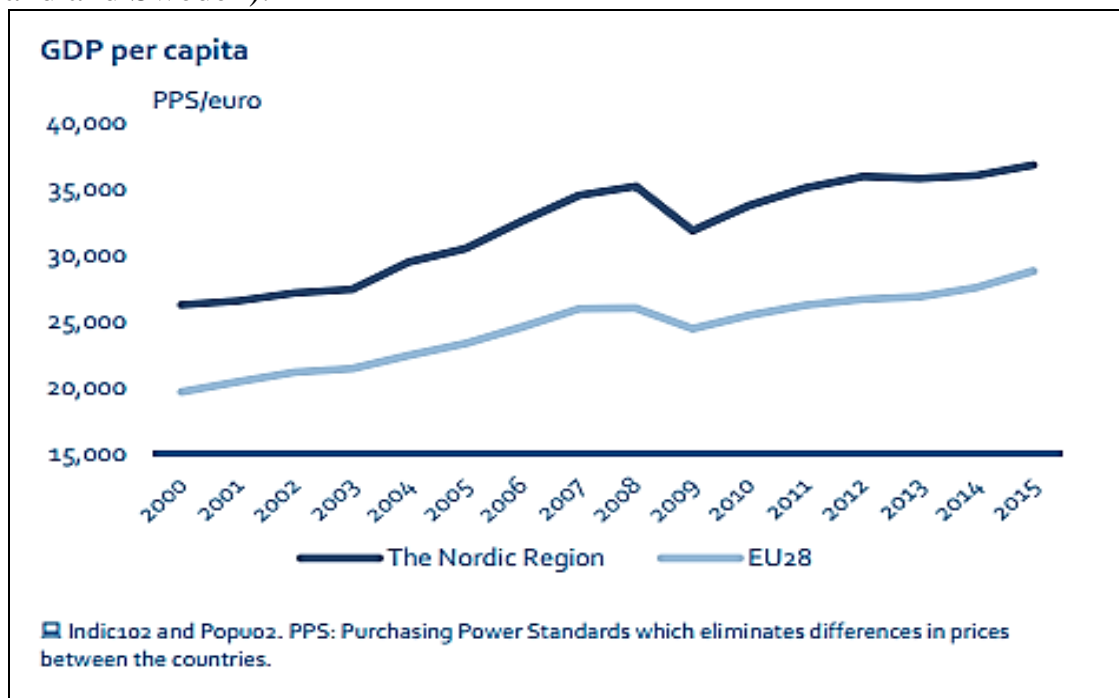
Established in the Nordic countries, the economic system differs from other Western countries in:

- its theoretical foundations (including the recognition of the concept of the common good or welfare, the natural environment – as an important public good, and the national innovation system – as a priority);
- its economic policy and practical actions in the social and economic sphere, which are aimed at creating a universal system of social support, a special taxation system;
- the ethics of entrepreneurial activity and the recognition by the business of its social and environmental responsibility [1, p. 68].

These differences are reflected in a number of important macroeconomic indicators, such as the share of the state budget and taxes in GDP, the proportion of socially significant items in the state budget, the amount of social benefits and the level of support for socially vulnerable groups, the share of business in financing socially significant expenditures, etc. For all these indicators, the Scandinavian countries are leaders in the EU.

A high level of taxes is a necessary prerequisite for the functioning of the welfare state and depends on the GDP itself, which has been exemplary in the Scandinavian countries for 15 years.

In addition to income tax, taxes are applied on all types of profits or other income (dividends and interest on deposits), taxes are levied on inheritance, real estate or donations, vehicles, etc. The most important taxes are income, wealth tax and taxes on food consumption (indirect taxes, VAT). In some countries of the region, compulsory social taxes play an important role in filling the state budget (namely, in Finland and Sweden).

Fig. 2. Nordic statistical yearbook 2016

<https://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:1040725/FULLTEXT03.pdf>

All Nordic countries are leaders in the EU in terms of the share of taxes in GDP: from 49% in Finland to 65% in Denmark (40% in the EU).

Social insurance contributions play an insignificant role in the financing of social expenditures, since most of them are covered by central and local budgets, formed mainly from direct taxes: from 1/2 to 2/3 of tax revenues (mainly in the form of income taxes). The share of indirect taxes is lower than in the EU, and the value of local taxes is, on the contrary, higher than in the EU due to the long traditions of local government and the significant role of lower levels of government in the performance of social functions. This reflects the decentralization of the state's performance of social functions. In all countries of the region, a dual system of taxation has developed. Personal income is subject to high interest rates (but a relatively high threshold of the tax-free minimum income is set), and capital is taxed at a moderate rate, but higher than the EU average: 26-28% in the Nordic countries and Finland against 25.5% in EU average for 25 countries.

To summarize, the state sector of the economy that is highly developed in all Scandinavian countries helps to maintain (since state demand is able to support aggregate demand in times of deterioration in the economic situation), to increase the competitiveness of domestic goods through special way of financing, demonstrating anticyclic actions. Redistributing income in favor of less well-off citizens, the public sector equality of life chances for young people, regardless of the level life of their

parents bring Nordic countries on higher level of social welfare. One of the most significant consequence is that young people have enough opportunities to be employed in their native countries so there is a low level of labour migration. Each country prepares qualified specialists who invest all their knowledge into internal development, saved resources can be used in other spheres of state budget to gratify the social necessities.

References:

1. Deryabin J. S. Northern Europe. Region of new development, Moscow, 2008.
2. Nordic statistical yearbook 2016 <https://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:1040725/FULLTEXT03.pdf>
3. Grøn, Caroline Howard, The Nordic Countries and the European Union: Still the other European European Community?, London: Routledge, 2015.

Пархоменко Л. А., к.е.н., доцент,
Уманський національний університет садівництва
м. Умань, Україна

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ І АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Організація будь-якої підприємницької діяльності розпочинається з формування матеріально-технічної бази, відсутність якої робить неможливим ведення господарської діяльності підприємства. Функціонування господарської одиниці супроводжується рухом основних засобів.

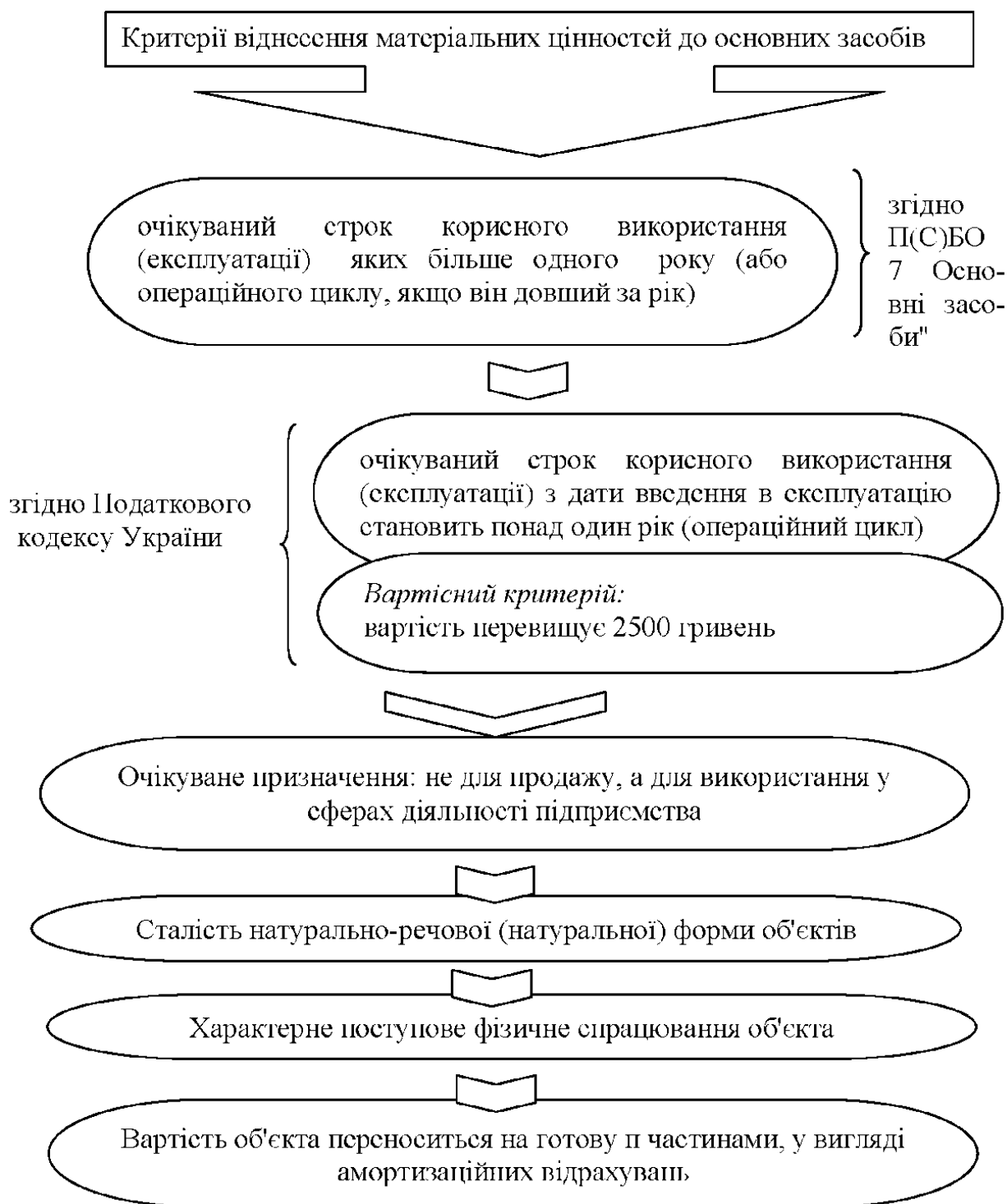
Як зазначає професор Мармуль Л.О., провідна роль та економічне значення основних засобів полягає в тому, що вони завжди були мірилом й основою розвитку продуктивних сил сільського господарства, забезпечуючи відповідний рівень і темпи збільшення виробництва та підвищення продуктивності праці [1].

Моніторинг нормативно-правової бази, проведений Рилєєвим С.В. показав, що основними критеріями віднесення активів до основних засобів у законодавстві України є: функціональна роль, призначення, сфера діяльності, нерухомість, тривалість використання, матеріальність, вартісна межа. При цьому, останній критерій у податковому законодавстві, на думку цього автора, може змінюватися під впливом інфляційних тенденцій та визначається відповідними державними структурами [2].

Агрес О.Г. узагальнив критерії віднесення об'єктів матеріальних цінностей до основних засобів. Автором виділено основні критерії, використання яких дає можливість суттєво спростити та пришвидшити ідентифікацію окремих об'єктів основних засобів на підприємствах (рис. 1.1).

На його думку, економічна сутність і матеріально-речовий зміст основних засобів слугують визначальними характеристиками ідентифікації їх значення в забезпеченні відтворювальних процесів, функціонуванні та розвитку виробництва [3].

Відрізняються і погляди науковців щодо сутності поняття «основні засоби», хоча в них є і спільні риси. Так, Бондарчук В.В. зазначає, що розуміння основних засобів на мікро- та макрорівні відрізняється [4].

Рис. 1.1. Критерії віднесення об'єктів матеріальних цінностей до основних засобів [3]

Борисов А.Б. вказує, що основні засоби – засоби праці виробничого та невиробничого призначення. Характерною особливістю основних засобів є участь в процесі виробництва тривалий час, в перебігу багатьох циклів, при

збереженні основних властивостей і первинної форми, при цьому поступове зношування і їх вартість переносяться на продукцію, що виготовляється [5].

Бутинець Ф.Ф. вважає, що основні засоби – матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він перевищує один рік) [6].

Сухарський В.С. визначає основні засоби (основні фонди) як засоби праці виробничого і невиробничого призначення (будівлі, споруди, машини, передавальні пристрої, інвентар і т.п.), що беруть участь у процесі виробництва в продовж багатьох циклів, зберігаючи при цьому свою натуральну форму, і поступово (в міру зношення) переносять свою вартість на вироблену продукцію [7]. Таке визначення, за переконанням Агрес Г.О., акцентує увагу на матеріально-речовому змісті категорії та враховує вартісний вираз через нарахування амортизації [3].

Фаминский И.П. ототожнює поняття «основні засоби», «основні фонди» та «основний капітал» Цей вчений вважає, що основний капітал, основні засоби, основні фонди – сума капіталу, вкладеного в сукупність матеріально-речових об'єктів і цінностей, що використовуються в процесі виробництва для впливу на предмети праці і їх перетворення в придатні до споживання продукти. Основний капітал приймає участь в багатьох циклах виробництва, служить протягом довгого часу й переносить свою вартість на вартість вироблених з його допомогою товарів поступово, по мірі зносу шляхом нарахування амортизації [8].

Основні засоби – засоби праці, ціна яких перевищує встановлений підприємством вартісний ценз, і термін експлуатації яких перервищує один рік (чи операційний цикл, якщо він більший за рік) в первісній натуральній формі як засоби праці (машини, обладнання, прибори та інструменти) чи як матеріальні умови праці (будівлі, споруди, інвентар).

Ковальчук І.В. визначає основні засоби як довгострокові активи, якими підприємство володіє тривалий час з метою продовження та здійснення своєї діяльності, а не для перепродажу. Основні засоби – це вартісна форма існування засобів праці, які тривалий час, не змінюючи при цьому своєї натуральної форми, багаторазово беруть участь у процесі виробництва, поступово спрацьовуються й частинами (шляхом амортизаційних відрахувань) переносять свою вартість на вартість виготовленої продукції [9].

На основі проведеного аналізу наукової літератури, можна зробити висновок, що більшість авторів під «основними засобами» розуміють матеріальні активи підприємства. Деякі автори ототожнюють поняття «основні засоби» та «основні фонди» зазначаючи, що вони є засобами праці які використовуються у виробництві протягом тривалого часу. Інші автори вважають, що основні засоби – це матеріальні активи, що використовуються лише у виробничому процесі, тобто більш ні на що вони впливу не мають, а це є невірним

тлумаченням, адже основні засоби використовуються підприємством у всій його господарській діяльності.

Література:

1. Мармуль Л.О. Матеріально-технічне забезпечення регіональних АПК / Л.О. Мармуль // Економіка АПК. – 2007. – № 2. – С. 11-19.
2. Рилєєв С.В. Основні засоби як облікова категорія: вітчизняний та зарубіжний досвід / Рилєєв С.В., Скрипник Н.В. // Інноваційна економіка. – 2012. – № 7. – С. 259-261.
3. Агрес О.Г. Основні засоби сільськогосподарських підприємств: стан, класифікація та вартісне оцінювання / О.Г. Агрес // Держава та регіони. – 2009. – № 1. – С. 5-9.
4. Бондарчук В.В. Засоби виробництва: економічні поняття та їх місце в системі бухгалтерського обліку / В.В. Бондарчук // Вісник ЖДТУ. – 2010. – № 3(53). – С. 34-36.
5. Борисов А.Б. Большой эконоический словарь / А.Б. Борисов. – М.: Книжный мир, 1999. – 894 с.
6. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський словник / Ф.Ф. Бутинець. – Житомир: ПП «Рута», 2001. – 224 с.
7. Сухарський В.С. Економічний словник-довідник / В.С. Сухарський. – Т.: Богдан, 2002 – 720 с.
8. Фаминский И.П. Внешнеэкономический толковый словарь / Под ред. И.П. Фаминского. – М.: ИНФРА-М, 2000. – 512 с.
9. Ковальчук І.В. Економіка підприємства: навч. посібник / І.В. Ковальчук. – К.: Знання, 2008. – 679 с.

Пішенін І. К., к.е.н., доцент,
Міжнародний університет «Україна»
м. Київ, Україна

ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ ДЕРЖАВИ

Наукових робіт, що присвячено питанням конкурентоспроможності компанії і управління нею, опубліковано досить багато. Це стало наслідком зростання міжнародної і внутрішньої конкуренції протягом останніх десятиліть. Різноманіття припущень, теорій, моделей, концепцій, виступів і публікацій відображає об'єктивну складність предмета наукового дослідження.

Вивчення даної проблеми буде тривати і надалі в силу динамічності середовища, його нестабільності і постійного розвитку, появи все нових факторів і складових, які формують конкурентні переваги як елементи конкурентоспроможності компанії.

Нестабільність – риса ринкової економіки, яка посилилася фінансово-економічною кризою, що охопила багато країн і перекинулася в Україну. Це призвело до зниження зайнятості, скорочення виробництва і загострення конкуренції. Специфіка проблеми конкуренції полягає в тому, що на одному полі зустрічаються підприємства самого різного типу. Вони можуть значно

відрізнитися один від одного, в порівнянні один з одним мати різні переваги і тим не менше займати лідируючі позиції на ринку.

Сучасне реальне конкурентне середовище сильно відрізняється від моделі, розробленої класичною західною економічною наукою, де досконала конкуренція, монополістична конкуренція і олігополія існують окремо. В останній чверті ХХ століття, коли умови конкуренції суттєво ускладнилися і почалися інтенсивні пошуки нових важелів ефективності, теоретики бізнесу і менеджменту запропонували ряд концепцій в якості універсальних рецептів дій компаній з метою утримання ринкової першості. Кожна з цих концепцій швидко набувала прихильників, а їх автори отримували популярність. Одні з них намагалися створити нові комбінації на основі традиційного корпоративного досвіду, інші – зробити прорив в майбутнє.

Виклик, кинутий світовій економіці в кінці першого десятиліття ХХІ століття – світова фінансова криза – сформував складні умови виживання на ринку для компаній по всьому світу. А проблема конкурентоспроможності в умовах нестабільності знайшла нову грань актуальності. Пошуки шляхів до успіху в динамічно змінюється економіці тривають і сьогодні. Сучасні ринкові умови характеризуються нестабільністю, постійними змінами, кризами, в результаті чого з'являються нові риси і особливості середовища, в якому формується конкурентоспроможність компанії.

Головною метою наших досліджень є виявлення особливостей формування конкурентних переваг в умовах економічної нестабільності стосовно агропромислового бізнесу і розробити рекомендації щодо формування та підвищення конкурентоспроможності компанії.

В умовах нестабільної економіки роль стратегічного управління агропромисловим комплексом значно зростає, оскільки компанії намагаються створити основу не тільки сьогодення, а й майбутнього розвитку.

Наше дослідження носить комплексний характер, що дозволяє розглянути специфіку формування стратегічного управління в умовах нестабільної економіки в контексті особливостей сучасного бізнес-середовища, відобразити проблеми і завдання, які стоять перед сучасними агропромисловими компаніями.

Формування стратегічного управління ми розглядаємо через призму концепції «динамічних здібностей», що отримала широке визнання в США і Західній Європі. Дана концепція є новим підходом до складних питань формування конкурентних переваг у агропромисловому бізнесі.

В ході дослідження були змістовно вивчені процесний і проектний підходи в управлінні, які активно застосовуються агропромисловими компаніями в ході реалізації сучасної стратегії розвитку. До сих пір ці підходи розглядалися як протилежні, ставлячи компанії в стан вибору використовувати інструменти або одного, або іншого підходу в стратегічному управлінні організацією [1,35; 2,29]. Перш за все, цей вибір ґрунтувався на рішенні про те, розвиватися за рахунок наявних внутрішніх ресурсів або за рахунок зовнішніх джерел. Він сягає своїм корінням в теорії розвитку організацій і в подальшому в теорію організаційного навчання (наприклад, Й. Шумпетер, Е. Пенроуз, Дж. Холланд, Т. Куран). Дж. Марч на початку 90-х рр. ХХ століття в рамках теорії

організаційного навчання виділяв дві стратегії: використання існуючих ресурсів (exploitation) і пошуку нових бізнес-областей (exploration) [3]. Відповідно, якщо компанія обирає першу стратегію, то вона використовує процесні інструменти (різні системи управління виробництвом (наприклад, бережливе виробництво), системи управління якістю (загальне управління якістю, 6 сигм) або інші інструменти, спрямовані на вдосконалення бізнес-процесів). Друга стратегія фокусується на виведенні на ринок інноваційних продуктів / послуг, що вимагає використання проектного підходу [4]. При цьому багато організацій успішно поєднують ці два напрямки, що сприяє їх стійкому розвитку. Реалізація такої стратегії складається з двох етапів: внутрішньо-фірмових змін, пов'язаних зі змінами в структурі і в бізнес-процесах організації і виведення нових продуктів / послуг на ринок.

Наші дослідження показали, що протипоставлення двох підходів у стратегічному управлінні не доцільно. Вони повинні спільно використовуватися в рамках однієї організаційної системи. Процесні інструменти в основному повинні використовуватися для реалізації внутрішньо-фірмових змін, пов'язаних з вдосконаленням організаційної структури та бізнес-процесів (хоча рекомендується поєднання обох підходів при реалізації радикальних змін). Проектні ж інструменти в основному повинні використовуватися для виведення на ринок нових продуктів / послуг (хоча використання процесного підходу можливо при виведенні на ринок нових характеристик існуючого продукту).

Проте, раніше компанії активно використовували процесні інструменти в стратегічному управлінні, оскільки вони сприяли досягненню конкурентної переваги в умовах індустріальної економіки. В умовах переходу до ринкових відносин та значної економічної невизначеності виникає суттєва необхідність розробки цілого комплексу інструментів для формування операційної складової даної концепції з тим, щоб вона в більш досконалому вигляді могла бути застосована на практиці.

В наших дослідженнях показано, що в агропромисловій галузі, для якої характерна надзвичайно висока динаміка змін, основною стратегією є інноваційна стратегія зростання на основі новопридбаних активів і професійних компетенцій. Ця стратегія передбачає розробку нових інноваційних продуктів / послуг і вихід на знову виникаючі ринки. У подібній ситуації доцільніше використовувати проектний підхід для ефективного реалізації проривних проектів, орієнтованих на отримання прибутку в довгостроковій перспективі. Таким чином, в високо динамічній агропромисловій галузі проектний підхід є ключовим в процесі реалізації стратегії, а процесний підхід більше зміщений в сферу операційного управління.

Література:

1. Портер М. Конкуренция. – Спб.: Издательский дом «Вильямс», 2006. С. 59.
2. Юданов А.Ю. Стратегические конкурентные преимущества фирмы и пути их реализации на рынке // Персонал. – 2010. № 6. – С. 25-31.
3. March J. Exploration and exploitation in organizational learning // Organizational Science. – 1991 № 2(1). – P. 71-86.

4. Hagel J., Brown J. From Transitional Markets to Relational Networks: Amplifying the Innovation Potential of High-Tech Regions. – Palo Alto, USA: SPRIE, Stanford University, 2008. P. 3.

Pozdniakova A. M., Postgraduate,
*Research Centre of Industrial Problems of Development
of NAS of Ukraine
Kharkiv, Ukraine*

MAKING UKRAINIAN CITIES MORE PEOPLE-ORIENTED VIA «SMART CITY» CONCEPT IMPLEMENTATION

XXI century is characterized by the number of trends such as individualism and customization, acceleration of all processes based on the application of ICTs, demographic changes, urbanization and migration processes etc. Cities encounter a number of urban challenges, such as pollution, congestion, lack and waste of resources, unemployment etc. [1]. At the same time XXI century is believed to be a century of cities that are capable to adapt and meet all the needs of their citizens, overcoming all the urban challenges.

«Smart city» concept, which emerged in 90th, holds an enormous promise here. However, to date there is no one commonly accepted definition, which causes numerous confusions. Typically the term connects ICTs application with economic, social, political and cultural transformations in cities. ICTs are widely used for development, they allow to create more opportunities for education, citizens' engagement, improve information management and encourage transparency and accountability.

That said, ICTs do play a crucial role in the concept allowing to connect everyone and everything but «smartness» goes beyond just ICTs usage, since ICTs is just a tool on the way to a far-reaching goal – sustainability itself.

«Smart city» concept gained its popularity in Ukraine as well due to a number of reasons – the presence of qualified IT specialists that would like to change the country for the better, challenging urbanization problems, intensification of decentralization processes that provide cities with more power in decision-making and desire of simple citizens to live in responsive, resilient and user-friendly cities.

One of the major issues Ukraine encounters today is a lack of digitalization, especially in small towns, where this problem is also aggravated by the lack of computer skills/literacy and information availability for the citizens. According to International Telecommunication Union only 49% of individuals are using Internet, while only 56% of households are using computers [2]. Moreover, brain drain is a sad tendency in Ukraine since around 10 000 IT specialists have already left the country [3].

However, «Smart City» initiatives still get implemented in several cities such as Kyiv, Kharkiv, Lviv, Vinnytsia and Dnipro. Volunteers and creative society are believed to be the main driving force of the concept in Ukraine. The active phase of

implementation took place in 2015 when iGov (group for conversion of state services into online format) and ProZorro (public e-procurement system) active groups have emerged. Below we have compared different implemented initiatives within 5 selected cities (Table 1).

Table 1

Smart solutions comparison within 5 Ukrainian cities

Area	Smart solution	Vinnytsia	Dnipro	Kyiv	Kharkiv	Lviv
Economy	Interactive map of street kiosks	+	+	+	+	+
	Public e-procurement system (ProZorro)	+	+	+	+	+
Mobility	GPS monitoring of public transport	+	-	+	-	+
	Electronic scoreboards on transport stops	+	-	-	+	+
	Online tool to rate the quality of roads (Navizor)	+	+	+	+	+
	E-ticket	<i>In progress</i>				
Governance	Contact the mayor	+	+	+	+	+
	Online appointment with officials	+	+	+	+	+
	Open budget	+	+	+	+	+
	Participation budget	+	+	+	-	+
Governance	Online state services (iGov)	+	+	+	+	+
	E-petition	+	+	+	+	+
	E-declaration	+	+	+	+	+
People	QR codes for tourists	+	+	+	+	+
	Electronic tourist guides	+	-	+	+	-
Way of living	Electronic citizen card	+	-	+	-	+
	Online map of emergency works	+	+	+	+	+
	Video surveillance system	+	+	+	+	+
	Bike path	+	-	-	-	+
	Electronic queue and registration to kindergarten	+	+	+	+	+
	DonorUA	+	+	+	+	+
	E-health	<i>In progress</i>				

Environment	«Where to hand over the waste»	+	+	+	+	+
	Technological project for energy efficiency (u-Muni)	-	-	+	-	+

Source: [4]

Table 2

SWOT analysis for Smart City concept development in Ukraine

	Positive	Negative
Internal	<p><u>STRENGTHS</u></p> <p>1) Profound amount of creative and talented volunteers; 2) Highly-qualified IT specialists; 3) Good computer literacy level among citizens; 4) Society ready and willing for changes.</p>	<p><u>WEAKNESSES</u></p> <p>1) Lack of holistic approach both on the city and state levels. 2) Lack of proper ICT infrastructure, security systems, identification tools etc.; 3) Lack of the needed skills and qualified personnel on the executive level; 4) Lack of financial resources and studied best practices applied worldwide.</p>
External	<p><u>OPPORTUNITIES</u></p> <p>1) Active development of start-ups movement; 2) Spreading of «shared economy» ideas; 3) New business market opportunities; 4) Citizen-centric governance establishment. 5) Transparency and accountability.</p>	<p><u>THREATS</u></p> <p>1) Disintegration of the national digital system due to the establishment of own data centers, identification systems, development of individual strategies and policies within cities etc.; 2) Confusing simple automatization process with real smartization in cities; 3) Information security and privacy issues.</p>

Source: Author's

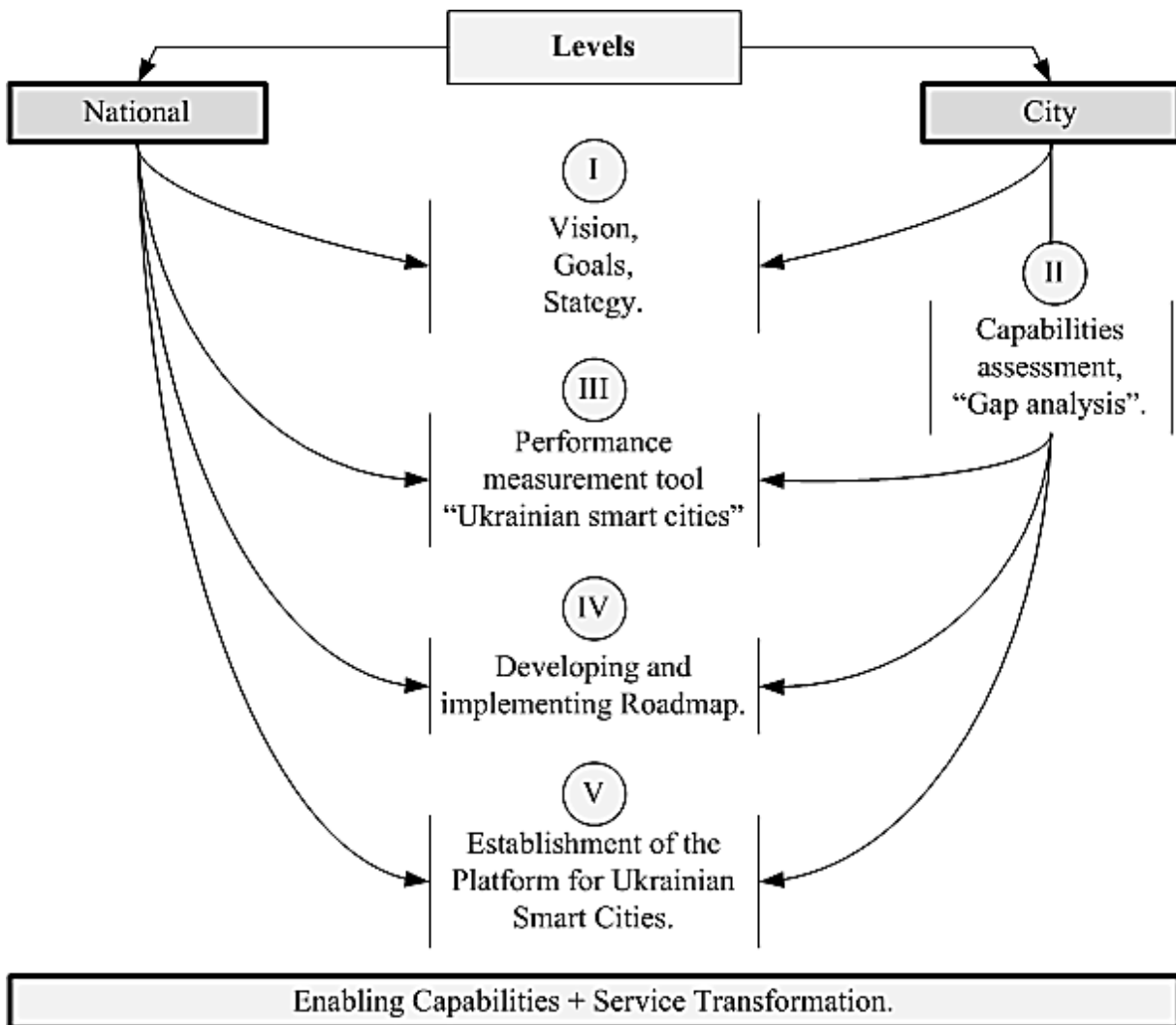
Moreover, Ukraine has launched a project «Smart city» around 1 year ago aiming to create a system of smart governance for cities and communities [5]. This is a nationwide internet-platform for e-governance and e-democracy to be applied to mature communities, as well as a great tool of cooperation between state, business and civil society sectors. The project includes a set of microservices that easily can be adapted and applied to any city. Right now the system includes 473 towns, around 80 of them use different modules. The project includes 11 modules: mapping housing and communal service defects (67 cities are connected), e-petition service (68 cities), administrative e-services integrated with iGov (65 cities), open finances information integrated with e-data (70 cities use), open budget (60 cities), smart apartment

building co-owners association which includes warm, comfortable and energy-efficient buildings etc, medicine database (58 cities), e-procurement (60 cities), blood donation service (39 cities), city news (68 cities) and surveys (68 cities).

Below we have summarized the main strengths and weaknesses Ukraine possesses on the way of «Smart City» concept development and implementation.

BSI (British Standards Institution) has developed a route to a smarter city establishment, which can be applied with some adaptation to Ukrainian situation as well (see Fig.1) [6].

It is important to begin with a common vision and strategy within the country. A proper measurement tool is an important component of concept implementation to monitor the progress and compare the results among different cities. A common platform will allow sharing the experience and best practices, conducting meetings and conferences that will contribute to concept evolvement.

Fig. 1. Algorithm to make cities smarter

Based on: [6]

Summing up, Ukraine has certain problems in terms of digitalization, «skills gap», financial limitations etc. to launch the concept nationwide but this does not prevent particular cities from developing and implementing smart solutions locally. Especially big role belongs to volunteers and creative groups that develop these

initiatives and promote them. The county has a number of successful initiatives already implemented but lacks a holistic approach both on the city and state levels.

References:

1. Cities of the future, 2005, [London]: PricewaterhouseCoopers. <https://www.pwc.com/gx/en/government-public-sector-research/pdf/cities-final.pdf>
2. Measuring the Information Society Report 2015, ITU [ONLINE] Available at: <http://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Documents/publications/misr2015/MISR2015-w5.pdf>.
3. Digital Agenda-2020, 2016, Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine.
4. Smart and smarter: innovations in Ukrainian cities. Available at: <https://delo.ua/ukraine/umnye-i-esche-umnej-kakimi-innovacijami-mogut-pohvastatsja-ukrai-326548/>
5. Smart city project. Available at: <http://www.rozumnemisto.org/index/>.
6. Making cities smarter, BSI. Available at: <https://www.bsigroup.com/LocalFiles/en-GB/smart-cities/resources/BSI-Making-cities-smarter-Guide-for-city-leaders-UK-EN.pdf>

**Ружинська Н. О., к.е.н., доцент кафедри,
Університет державної фіскальної служби України
м. Ірпінь, Україна**

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ РОЗВИТКУ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Діяльність житлово-комунального господарства потребує наявності необхідної кількості знань і вмінь для організації та підтримки конкурентоспроможності і розвитку в умовах зміни та реформації внутрішнього економічного середовища, що потребує відповідних аналітичних досліджень.

Методика аналізу житлово-комунального господарства на сьогодні є складною і багатогранною проблемою, потребує обґрунтування окремих підходів у зв'язку з існуванням нагальної потреби в розвитку житлово-комунального господарства в цілому та дасть можливість ефективно працювати в сучасних економічних умовах [1].

Відповідно, аналіз розвитку житлово-комунального господарства повинен ґрунтуватися на основних принципах діалектики через пізнання всього: в динаміці та розвитку, взаємозв'язках, взаємозалежності і взаємозумовленості; у причинно-наслідковій підпорядкованості зміни та розвитку; у пізнанні проявів необхідності та випадковості негативних і позитивних характеристик, кількісних та якісних змін, дії механізмів мотивації та інтересу.

Об'єктом дослідження є економічна система, в якій функціонують суб'єкти житлово-комунального господарства, їх середовище господарювання та господарська діяльність. Окрім того, об'єктом поглибленого аналітичного дослідження виступають: виробнича, фінансова, інвестиційна та інші види діяльності підприємств з надання житлово-комунальних послуг, їх ресурси, виробничі та управлінські структурні підрозділи; організація праці, виробництва та надання послуг; форми господарювання.

Предметом аналізу розвитку житлово-комунального господарства є реальна господарська діяльність підприємств житлово-комунального господарства, її причинно-наслідкові зв'язки між різними економічними процесами.

Аналіз житлово-комунального господарства має свої особливості, що витікають із специфіки комплексу його видів діяльності. Такими особливостями є [1]:

- склад та зміст завдань аналізу житлово-комунального господарства;
- специфічна система економічних, технічних та фінансових чинників діяльності житлово-комунального господарства;
- жорстка регламентація процесу надання житлово-комунальних та комунальних послуг споживачам;
- оптимізація житлово-комунальних та комунальних послуг через модернізацію задля поліпшення існуючих механізмів досягнення ефективної функціонування за всіма видами діяльності;
- визначення специфічних резервів та способів оцінки їх впливу за допомогою факторного аналізу узагальнених показників діяльності житлово-комунального господарства;
- аналіз якості наданих послуг житлово-комунального та комунального господарства споживачам;
- аналіз обсягів виробництва послуг житлово-комунального господарства в натуральному, вартісному, умовному вимірюванні.

Методика аналізу розвитку житлово-комунального господарства відображає раціональну послідовність виконання аналітичних задач за дотримання принципів аналізу, вибору конкретних методів аналізу для вирішення поставлених завдань та відповідає специфічному принципу аналізу – принципу комплексного підходу. Даний принцип вимагає використання системи методик аналізу, які обираються і застосовуються безпосередньо самим аналітиком. До них слід віднести [1]:

1. Узагальнену методику, яка включає в себе загальні підходи та положення.
2. Методики для окремих видів діяльності житлово-комунального господарства, які розробляються на основі узагальненої та враховують специфіку конкретного виду діяльності.
3. Методики для аналізу конкретних проблем (для аналізу конкурентоспроможності, якості наданих послуг та кризових ситуацій підприємств житлово-комунального господарства та ін.).
4. Методики для внутрішнього користування в межах підприємств житлово-комунального господарства, Міністерства тощо.

Методика аналізу розвитку житлово-комунального господарства є узагальненням досвіду, результатів використання конкретних способів, прийомів відображення й оброблення інформації щодо функціонування окремих видів діяльності та в цілому житлово-комунального господарства. Методику аналізу розвитку житлово-комунального господарства можна поділити на загальну та часткову. До загальної методики, яку також можна назвати типовою, слід віднести дослідження, які можна застосовувати для аналізу різних видів діяльності житлово-комунального господарства. Для конкретизації загальної інформації щодо діяльності житлово-комунального

господарства, враховуючи особливості певних об'єктів його аналізу, слід застосовувати часткову методику, яка дає можливість деталізувати окремі процеси та явища для забезпечення комплексної оцінки житлово-комунального господарства та можливості прийняття оптимальних управлінських рішень [3].

Методика аналізу розвитку житлово-комунального господарства повинна містити наступні процедури: визначення завдання і формулювання мети аналізу розвитку житлово-комунального господарства; відбір об'єктів аналізу житлово-комунального господарства; встановлення системи показників, за допомогою яких досліджуватиметься кожна окрема складова житлово-комунального господарства; алгоритм проведення дослідження та його періодичність; обрання та опис способів та прийомів дослідження житлово-комунального господарства; відбір та перевірка достовірності аналітичних джерел вхідної інформації; відбір технічних засобів, які доцільно використовувати для аналітичного дослідження житлово-комунального господарства в цілому і за окремими видами діяльності; документальне оформлення результатів аналізу та подання їх до розгляду користувачам; розробка заходів вдосконалення діяльності житлово-комунального господарства та перевірка їх впровадження.

Методика аналізу розвитку житлово-комунального господарства дозволяє встановити основні закономірності його розвитку; виявити внутрішні та зовнішні фактори, які загрожують його розвитку; дослідити стабільний або тимчасовий характер відхилень; позитивно впливати на забезпечення ефективного використання ресурсів житлово-комунального господарства; виявляти вплив факторів на його розвиток; знаходити невикористані резерви, вказувати напрям їх пошуку та реалізації; впливати на підвищення рентабельності всієї сукупності видів діяльності житлово-комунального господарства, а також системи його управління; знаходити недоліки та вказувати напрями покращення організації управління.

З огляду на викладене вище слід зазначити, що комплексний системний аналіз розвитку житлово-комунального господарства є складним процесом, який досить важко реалізується та потребує глибоких знань та вмінь і є досить затратним щодо ресурсів. Для отримання більш точних результатів аналізу сукупності видів діяльності житлово-комунального господарства слід визначитись щодо застосування найпоширеніших категорій аналізу, таких як показники, фактори та резерви. При цьому кожен окремо взятий показник може бути як фактором, так і резервом розвитку житлово-комунального господарства.

Література:

1. Ружинська Н. О. Державне регулювання розвитку житлово-комунального господарства України: дис. канд. ек. наук: 08.00.03 / Ружинська Н. О. – м. Ірпінь, 2015. – 223 с. URL: http://stu.cn.ua/media/files/pdf/dis/diser_ruzh.pdf
2. Григорович А. В. Методичні положення щодо аналізу розвитку житлово-комунального господарства / А. В. Григорович // Університетські наукові записки. – 2005. – № 4(16). – С. 363-370.
3. Ружинська Н. О. Аналіз розвитку житлово-комунального господарства: методичні аспекти / А. В. Лісовий, Н. О. Ружинська // Малий та середній бізнес (право, держава, економіка). – 2016. – № 3-4(66-67). – С. 77-84.

СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВА СКЛАДОВА ПРОМИСЛОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ

В сучасних умовах, розвиток соціально-трудової складової промислового потенціалу має пріоритетне значення. Зазначимо, що європейськими державами до основних цілей, які повинні бути реалізовані до 2020 року віднесено: зниження рівня безробіття; збільшення обсягу фінансування науки та освіти; підвищення рівня кваліфікації робочої сили; скорочення чисельності безробітних та подолання бідності [1].

Дослідженням потреб соціуму на різних ієрархічних рівнях (макро-, мезо- та мікрорівень) займалися як вітчизняні, так і зарубіжні науковці, зокрема: В. Антонюк, М. Бутко, В. Геєць, М. Долішній, У. Ізард, В. Керецман, О. Коротич, К. Мезенцев, М. Пістун, В. Симоненко, Т. Уманець та інші.

Наслідком реалізації не продуманої економічної політики в Україні протягом останніх років стало значне зниження кількості зайнятих в промисловості через тотальне скорочення промислових підприємств. Для порівняння, у 2000 році чисельність працюючих у промисловості становила 4598,3 тис. осіб, а у 2015 році досягла лише трохи більше половини від зазначеного показника [2]. Негативний вплив на скорочення чисельності працюючих також мають трудова міграція та не стабільна політична ситуація на сході країни, де, історично так склалося, була зосереджена основна маса робочої сили. Значне розшарування у розмірах оплати праці у міжгалузевому розрізі не сприяє розвитку високотехнологічних виробництв та призводить до подальшого нарощування сировиннозатратних видів промислової діяльності. Внаслідок цього в країні спостерігається постійний дефіцит кваліфікованої робочої сили.

Для оцінювання соціально-трудової компоненти промислового потенціалу пропонується використовувати сукупність показників, які згруповані в розрізі вхідних та вихідних індикаторів. Вхідні індикатори відображають можливості залучення трудових ресурсів, а вихідні – ефективність їх використання. Узагальнена система показників оцінювання соціально-трудової компоненти промислового потенціалу представлена в табл. 1.

На основі виділених первинних показників в розрізі вхідних та вихідних індикаторів із застосуванням методики, запропонованої в праці [4, с. 84] було одержано два інтегральні індекси, які відображають величину відтворювального та реалізованого потенціалу соціально-трудової компоненти. Дослідження проводилося на основі вихідних даних, взятих із інформаційної бази Головного управління статистики України, в розрізі видів промислової діяльності переробної промисловості (табл. 2).

Одержані результати свідчать, що за інтегральним індексом відтворювального потенціалу найкраща ситуація склалася в металургійному виробництві, яке характеризується високим рівнем зайнятості населення, не

зважаючи на шкідливі умови праці. Розвиток чорної та кольорової металургії визначено як один із пріоритетів розвитку для нарощування промислового потенціалу України. Зазначимо, що за часів Радянського Союзу Україна посідала одне з перших місць в світі за виробництвом сталі на душу населення, випереджаючи такі країни як США, Великобританія, Франція. Проте низьке значення інтегрального індексу реалізованого потенціалу свідчить, що наявний соціально-трудовий потенціал сьогодні використовується неефективно, оскільки матеріально-технічна база більшості підприємств є технологічно застарілою, а система підготовки високваліфікованих кадрів взагалі відсутня.

Таблиця 1

Система показників оцінювання соціально-трудової компоненти промислового потенціалу

Групи індикаторів	Види індикаторів	Показники
Вхідні індикатори	Масштаб	1.1. Середньооблікова кількість штатних працівників, тис. осіб 1.2. Середня кількість працівників в еквіваленті повної зайнятості, тис. осіб 1.3. Чисельність найманих працівників, тис. осіб
	Соціальна привабливість	1.4. Середньомісячна номінальна заробітна плата штатних працівників, грн. 1.5. Середньомісячна номінальна заробітна плата працівника в еквіваленті повної зайнятості, грн. 1.6. Частка працівників, зайнятих на роботах зі шкідливими умовами праці, %
Вихідні індикатори	Ефективність	1.7. Продуктивність праці. 1.8. Коефіцієнт ефективності праці. 1.9. Рівень використання фонду робочого часу, %

Сформовано автором

Лідером за показниками ефективності соціально-трудової компоненти є виробництво харчових продуктів та напоїв, яке відіграє ключову роль для підтримання продовольчої безпеки країни.

Як бачимо, сьогодні високотехнологічні виробництва за показниками відтворювального та реалізованого потенціалу значно поступаються сировиннозатратним видам промислової діяльності, що не сприяє структурній трансформації промислового потенціалу та формуванню вищих технологічних укладів в національній економіці.

Не задовільна ситуація, яка склалася у промисловому секторі економіки вказує на необхідність запровадження соціальних інновацій. За результатами дослідження, проведеного Жалдак Г.П., на базі дев'яти промислових видів діяльності було встановлено, що 46,5% опитаних до соціальних інновацій відносять інновації у сфері праці трудового колективу; 43,8% – інновації в

системі управління і соціальних мереж, а 38,6% – підвищення рівня корпоративної культури [3, с. 104].

Таблиця 2

Відтворювальний потенціал та реалізований потенціал соціально-трудової компоненти переробної промисловості у 2015 році

Види промислової діяльності	I_{en}	I_{pn}
Виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	0,478	0,000
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	0,699	0,224
Виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	0,648	0,219
Виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	0,583	0,444
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	0,618	0,336
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	0,715	0,259
Виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	0,581	0,297
Металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	0,278	0,429
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	0,599	0,442
Виробництво електричного устаткування	0,662	0,530
Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	0,558	0,429
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів	0,509	0,532
Виробництво меблів, іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування	0,611	0,350

Розраховано за [2]

Враховуючи одержані результати, вважаємо, що розвитку соціально-трудової компоненти промислового потенціалу сприятиме:

- запровадження інновацій у сфері праці спрямоване на удосконалення системи оплати праці, покращення умов праці, забезпечення можливості навчання та розвитку персоналу;

- запровадження інновацій у системі управління, яке передбачає зміну місії, цілей, стратегії розвитку, методів управління та організаційної структури управління;

- запровадження інновацій у сфері соціальних мереж шляхом реалізації соціальних програм, налагодження комунікаційних зв'язків між структурними одиницями, відповідного інформаційного обміну;

– запровадження інновацій у сфері корпоративної культури спрямованих на створення сприятливого психологічного клімату в колективі та формування соціальної солідарності.

Поступова реалізація визначених напрямів сприятиме зростанню рівня довіри працюючих до бізнесу, становленню гармонійного розвитку промислової діяльності і суспільства та формуванню соціально-орієнтованої моделі національної економіки.

Література:

1. EUROPE 2020. A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth., European Commission, Brussels, 2010. – Електронний ресурс. – Режим доступу: [http:// europa.eu/press_room/pdf/complet_en_barroso_007_-_europe_2020_en_version.pdf](http://europa.eu/press_room/pdf/complet_en_barroso_007_-_europe_2020_en_version.pdf)
2. Відкрита статистична база Державної служби статистики України. – Електронний ресурс. – Режим доступу: [http:// www.ukrstat.gov.ua](http://www.ukrstat.gov.ua)
3. Жалдак Г.П. Аналіз структури соціальних інновацій підприємств України / Г.П. Жалдак // Економіка АПК. – 2014. – № 1(33). – С. 103-109.
4. Станасюк Н.С. Комплексне оцінювання національного промислового потенціалу / Н.С. Станасюк // Вісник Національного університету «Львівська політехніка» «Логістика». – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2016. – № 848. – С. 82-88.

**Супрун В. В., к.е.н., доцент, професор кафедри,
Університет менеджменту освіти
Національної академії педагогічних наук України,
м. Київ, Україна**

**Максимчук В. В., викладач вищої категорії,
викладач-методист, директор,
Головинське вище професійне училище нерудних технологій,
сmt. Головине, Житомирська область, Україна**

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ МОДЕЛІ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ І НАВЧАННЯ В УКРАЇНІ

Створення в Україні сучасної високоефективної системи освіти є однією з найважливіших умов конкурентоздатності держави на європейському та світовому ринку. У цьому питанні велика роль має бути відведена саме професійно-технічній освіті.

Однак, наявна система професійно-технічної освіти в Україні не є досконалою, і не дозволяє в повній мірі виконувати покладені на неї завдання щодо реалізації державної політики відповідно до запитів суспільства і промислово-інноваційного розвитку економіки, інтеграції в міжнародний освітній простір. Вона потребує системної стратегічної модернізації як щодо управління, так і щодо змісту, комплексного урегулювання з урахуванням параметрів доцільності, своєчасності, якості.

Цілком очевидно, що в умовах ринкової економіки та інформаційно-технологічного розвитку функції професійно-технічної освіти значно розширюються, відбувається її трансформація в професійну освіту, що відповідає світовим тенденціям неперервної професійної освіти впродовж життя [1, с. 114].

Передусім професійна освіта в Україні вимагає випереджувального підходу, цілеспрямованого здійснення комплексу невідкладних дій системного значення, які полягають в оновленні освітнього законодавства, впровадженні досягнень європейського і світового досвіду управління та адміністрування, інноваційних технологій навчання. Крім того, не вирішеними на сьогодні залишаються питання управління системою професійної освіти, не визначені повноваження та не врегульовані механізми взаємовідносин органів виконавчої влади та самоврядування щодо забезпечення функціонування як системи в цілому, так і конкретного навчального закладу в умовах децентралізації та суспільних змін [2, с. 186].

Аналіз ситуації в чинній системі управління професійною освітою дійсно свідчить про необхідність її децентралізації, але зі збереженням державної підтримки конституційних зобов'язань щодо надання відповідної освіти, наявністю мотивуючої і стимулюючої ролі державного і місцевих бюджетів для створення оптимальної мережі закладів професійної освіти, запровадження багатоканального фінансування, розширення прав, повноважень та відповідальності навчальних закладів. Нагальним є також розподіл прав, повноважень та відповідальності органів освіти і науки на загальнодержавному та регіональному рівнях, взаємодії суб'єктів управління професійною освітою, навчальних закладів та установ професійної освіти, органів місцевої влади та самоврядування, замовників підготовки кадрів, громадських організацій і громадян в умовах реформування та модернізації освітньої галузі України. Актуальним на сьогодні є створення моделі управління інноваційною діяльністю в навчальних закладах та установах професійної освіти [3].

Одним із напрямів формування національної моделі розвитку професійної освіти постає демократизація, гуманізація, впровадження особисто-орієнтованого підходу до процесів управління, оновлення функцій контролю, удосконалення соціально-психологічних факторів взаємодії процесів публічного управління та адміністрування, застосування інноваційних технологій в управлінні. Управління у сфері професійної освіти має здійснюватися на принципах законності, демократії, автономності, прозорості, відповідальності, соціального та державно-приватного партнерства [1, 2].

Потребує удосконалення законодавча та нормативна база актів, які б регламентували діяльність місцевих громад, яким були передані у 2016 році функції з управління професійними навчальними закладами та відповідного їхнього фінансового забезпечення з місцевих бюджетів. Адже, спостерігається неузгодженість місцевої політики щодо соціально-економічного розвитку, забезпечення трудовими ресурсами з реальними потребами регіону. При цьому місцеві ради категорично заперечують можливість відволікання власних доходів на підготовку кадрів у професійних навчальних закладах державної

форми власності (ПТНЗ), які повинні бути спрямовані на покращення життєдіяльності у житлово-комунальному господарстві, ремонт доріг, тепло та водопостачання, закладів та установ комунальної форми власності тощо. На жаль, відмовляються місцеві органи влади фінансувати навчання учнів з інших регіонів і населених пунктів, що суперечить нормативно-правовим вимогам та не дає можливості молоді вільно обирати місце навчання, професію та навчальний заклад.

Зауважимо, що законопроектом «Про професійну освіту» пропонується створення багатопрофільних, різнорівневих закладів професійної освіти нового типу (регіональний центр професійної освіти, професійний коледж, професійний ліцей та центр професійної підготовки), які готуватимуть фахівців усіх без винятку професій та спеціальностей, яких потребує конкретний регіон. З метою запровадження автономії закладу професійної освіти пропонується розширення його прав, самостійність, незалежність і відповідальність у прийнятті рішень. В аспекті демократизації управління передбачається створення в кожному регіоні (області) ради стейкхолдерів, яка стане координаційним органом з питань визначення та впровадження державної і регіональної політики у сфері професійної освіти, та наглядових рад закладу професійної освіти [4].

Труднощі, з якими сьогодні стикається система професійної освіти в Україні, у певній мірі подібні до тих, що мають чимало країн-членів ЄС. Політична та економічна криза, демографічна ситуація, динаміка зменшення кількості працездатного населення, в основному, внаслідок старіння, передчасної смертності та трудової міграції, а також наявність значної кількості некваліфікованих працівників серед загальної кількості робочої сили, спричиняють значні проблеми з дефіцитом кваліфікованих робітничих кадрів на 3-4 рівнях Міжнародної стандартної класифікації освіти. Ця ситуація ще більше ускладнюється тим, що серед батьків та молоді панує пріоритетність здобуття університетської освіти.

Водночас ці проблеми характеризуються ще низкою інших труднощів, характерних саме для України – зокрема, централізована система, успадкована ще з радянських часів, за якої повноваження щодо прийняття рішень зосереджені в руках національних органів влади, а регіональні та місцеві органи виконавчої влади та самоврядування мають вкрай обмежені можливості на тлі структурних змін в економіці. Необхідно також зазначити, що основні «споживачі» результатів роботи закладів професійної освіти, роботодавці, а також професійні спілки мають вкрай обмежений вплив на питання професійної освіти на державному, регіональному та місцевому рівнях.

Дослідження проблеми публічного управління професійною освітою показало, що децентралізація управління закладами професійної освіти тісно пов'язана з державною регіональною політикою, є її складовою і водночас важливим чинником розвитку цієї системи. Вона спрямована на реалізацію головного завдання регіональної політики держави – досягти балансу між її інтересами та інтересами розвитку регіонів. Набуває актуальності питання щодо передачі частини державних повноважень на нижчий рівень управління.

Разом з тим, специфіка закладів професійної освіти полягає у тому, що переважна більшість з них є держбюджетними організаціями, що зумовлює їхню залежність від центральних органів державного управління. В Україні ще чимало треба зробити на національному, регіональному та місцевому рівнях для відродження громад і законодавчого забезпечення їх діяльності та посилення їх впливу на розвиток професійної освіти і навчання в конкретній області, районі, місті, селищі, селі.

Література:

1. Професійна освіта як складова забезпечення кваліфікованого кадрового потенціалу України: проблеми та шляхи вирішення: матеріали парлам. слухань у Верховній Раді України 1 червня 2016 року / Верховна Рада України, Комітет з питань науки і освіти. – К.: Парлам. вид-во, 2016. – 320 с. – (Серія «Парламентські слухання»).
2. Практика застосування Закону України «Про професійно-технічну освіту»: фінансове забезпечення навчальних закладів і установ: матеріали виїзного засідання Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти 12 лютого 2014 року / редкол. Л.М. Гриневич (гол.), В.О. Дзоз, А.М. Дорохов, О.М. Сич, В.П. Головінов, Є.В. Красняков, Н.Г. Ничкало, В.В. Супрун, Б.Г. Чижевський. – К.: Парл. вид-во, 2015. – 552 с.
3. Suprun V. Analysis of the system of vocational education and training in Ukraine in the framework of the «Torino Process» / V. Suprun, V. Karbysheva, O. Lokshyna, A. Lutskaya, L. Scherbak, O. Scherbak, I. Lynnyk; Editor: Olena Lokshyna. – К.: ETF, MESYSU – 2013. – 39 p.
4. Проект Закону України «Про професійну освіту», № 5160-1 від 10.10.2016, [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60247

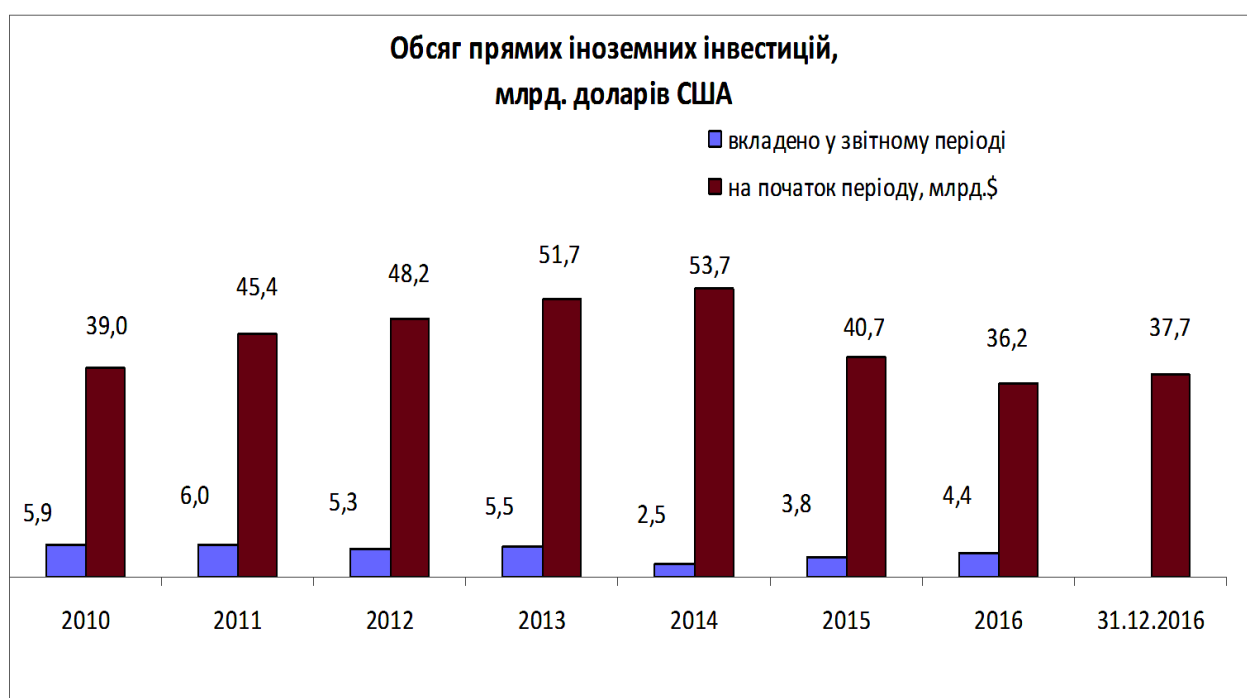
**Танасієнко Н. П., к.е.н., доцент,
Забурмеха Л. І., Карапіщенко Л. В., студенти,
Хмельницький національний університет
м. Хмельницький, Україна**

ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Глобалізація ринкового середовища обумовила активізацію міжнародного руху капіталу, що стає каталізатором соціально-економічного розвитку та зростання країн. Його визначальною формою є рух підприємницького капіталу або прямих іноземних інвестицій, які в умовах поглиблення транснаціоналізації бізнесу є одним з найефективніших засобів структурних зрушень та ремісії національних економік. Залучення іноземних інвестицій, в порівнянні з традиційними джерелами фінансування, дає додаткові можливості, що полягають у використанні зарубіжного організаційного та управлінського досвіду, доступу до новітніх технологій, розвитку експортного потенціалу підприємницьких структур та економіки в цілому. Це обумовлює актуальність дослідження сучасних тенденцій і закономірностей руху іноземного капіталу в Україну, визначення стримуючих чинників та перспектив його активізації.

Поточна ситуація в країні, як політична, так і економічна значно ускладнюють інвестиційну діяльність для іноземних інвесторів. Наявний обсяг вкладень не забезпечує передумов економічного зростання і навіть повноцінного відтворення їх наявного стану. На інвестиційну привабливість значно впливає не лише загальний стан економіки країни, а й умови ведення бізнесу, зокрема ступінь втручання держави та рівень корупції. За останні 10 років обсяг інвестицій із країн ЄС значно збільшився, щодо країн СНД, спостерігається значне скорочення обсягу прямих іноземних інвестицій. При цьому перспективи іноземної інвестиційної діяльності в Україні здебільшого визначаються обсягами та структурою вже накопиченого в країні іноземного капіталу. Зміну інвестиційного клімату найбільш наочно демонструє динаміка інвестицій, особливо прямих іноземних інвестицій, яка вважається індикатором зміни рівня довіри та рейтингу країни. Економічна активність іноземних інвесторів в Україні незначна.

За даними Державної служби статистики України у 2016 році в економіку України іноземними інвесторами вкладено 4405,8 млн.дол. США прямих інвестицій (акціонерного капіталу) проти 3763,7 млн. дол. США у 2015 році (рис. 1).

Рис. 1. Обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку України

До основних країн-інвесторів належать Кіпр -9691,6 млн. дол. США, Нідерланди – 5753,9 млн. дол. США, Російська Федерація – 4349,8 млн. дол. США, Велика Британія – 2046,3 млн. дол. США, Віргінські Острови (Британія) – 1766,5 млн. дол. США, Німеччина – 1606,6 млн. дол. США і Швейцарія – 1467,3 млн. дол. США [7].

Обсяги освоєння капітальних інвестицій підприємств України у січні-грудні 2016 року складають 326,2 млрд. грн. [7].

Провідними сферами економічної діяльності, за обсягами залучення капітальних інвестицій, у січні-грудні 2016 року залишаються: промисловість – 33,3%, будівництво – 12,6%, сільське, лісове та рибне господарство – 13,8%, інформація та телекомунікації – 4,8%; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 7,7%, транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – 7,6% [7].

Головним джерелом фінансування капітальних інвестицій, як і раніше, залишаються власні кошти підприємств та організацій, за рахунок яких у січні-грудні 2016 року освоєно 69,4% капіталовкладень. Частка кредитів банків та інших позик у загальних обсягах капіталовкладень становила 7,1% [7].

За рахунок державного та місцевих бюджетів освоєно 9,4% капітальних інвестицій. Частка коштів іноземних інвесторів становила 2,9% усіх капіталовкладень, частка коштів населення на будівництво житла – 8,9%. Інші джерела фінансування становлять 2,3% [7].

У рейтингу Doing Business 2017 за результатами 2016 року Україна піднялась на +1 пункт і посіла 80 позицію. У порівнянні із 2016 роком, Україна покращила свої позиції за такими показниками, як: створення підприємств – з 24-го до 20-го місця; підключення до електромереж – із 140-го до 130-го місця; захист міноритарних інвесторів – із 101-го до 70-го місця; забезпечення виконання контрактів – з 93 до 81 місця [7].

На сучасному етапі розвитку національної економіки найбільш привабливими для інвесторів і надалі залишаються традиційні галузі економіки. Насамперед, це – металургія, машинобудування, хімічна промисловість, харчова промисловість. Водночас дедалі частіше увагу інвесторів привертають такі галузі, як автомобільна промисловість, споживча електроніка, високі технології, вітроенергетика, виробництво біопалива, логістика та ін.

Потоки прямих іноземних інвестицій спрямовувались переважно не у виробництво товарів, а у сфери української економіки, що забезпечували обіг, транспортування та розподіл товарів і послуг. Такий галузевий (секторальний) розподіл прямих іноземних інвестицій став наслідком відповідних ділових стратегій і тактики іноземних інвесторів. І саме ця структура іноземного акціонерного капіталу буде слугувати тим базисом, який багато в чому визначатиме обсяги та структуру потоку прямих іноземних інвестицій в економіку України. Адже цілком очевидно, що іноземні інвестори є вкрай обережними щодо своєї ділової активності в Україні.

Отже, Україна потенційно може бути однією з провідних країн за залученням інвестицій: країна багата на природні ресурси, кваліфіковану робочу силу, має значний науково-технічний потенціал, наявну інфраструктуру, потужну виробничу базу, величезний внутрішній ринок збуту продукції та успішну інтеграцію у світовий фінансовий та товарний ринок. Однак країна має досить негативний інвестиційний імідж, зумовлений політичними факторами, тому непомітним залишається те, що держава за останні роки зробила відчутні кроки в напрямку інтеграції у світову економіку.

Література:

1. Герзанич В. М. Основні недоліки та проблеми залучення іноземних інвестицій в Україні [Електронний ресурс] / В. М. Герзанич // Ефективна економіка. – 2014. – № 4. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/n=4&y=2014>
2. Данілов О. Д. Структура інвестицій, інновацій та випуску промислової продукції в Україні / О. Д. Данілов, А. М. Вдовиченко // Фінанси України. – 2008. – № 5(150). – С. 115-123.
3. Козик В. В. Чинники інвестиційного процесу / В. В. Козик, А. І. Бажанова // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2002. – № 5. – С. 219-223.
4. Лесечко М. Д. Інвестиційний клімат: теорія і практика: монографія / М. Д. Лесечко, А. О. Чемерис, О. М. Чемерис. – Львів: ЛФ УАДУ, 2001. – 166 с.
5. Музиченко А. С. Інвестиції як чинник модернізації економіки / А. С. Музиченко, М. А. Слатвінський // Фінанси України. – 2014. – № 3. – С. 6-10.
6. Филюк Г. М. Інвестиційна складова в інноваційній системі України / Г. М. Филюк // Банківська справа. – 2008. – № 1(79). – С. 43-51.
7. Сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
8. Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності України: стат. зб. – К.: Державна служба статистики України, 2014. – 51 с.

Ткаченко Д. О., аспірант,
Осташко Т. О., д.е.н., член-кор. НААН України,
головний науковий співробітник, завідувача відділом,
Інститут економіки та прогнозування
Національної академії наук України
м. Київ, Україна

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ПРЯМИЙ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ ЧЕРЕЗ ТНК ЗА 2010-2016 РОКИ

Особливості економіки України, наявність значного розміру тіньового сектора дещо нівелюють звичайні методи розрахунку вкладення інвестицій ТНК в економіку держави, оскільки національні бізнес – одиниці також активно здійснюють інвестування через офшори.

Оцінка тенденцій діяльності транснаціональних корпорацій на внутрішньому ринку України потребує аналізу динаміки прямих іноземних інвестицій в національну економіку за країнами походження (табл. 1.1).

У 2010-2016 роках (див. табл. 1.1) значні обсяги інвестицій припадали на офшори, такі як Кіпр (займав весь період дослідження перше місце за обсягами ПІІ в економіку України) та Віргінські острови (місце серед дев'яти найбільших країн за обсягами ПІІ в економіку України, а у 2016 році – п'яте місце). Те ж можливо сказати і про обсяги прямих іноземних інвестицій в економіку України з країн Америки (окрім США) та Африки, де більшість інвестицій припадало на офшори, такі як Беліз, Панама, Сейшельські острови та ін.

Прямі іноземні інвестиції у акціонерний капітал з країн Азії у більшості забезпечували країни, колишні республіки СРСР та Туреччина, так, згідно

даних Державної служби статистики України, у 2016 році на їх долю припадало (за виключенням Кіпру) 41,33% всього обсягу інвестицій з даного регіону [1].

Таблиця 1.1

**Аналізу динаміки ПІІ в економіку України (акціонерний капітал)
за країнами походження у 2010-2016 роках**

Рік/ Країна	2010 рік, млн. дол. США	2011 рік, млн. дол. США	2012 рік, млн. дол. США	2013 рік, млн. дол. США	2014 рік, млн. дол. США	2015 рік, млн. дол. США	2016 рік, млн. дол. США	Темпи при- росту, %
Кіпр	8603,1	9620,5	12700,8	15907,7	17725,6	12769,4	9691,6	12,65
Нідерланди	7461,3	11389,8	9323,8	8727,6	9007,5	6986,7	5753,9	-22,88
Німеччина	6009,6	5001,2	5329,8	4496,3	2908,4	2105,2	1606,6	-73,27
Велико- британія	2234,1	2229,9	2536,4	2496,9	2768,2	2153,4	2046,3	-8,41
Російська Федерація	1900,2	2692,7	2876,1	3040,5	3525,9	2338,9	4349,8	128,91
Австрія	1 674,7	1 798,9	2 317,5	2 476,9	2 314,0	1 648,7	1272,8	-24,00
Франція	1 381,1	2 105,4	1 993,1	1 510,3	1 520,5	1 394,6	1294,3	-6,29
Віргінські острови (Брит.)	1 283,6	1 384,9	1 580,2	1 888,2	2 275,9	1 988,3	1766,5	37,62
США	1 260,0	1 107,6	966,6	976,5	934,7	701,6	698,8	-44,54
Інші Європа	5721,5	6347,4	6705,3	7335,3	6832,5	6004,6	6511,6	13,81
Інші Азія	722,1	854,2	893,0	1037,4	1405,7	1039,6	1398,2	93,63
Інші Америка	629,7	704,0	839,4	1651,9	2107,3	1351,3	1079,7	71,46
Інші Африка	85,1	85,5	85,8	110,1	322,4	205,7	143,5	68,63
Інші Австралія та Океанія	26,8	48,0	49,8	49,7	55,4	37,4	41,9	56,34
Всього	38992,9	45370,0	48197,6	51705,3	53704,0	40725,4	37655,5	-3,43

* – Складено автором на основі джерел: [1]

Таким чином, виходячи з даних таблиці 1.1, доля ТНК у ПІІ в економіку України у 2010-2016 роках коливалась у діапазоні 55-65% від загальної суми прямих іноземних інвестицій з поступовим зменшенням у 2014-2016 роках.

За 2010-2016 роки вкладення ПІІ у економіку України серед дев'яти найбільших країн інвесторів (за виключенням країн – офшорів) збільшила тільки Російська Федерація, при цьому таке збільшення було більше ніж подвійне (див. табл. 2.7). У той же час такі країни – донори, як Нідерланди (-22,88%), Німеччина (-73,27%), Великобританія (-8,41%), Австрія (-24%), Франція (-6,29%); США (-44,54%) зменшили свої інвестиційні вкладення в Україну. На особливу увагу заслуговує зменшення обсягів інвестування з Німеччини та США. Головною причиною такого стану речей були кризові

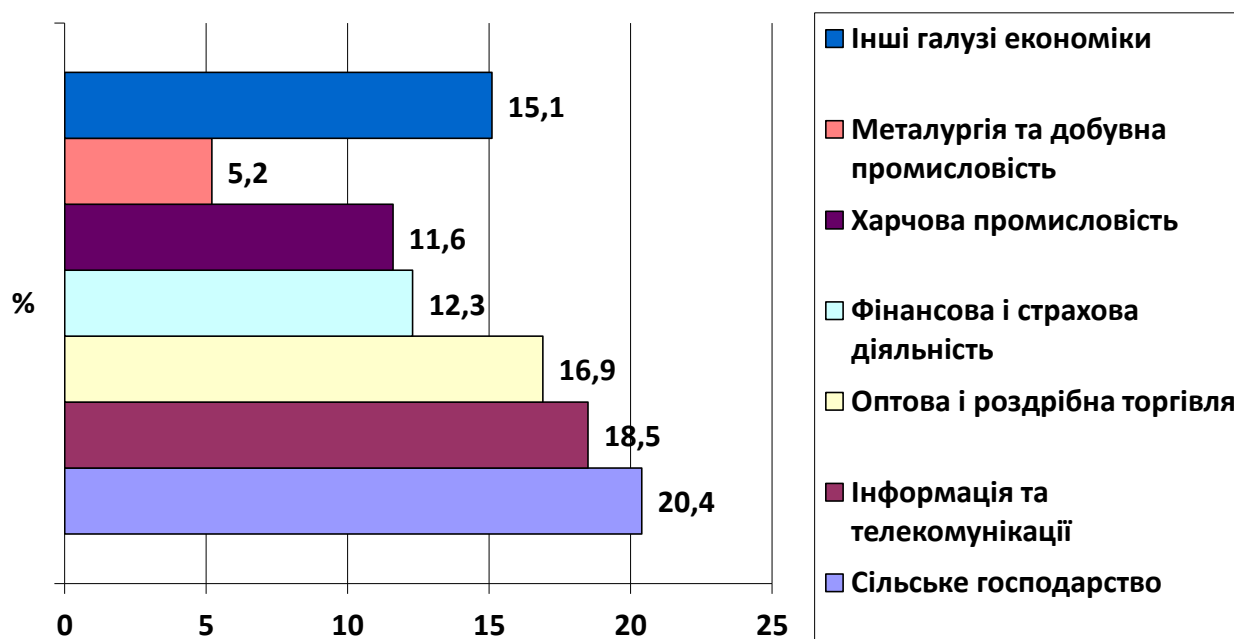
прояви в економіці країни, зростання ризиків ведення фінансово – господарської діяльності та політична нестабільність у 2014-2016 роках в Україні.

Дослідження у таблиці 1.1 та дані Державної служби статистики України показали не значні вкладення в національну економіку України таких країн – донорів та їх транснаціональних компаній як Японія (максимальний розмір інвестицій у 2014 році – 188,9 млн. дол. США), Канада (максимальний розмір інвестицій у 2013 році – 110,1 млн. дол. США), Південна Корея (максимальний розмір інвестицій у 2016 році – 207,7 млн. дол. США), Китай (максимальний розмір інвестицій у 2014 році – 25,5 млн. дол. США), Австралія (максимальний розмір інвестицій у 2010 році – 7,0 млн. дол. США), Італія (максимальний розмір інвестицій у 2014 році – 584,6 млн. дол. США), Іспанія (максимальний розмір інвестицій у 2012 році – 72,6 млн. дол. США) [38].

Розмір інвестиційних вкладень від іноземних держав та транснаціональних корпорацій у інші сфери національної економіки України у 2010 – 2016 роках збільшився на 7% (див. табл. 2.8) з негативною динамікою інвестиційних вкладень у 2015 – 2016 роках (розмір інвестицій у 2016 році на рівні 2011 року). Серед інших сфер національної економіки, згідно даних Державної служби статистики України, відмічаємо розміри прямих іноземних інвестицій у виробництво гумових виробів та пластмас, будівництво, науково – технічну діяльність [39].

Дослідження динаміки ПІ в економіку України (акціонерний капітал) за видами економічної діяльності у 2010 – 2016 роках показало зацікавленість ТНК (окрім російських) у фінансовій та страховій діяльності, оптовій та роздрібній торгівлі, харчовій промисловості, інформації та телекомунікація.

Спираючись на наукові дослідження вітчизняних вчених на рисунку 1.2 наведемо рейтинг інвестиційної привабливості галузей економіки України.

Рис. 1.2. Рейтинг інвестиційної привабливості галузей економіки України

* – Складено автором на основі джерел: [2, 3, 4, 5, 6]

Згідно рейтингу інвестиційної привабливості галузей економіки України можемо відмітити: значний інвестиційний потенціал сільського господарства України, що стримується дискримінаційною політикою державних органів влади по відношенню до ТНК; привабливість для вкладення ПІІ інформаційних технологій та телекомунікацій в країні; різке зменшення інтересу до національної металургії та добувної промисловості на фоні кризи перевиробництва і зниження світових цін.

Література:

1. Прямі інвестиції (акціонерний капітал) з країн світу в економіці України. Державна служба статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Болгарова Н.К. Транснаціоналізаційні процеси в економіці України / Н.К. Болгарова, Т.М. Паневник // БІЗНЕСІНФОРМ. – 2013. – № 12. – С. 33-38.
3. Сливенко О.В. Інвестиційна діяльність транснаціональних корпорацій в Україні / О.В. Сливенко // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. – 2015. – № 11(5). – С. 35-38.
4. Некрасова Т.С. Транснаціональні корпорації в економіці держави: важелі впливу та наслідки для розвитку / Т.С. Некрасова, О.М. Гребешкова // Стратегія економічного розвитку України. – 2016. – № 38. – С. 11-29.
5. Федорук О.В. Перспективні тенденції розвитку інвестиційної діяльності транснаціональних корпорацій / О.В. Федорук, А.П. Тужик // Економіка та управління на транспорті. – 2016. – № 3. – С. 78-84.
6. Прохорова М.Е. Особливості та тенденції розвитку процесів транснаціоналізації в ХХІ столітті / М.Е. Прохорова // Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право). – 2015. – № 2. – С. 88-98.

Удовиченко Н. М., к.держ.упр.,
Харківський національний медичний університет
м. Харків, Україна

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

«У всі часи люди прагнули нових емоцій та зняття втоми. Одним із джерел задоволення цих потреб були подорожі та відпочинок» [4, с. 5], які ототожнюються з рекреаційним туризмом. До того ж у суспільстві дедалі більше уваги приділяється забезпеченню належного стану здоров'я людини, запорукою якого є здоровий спосіб життя та необхідні медичні послуги. При цьому визначальним критерієм для їх отримання є не місце постійного проживання пацієнта, а наявність лікарів і клінік, де йому будуть запропоновані необхідні якісні медичні послуги за прийнятними цінами. Завдяки цьому зростає інтерес (передусім, у осіб зі значними та середніми статками) до розвитку медичного туризму – «виду туризму, який передбачає виїзд індивіда за межі населеного пункту, де той постійно проживає, задля отримання

медичних послуг лікувального, діагностичного, реабілітаційного та профілактичного характеру» [5, с. 186].

«У ХХІ ст. медичний туризм перетворився в окремий вид туристичної індустрії» [1, с. 61], оскільки є «найбільш стабільним, цілорічним, затребуваним і перспективним видом туризму» [2, с. 110], здатним акумулювати значний соціальний та економічний ефект. Показово, що чимало країн світу (Білорусь, Бразилія, Ізраїль, Індія, Німеччина, ПАР, США, Таїланд, Угорщина...) доволі активно та успішно включились у цей процес.

Але цим допоки не може похизуватись Україна. І це попри те, що в неї наявні усі види ресурсів, необхідні для розвитку медичного туризму: фахівці зі світовим ім'ям різних профілів (зокрема, стоматологія, репродуктивні технології...); сучасні методики діагностики, лікування та реабілітації; медичні заклади з розвиненою матеріально-технічною базою; курорти міжнародного значення; привабливе співвідношення «ціна – якість» на медичні послуги; «самі багаті в Європі поклади (за кількістю та якістю природних факторів) мінеральних вод, лікувальних грязей та кліматичних умов» [2, с. 110]; туристичні фірми, що спеціалізуються на розвитку медичного туризму; «доступність прийнятних за асортиментом, ціною та якістю супутніх послуг (розміщення, харчування, зв'язок, транспорт, страхування, банківське обслуговування, розваги...)» [6, с. 71-72]. Однак, попри істотний потенціал та очевидні вигоди від його подальшого розвитку, медичний туризм в Україні не належить до пріоритетних сфер національної економіки. Покращенню ситуації у цій царині має посприяти систематизація проблем і визначення можливостей мінімізації їхнього негативного впливу, що й обумовлює актуальність даного дослідження.

Проведені узагальнення публікацій провідних науковців (Ю. Алексєєва, Н. Алешугіна, К. Антонюк, В. Дмитренко, Д. Карамішев, Є. Козловський, Б. Пунько, Я. радиш, Ю. Христок) і результати власних досліджень за даною проблематикою дозволили виділити такі групи проблем розвитку медичного туризму в Україні:

1. *Загальні*: брак злагодженої співпраці органів державного управління, органів місцевого самоврядування, суб'єктів туристичної індустрії та медичних закладів усіх форм власності.

2. *Ситуація в країні*: анексія Криму та військові дії на Донбасі; стагнація української економіки; погано контрольовані інфляція та зміна курсу національної валюти; масштабна бідність, старіння населення, підвищення загального рівня його захворюваності (у т.ч. поширення патологій та хронічних хвороб).

3. *У сфері охорони здоров'я*: відсутність державної підтримки тих її сегментів, котрі здатні забезпечити істотний позитивний ефект; жорстке адміністрування й втручання у внутрішньогосподарську діяльність медичних закладів; недостатнє і нерациональне їх бюджетне фінансування; недосконалість економічних і правових механізмів публічного управління щодо розширення асортименту, збільшення обсягів і підвищення якості платних медичних послуг; орієнтування населення на «безоплатну» медицину; нерозвиненість системи медичного страхування; територіальні диспропорції доступу населення до

необхідних медичних послуг (у т.ч. відсутність та/чи закриття медичних закладів у невеликих населених пунктах).

4. У сфері медичного туризму: відсутність комплексного бачення країни як перспективної туристичної дестинації, а також ефективної стратегії розвитку цієї сфери як на національному, так і на регіональному рівнях; інституційно-організаційна підсистема вітчизняної індустрії туризму знаходиться в стадії перманентного реформування; брак державної підтримки розвитку медичного туризму; орієнтація туристичних фірм в ціноутворенні не на ринковий попит, а на сукупні витрати; невідповідність більшості лікувальних і курортних закладів міжнародним стандартам; недостатня забезпеченість висококваліфікованими спеціалістами; низькі темпи модернізації застарілої лікувальної, курортно-рекреаційної та туристичної інфраструктури, залучення інвестицій у їх розвиток; низький рівень маркетингових досліджень у сфері медичного туризму, слабкість її інформаційно-рекламного забезпечення на внутрішньому і, особливо, зовнішньому ринках; невідповідність наявної туристичної інфраструктури світовому рівню та сучасним вимогам споживачів туристичного ринку; занадто складні порівняно із загальновізною міжнародною практикою візові, митні та прикордонні процедури; недостатнє використання передового світового досвіду у цій царині.

Означений перелік проблем не є вичерпним, але і не є таким, котрий «перекреслює» перспективи розвитку медичного туризму в Україні. Радше за все, мова йде про формування плану дій, спрямованих спочатку на мінімізацію негативних ефектів унаслідок впливу наявних проблем, а потім – на забезпечення сталих темпів розвитку медичного туризму. За для цього необхідно таке: 1) обґрунтувати образ «бажаного майбутнього» з урахуванням наявної ситуації та доступних ресурсів; 2) визначити шляхи переходу від існуючої до бажаної ситуації, сформувавши програму проведення модернізації; 3) провести експеримент локального масштабу, залучаючи однодумців до підтримки змін, а також розмежовуючи процеси стратегічних змін і поточних справ; 4) внести корективи у план дій й поширити передовий досвід по всій країні.

Важливо відзначити, що запорукою істотного підвищення результативності необхідних змін у цій царині є виділення пріоритетних напрямів розвитку медичного туризму в Україні, а саме:

- «стоматологічний туризм, який базується на використанні надбань приватних і комунальних стоматологічних поліклінік» [6, с. 71];

- «оздоровчо-лікувальний туризм – на основі природних рекреаційних ресурсів (лікувальних мінеральних вод, лікувальних грязей, екологічно чистого навколишнього середовища);

- спа-туризм – оздоровлення за допомогою води;

- спортивно-оздоровчий туризм – на основі гірських і лісових ландшафтів, природних комплексів і гірських річок, об'єктів сільського, зеленого (екологічного) туризму» [3, с. 33].

З урахуванням вищевикладеного матеріалу можна зробити такі висновки. Використання запропонованої класифікації проблем розвитку медичного туризму в Україні дозволяє системно їх урахувувати під час розробки та реалізації

заходів, спрямованих на покращання ситуації у цій царині. Перспективи подальшого розвитку медичного туризму в Україні виглядають цілком оптимістичними, але лише за умови консолідації сил і ресурсів усіх зацікавлених осіб. Продовження наукових розвідок за даною проблематикою сприятиме подальшому розвитку медичного туризму як запоруки покращання соціально-економічної ситуації в Україні.

Література:

1. Баєв В. В. Формування системи підготовки кадрів з медичного туризму в Україні // Інвестиції: теорія та практика. 2015. № 6. С. 60-63.
2. Волкова И. И. Факторы развития и видовая структура лечебного туризма в Украине // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. (Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм»). 2013. № 1042. Вип. 1. С. 110-114.
3. Кифяк В. Ф. Розвиток медичного туризму в регіонах України // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. 2013. № 1. С. 30-33.
4. Мельниченко О. А., Шведун В. О. Особливості розвитку індустрії туризму в Україні: монографія. Харків: Вид-во НУЦЗУ, 2017. 153 с.
5. Удовиченко Н. М., Мельниченко О. А. Медичний туризм: сутність і види // Соціально-економічний і гуманітарний виміри розвитку торгівлі, готельно-ресторанного та туристичного бізнесу: зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф., 23-24 березня 2017 р. Харків: Вид-во ХТЕІ КНТЕУ, 2017. С. 185-186.
6. Удовиченко Н. М., Мельниченко О. А. Розвиток стоматологічного туризму в Україні: перспективи та необхідність публічного управління // Становлення публічного адміністрування в Україні: матеріали VIII всеукр. міжвуз. конф. / за заг. ред. С. О. Шевченка. Дніпро: Вид-во ДРІДУ НАДУ, 2017. С. 71-73.

Халатур С. М., к.е.н., доцент,

Гармаш М. Є., магістр,

*Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет
м. Дніпро, Україна*

СТРУКТУРА АКТИВІВ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Протягом останніх років спостерігається тенденція стрімкого зростання активів українських банків, що зумовлює активізацію процесів управління банківськими активами. За умов високих ризиків ринкового середовища фінансова стійкість банку залежить від раціональних управлінських рішень щодо збалансованості між усіма агрегатами активів. Проте найгострішою проблемою українських банків на сучасному етапі є зростання проблемних активів, що створило необхідність у більш ефективному управлінні ними.

Як відомо, у діяльності банку важливим моментом є не тільки формування ресурсів, а й ефективне їх розміщення, тому одним з основних напрямів аналізу банківської діяльності є аналіз його активних операцій. Він має сприяти підвищенню ефективності управління активами банку [1].

У сучасних умовах функціонування банківської системи України суттєвими залишаються обсяги проблемних активів, передусім неякісних кредитів, що негативно впливає на ліквідність і фінансову стійкість банків. Це зумовлює потребу в систематичному моніторингу якості активів як окремих банків, так і системи загалом, оскільки незадовільна їх якість та невміння управляти ними, як засвідчив досвід минулих років, може призвести до фінансової нестабільності, розвитку кризових явищ та неліквідності фінансового ринку.

Наявність розбалансованої структури активів на сьогодні є однією з найактуальніших проблем комерційних банків України. Неякісне управління активними операціями та розбалансованість їх структури частіше за все призводять до від'ємного фінансового результату або незначного прибутку, що свідчить про його сумнівну фінансову надійність та конкурентоспроможність.

Основними напрямками аналізу активних операцій банку доцільно вважати аналіз структури активних операцій та джерел їх формування. Аналізуючи структуру активів, доцільно враховувати [3]: частку працюючих активів у балансі банку, яка має бути не менша за 45-50%, співвідношення основних видів працюючих активів (кредитів та цінних паперів), структуру кредитного портфеля.

На сьогодні, аналізуючи структуру активів банку, спостерігається зростання кредитів та простроченої заборгованості. Світова фінансова криза негативним чином вплинула на якість кредитних портфелів, яка значно знизилася в результаті масового неповернення кредитів як суб'єктами господарювання, так і фізичними особами. Така ситуація чинить значний дестабілізуючий вплив на функціонування банківської системи зокрема та економіки України в цілому [2].

Оскільки кредитні операції становлять основну частину активів банківської системи, то існує можливість виникнення кредитного ризику, який суттєво може вплинути на подальшу діяльність банківських установ.

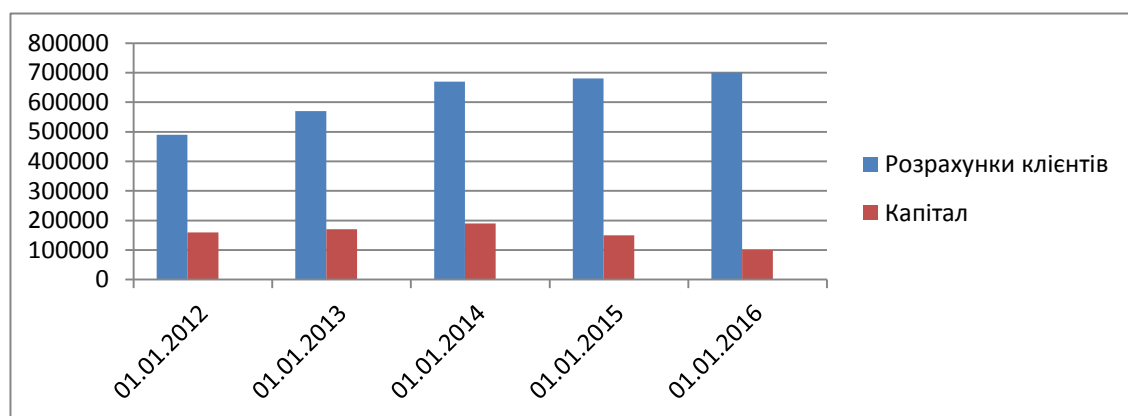
Необхідно також зазначити той факт, що стрімке збільшення частки проблемної заборгованості в кредитному портфелі банку, згідно з банківським законодавством України, зумовлює значні відрахування в резерви на покриття втрат за кредитними операціями. Високі показники резервів під активні операції свідчать про низьку якість активів банку та зменшують розмір потенційного прибутку [5].

Здійснювати активні операції банки можуть лише за наявності відповідних ресурсів, які формуються в процесі діяльності банків. Джерелами формування банківських ресурсів є акумуляція грошових коштів від юридичних та фізичних осіб, а також створення власного капіталу. Таким чином, банківські ресурси формуються внаслідок проведення пасивних операцій.

Розглянемо основні показники структури пасивів банківської системи України (рис. 1).

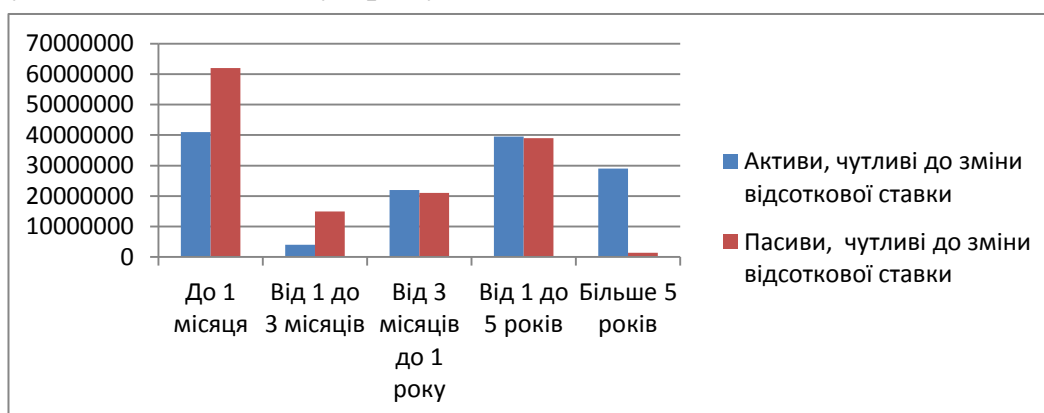
Як бачимо з рис. 1, упродовж усього досліджуваного періоду основними джерелами формування активів є власний капітал банківських установ, а серед залучених коштів – рахунки клієнтів. Рахунки фізичних і юридичних осіб становлять половину загального обсягу пасивів, а отже, є основним і найголовнішим джерелом формування активів.

Для забезпечення збалансованості структури джерел фінансування, з одного боку, їх доцільно формувати залежно від кон'юнктури ринку, об'єктів кредитування, прибутковості активів та їхньої оборотності, з іншого. Правильне співвідношення між власними, позиковими і залученими джерелами утворення оборотних коштів відіграє важливу роль у зміцненні фінансового стану банку.

Рис. 1. Динаміка основних джерел формування активних операцій за 2012-2016 рр. [2]

Задля поліпшення якості управління активами банку розглянемо чутливі до зміни відсоткової ставки активи та пасиви (рис. 2), адже співвідношення саме цих складників визначає рівень збалансованості структури активів та пасивів та те, чи буде діяльність банку прибутковою.

Рис. 2. Активи та пасиви, чутливі до зміни відсоткової ставки банку, 2015 р. [4]

Отже, спостерігаємо значну розбалансованість активів та пасивів:

- із терміном погашення до трьох місяців: пасиви перевищують активи, чутливі до зміни відсоткової ставки, тому зі зростанням відсоткової ставки маржа банку буде, навпаки, зменшуватись, що є негативною тенденцією для банку;
- більше п'яти років: активи перевищують пасиви, тому із підвищенням відсоткової ставки маржа банку також буде збільшуватись.

Таким чином, із проведеного аналізу виявлено, що в структурі активів банку переважають кредити та прострочена заборгованість, які негативно впливають на його фінансову стійкість. Основним джерелом формування активних

операцій на сучасному етапі є рахунки клієнтів. Під час аналізу активів та пасивів, чутливих до зміни відсоткової ставки, виявлено значний розрив, завдяки якому банк може отримати або значний прибуток, або збиток, що залежить від зміни відсоткової ставки. Отже, бачимо необхідність у визначенні напрямів та форм збалансування структури активів та пасивів для забезпечення більш ефективної діяльності банку.

Результати проведеного дослідження сучасного стану активів та розвитку банківської системи України свідчать про наявність у банків певних проблем, найкритичнішою з яких є висока концентрація наданих кредитів порівняно із загальним обсягом активів, що вкрай негативно впливає на фінансову стійкість банку.

Збалансоване зростання обсягів активів, поліпшення їх якості є необхідною передумовою стабільного функціонування і розвитку комерційних банків, їх позитивного впливу на розвиток сільського господарства України.

Література:

1. Сирота В. Вирішення проблем якості активів банку як основне завдання антикризового менеджменту банківської установи / В. Сирота, О. Терещенко // Зб. наук. пр. ДЕГУТ. Сер. «Економіка і управління». – 2012. – Вип. 19. – С. 341-346.
2. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
3. Ткачова Н.О. Активи комерційних банків України та аналітичні аспекти їх розвитку / Н.О. Ткачова // Проблеми формування і розвитку фінансово-кредитної системи України. – Х.: Штрих, 2002. – С. 63-68.
4. Офіційний сайт ПАТ «Державний ощадний банк України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oschadbank.ua/ua/>.
5. Єріс Л.М. Комплексний аналіз якості активів банку / Л.М. Єріс [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.uabs.edu.ua/bitstream/123456789/1352/1/BANK%20ASSETS.pdf>

Чебан І. В., аспірант,

Діброва А. Д., д.е.н., професор,

*Національний університет біоресурсів і природокористування України
м. Київ, Україна*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ТА СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ РИНКУ БІОЕНЕРГІЇ

Україна є важливим елементом системи енергетичної безпеки Євразійського простору, має свою Енергетичну стратегію на період до 2030 року, ратифікувала Енергетичну хартію, Кіотський протокол, а, отже, зінтегрована в світову енергетичну систему.

О.О. Прутська, звертає увагу на те, що «...і нам в Україні варто звернутись до європейського досвіду стимулювання використання біопалива, скориставшись вже напрацьованими і апробованими схемами» [6; с. 182].

Однак, часто зарубіжний досвід не завжди враховує природно-кліматичні та фінансові особливості, які характерні для України порівняно з іншими країнами світу. Україна, яка має унікальний потенціал біомаси, не випадково називають «зеленим» Кувейтом, а її ринок відновлюваної енергетики – одним із найбільш привабливих у світі для енергозаміщення викопних видів палива. Тому, українську енергетику, її стан та перспективи неможливо розглядати окремо від загальносвітових тенденцій на відповідних ринках.

Досвід передових країн світу показує, що сталий розвиток їх енергетики базується в основному на трьох складових: на використанні, в першу чергу, власних енергетичних ресурсів; на дотриманні економічних законів; на виваженій державній політиці в сфері енергетики, в тому числі, у сфері відновлюваної енергетики та енергоефективності.

Збільшення обсягів виробництва біоенергії, з одного боку, стимулює попит на сільськогосподарську продукцію, яка використовується у якості сировини для біоенергетики, з іншого – спричиняє суттєве коливання цін на продукцію сільського господарства, яка є сировиною для промисловості та слугує для задоволення потреб населення в основних продуктах споживання. Відновлення інтересу до використання альтернативних джерел енергії із сільськогосподарської сировини пояснюється декількома мотивами. Основні з них формують перспективні стратегії розвитку ринку біоенергії економічно розвинених країн світу. Серед цих мотивів слід виокремити такі:

1. *по-перше*, недостатність власної сировини та зростання попиту на традиційні види енергії, внаслідок чого посилюється енергетична залежність країн від основних світових виробників нафти та газу [1];

2. *по-друге*, виробництво у якості вихідної сировини для виробництва біопалива таких культур, як ріпак, боби сої, насіння бавовни, гірчиці, соняшнику та інших у розумних межах позитивно впливає на сільське господарство, активізуючи його значення у здатності до збереження ландшафту та біорізноманіття;

3. *по-третьє*, використання палива із сільськогосподарської сировини є безпечним за рахунок скорочення виділення шкідливих речовин;

4. *по-четверте*, прийняття політичних міжнародних програм із збереження клімату та покращанню агроекологічної ситуації також передбачає посилення ролі та значення відновлювальної енергії.

Значний досвід стимулювання відновлюваної енергетики, включаючи біомасу, накопичений Євросоюзом (таблиця 1). Основним нормативним актом ЄС з використанням відновлюваних джерел енергії (далі – ВДЕ) є Директива 2009/28/ЄС щодо заохочення використання енергії з відновлюваних джерел, якою встановлено загальні рамки для розвитку енергетики з ВДЕ з метою досягнення спільної цілі щодо частки енергії з відновлюваних джерел у валовому кінцевому споживанні енергії.

Кожна держава – член ЄС має свої індивідуальні цілі, але спільною метою є досягнення показника у 20% енергії з ВДЕ у валовому кінцевому споживанні енергії ЄС до 2020 року [4].

Методи стимулювання розвитку відновлюваної енергетики у країнах Європи

Країна	Фінансові заходи	Дотації	Регуляторні заходи	Організаційні заходи	Інші заходи
Австрія	1. Збільшення інвестиційної допомоги; 2. Пільгові кредити	На рівнях: - регіональному; - енергокомпаній — місцевому	Спеціальні схеми фінансування	1. Створення самостійних будівельних груп; 2. Безкоштовні енергоконсультації	1. Пільгове фінансування проектних робіт. 2. Пільгові позики.
Німеччина	1. Збільшена інвестиційна допомога Східним землям. 2. Пільгові позики 3. Інвестиційна допомога по ЄС	На рівнях: - національному; - регіональному; - енергокомпаній — місцевому	Спеціальні схеми фінансування	1. Створення спеціальних компаній; 2. Інформаційна підтримка	1. Спеціальні премії для стійкого розвитку. 2. Екологічні премії
Голландія	1. Пільгове зниження вартості; 2. Зниження податків. 3. Створення «Зелених фондів». 4. Введення енергетичних податків	На рівнях: - національному; - регіональному; - енергокомпаній — місцевому; - енергозберігаючого фонду.	1. Звільнення від отримання дозволу на будівництво; 2. Енергетичне забезпечення в регулюванні будівництва. 3. Спеціальні схеми фінансування	1. Створення самостійних компаній; 2. Довгострокові домовленості; 3. Спеціальні субсидії	1. Спеціальні субсидії; 2. Міські «сонячні премії»
Швейцарія	Зниження та звільнення від податків	На рівнях: - національному; - регіональному; - місцевому		1. Створення центрального інформаційного пункту; 2. Створення спеціальних цільових енергопрограм.	1. Створення самостійних будівельних ініціатив; 2. Створення «сонячних премій»
Данія	1. Енергетичний податок 2. Податок на CO ₂	На національному рівні. Спеціальне регулювання у випадку заміни водяного нагрівача.		1. Датський план дій у сфері сонячної енергетики. 2. Створення спеціальних компаній.	План дій в сфері сонячної енергетики 1998-2000 рр. Energy 21
Бельгія	1. Збільшена інвестиційна допомога; 2. Звільнення від податку на нерухомість	На рівнях: - національному; - регіональному; - енергокомпаній — місцевому	Звільнення від дозволу на будівництво	Створення компанії Flemish authorities, яка допомагає та інформує в сфері BE	Субсидії для висхідних ініціаторів
Франція	Зниження оподаткування і ПДВ	На рівнях: - національному; - регіональному			
Іспанія		На регіональному рівні	Обов'язки в Барселоні		Сприятливе фінансування
Португалія	1. Зниження оподаткування та ПДВ; 2. Доброчинне зниження вартості	На національному рівні			Сприятливе фінансування (субсидія на будівництво, доброчинні позики)
Швеція	1. Енергетичний податок 2. Податок на CO ₂	На національному та регіональному рівні			RD&D програма
Англія		На рівні місцевому		Проект Solar Clubs	
Фінляндія	Податкові пільги	На національному рівні		Створення спеціальних проектів	Створення спеціальних асоціацій

Згідно з Директивою 2009/28/ЄС національні механізми підтримки ВДЕ в країнах-членах ЄС мають бути опубліковані в національних планах дій поновлюваних джерел енергії (NREAPs), які також включають орієнтовні траєкторії щодо частки ВДЕ в електроенергії, теплі та транспортному енергоспоживанні.

В Україні Національним планом дій з відновлюваної енергетики до 2020 року (НПДВЕ) поставлено за мету досягти 11% ВДЕ у валовому кінцевому

енергоспоживанні у 2020 році, що відповідає зобов'язанням України, прийнятим перед Енергетичним Співтовариством [5].

Наразі в Україні діє Енергетична Стратегія на період до 2030 року, яка була прийнята у липні 2013 р. і відразу піддана обґрунтованій критиці [3]. Основні показники цього документу жодним чином не узгоджуються з НПДВЕ. З метою виправлення цієї ситуації на сьогодні в Україні вже розроблено два проекти нового документу – Енергетичної Стратегії на період до 2035 року [2].

Так, згідно зі звітом Міжнародного енергетичного агентства (МЕА), теплова й електрична енергія з біомаси наразі вже може конкурувати з викопним паливом. Щоб задовольнити попит, знадобиться близько 5-7 млрд. т. сухої біомаси до 2050 року для виробництва електричної й теплової енергії. Таким чином, міжнародна торгівля біомасою матиме життєво важливе значення для задоволення попиту й потребуватиме належного функціонування ланцюга створення вартості. Можливе використання біомаси для виробництва енергії є важливою частиною Енергетичної стратегії ЄС до 2020 року, згідно з якою виробництво теплової й електричної енергії з біомаси у 2020 році очікується на рівні 1 650 ТВт*год, тобто більш ніж удвічі перевищуватиме сьогоднішній рівень (800 ТВт*год).

Отже, створення ринку біоенергії створить цінові сигнали для суб'єктів господарювання та населення для модернізації обладнання, зміни практики енергоспоживання, сприятиме зростанню інвестицій у нові енергетичні об'єкти, забезпечить належний рівень прибутковості енергетичних компаній, які отримують ресурс для модернізації, оздоровить державні фінанси, які спрямовуватимуться на підтримку не окремих суб'єктів енергетичного ринку, а стратегічних проектів, які не є привабливими у ринкових умовах, на засадах державно-приватного партнерства.

Підсумовуючи вищезазначене, енергетична галузь України з використанням біомаси та виробництва біоенергії – економічна запорука державного суверенітету, елемент належного врядування, надійний базис сталого розвитку конкурентної економіки та невід'ємна частина європейського енергетичного простору.

Література:

1. Energy and Security: Toward a New Foreign Policy Strategy / J.H. Kalicki, D. L. Goldwyn [eds.]. – Washington – Baltimore: Woodrow Wilson Center Press; Johns Hopkins University Press, 2005. – 604 p.
2. Енергетична Стратегія України на період до 2035 року [Електронний ресурс]: http://www.niss.gov.ua/public/File/2014_nauk_an_rozrobku/Energy%20Strategy%202035.pdf
3. Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2030 року розпорядження КМУ від 24.07.2013 № 1071-р.
4. Національний Конвент України щодо ЄС. Рекомендації робочих груп / Укр. незал. центр політ. дослідж.: За заг. ред. В. Лупація, Ю. Тищенко. – К.: Агенство «Україна», 2013 – 92 с.
5. Про Національний план дій з відновлюваної енергетики на період до 2020 року: розпорядження КМУ від 01.10.2014 № 902-р.
6. Прутська О.О. Державне регулювання розвитку ринку біопалива / О.О. Прутська // Вісник Запорізького національного університету. – 2010. – № 1(5). – С. 179-182.

ОТРАЖЕНИЕ НАЧАЛ СТАБИЛЬНОСТИ И РАЗВИТИЯ В ОБЩЕСТВЕННЫХ НОРМАХ

Изменение условий требует пересмотра факторов жизнедеятельности, в частности – обеспечения в большом и малом баланса между проявлениями начал стабильности и развития общества. Особенно важным это становится при трансформациях парадигмального качества, выводящих управленческие воздействия от задач мелких текущих вмешательств к обеспечению жизнеспособности культурно-цивилизационного мира [1-5].

Многополюсный и разноскоростной мир, самоценность совершенно отличных друг от друга культурно-цивилизационных миров, нетерпимость к попыткам внешнего диктата и отторжение империалистического культуртрегерства: всё это (и многое другое) – приметы кардинальных трансформаций, связанных с усилением постглобального устройства мира, умение жить и развиваться в котором становится приоритетным фактором стратегической конкуренции между культурно-цивилизационными мирами.

Между тем, человечество фиксирует свои представления о должном в системе регламентаций, включающих нормы нравственные и юридические, в которых присутствуют начала кросс-культурные и специфические для данного культурно-цивилизационного образования. Писанные и неписанные правила составляют комплекс, важность которого в общественной регуляции различна; и где нравственные доминанты общества создают сложную систему общественных традиций, укладов, норм, предписаний и запретов – выливаясь в ценностно-смысловое пространство со своей социокультурной стилистикой, соотнесение себя с которым воспринимается как самоидентификация личности, слоя, общества как целого. Вместе с тем, подвижность его частей неоднородна. В частности, динамизм социально-экономического содержания, как правило, с некоторой задержкой фиксируется правовой формой, создавая различие фундаментального и актуальных пластов. Состояние и вектор изменений общественной психологии и идеологии, трансформации материально-технической и ресурсно-методологической баз оказывают давление на соотношение эмоционального и рационального начал в их трактовке. Так, в мире не только сосуществуют мириады социокультурных стилистик, в большей или меньшей степени комплиментарных либо враждебных друг другу, готовых к конкуренции и/или партнёрству, находящиеся на разных фазах своего развития и различающиеся по балансу своих преимуществ / недостатков, возможностей и потенциалов. Внешне возрождаются контуры империй и геостратегических альянсов прежних веков домодерного периода, усиливается притяжение традиционных центров влияния, но эти формы характеризуют уже новые процессы, имеют инновационное содержание [6; 7]. В частности, условия постсовременности с характерными социальной эклектикой,

плюральной, разнонаправленной, движением общности от свойств социально-экономической системы к бессистемным социокультурным целостностям особенно потворствуют формированию социокультурных динамик на основе методологии постглобальных регуляций и техник оперирования образами. Отсутствие генерализующего вектора (обеспечивавшего автоматическую систему оценки при главенстве моделей общественного развития Традиции или Модерна), утрата обязательности и единственности основной внешней опоры и логики жизнедеятельности упрощает реализацию разновекторных трансформаций – вплоть до формирования условий осуществления подвижек в духе окна Овертона.

Разумеется, осуществление кардинального исторического выбора происходит в мириадах мелких повседневных развилок. Как известно, у каждой эпохи свои нормы и формы выхода за них (как в моральное, так и в аморальное, как в героическое, так и в низменное): различные условия востребуют разные черты. Сохранение в жизнеустройстве элементов стабильности и развития может принимать гармоничные черты, отражая баланс интересов всех социальных групп. При этом, поддерживая стабильность вектора направленности такой гармонии на развитие, выдвигается череда Сверхпроектов. Конкуренция между культурно-цивилизационными мирами проявляется в противоборстве их смыслов/идеалов. Выход за пределы «коридора свободы» прежнего Сверхпроекта общественного развития чреват не только возможностями, но и рисками, среди которых – откат к социальному каннибализму и «праву силы». Так, выработка общественной и индивидуальной терпимости к насилию в обществе – важнейшая проблема и точный симптом социального заболевания культурно-цивилизационного мира, особенно характерного переходным периодам истории и дополнительно провоцируемого особенностями постглобализма. Вместе с тем, ойкумена создала все предпосылки и возможности для глубокой гуманизации общественных отношений, более бережного отношения к человеку и природе. Гармоничное состояние баланса различных составляющих частей динамик общественной жизни формирует её качество соборности, позволяющее консолидировать интересы различных социальных групп без подавления какого-либо из них. Единство векторов публичной и приватной жизни поддерживается механизмами государственно-частного партнёрства, взаимоусиливающими потенциал общества, бизнеса и государства. При этом если страны, находящиеся в ядре своего культурно-цивилизационного мира, выявили достаточно полно направления и диапазон своих поисков (включительно организационного), определились с предпочтениями и ограничениями, то возможность значимых для всего человечества находок возрастает на грани контактов и диффузии, в зоне столкновений культурно-цивилизационных миров.

Литература:

1. Гринспен А. Эпоха потрясений. Проблемы и перспективы мировой финансовой системы / Алан Гринспен. – М.: Юнайтед Пресс, 2010. – 550 с.
2. Мегатренды мирового развития / под ред. М.В. Ильина, В.Л. Иноземцева. – М.: Экономика, 2013. – 295 с.

3. Володимир Шедяков: Система світогосподарських зв'язків переживає стан, близький до інституціональної невизначеності / В. Шедяков // Економіст. – 2015. – № 9. – С. 1-3. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ua-ekonomist.com/10670-volodimir-shedyakov-sistema-svtogospodarskih-zvyazkv-perezhivaye-stan-blizkiy-do-nstituconalnoyi-neviznachenost.html>
4. Штомпка П. Социология социальных изменений / П. Штомпка. – М.: Аспект-Пресс, 1996. – 416 с.
5. Шедяков В.Е. Социология трансформирующегося общества / В.Е. Шедяков // Бизнес Информ. – 1996. – № 1. – С. 4-9; № 2. – С. 4-9.
6. Плахов В.Д. Социальные нормы: Филос. основания общей теории / В.Д. Плахов. – М.: Мысль, 1985. – 254 с.
7. Шедяков В.Е. Ценностные основания национальных моделей социально-экономического развития / В.Е. Шедяков // National Economic Reform: experience of Poland and prospects for Ukraine / ed. by A. Pawlik, K. Shaposhnykov. – Kielce, Poland: Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2016. – Vol. 2. – P. 164-190.

ENTREPRENEURSHIP AND BUSINESS CULTURE: HUMANIZATION OF BUSINESS

Чухрасва Н. М., к.е.н.,

*Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна*

ПЕРСПЕКТИВИ ЗРОСТАННЯ ІТ-АУТСОРСИНГУ НА УКРАЇНСЬКОМУ РИНКУ

В останні кілька років багато однопрофільних підприємств воліють концентрувати свою діяльність на дуже вузьких напрямках, передаючи окремі функції незалежним зовнішнім виконавцям – аутсорсерам. При цьому аутсорсинг вимагає не тільки зміни підходів до стратегії підприємства, а й створення ефективної структури взаємовигідних відносин з організацією, що надає послуги аутсорсингу.

ІТ-сектор в Україні – одна з найдинамічніших сфер бізнесу. Темпи його зростання перевищують показники інших галузей економіки. У 2012 році внесок ІТ в економіку країни був на рівні частки в 0,8% від загального обсягу ВВП. У 2015 році показник досяг рівня в 3% ВВП. При цьому очікується стійке зростання цього сектору і в майбутньому. ІТ зараз посідає третє місце за внеском у ВВП країни після металургії та агросектору та конкурує з експортом хімічних матеріалів. Щорічно ІТ-сектор в країні зростає на 25%, а за останні 10 років він виріс в 10 разів [1].

Основним продуктом українського ІТ-сектору є розробка програмного забезпечення на замовлення. Активний розвиток ІТ-аутсорсингу в Україні частково можна приписати компаніям із західним капіталом, які вважають за краще зосередитися на профільній діяльності, переклавши процеси автоматизації на ІТ-аутсорсерів, які мають необхідний рівень підготовки обслуговування спеціальних систем. У свою чергу, це дозволяє скоротити витрати на рутинні операції, підвищити ефективність бізнес-процесів і отримати нові сервіси в найкоротші терміни. Тож у 2010 році клієнтами Західної Європи Україна була визнана найкращою з країн для ІТ-аутсорсингу з розробки програмного забезпечення [2].

Перебуваючи в рейтингу 30 країн, найбільш придатних для ІТ-підряду, Україна в черговий раз підтвердила свій статус, здобувши перемогу в 2011 році в номінації «Місце призначення для ІТ-аутсорсингу» в рамках European Outsourcing Excellent Awards. Розглянемо причини за якими Україна вважається однією з найкращих країн для ІТ-аутсорсингу.

1. Доступна вартість розроблення.

Серед країн з найбільш низькою вартістю життя Україна займає 6-е місце [3]. Ще десять років тому вартість робочої сили тут була взагалі найнижчою в світі,

але через розвиток ринку ІТ-фахівці дещо підняли ціни на свої послуги. Однак навіть незважаючи на це, для клієнтів з США або Західної Європи українські ціни все одно залишаються дуже привабливими.

2. Високий рівень компетентності і велика кількість ІТ-спеціалістів.

Протягом багатьох десятиліть Україна була технологічним центром ЄСРР. Кожного року Україна готує велику кількість ІТ-спеціалістів. Потужний освітній потенціал держави забезпечується випускниками, що володіють унікальними знаннями і вузькою спеціалізацією, яку допомагають отримати великі ІТ-компанії з власними курсами навчання для програмістів, дизайнерів, тестувальників і менеджерів [4]. Таким чином відбувається підготовка для себе кваліфікованої робочої сили. Це пояснюється тим, що традиційно високий рівень освіти повинен йти в ногу з розвитком технологій. З кожним роком повинна зменшуватись відстань між рівнем випускників і вимогами, які висуває ринок. Якщо до цього ще додати низьку вартість життя і ведення бізнесу в Східній Європі, то все це забезпечить конкурентними перевагами американські компанії, які будуть зацікавлені передавати розробку високотехнологічних проектів в Україну.

3. Зручний часовий пояс.

Часовий пояс України є дуже зручним для Європи – робочі години збігаються. І навіть для компаній з Америки Україна – кращий вибір в порівнянні з часовими поясами Росії, Індії або Китаю.

4. Швидкий і дешевий широкосмуговий інтернет.

У рейтингу швидкості інтернету серед країн світу Україна займає 21-е місце [5]. Підключення в будь-якому українському великому місті до 100-мегабітному з'єднанню можливе за один день з вартістю до \$ 5 за місяць.

5. Відсутність загрози природних катастроф.

Україна розташована на рівнині, далеко від океанів, вулканів і інших небезпек. Відсутні цунамі, землетруси та інші катаклізми.

6. Достатній рівень англійської.

Бути програмістом без знання англійської хоча б на рівні Intermediate, неможливо: вся документація, всі специфікації написані англійською. Так що українські розробники знають мову на достатньому рівні для того, щоб добре робити свою роботу. А проект-менеджери, менеджери по роботі з клієнтами та керівники команд можуть похвалитися ще більш високим рівнем англійської: як усного, так і письмового.

У кожній великій аутсорс-компанії в Україні є або штатні викладачі, або контакт з кращою мовною школою міста. Тож ІТ-фахівці постійно працюють над своїм англійським. Якщо ж клієнт бажає спілкуватися з технічною командою безпосередньо, то всі труднощі в спілкуванні зникають приблизно через пів року – команда пристосовується і самонавчається.

7. Новий уряд.

Революція 2014 року призвела до формування нового уряду в Україні. Проблеми з корупцією ще не вирішені остаточно, але влада заявляє, що найближчим часом полегшать юридичні аспекти співпраці українських компаній з іноземними клієнтами.

Фактори, які дозволяють Україні займати надійні позиції в області ІТ-аутсорсингу, дозволяють українським компаніям, що спеціалізуються на ІТ-аутсорсингу, бути впевненими в перспективах розвитку бізнесу. Але для цього необхідно дотримуватися певної стратегії, яка і стане фундаментом для зростання ІТ-бізнесу:

- прозорі та зрозумілі правила гри і їх дотримання всіма державними і регулюючими органами;
- традиційно високий рівень освіти повинен йти в ногу з розвитком технологій. З кожним роком повинен зменшуватися розрив між рівнем випускників і вимогами, які висуває ринок.

Навіть якщо сьогодні Україна не досягає масштабів надання послуг на рівні Китаю та Індії, українські фахівці за рахунок високого рівня технологічної експертизи, якості виконання проектів і вміння вирішувати більш складні завдання за прийнятною ціною, цілком успішно конкурують з фахівцями із інших європейських країн. І вже цей факт дозволяє робити висновок, що пік розвитку ринку аутсорсингових послуг в Україні – попереду.

Література:

1. Деловая газета «ДЕЛО». ИТ-экспансия: какие перспективы украинского ИТ-рынка обсуждались на Seattle Tech Days – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://delo.ua/tech/it-ekspansija-kakie-perspektivy-ukrainskogo-it-rynka-obsuzhdalis>
2. European IT Outsourcing Intelligence Report 2010. Part 1: Central and Eastern Europe / Coventry, West Midlands The United Kingdom 2010.
3. Numbeo. Cost of living index for country 2017. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.numbeo.com/cost-of-living/rankings_by_country.jsp
4. Brainbench the measure of achievement. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.brainbench.com/xml/bb/landing/offer/home/promotion.xml?contentId=3050#VvVE_z-4aI7
5. World wide web foundation. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://thewebindex.org/data/?indicator=ITU_O&country=UKR

BUSINESS ECONOMICS AND CORPORATE GOVERNANCE: SOCIO-ECONOMIC ASPECTS

**Andryeyeva N. M., Doctor of Economic Sciences,
Professor,**

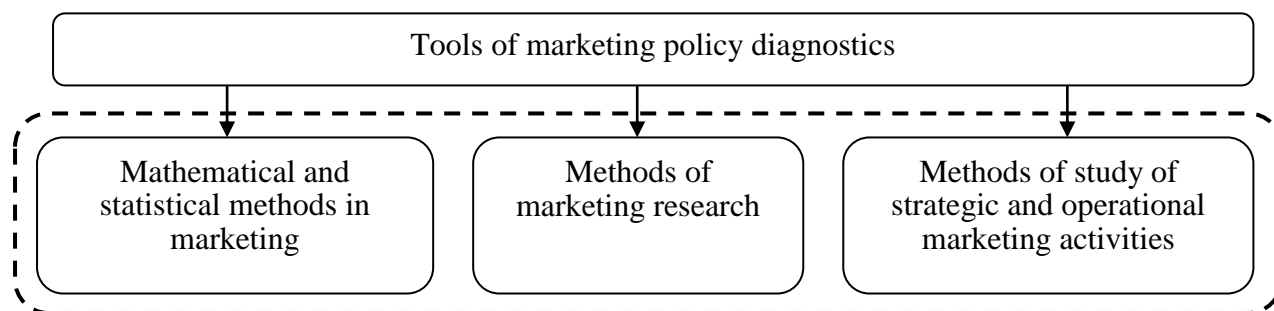
**Zinkovska D. V., Postgraduate Student,
Odessa National Economic University
Odessa, Ukraine**

IMPLEMENTATION OF FORESIGHT METHODOLOGY INTO THE DIAGNOSTICS OF MARKETING POLICY OF UKRAINIAN ENTERPRISES

The functioning of Ukrainian enterprises characterized by instability, volatility of macro- and microeconomic factors, increased competition, influence of global trends such as globalization, integration, socialization, greening and informatization in modern economic conditions. It leads to the increasing of competition in all economic branches and enterprises need to strengthen and maintenance their competitive positions for getting the most possible profit and satisfying customers' needs. Enterprises need to forecast accurately all possible changes in the external and internal environment for increasing the level of their competitiveness. It is also very important to develop a plan to counteract negative trends and use the opportunities of the environment and the market in full. One of the most effective instruments for the attainment of these goals is marketing diagnostics and foresight as a part of it.

Diagnostics of marketing policy of the company is a comprehensive and systematic study of internal and external marketing environment of enterprise, accordance of marketing policy to needs of the market and consumer, analysis of competitors and find out measures to maximize the use of favorable factors and minimize the impact of adverse environmental conditions to provide a high level of the competitiveness, profitable and sustainable competitive position, constantly large profit, social and environmental needs of society.

Diagnostics of marketing policy involves using of a lot of different marketing tools for researching of marketing policy, internal and external environment of the company, the place of company on the market (fig. 1).

Fig. 1. Place of foresight in the system of tools of marketing policy diagnostics

We offer to divide all tools of marketing policy diagnostics into 3 groups of methods:

1. **Methods of marketing research** – used mainly to study the views of consumers or experts in relation to products that already produced by the company, the level of service, in the process of choosing right option of the new product and identifying deficiencies in the already released product

2. **Mathematical and statistical methods in marketing** are mostly used to process information collected during the survey, observation and to analyze the financial indicators of the company.

3. **Methods of studying strategic and operational marketing activities** – include specific marketing methods that serve as the basis for making decisions on the application of the strategy, its correction, improving the entire marketing activities of the enterprise.

We offer to include to this classification foresight as integrated and combined tool of marketing policy diagnostics. It is connected with main three groups of methods, includes some of it and also has marketing tools that could not be added to any of offered groups but effectively use in process of diagnostics of marketing policy.

According to the United Nations Industrial Development Organization **foresight** is the process involved in systematically attempting to look into the longer-term future of science, technology, the economy and society with the aim of identifying the areas of strategic research and the emerging generic technologies likely to yield the greatest economic and social benefits.

Foresight could be used on different levels – supranational, national, and regional and on the level on the company. If consider foresight as integrated tool of marketing policy diagnostics it is need to use term «foresight at the company level». We offer the next definition of it:

Foresight at the company level is the systematic process researching by using special marketing tools for attempting to look into the longer-term future of the company and its environment with the aim of identifying the areas of strategic development and forming a plan of actions for getting the best economic and social benefits.

It is needed to understand the main principles of foresight for use it the most effective and right. After studied literature sources we could say that foresight has a lot of principles that shown in the table 1. But we offer to divide it into 3 groups.

1) **Complex view and participation** – means that foresight should consider all meanings of stakeholders and choosing wider-range of the participants.

2) **Attention to the main problems and effectiveness** – means that for the reaching the best level of effectiveness needs to choose the most important problems of the company and solve it.

3) **Long-term view and synergetic effects** – means that foresight should have long time horizons and use tools that could supplement each other and in the future will show synergetic effect in all spheres of social and economic life.

As we see, foresight is effective tool of marketing policy diagnostics. It could be consider at supranational, national, and regional and on the level on the company. Foresight at the company level means the systematic process researching by using

special marketing tools for attempting to look into the longer-term future of the company and its environment with the aim of identifying the areas of strategic research and forming a plan of actions for getting the best economic and social benefits.

Table 1

The main principles of foresight

Principle	Meaning
Attention must be paid to create synergic effects	based on complex and participative solutions or from various interactive relations, consultations and discussions. Interactive and participative methods of exploratory debates, analyses and studies, involving a wide variety of stakeholders are also characteristic for foresight. This is about building synergic capabilities throughout a company, industry, region or country
Complex range of scanning fields	push must be equalising with market or social pull. A foresight focus must be addressed to a wider-range of current and potential social stakeholders and their requirements compared to other future studies
Contextualised	Foresight needs to be rooted in the context within which it is to be implemented be it national, regional, local, corporate, organisational;
Credible	The robustness of the evidence and the reputation of those presenting and validating it should be such that results are treated as credible
Diversed	Foresight must keep an ear open to unpopular views and not rush to a consensus; relevant (and seemingly less relevant) stakeholders should be engaged wherever possible, either in the exercise itself or in pre- and post foresight activities;
Engaged	The commitment of those capable of acting upon the results should be secured in advance
Longer time horizon	Not only beyond a strategic planning horizon, but also longer than a forecasting horizon. A foresight time horizon begins normally from five years. And formal products of foresight go beyond the presentation of scenarios, and beyond the preparation of plans
Orientation on principal problems of a company	There must be a link to improve economic and social status of people. It is necessary to foster public-private cooperation; such institutional foresight allows aligning public-private requirements and adjusting investment strategies.
Systematic effort	Systematic efforts that enable a company or industry to look into the very-long future, these efforts require creating a platform for performing permanent foresight initiatives.
Transparent	The objectives of an exercise should be clear to all; the design of the process, the sources of information and the means used to analyse data should all be available to those expected to participate and make use of the results;

Using foresight on the base of the main principles could improve the competitiveness level of the company; allow creating long-term strategy which will function more effective, use tools that will supplement each other what will make the results of company activity profitable and favorable for society.

References:

1. Marek Jemala Main principles and functions of technology foresight in manufacturing industries // Manufacturing and industrial engineering – 2009. – Prešov, Slovakia. – № 1. – Pp. 92-94.
2. Rafael Popper Basic foresight principles, available at: http://www.ascolfa.edu.co/web/archivos/PAPER_CONVERSATORIO_PROSPECTIVA_UNIVALLE

**Бортнік С. М., к.е.н., доцент,
Скомороха Ю. І., студентка,
Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна**

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОПЛАТИ ПРАЦІ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Персонал підприємства є головною його цінністю та провідним мобілізуючим фактором виробництва. Мотивуючою, рушійною силою раціональної роботи колективу підприємства є особисті доходи його членів. Ці доходи забезпечуються через оплату праці, яка гарантує продуктивну, цілеспрямовану роботу працівників, досягнення поставленої мети та виконання усіх виробничих функцій підприємства. Тому питання організації оплати праці є актуальним і важливим як для роботодавців, так і для найманих працівників. Саме за допомогою оплати праці здійснюється взаємозв'язок трудових показників з усіма іншими показниками господарської діяльності підприємства.

Сучасна система організації заробітної плати має багато недоліків, а саме: ігнорування ринкової суті заробітної плати як ціни робочої сили; відсутність чіткого механізму диференціації заробітної плати за рівнем кваліфікації та складністю виконуваних робіт; використання на практиці застарілих методів організації оплати праці на підприємствах; значні розриви у рівнях заробітної плати між різними категоріями працюючих; невідповідність її рівня рівню кваліфікації працівника та складності виконуваних робіт тощо. Означені недоліки обумовлюють необхідність удосконалення механізму організації оплати праці як основної сполучної ланки інтересів роботодавців-власників та працівників підприємства.

На наше переконання, досконала організація оплати праці не лише створює ефективні стимули до праці, підвищення її якості, продуктивності та підвищення ефективності виробництва, а й безпосередньо впливає на

соціально-економічний розвиток регіону, країни й визначає якість людського розвитку, людського капіталу та рівень життя її населення.

Питання оплати праці висвітлювались у працях відомих вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема О. Грішної, О. Гадзевича, О. Герасименко, А. Колота, А. Калини, В. Лукашевича та ін. Проте аналіз основних досліджень і публікацій з даної проблеми показав, що питання організації оплати праці потребує більш поглиблених досліджень, оскільки відсутність чітко налагодженого і дієвого механізму організації оплати праці, його постійного удосконалення та адаптації до сучасних вимог виробництва та інтелектуалізації праці призводить до значних порушень принципу справедливості у розподілі доходів, невиконання оплатою праці її основних функцій та забезпечення належного відтворення робочої сили та людського капіталу загалом.

Питання удосконалення організації оплати праці потребують кваліфікованого підходу до їх вирішення з багатьох точок зору. Це пов'язано з тим, що вони є дискусійними, чітко не визначеними, навіть болючими щодо врегулювання й забезпечення соціального миру і злагоди в суспільстві, володіють високою мірою соціальної відповідальності за наслідки прийнятих рішень. З іншого боку удосконалення організації оплати праці підвищує мотивацію працівників, продуктивність праці та впливає на кінцеві результати роботи підприємства, а відтак потребує перманентного моніторингу та регулювання.

У ринкових умовах господарювання чинне законодавство забезпечує повну самостійність підприємств та інших суб'єктів бізнес-діяльності з питань організації оплати праці всіх категорій персоналу. Підприємства недержавних форм власності можуть використовувати традиційну тарифну систему; застосовувати тарифні ставки, оклади як орієнтири; вводити власну, індивідуально розроблену модель оплати праці, або користуватись безтарифною системою організації оплати праці за власним вибором.

За безтарифної системи заробітна плата всіх працівників (від директора до робітника) складає частку працівника у фонді оплати праці підприємства. Фактична величина заробітку кожного працівника залежить від таких факторів як [4, с. 312]: кваліфікаційний рівень працівника; коефіцієнт трудової участі; фактично відпрацьований час. Однак на наш погляд перелік названих чинників є неповним, оскільки у нинішніх умовах потрібно також враховувати більш дієві чинники, зокрема: інноваційність, креативність та творчу активність працівника, умови праці, зміст і характер його роботи. Неабияке значення має також кількість працюючих в колективі, оскільки значний мотивуючий потенціал має лише той рівень розриву в оплаті праці, який перевищує так званий «поріг відчутності» у 10% до суми основного заробітку працівника.

При дослідженні проблеми оплати праці на сучасному етапі чітко прослідковується тенденція поступового збільшення частки почасової оплати праці в загальному фонді заробітної плати [3, с. 140]. На наш погляд, це пояснюється необхідністю врахування в механізмах організації оплати праці підприємств сучасних вимог науково-технічного прогресу й ринкових відносин, що поступово трансформуються у соціально орієнтовану ринкову економіку

знань та економіку ефективного використання людського потенціалу та інтелектуального капіталу.

Так на сучасних підприємствах все більш активно використовується оплата праці за контрактом. Вона передбачає укладення між підприємством і виконавцем угоди (контракту), в якій прописані умови та режим роботи, права та обов'язки сторін, рівень оплати праці, термін дії угоди. Контрактна система оплати праці на наш погляд є більш прогресивною та індивідуалізованою порівняно з іншими.

Різновидом оплати праці за контрактом є комісійна форма. Комісійна форма оплати праці встановлює залежність заробітку працівника від одного з основних показників роботи підприємства, на величину якого справляють вплив результати трудової діяльності працівника [5, с. 272]. На наш погляд, дану форму доцільно застосовувати для малих і середніх підприємств. При застосуванні комісійної форми оплати праці за основу можуть бути прийняті: обсяг виробленої продукції, обсяг продажів, прибуток. Розмір заробітку працівника визначається за встановленим на підприємстві нормативом у відсотках до прийнятого за основу показника.

На нашу думку, удосконалення комісійної форми оплати праці повинно рухатись по шляху розширення системи показників оцінювання – як індивідуального внеску працівника в кінцеві результати діяльності підприємства, так і системи показників оцінювання результатів ефективності діяльності підприємства загалом.

Отже, нині можуть використовуватися різні форми і системи заробітної плати або їх раціональне, залежно від конкретних умов діяльності, поєднання. Причому кожне підприємство самостійно вирішує питання вибору оптимальних форм заробітної плати відповідно до специфіки своєї діяльності та конкретних умов господарювання.

Виходячи із загальноприйнятої світової й вітчизняної практики організація заробітної плати на підприємствах повинна ґрунтуватися на таких підходах і принципах: врахування розміру мінімальної зарплати, встановленої державою; забезпечення раціонального співвідношення в оплаті складної і простої, розумової та фізичної праці; врахування особистого трудового внеску кожного працівника в кінцевий результат праці; матеріальна зацікавленість працівників у зростанні продуктивності праці; підвищення заробітної плати на основі реального зростання ефективності виробництва та праці; врахування впливу ринку праці на рівень оплати праці; простота і зрозумілість форм і систем оплати праці для працівників підприємства. Однак, вважаємо, що зазначені вище принципи можуть бути доповнені такими як: врахування індивідуальних умов праці; врахування та стимулювання творчої та інноваційної активності працівника; забезпечення гнучкості та адаптивності сформованого на підприємстві механізму організації оплати праці.

Отже, організація оплати праці та її регулювання під впливом змін в економіці та виробництві піддаються безперервним уточненням та удосконаленням. Зрозуміло, що для більш дієвого вдосконалення елементів організації оплати праці необхідним є врахування сучасного передового

вітчизняного досвіду та кращого досвіду розвинутих країн, належна державна підтримка та досконала законодавча база. В сучасних умовах важливо забезпечити тісний зв'язок оплати праці з кінцевим результатом [4, с. 29]. Тому система матеріального стимулювання повинна орієнтуватися на високу продуктивність та результативність праці, тобто залежати від кількості та якості виробленої продукції.

Отже, найважливішим напрямом вдосконалення організації оплати праці є підвищення її гнучкості, адаптивності відповідно до змін сучасних умов господарювання. Розмір заробітної плати працівника має бути тісно пов'язаний з індивідуальними трудовими досягненнями, результатами діяльності підрозділу, підприємства в цілому. Кожен керівник, підприємець, що має найманих працівників повинен самостійно шукати нові форми оплати праці, які є для них найбільш оптимальними. На наше переконання, вдалий вибір індивідуалізованих форм і систем оплати праці, розроблення ефективних преміальних положень на підприємстві, досконалих контрактних відносин та соціально відповідальних стосунків працівників та роботодавців значною мірою визначає рівень ефективності роботи підприємства й ставлення людей до роботи, успішність фірми в цілому та її перспективну конкурентоспроможність.

Література:

1. Бортнік С. М. Виявлення зв'язку між показниками людського розвитку й диференціації доходів населення / С. М. Бортнік // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. – № 3(280). – 2014. – С. 59-66.
2. Бурачек І. В. Удосконалення організації оплати праці на підприємствах / І. В. Бурачек // Україна: аспекти праці. – 2011. – № 1. С. 35-41.
3. Покатаєва О. В. Шляхи вдосконалення системи оплати праці на підприємстві / О. В. Покатаєва, Г. О. Кошулинська // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2012. – № 3. – С. 139-141.
4. Черчик Л. М.. Економіка праці і соціально-трудові відносини. Практичний курс: підручник / Л. М. Черчик, Н. В. Коленда, С. М. Бортнік та ін. / За заг. ред. Л. М. Черчик. – Луцьк: СНУ імені Лесі Українки, 2015. – 340 с.

**Грабчук І. Ф., к.е.н., доцент,
Бугайчук В. В., к.е.н., ст. викладач,
Бродський Ю. Б., к.т.н., доцент,
Житомирський національний агроекологічний університет
м. Житомир, Україна**

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ КОРМОВИРОБНИЦТВА НА ІННОВАЦІЙНІЙ ОСНОВІ

Основним чинником, що визначає успішний розвиток тваринництва, є кормовиробництво. Під час формування собівартості продукції тваринництва вартість спожитих кормів порівняно з іншими статтями витрат посідає провідне

місце, тому найбільшою мірою зумовлює рівень конкурентоспроможності всіх видів продуктів тваринного походження. Сучасні масштаби й динамізм кормовиробництва порушили такі питання: розширення можливостей існуючої ресурсної бази кормовиробництва, постійного технологічного оновлення виробничих процесів галузі, адаптації виробничої системи кормовиробництва до природного навколишнього середовища. Нині їх вирішити можна за допомогою науково-інноваційної діяльності, здатної кардинально змінити не лише зміст, а й результати виробничих процесів у кормовиробництві та тваринництві. За сучасних умов інновації є одним із ключових факторів, який визначає перспективи економічного розвитку галузі кормовиробництва.

Інновації розглядаються як процес створення у результаті наукових дослідів та впровадження в господарській практиці нових сортів кормових культур; новітніх наукоємних технологій виробництва, заготівлі та зберігання кормів; використання більш ефективних нових добрив і засобів захисту кормових культур; прогресивних форм організації виробництва та управління галуззю кормовиробництва, що дає змогу підвищити її ефективність [2, с. 34]. Це потребує окреслення методологічних засад ефективності функціонування кормовиробництва, вирішення питань щодо оптимального використання потенціалу галузі та виробництва високоякісних кормів на регіональному і локальному рівнях.

Оскільки у кормовиробництві один і той самий виробничий процес на різних підприємствах може здійснюватися з неоднаковою швидкістю обороту ресурсів, то, на думку провідних вчених-економістів, виникає потреба визначати показники продуктивності виробничих ресурсів, які своєю чергою, поділяються на: застосовувані і виробничо спожиті ресурси. До показників продуктивності застосовуваних ресурсів належать: основний капітал, оборотний капітал, людський капітал, продуктивність землі і узагальнюючий показник продуктивності застосовуваних ресурсів – продуктивність авансованого капіталу (активів). Показники продуктивності виробничо спожитих ресурсів включають: матеріаловіддачу, фондівіддачу, працевіддачу, землевіддачу й інтегральний показник продуктивності виробничо спожитих ресурсів – сукупну їх продуктивність. Розраховані значення наведених показників у кормовиробництві порівнюються за окремими підприємствами чи їх групами, на основі яких формуються висновки щодо ефективності функціонування галузі [1, с. 18].

За своєю значущістю для об'єктивної оцінки ефективності кормовиробництва вони не є рівноцінними. Показники, що характеризують ефективність використання кожного із застосовуваних і кожного із виробничо спожитих ресурсів (крім кормової площі), можна назвати частковими або локальними. Тому що такі показники, як продуктивність основного і оборотного капіталу, продуктивність праці, матеріало-, капітало- і працевіддача, створюють уявлення про ступінь використання того чи іншого ресурсу без урахування його взаємозв'язку з іншими ресурсами. В результаті досягнутий за участю усіх факторів виробництва економічний ефект (виробництво кормів з 1 га) у кормовиробництві стосується лише якогось

одного ресурсу і цим самим порушується певною мірою принцип відповідності [2, с. 41]. Тому локальні показники продуктивності в галузі кормовиробництва повинні аналізуватися у контексті з іншими показниками. Крім того, наведені показники не відображають інноваційності виробничих процесів, що є одним із головних напрямів підвищення ефективності галузі. Важливо зауважити, що, на думку інших вчених, відповідно до вищезгаданої традиційної методики, не можна повною мірою оцінити ефективність функціонування кормовиробництва через те, що для кожного виду ресурсів є деякий максимум виробництва, а фактичні значення вихідної продукції можуть збігатися з цим максимумом або ж бути меншим за нього.

Однак існує методичний інструментарій, який дає змогу надійно визначити цей максимум. Наведений інструментарій набув широкого використання на Заході, здійснюючи аналіз ефективності сільськогосподарських підприємств загалом, а також окремих галузей. Підприємства, які забезпечують максимум виходу продукції на одиницю ресурсів, слугують «еталоном». З ними порівнюють всі інші підприємства за ступенем використання своїх ресурсів. При цьому будується виробнича функція або, іншими словами, ефективні підприємства створюють так звану «межу ефективності виробництва», яку називають «оболонкою даних». Ця «оболонка даних» задає границю виробничих можливостей, тобто максимально можливий вихід продукції за будь-якої комбінації ресурсів. Метод має назву аналізу оболонки даних (DEA). Задум DEA належить вченому М. Фареллу [5, с. 13]. Таким чином, вимірювання ефективності полягає у визначенні відстані між показниками, що аналізуються, і межею ефективності. Зважаючи на принципово новий підхід до визначення показників ефективності за методом DEA і їх значущості для характеристики ефективності як ступеня здатності аграрних підприємств досягати за даної кількості ресурсів максимального обсягу виробництва кормової продукції, заданого граничною функцією виробництва, з'являється потреба у визначенні ще й іншої групи показників, що характеризують досягнуту суб'єктом господарювання технічну, аллокативну та інші види (пов'язані з ними різновиди) економічної ефективності.

Можливості методу DEA для виміру й оцінки ефективності надзвичайно великі. Завдяки виміру різних видів ефективності з урахуванням постійної і змінної величини масштабу отримаємо великий масив інформації, який дає змогу здійснювати діагностику функціонування галузі на підприємствах, міру такої ефективності, емпірично визначати раціональні розміри кормової площі, раціональне співвідношення ресурсів і мінімальні їх обсяги, що необхідні для виробництва одиниці корму та за допомогою індексу Малмквіста визначити ступінь інноваційності галузі.

У системі методу DEA під час використання показника технічної ефективності можливе визначення загальної продуктивності факторів, що дає змогу виявити загальні резерви подальшого підвищення результативності кормовиробництва. Показник загальної продуктивності факторів виробництва кормів (TFP) розраховується як відношення середнього продукту двох періодів, тобто

$$TFP = \frac{y^{t+1}/x^{t+1}}{y^t/x^t}$$

У випадку коли ми маємо багато ресурсів, під час розрахунку TFP використовуємо функції відстані (distance functions), яка є зворотною до технічної ефективності. Функція відстані розраховується таким чином:

$$D_i = \frac{1}{F_i}$$

Зокрема, Fare визначав індекс загальної продуктивності факторів (M_i), або Малмквіст-індекс, за формулою:

$$M_i(x^{t+1}, y^{t+1}, x^t, y^t) = \left(\frac{D_i^t(x^{t+1}, y^{t+1})}{D_i^t(x^t, y^t)} * \frac{D_i^{t+1}(x^{t+1}, y^{t+1})}{D_i^{t+1}(x^t, y^t)} \right)^{1/2}$$

Або, альтернативно, ми можемо представити його як

$$M_i(x^{t+1}, y^{t+1}, x^t, y^t) = E(x^{t+1}, y^{t+1}, x^t, y^t) * T(x^{t+1}, y^{t+1}, x^t, y^t)$$

Перший компонент (E) наведеної формули вказує на зміну ефективності у кормовиробництві між періодами t та $t+1$, а другий (T) показує технологічну зміну (інноваційні зміни) у галузі, яка фіксує зміщення кривої виробничих можливостей між двома періодами.

Отже, завдяки такому підходу до визначення загальної продуктивності факторів кормовиробництва сільськогосподарських підприємств є змога встановити, яким чином змінився її рівень, з одного боку, через зміну загальної ефективності, а з іншого – завдяки так званим технологічним змінам, які характеризують міру їх інноваційності. За нашим переконанням, у цих змінах в аграрному секторі відображаються не лише зміни в суто технології виробництва, а й вплив природного фактора і рівня менеджменту у кормовиробництві сільськогосподарських підприємств.

Отже, узагальнено методичний інструментарій щодо визначення ефективності кормовиробництва, сутність якого полягає у поєднанні загальноновживаних методик і методу ДЕА (аналіз оболонки даних), що дає змогу визначати інтегральний показник ефективності виробництва кормів та виявляти вплив інноваційної складової на підвищення ефективності кормовиробництва.

Література:

1. Андрійчук В.Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз / В.Г. Андрійчук. – К.: КНЕУ, 2005. – 290 с.
2. Грабчук І.Ф. Інноваційна складова зростання ефективності кормовиробництва / І.Ф. Грабчук, Л.Д. Павловська. – Житомир: Вид-во «Полісся», 2012. – 314 с.
3. Coelli T. A Guide to DEAP Version 2.1: A Data Envelopment Analysis (Computer) Program by; Centre for Efficiency and Productivity Analysis Department of Econometrics University of New England Armidale, NSW, 2351, Australia; Email: tcoelli@metz.une.edu.au; Web: <http://www.une.edu.au/econometrics/cepa.htm>.
4. FARE R. Intemporal production frontiers with dynamic DEA / R. FARE, S. Grosskopf; Kluwer Academic Publishers. – Boston; Dordrecht; London, 1996.
5. FARE R. Production frontiers / R. FARE, S. Grosskopf, LOVELL; Cambridge University Press. – Cambridge, 1995.

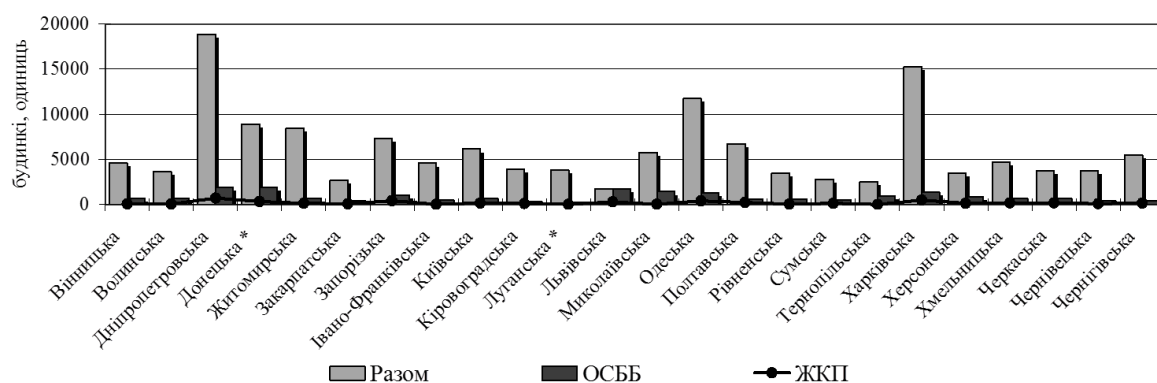
РОЗРОБКА МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ СТРАТЕГІЧНИХ АЛЬЯНСІВ

У багатогранному спектрі перетворень сьогодення особливе місце займає реформування житлово-комунального господарства, завдяки накопиченню та прояву великої кількості соціальних, економічних та організаційних проблем вирішенню яких протягом багатьох десятиріч не приділялось ніякої уваги або мало характер формальності. Перш за все це стало основною причиною кризи даного сектора економіки держави. Подолання прояву накопичених кризових явищ житлово-комунального сектора можливо лише при розробці та комплексному застосуванні заходів щодо реалізації правових, організаційних та економічних умов діяльності підприємств галузі у сучасних економічних реалій. Одною з основних відмінностей житлово-комунальної галузі сьогодні є високий рівень приватизації житла. При цьому питання організації обслуговування, утримання та управління будинками, в яких приватизовані квартири, залишаються проблемними. Серед основних причин повільного розвитку галузі та незначних залучень зовнішнього фінансування перше за все слід зазначити велику кількість дрібних власників майна, неліквідність неподільного загального майна, вимоги соціального захисту населення.

Останнім часом мешканці міст все частіше висловлюють своє невдоволення щодо якості надання житлово-комунальних послуг, розміру тарифів та спектру послуг, що надаються комунальними підприємствами. Невдоволення власників житла викликано, перш за все тим, що вчасно не вирішуються питання ремонту будинків, яке призводить до передчасного руйнування житлового фонду. Доступним варіантом обслуговування та експлуатації житлових об'єктів, а також реалізації права громадян щодо їх участі у місцевому самоврядуванні є рекомендоване формування об'єднання співвласників багатопверхових будинків (ОСББ), як приклад форми самоорганізації мешканців. Однак такий тип змісту і управління житлом так само має свій ряд недоліків.

Ефективною формою експлуатації та управління багатоквартирним будинком пропонується управління на основі стратегічного альянсу між співвласниками / ОСББ та керуючою компанією. Поєднання роботи ОСББ і керуючої компанії, при якому співвласники приймають управлінські рішення в рамках створеного ними об'єднання, а виконання рішень покладається на керуючу компанію на підставі договору, видається найбільш вдалим, адже саме така співпраця має ряд переваг, таких як: безпосередня участь співвласників в процесі управління; утримання і використання спільного майна багатоквартирного будинку; можливості для організації робіт капітального характеру і залучення додаткових джерел фінансування для їх проведення; ефективно використання наявних ресурсів для збереження і розвитку житлового будинку; поліпшення якості житлово-комунальних послуг.

Більшість вчених, які досліджують питання створення ОСББ, як одного з перспективних напрямків реформування сфери управління житловим фондом, сходяться на думці про те, що для прискорення цього процесу важлива підготовка кадрів. Піхтар І.П., на підставі проведеного дослідження форм управління житлом встановлено, що найбільш ефективною формою в сучасних умовах (за співвідношенням «ціна-якість» житлових і комунальних послуг, ступеня участі власника в процесі прийняття управлінських рішень з точки зору створення безпечних і сприятливих умов для проживання громадян, впровадження ресурсозберігаючих технологій на ринку ЖКП, збалансованого розвитку територіальних громад) є управління, здійснюване ОСББ. [1] Але незважаючи на активну політику держави щодо стимулювання ОСББ, показник виконання плану по створенню об'єднань в середньому по регіонах України має низьке значення (рис. 1).

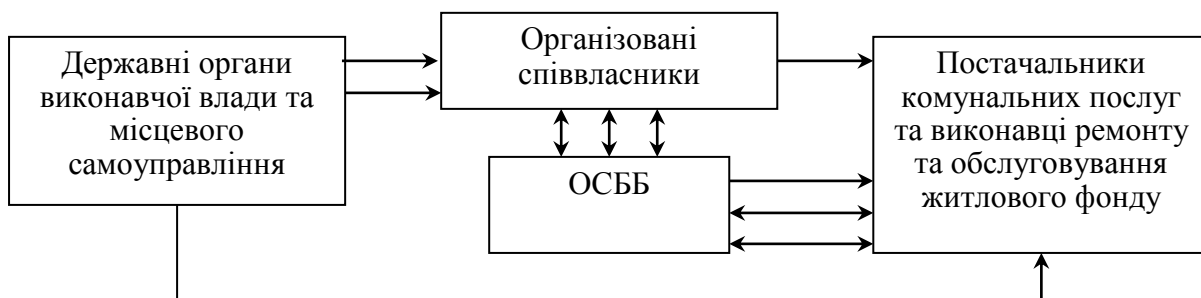
Рис. 1. Кількість створених ОСББ в Україні на 01.07.2016 р. [2]

Дослідження показало, що така ситуація зумовлена низьким рівнем довіри населення до цієї форми управління житловим фондом, що в свою чергу викликано як недостатньою обізнаністю, так і відсутністю цілісного науково-обґрунтованого організаційного та методичного забезпечення створення і розвитку ОСББ. Така ж точка зору у Баклагова Ю.Б., який вважає, що одним з перспективних напрямків розвитку галузі житлового господарства є створення об'єднань співвласників багатоквартирних будинків. У цьому напрямку потрібно почати з підготовки кадрів, щоб населення сміливо брало на себе відповідальність. Слід ініціювати навчання голів ОСББ на базі вищого навчального закладу. Професорсько-викладацьким складом розроблено програму, що містить інформацію про юридичні, економічні та організаційні аспекти управління ОСББ, створено науково-методичне забезпечення курсів підвищення кваліфікації голів ОСББ, залучаючи до цього кваліфікованих викладачів [3].

Розглянемо рекомендовану модель управління багатоквартирним будинком на базі створення ОСББ (рис 2).

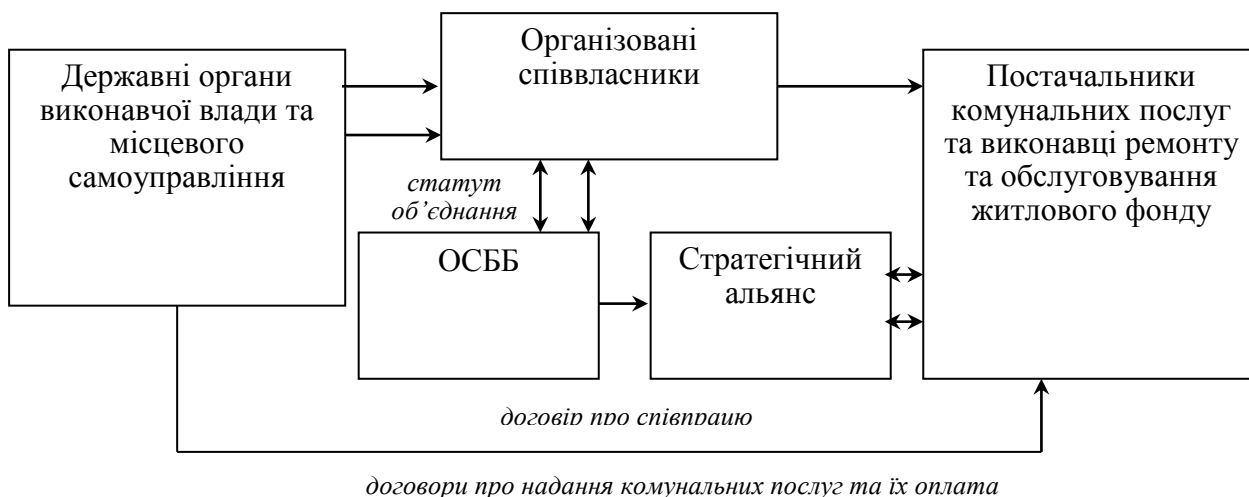
При використанні представленої моделі значно збільшується роль керівництва ОСББ, вимоги до їх професіоналізму та компетенції бо саме вони приймають рішення та вирішують поточні проблеми багатоповерхового будинку. Успіх реформування житлової сфери можуть забезпечити тільки

професіонали. Тому, якщо голова ОСББ самостійно виконує функції управителя, то він повинен отримати певні знання (або підтвердити їх), склавши іспит і отримавши свідоцтво або диплом. Тільки при цих умовах в Україні з'являться фахівці, які зможуть управляти будинками відповідно до принципів, методів і форм, прийнятими в країнах Європи.

Рис. 2. Модель управління багатоквартирним будинком ОСББ

Розглянемо запропоновану форму управління багатоквартирними будинками – професійного управління на основі стратегічного альянсу (рис. 3).

Рис. 3. Модель «Професійне управління» багатоквартирним будинком на основі договору про стратегічний альянс між ККП та ОСББ

Стратегічний альянс забезпечує належне утримання та ремонт спільного майна багатоквартирного будинку та умови проживання і задоволення господарсько-побутових потреб співвласників.

Однак, з огляду на те, що стратегічний альянс забезпечує виконання комплексу функцій, спрямованих на ефективне функціонування багатоквартирного будинку і збереження його споживчих якостей, організацію та забезпечення виконання робіт з капітального ремонту (модернізації, реконструкції) загального майна, а також забезпечення потреб співвласників в отриманні комунальних та інших послуг, вважаємо за доцільне укладення тристороннього договору між ОСББ, стратегічним альянсом і співвласниками. В такому випадку стратегічний альянс забезпечує належне професійне утримання, обслуговування та управління спільним майном багатоквартирного будинку відповідно до нормативних вимог і договору про надання послуг з управління, укладаючи від свого імені необхідні договори та контролюючи їх виконання.

Література:

1. Закордонний досвід розвитку житлово-комунального господарства регіону / Н. Ф. Чечетова, І. П. Піхтар // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Сер.: Економічні науки. – 2013. – Вип. 33(1). – С. 45-48. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpchdtu_2013_33%281%29__8
2. Сайт Державної служби статистики України. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Інноваційні підходи до реструктуризації житлово-комунального обслуговування міст / Ю. Б. Баклагов // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – 2013. – № 4(2). – С. 176-179. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VSunu_2013_4%282%29__39

Kuznetsova M. O., PhD Researcher,
Taras Shevchenko Kyiv National University
Kyiv, Ukraine

SUSTAINABLE ENERGY MANAGEMENT: MULTIPLE-PERSPECTIVE APPROACH

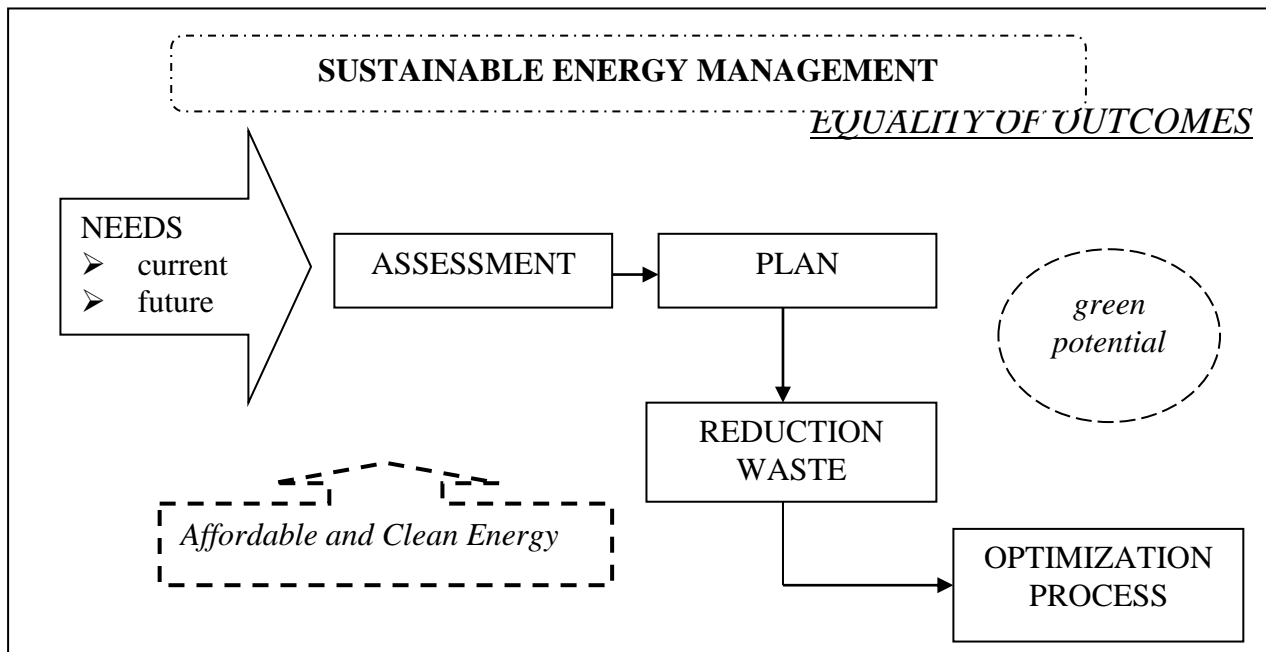
Energy consumption is the challenging issue for international players to cope with in scope of global governance. The instability in terms of access to vital resources is still an overarching matter for modern city dwellers as well as rural inhabitants. Moreover, higher levels of industrialization presuppose a considerable increase in energy consumption, which is obviously less green than it should be as for now.

Sustainability as a perspective of global development undoubtedly plays the key role in current industrial development as well as sets crucial priorities for doing business within international rules. Energy management is still under the main concern because of its direct relation to *Global Goal #7 – Affordable and Clean Energy* in terms of access to reliable, sustainable and modern sources.

Energy management in the form of implementing new energy efficiency technologies, new materials and new manufacturing processes and the use of new technologies in equipment and materials for business and industry is also helping companies improve their productivity and increase their product or service quality. Often, the energy savings is not the main driving factor when companies decide to purchase new equipment, use new processes, and use new high-tech materials. However, the combination of increased productivity, increased quality, reduced environmental emissions, and reduced energy costs provides a powerful incentive for companies and organizations to implement these new technologies [3, p. 3].

Taking into consideration not only SMEs level, but also intergovernmental one it is obvious that energy needs should be evaluated effectively due to the current possibility for companies to provide the sufficient level for further individual and industrial usage. However, there is still a great potential for green energy entrepreneurs to enter modern markets with new technologies as well as non-standard approaches to energy management for consumption optimization. The conceptual model of sustainable energy management is given below (Figure 1).

Over the next two decades, industry’s demand for energy is expected to further increase, at a rate of 1,3% annually. Industry is also the single largest source of greenhouse gas (GHG) emissions, accounting for nearly one third of total global emissions. Due to this, adoption energy efficiency measures could reduce industrial energy use by over 25% [2, p. 34]. That is why it is highly crucial to analyze the perspective ways on reducing the levels of energy waste and improve the culture of energy consumption.

Fig. 1. Conceptual model of sustainable energy management

All things considered, collective efforts are to be dedicated to ‘ensuring that no one is left behind’ with no difference in geographical or social preconditions. However, one of the most significant steps in this process is connected with the implementation of new business practice of energy management and future inclusiveness in various life spheres.

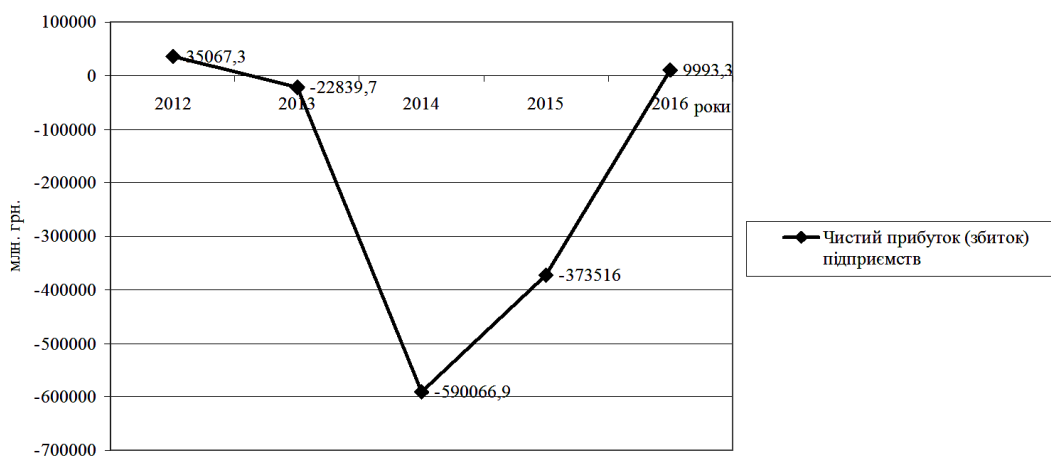
References:

1. Global Sustainable Development Report 2016 (2017) // United Nations. – Available at: <https://sustainabledevelopment.un.org>
2. The energy Revolution: 2016/17 yearbook // Global Sustain. – Available at: <http://globalsustainyearbook.org>
3. Turner, Wayne C. Energy Management Handbook / by Wayne C. Turner & Steve Doty. The Fairmont Press, Inc., 2007. – 909 pages.

РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ

Нині важливою проблемою української економіки є подолання спаду виробництва, відновлення нормального відтворювального процесу в усіх його ланках, враховуючи особливості наявних політичної та економічної криз. Одним із шляхів реалізації цих завдань має стати підвищення прибутковості підприємств, та, як наслідок, їх рентабельності. Адже саме прибуток є важливою і головною рушійною силою економіки ринкового типу, основним спонукальним мотивом діяльності підприємців, певним гарантом прогресу соціально-економічної системи.

Для визначення тенденцій рентабельності сучасних підприємств в Україні, розглянемо спочатку динаміку обсягу їх чистого прибутку (рис. 1). За даними рис. 1 стає чітко зрозуміло, що динаміка показників прибутковості є досить нестабільною. Якщо в 2012 році величина отриманого чистого прибутку українських підприємств складала 35067,3 млн. грн., то вже починаючи з 2013 року даний показник досягнув від'ємного значення і склав -22839,7 млн. грн. А в 2014 році обсяг отриманих збитків українських підприємств досяг свого максимуму і становив -590066,9 млн. грн., що майже в 25 разів більше за аналогічний показник 2013 року. У 2015 році спостерігалась позитивна тенденція до скорочення обсягу чистого збитку українських підприємств (-373516 млн. грн.) Щодо даних 2016 року, то діяльність українських підприємств характеризувалась позитивним обсягом чистого фінансового результату і становила 9993,3 млн. грн., що свідчить про певне підвищення ефективності функціонування суб'єктів господарювання.

Рис. 1. Динаміка обсягу чистого прибутку (збитку) українських підприємств у 2012-2016 рр.* [2]

* Тут і надалі дані за 2016 рік наведено за період січень-вересень 2016 року

Зазначимо, що виявлені тенденції спричинені насамперед умовами економічної кризи та військово-політичної нестабільності, що спостерігаються в Україні тривалий період. Саме внаслідок подій кінця 2013 року розпочалося значне зниження рівня прибутковості українських підприємств, яке в майбутньому було підсилено військовими діями на території нашої держави.

Далі вважаємо за доцільне проаналізувати показники прибутковості українських підприємств за видами економічної діяльності (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка чистого фінансового результату українських підприємств за видами економічної діяльності у 2014-2016 роках*

Вид економічної діяльності	Фінансовий результат (сальдо)		
	2014 р.	2015 р.	2016 р.
Усього	-590066,9	-373516	9993,3
сільське, лісове та рибне господарство	21481,3	102849,1	-349,3
промисловість	-178730,9	-188267,9	-11855,9
будівництво	-27948,8	-25861,9	-1300,1
оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	-133219,4	-88161	-371,1
транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	-22591,6	-17847,8	4966,9
тимчасове розміщування й організація харчування	-6641,9	-6874,9	-584,4
інформація та телекомунікації	-17137,1	-12590,2	-137,3
фінансова та страхова діяльність	-5550,3	-9573,5	-1253,8
операції з нерухомим майном	-105425,7	-64369	-10617,7
професійна, наукова та технічна діяльність	-100347,2	-48656	31360,4
діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	-9543,2	-9860,6	267,0
освіта	62,5	80,7	67,1
охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	-1185,3	-1042,3	80,2
мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	-3244	-3566,3	-388,9
надання інших видів послуг	-45,3	225,6	110,2

* Джерело: складено автором на основі даних Державної служби статистики України [2]

Дані табл. 2 вказують на те, що ситуація на українських підприємствах протягом аналізованого періоду дещо покращилася, адже обсяг збитків за всіма видами економічної діяльності скоротився, й у січні-вересні 2016 року досягнув загального позитивного результату 9993,3 млн. грн. Однак за більшістю видів економічної діяльності українських підприємств спостерігається їх збитковість. Зокрема, досить значними обсягами збитків характеризувались такі види

економічної діяльності як: промисловість – 11855,9 млн. грн.; та операції з нерухомим майном – 10617,7 млн. грн.

Таким чином, про кардинальні зміни поки ще рано говорити, але, враховуючи дані результатів підприємств у 2016 році, можна стверджувати про незначні, проте позитивні зрушення та відновлюючі поцеси в українській економіці.

Наступним кроком оцінки ефективності діяльності українських підприємств є аналіз їх рентабельності. Динаміка рівня рентабельності українських підприємств за фінансовим результатом від операційної діяльності представлена у табл. 3.

Таблиця 3

Рентабельність операційної діяльності українських підприємств за видами економічної діяльності у 2014-2016 роках, %*

Вид економічної діяльності	2014 р.	2015 р.	2016 р.
Усього	-4,1	1	7,7
сільське, лісове та рибне господарство	20,6	41,7	2,2
промисловість	1,6	0,9	5,5
будівництво	5,8	-7,6	1,5
оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	-12,8	-0,9	17,2
транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	-1,7	1,1	6
тимчасове розміщування й організація харчування	-25,8	-17,3	1,3
інформація та телекомунікації	-1,6	0,5	11,9
фінансова та страхова діяльність	-15,2	-8,9	-9,2
операції з нерухомим майном	-46,9	-33,4	2
професійна, наукова та технічна діяльність	-29,1	-1,1	37,2
діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	-13,6	-11,9	0,4
освіта	5,5	5,7	15,5
охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	-3,7	-0,6	6,1
мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	-11,8	-25,3	-16,8
надання інших видів послуг	-1	7,3	10,5

* Джерело: складено автором на основі даних Державної служби статистики України [38]

Як свідчать дані табл. 3, нині значна кількість підприємств перебуває у складному фінансовому становищі, про що свідчать від'ємні значення їх рентабельності. Разом з тим, протягом 2014-2016 рр. відбулись позитивні зміни щодо підвищення ефективності діяльності українських підприємств. Так, порівняно із від'ємними значеннями рентабельності операційної діяльності у 2014 році, такі види економічної діяльності як оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів; тимчасове розміщування й організація харчування; інформація і телекомунікації; операції з нерухомим майном; професійна, наукова та технічна діяльність та охорона здоров'я й

надання соціальної допомоги у 2016 році значно покращили свої результати. Як наслідок, у 2016 році діяльність підприємств зазначених видів економічної діяльності характеризувалась позитивним значенням показника операційної рентабельності.

Разом з тим, проблема низького рівня рентабельності та її від'ємних значень залишається актуальною для багатьох українських підприємств. Тому нагальною постає проблема подолання негативних тенденцій та розробка реальних заходів щодо підвищення рівня рентабельності підприємств в сучасних умовах.

Література:

1. Шляга О. В. Прибуток та рентабельність як показники ефективності виробництва / О. В. Шляга, Л. І. Шипуля // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2014. – № 8. – С. 75-81.

2. Офіційний сайт Державної служби статистики України. – [Електронний ресурс] // Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua

3. Гаватюк Л. С. Прибутковість українських підприємств: реалії сьогодення / Л. С. Гаватюк, Н. В. Дармограй, Г. М. Хімійчук // Молодий вчений. – 2016. – № 1(28). – С. 40-43.

4. Романова Т. В. Чинники, що впливають на збільшення прибутку підприємств України в сучасних умовах [Електронний ресурс] / Т. В. Романова, Є. О. Даровський // Ефективна економіка. – 2015. – № 4. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3976>

Mykytiuk O. L., PhD Student,
«KROK» University
Kyiv, Ukraine

DIRECTIONS FOR STRENGTHENING THE MANAGEMENT MECHANISM OF ECONOMIC SECURITY SYSTEM OF THE ECONOMIC ENTITIES IN THE COURSE OF LEASING OPERATIONS

In the current conditions of economic instability, accompanied by long-term negative trends in the financial sector of the Ukrainian economy, any entity intending to ensure its operation for the achievement of a certain level of profitability, should independently establish an economic security system.

Taking into account the growth in the number and intensity of internal and external threats to the activities of economic entities in the course of leasing operations, it is necessary for such entities to be aware of the importance of organizing a comprehensive system of economic security.

The current state of the participants of the domestic leasing market in Ukraine, characterized by limited financial resources, does not allow the entities to spend excessive costs in the process of ensuring its own economic security. Therefore, it is important to establish effective management of the system of economic security.

Without the economic security management system of an economic entity, it is impossible to assess the prospects for its growth, to develop tactics and strategy for its development. Economic security of economic entities should be considered from two standpoints [1, p. 50]. Firstly, from the point of view of own safety in preserving the integrity of the entity as a system. Secondly, the entity must take into account that it may create a danger to other entities: the state, firms, individuals.

Consequently, to manage the economic security of the entities involved in leasing operations, first of all, it is necessary to eliminate or mitigate the organizational, social, legal, technical and other contradictions that arise during the course of the activity. Managing economic security means to create the general conditions that allow the enterprise to implement own policy of economic activity and operation [2, p. 337].

In order to create reliable security objects during leasing operations, it is necessary to assess objectively the environmental impact on its economic activities. The effectiveness of business security guarantee depends on the results of this work. The surrounding micro and macro environment can be favourable or create a hazard or a threat to the economic entities.

Foreign and domestic experience testifies that ensuring the economic safety of economic entities in the course of leasing operations is a process that requires:

- constant forecasting of possible threats;
- substantiation and realization of the most efficient forms, methods, means and ways of creation, improvement and development of the economic security system [3];
- its continuous control and management;
- the proper level of training of the entity employees on the compliance with all established regulations aimed at the security [3].

The greatest effect is achieved when all used means, methods and measures are combined in a single integral mechanism – the economic security system of economic able to protect its structural units and employees to maintain and effectively use financial, material and information resources.

The economic security system is subject to certain requirements:

- it must be carried out continuously;
- it should be well-planned;
- at a certain enterprise, it is necessary to ensure not only the functional independence of the security process, but also the integration of this system for the remaining production systems;
- it should protect those areas and items, which are recommended to be protected from the economic point of view;
- prohibited measures are implemented with a sufficient degree of persistence;
- security measures should overcome the threats, regardless of where they are likely to occur.

Summing up, it could be acknowledged that the economic security system of economic entities in the course of leasing operations, like any other system, should have certain types of own security, based on which, it will be able to perform its target task.

Reference:

1. Aref'ieva O.V. Naukovi osnovy formuvannia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstv // Nderzhavna systema bezpeky pidpriemstva iak sub'iekt natsional'noi bezpeky Ukrainy. – K.: Vyd-vo Yevrop. in-tu, 2001. – 480 s.
2. Revenchuk N.J. Umovy formuvannia systemy upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu maloho pidpriemstva Ukrainy // Sotsial'no-ekonomichna efektyvnist' derzhavnogo upravlinnia: teoriia, metodolohiia ta praktyka: Materialy schorichn. nauk-prakt. konf. – L'viv: LIDU UADU, 2003. – Ch. 2. – S. 337-338
3. Triaschenko T.V. Stratehiia ievropejs'koho intehratsijnoho vektoru Ukrainy v systemi natsional'noi ekonomichnoi bezpeky / T.V. Triaschenko // Naukovyj zhurnal «Ekonomika i finansy». – D., 2014. – № 5. – S. 3-8.

**Назарчук О. О., студентка,
Лисенко Ж. П., к.е.н., доцент кафедри,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна**

МЕХАНІЗМ САНАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ

На сучасному етапі розвитку економіки України, важливе місце посідає виробничо-господарська сфера функціонування суб'єктів господарювання, яка впливає на економічну ситуацію в країні загалом. Але в сучасних ринкових умовах, у період нестабільності і невизначеності, підприємству для того, щоб залишатися на ринку і ефективно функціонувати, потрібна велика кількість фінансових ресурсів та ефективний менеджмент. Багато підприємств зустрічаються з проблемою нестачі фінансових ресурсів, неможливості виконувати свої внутрішні та зовнішні зобов'язання, і в кінцевому результаті з питанням банкрутства.

Відновити платоспроможність і прибутковість підприємств можна шляхом проведення санаційних заходів. Водночас оздоровлення підприємств і ефективно їх функціонування впливає на державну фінансову систему, адже в сучасних ринкових умовах велика увага приділяється фінансовому стану підприємства, оскільки він впливає на фінансове становище країни в цілому.

Проблеми банкрутства та антикризового управління знайшли відображення в працях таких учених, як Бланк І.О., Василенко В.О., Копилук О.І., Лігоненко Л.О., Терещенко О.О., Штангрет А.М. та ін.

Проблеми банкрутства підприємств в Україні є найбільш актуальними в умовах фінансової кризи. Одним із чинників банкрутства підприємств є неспроможність виконувати своєчасно свої боргові зобов'язання, втрата платоспроможності. Зниження платоспроможного попиту на зовнішньому і внутрішньому ринках на товари, роботи і послуги українських підприємств справило негативний вплив на їхню діяльність. Скорочення попиту призвело до

скорочення обігових коштів, що у свою чергу змусило скорочувати витрати за рахунок зменшення обсягу випуску продукції, призупинення проектів розвитку і розширення діяльності. Значна кількість підприємств в такій ситуації стикнулася з проблемами платоспроможності.

Відповідно до Закону України «Про банкрутство», санація-це система заходів, що здійснюються під час провадження у справі про банкрутство з метою запобігання визнанню боржника банкрутом та його ліквідації, спрямована на оздоровлення фінансово-господарського становища боржника, а також задоволення в повному обсязі або частково вимог кредиторів шляхом кредитування, реструктуризації підприємства, боргів і капіталу та зміну організаційно-правової та виробничої структури боржника [1].

Поняття санації, можна розглядати з двох позицій:

– у вузькому розумінні санація – це сукупність заходів для фінансового оздоровлення підприємств;

– у широкому розумінні санація визначається, як система виробничих, фінансових, та організаційних заходів, спрямованих на відновлення платоспроможності і прибутковості підприємства.

Загальновідома модель фінансового оздоровлення підприємства передбачає послідовне здійснення відповідних заходів: розробка плану санації, санаційний аудит, менеджмент санації.

Виникнення неплатоспроможності підприємств, призводить до здійснення антикризового управління.

Антикризове управління – система заходів та засобів, спрямованих на недопущення банкрутства, забезпечення відродження підприємств, що потрапили у скрутне фінансове становище [2].

Система антикризового управління на підприємстві має важливу роль при можливій загрозі банкрутства підприємства, втрати підприємством становища на ринку та конкурентоспроможності.

Програма антикризових заходів, повинна відповідати таким вимогам: комплексно вирішувати питання економічного оздоровлення та відновлення платоспроможності підприємства, враховувати стратегічні інтереси підприємства в цілому, збільшувати інвестиційну привабливість підприємства, забезпечувати залучення коштів зовнішніх інвесторів, необхідних для ефективного функціонування підприємства, встановлювати цілі, які кількісно вимірюються та можуть контролюватися, усувати існуючі проблеми та загрозу для фінансово-господарської діяльності підприємства, конкретизувати завдання в розрізі структурних підрозділів та функціональних служб підприємства.

Для покращення фінансово-господарського стану підприємства можуть застосовуватись такі фінансово-економічні заходи:

– економічна допомога, позики, які мають державне значення – державні кредити;

– лізинг;

– оптимізація податків (наприклад, висока інфляція поточного року дозволяє провести суттєву індексацію вартості основних фондів, за рахунок чого в наступному році можна буде економити при сплаті податку на прибуток);

- вивільнення частини неефективно використовуваних офісних і складських приміщень і здача їх в оренду;
- невідкладне скорочення витрат (закриття окремих нерентабельних підрозділів підприємства, оптимізація персоналу, зменшення відпускних цін та виробництво продукції, яка гарантовано може бути реалізована);
- розробка дієвих заходів економії в усьому (конкретно для кожного підрозділу основного виробництва, інфраструктурних підрозділів, адміністративного персоналу тощо);
- ефективне управління дебіторською і кредиторською заборгованістю;
- пошук та формування фінансових ресурсів для проведення антикризових заходів виробничо-технічного характеру;
- оптимізація використання вільних грошових коштів (організація експортно-орієнтованих виробництв; впровадження заходів з енергозбереження та ресурсозбереження; зважена інвестиційна політика) тощо [3].

Успішна реалізація програми фінансового оздоровлення можлива лише за наявності системи контролю за її виконанням. При здійсненні контролю за виконанням та аналізом результатів, досягнутих у ході реалізації програми фінансового оздоровлення підприємства, слід сформулювати відповідну систему фінансових показників.

На основі проведених досліджень можна сформулювати наступні рекомендації:

1. Необхідність регулювання на державному рівні.
2. Потреба у розробленні системи діагностики та запобігання кризовим ситуаціям.
3. Розробка стратегічних планів виходу з кризових ситуацій на самих підприємствах.
4. Перерозподіл обмежених ресурсів та ефективніше їх використання.
5. Запровадження захисту майнових прав власників.
6. Розробка заходів із збереження життєздатності підприємства проведення системного експрес-аналізу, здійснення моніторингу фінансового стану підприємства.
7. Запровадження узагальнених форм розрахунку основних показників фінансового стану підприємства.
8. Створення спеціальних аналітичних відділів.
9. Застосування методу аналізу фінансового стану підприємства «скоринг», який отримав схвальну оцінку у світовій практиці діагностики банкрутства.

Здійснення запропонованих заходів, для виявлення ознак погіршення фінансового стану підприємства, дозволить запобігти банкрутству, а також визначити найбільш оптимальні шляхи підвищення стабільності підприємства, покращення його фінансово-господарської діяльності.

А у випадку, якщо не вдалося попередити загрозу банкрутства, слід вживати заходів санаційного характеру, для відновлення платоспроможності конкурентоспроможності підприємства, повернення основних ринкових позицій.

Література:

1. Про внесення змін до Закону України «Про банкрутство»: Закон України від 30 червня 1999 № 784-XIV.
2. Глухов А.Ю. Розробка заходів фінансового оздоровлення підприємств в умовах кризи [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.rusnauka.com
3. Кошкин В.И. и др. Антикризисное управление, 17-модульная программа для менеджеров. – М.: ИНФРА-М, 2000. – 512 с.

**Novykova N. M., PhD (Economic Sciences),
Associate Professor,
Kyiv National University of Trade and Economics
Kyiv, Ukraine**

ELABORATION OF A PROGRAM OF AN ENTERPRISE ECONOMIC DEVELOPMENT

Elaboration of a program of an enterprise economic development is a difficult creative process which presupposes high qualification and competence of a specialist. A program of an enterprise economic development is the means to explain the choice of a certain strategy and is actually a document which identifies the aims and priorities of an enterprise development, measures and tool to implement the elaborated program.

A researcher R.L. Akoff considers that the growth can be a result of an enterprise development or can be attained without it and is characterized as the increase of activity, profits, assets, employees, relative market share of an enterprise [1].

As V. Geyet supposes, economic growth should be considered not as short-term increase and decrease of real production in relation to its natural value, but as a long-term change of a natural level of real production related to development of productive forces in a long-term interval [2]. A researcher V. Dovbenko considers that development is a high-quality change of an enterprise state [3]. There are still up-to-date the works of a great economist of the XXth century F. Hayek. He was one of the first to analyse the specific peculiarities of economic development: ambiguity, scarcity of information, insufficient knowledge, – all these are terms that make a basis of innovation process. F. Hayek proposed a concept of «dissipated knowledge». Conclusions which were formulated by F. Hayek are considered as essential for understanding of such phenomena as «knowledge-based economy», and «creative corporation» or «a corporation which is studying». A basis of these studies was a simultaneous combination of such concepts and sciences as psychology (economic behavior), economy, awareness and consciousness [5].

Economic development of an enterprise is one of the primary objectives of an enterprise functioning because it ensures their crease of competitiveness and strengthening of an enterprise at the market, as well as satisfaction of consumers' demand.

There are distinguished two basic ways of the economic growth achievement: extensive and intensive.

An extensive type of growth is provided by their increase of these sources involved into the production process. An intensive type is provided by the more effective use of resources, introduction of innovation and the best forms to organize production.

The program of economic development should be developed on the basis of the following principles: integrity, objectivity, scientific character, balance of economic development, flexibility, dynamics.

Taking into consideration the above-mentioned principles will allow to fulfill the primary enterprise task in the elaborated program of economic development. It is suggested to develop the program of an enterprise economic.

I stage. Estimation of economic development level of an enterprise.

1.1. Information base formation.

1.2. Analysis of factors which influence economic development of an enterprise.

1.3. Diagnosis of a level of economic development of an enterprise.

1.4. Calculation of an integral index of economic development level of an enterprise.

II stage. Development and implementation of the economic development program of an enterprise

2.1. Setting the aims of the economic development program of an enterprise

2.2. Choosing an economic development strategy of an enterprise

2.3. Estimating threats and possibilities of an enterprise economic development

2.4. Developing and introducing measures of implementation of the economic development program of an enterprise: commodity policy, price policy, expenses rationalization policy, personnel policy, investment policy.

III stage. Control over implementation of the economic development program of an enterprise.

3.1. Monitoring of introduction of the developed measures of the program

3.2. Estimation of a degree of the program implementation

3.3. Development of the correcting instruments which help achieve the economic development program of an enterprise.

Explanation of the economic development program of an enterprise is based on the choice of its economic development strategy. An enterprise can choose strategy of growth which represents intention of an enterprise to increase production, income, capital, investments; an enterprise can choose a stabilization strategy in case of unstable sales and income; or an enterprise can choose a

Strategies of an enterprise development can be in different ranges:

1) intensive growth than decrease of sales,

2) product development – a product should be developed in accordance with the users' and market requirements,

3) market development – market knowledge about quality and specification of a new commodity, eagerness to enter new market segments,

4) diversification – the process of diversification is caused by the problems which refer to changes in a next external environment, where an enterprise is forced to change strategy or introduce a new type of activity, to make (to sell) new commodities, to give new services, to invest differently. The main task of diversification is to increase stability of an enterprise due to maneuverability of resources,

5) integrated growth – horizontal integration (merge with other enterprises) or vertical integration (combination of activity with suppliers or with other enterprises of marketing network), in cooperation between competitors,

6) a restructuring strategy - the program of an enterprise development by acquiring other enterprises or their controlling interests,

7) strategy of commodity market focusing,

8) strategy of strengthening market positions,

9) strategy of organizational changes [4, 6].

The program of an enterprise development presupposes to continue to develop advantages which were attained by an enterprise, to fix position at the assimilated market segments and to enter new ones.

The offered sequence of the elaborated program will allow to achieve the long-term economic aims of an enterprise which could provide its effective function in a high level of competitiveness.

References:

1. Akoff R. Planning of Corporation's Future. V.I. Danylov-Danyielan.
2. Organization and Development of Production at an Enterprise (Online Source). Access mode: <http://www.paragonstate.com>
3. Dovbenko V.I. Long-term Problems of an Enterprise Development. II annual of scientific works. Social and economic researches in transitional period.
4. Mala N. Economic Development of an Enterprise: Planning and Modelling. N. Mala, O. Grebelska.
5. Nobel Prize winners: (text) Encyclopedia. E.F. Gubsky.
6. Dakus A.V. Economic Development of an Enterprise: essence and definition / A.V. Dakus, M.O. Semchenko.

Панькова К. В., аспірант,
Войнаренко М. П., д.е.н., професор,
член-кореспондент НАН України
*Хмельницький національний університет
м. Хмельницький, Україна*

СИСТЕМА ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МАРКЕТИНГУ В УПРАВЛІННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ МАШИНОБУДІВНОГО ПІДПРИЄМСТВА

В Україні на протязі тривалого періоду часу відбувається становлення ринкових умов господарювання як базису для розбудови соціально-орієнтованої економіки. Це потребує проведення системних реформ, а також відповідних трансформаційних соціально-економічних перетворень для створення підприємств нового типу і побудови оптимального конкурентного середовища підприємницької діяльності. Світовий досвід формування ринкових відносин свідчить, що побудова соціально орієнтованої економіки в країні

можлива лише на основі консолідації соціально-економічних інтересів та ресурсів, що спрямовуються на ефективну взаємодію національного ринку з міжнародним для цілей збалансування попиту і пропозиції в глобальних масштабах та економного використання природно-економічного потенціалу кожної країни.

Для досягнення вищого соціально-економічного рівня розвитку у вітчизняній науці і практиці повинен використовуватись сучасний інструментарій управління фінансово-економічними процесами, важливою складовою якого виступає маркетинг, що в наукових працях вчених за сутністю виникнення та концепцією становлення досліджується як невід'ємна складова ринку.

Основними суб'єктами ринкової економіки виступають промислові підприємства, еволюція виробничої концепції яких в контексті тенденцій маркетингових концепцій спонукає здійснювати підприємствами обґрунтований вибір потреб споживачів продукції, задовольняти їх більш ефективно у порівнянні з конкурентами, із додержанням екологічних вимог збереження навколишнього середовища та ефективного вирішення соціальних проблем. Тому організація маркетингу повинна забезпечити: адаптацію підприємства до мінливих ринкових умов, індивідуалізацію виробництва продукції; запровадження новітніх технологій та інноваційних виробничих систем [2; 4].

За таких умов саме маркетинг як ринковий інструмент збалансування попиту і пропозицій здатний забезпечити інформаційний обмін виробничого підприємства із зовнішнім середовищем та сформувати інформаційну базу, яка забезпечить взаємозв'язок виробничої, інвестиційної, фінансової та інших видів діяльності підприємства з цільовою аудиторією споживачів та певним сегментом ринку.

Успішність реалізації інтеграційних намірів України в світову економіку, прискорені темпи запровадження науково-технічного прогресу залежать, в першу чергу, від ефективності маркетингової діяльності в машинобудуванні. Машинобудування – найважливіша комплексна галузь промисловості України, яка включає такі господарські процеси як проведення науково-дослідних робіт, проектування, виробництво і реалізацію машин та інструментів. Галузь машинобудування на сьогоднішній день перебуває в середовищі трансформаційних змін, що відбуваються під впливом глобалізаційних процесів, в результаті яких посилюється конкуренція на зовнішніх і внутрішніх ринках, ускладнюються взаємовідносини між постачальниками і покупцями, відбувається спад виробництва окремих видів продукції. Як наслідок, на протязі останніх 4 років як вся промисловість України, так і галузь машинобудування мають найнижчий рівень рентабельності, який в 2015 році набув мінімального значення – -7,7% та -8% відповідно (рис. 1).

Отже, до основних передумов організації сучасних напрямів маркетингової діяльності підприємств машинобудівної галузі належать: ускладнення умов функціонування машинобудівних підприємств під впливом затяжної політичної і економічної кризи; вплив глобалізаційних та інтеграційних процесів на якість економічних перетворень; тенденції до насичення ринків товарами та скорочення їх життєвих циклів; формування фундаментальних особливостей

внутрішніх і зовнішніх ринків продукції машинобудування, які обмежують ефективну реалізацію методів споживчого маркетингу; нові економічні можливості формування споживчих цінностей продукції під впливом розвитку науки і техніки.

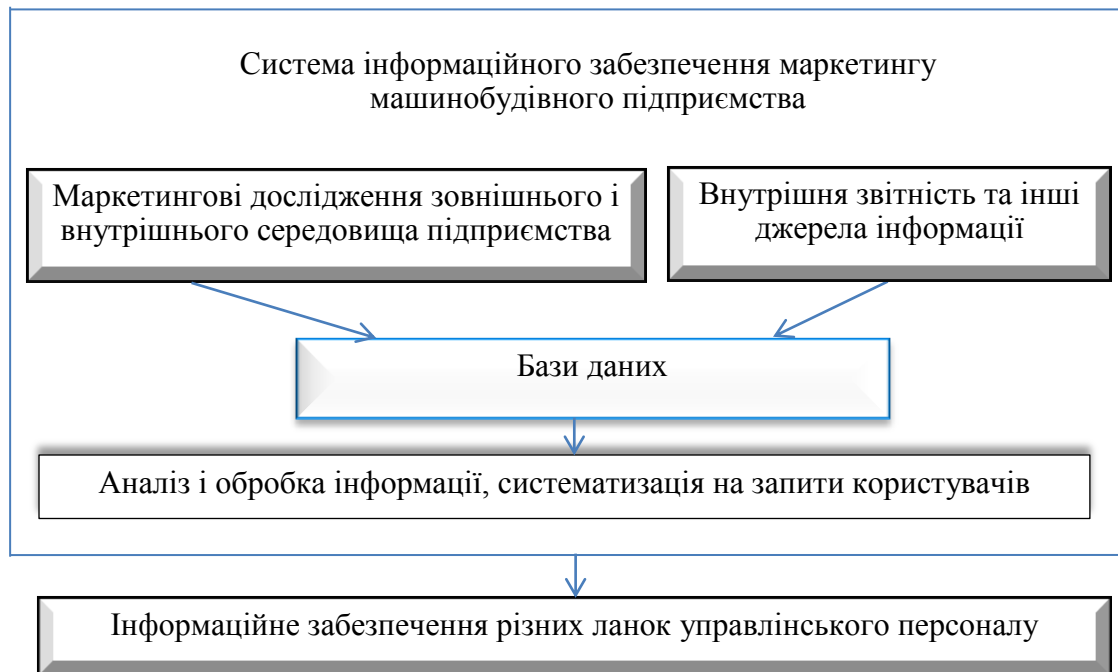
Рис. 1. Динаміка рентабельності всієї промисловості і галузі машинобудування України у 2007-2015 рр. (у %) [3]

Реформування галузі потребує створення нових організаційних структур, розширення міжгалузевих зв'язків, ґрунтовної модернізації машинобудівних підприємств, урізноманітнення асортименту машинобудівної продукції. Тому сучасна стратегія маркетингової політики машинобудування має бути націлена як на розвиток внутрішнього ринку, так і на підвищення експортного потенціалу країни.

Оскільки головним функціональним призначенням маркетингу є забезпечення зворотного зв'язку з ринком, і відповідно до отриманої інформації вироблення дієвих заходів впливу на ринок, то дослідження функціонування маркетингу спрямовується на те, щоб виявити методи і прийоми взаємодії підприємства із покупцями продукції в довгостроковій перспективі.

У зв'язку з необхідністю об'єктивного маркетингового дослідження ринку перед службою маркетингу постає завдання ефективного функціонування системи інформаційного забезпечення. Для його вирішення необхідно чітко визначити: інформаційні запити різних рівнів управлінського персоналу підприємства, види та форми їх інформаційного забезпечення; обов'язковий та рекомендаційний характер для окремих видів інформаційного забезпечення в процесі прийняття управлінських рішень; відповідальних осіб за прийняття управлінських рішень на основі різних видів маркетингової інформації; чіткий механізм взаємодії служби маркетингу з іншими підрозділами підприємства. Надійна, достовірна інформація про зовнішні умови функціонування підприємства (про ринок, структуру і динаміку попиту, запити покупців, їх тенденції на внутрішньому і зовнішньому ринках, поведінку конкурентів і т.д.), отримана і проаналізована службою маркетингу, повинна бути доступною всім керівникам (рис. 2). Отже, багатозначність маркетингу пов'язана з проаналізованими нами внутрішніми і зовнішніми факторами, врахування яких

дозволить сформувати ефективну систему інформаційного забезпечення маркетингу, визначити напрями її подальшого розвитку.

Рис. 2. Особливості функціонування системи інформаційного забезпечення маркетингу машинобудівного підприємства (побудовано авторами за [2; 4])

Реалізація одержаних нами результатів забезпечить ефективне використання інформаційної системи маркетингу на всіх етапах виробництва продукції. Швидке виведення машинобудівної галузі із кризи сприятиме прискоренням темпам розвитку всіх галузей національної економіки, оскільки машинобудівний комплекс виступає потужною галуззю, здатною сформувати основу науково-технічного прогресу.

Література:

1. Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Машинобудування_України
2. Окландер М.А. Маркетингові технології економічного зростання: монографія / М.А. Окландер, О.І. Яшкіна, І.Л. Литовченко [та ін.] за ред. д.е.н., проф. М.А. Окландера. – Одеса: Астропрінт, 2012. – 376 с.
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>.
4. Стрій Л.О. Маркетингове управління на рубежі ХХІ століття: системне дослідження: монографія / Л.О. Стрій. – Одеса: Астропрінт. – 2000. – 304 с.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Ефективна діяльність сільськогосподарського підприємства, направлена, в першу чергу, на забезпечення економічного росту та підвищення конкурентоспроможності будь-якого суб'єкта господарювання, багато в чому залежить від структури економічного механізму ефективної діяльності сільськогосподарського підприємства.

Економічний механізм є системою взаємовідносин планово-економічних форм і методів управління, організації та стимулювання виробництва, які спрямовані на пропорційний розвиток сільського господарства та інших галузей АПК на інтенсивній основі [1, с. 615].

Економічний механізм АПК слід розуміти як сукупність взаємопов'язаних організаційно-економічних методів планового впливу на погодження госпрозрахункових інтересів підприємств, які забезпечують взаємні дії та організаційну спрямованість в просуванні продукту від виробника до споживача [2, с. 212].

Одним з актуальних питань в умовах ринку є формування економічного механізму ефективної діяльності сільськогосподарського підприємства, що забезпечить високоприбуткову діяльність виробництва.

Формування економічного механізму сільськогосподарського підприємства, як і сама галузь – сільське господарство, має ряд особливостей.

Сільськогосподарське виробництво є важливою складовою економіки, яка покликана: забезпечувати задоволення потреб населення в продуктах харчування з метою збереження і підтримання його життєдіяльності і відтворення; сприяти зайнятості і соціокультурному розвитку сільського населення: використовувати і відновлювати родючість і екологічну рівновагу в сільській місцевості; забезпечувати розробку і впровадження інновацій та інформаційних технологій.

Сучасний економічний механізм дає можливість глибше підійти до використання економічних законів ринкової економіки, впроваджувати досконалішу систему госпрозрахункових відносин, яка заснована на заінтересованості й відповідальності власників землі та засобів виробництва [3, с. 18].

Основні завдання сучасного економічного механізму реалізуються завдяки підвищенню науково-економічної обґрунтованості цільових програм, бізнес-планів, нормативних планів, прогнозів і нормативів; сприянню покращенню

системи планування менеджменту; об'єктивному та всебічному дослідженню та оцінці виконання планів і дотримання нормативів.

Економічний механізм діє через економічні інтереси і матеріальні потреби людей та складає певну структуру із принципів, методів, важелів, забезпечення, функцій, регуляторів, напрямів вдосконалення, за допомогою яких реалізуються об'єктивні економічні закони.

У процесі формування економічного механізму використовуються такі функції: планування; прогнозування; попередження; регулювання; контроль; аналіз; організація; реагування; забезпечення; інформування; захист; аудит; моніторинг.

Визначення економічної ефективності використання ресурсного потенціалу; сприяння впровадженню в практику роботи підприємства науково-технічних розробок і провідних методів господарювання – є одним із першочергових завдань функціонування економічного механізму.

Формування економічного механізму ефективної діяльності підприємства є певним процесом утворення та обґрунтування механізму, до якого відносяться економічні методи, напрями забезпечення, що забезпечують зовнішні зв'язки підприємства і розвиток виробничих відносин всередині самого підприємства.

Економічний механізм складається з певних сукупностей. Першою такою сукупністю є організаційно-економічна сукупність, що визначається переважно формою зв'язків між окремими підрозділами. Другою сукупністю є сукупність внутрішньогосподарського ринку – це механізм економічних (товарно-грошових) відносин, які забезпечують ефективне функціонування підприємства на основі економічного інтересу внутрішньогосподарських підрозділів в кінцевих результатах діяльності [4, с. 54].

Економічний механізм ефективної діяльності сільськогосподарських підприємств є певною сукупністю форм, способів і прийомів, за допомогою яких сільськогосподарське підприємство намагається стабілізувати своє економічне положення на ринку та забезпечити прибутковість аграрного виробництва.

Отже, узагальнюючи викладене вище, економічний механізм ефективної діяльності сільськогосподарських підприємств в загальному розумінні являє собою певну сукупність форм, методів, способів і прийомів ведення ефективної виробничо-економічної діяльності, завдяки яким сільськогосподарське підприємство здійснює розширене відтворення аграрного виробництва і забезпечує високоприбуткову господарську діяльність. Формування економічного механізму ефективної діяльності сільськогосподарських підприємств відбувається з урахуванням цілісності економічного суб'єкта, безперервності виробництва, забезпеченості економічних інтересів, що дозволить підприємству пристосовуватись до конкретних змін зовнішнього та внутрішнього середовища, а також забезпечення економічних інтересів підприємства та його контрагентів.

Література:

1. Макаренко П.М. Организация и экономический механизм адаптации аграрного хозяйствования к рыночной предпринимательской среде / П.М. Макаренко. – К.: Наукова думка, 1999. – 621 с.

2. Березівський П.С. Організація, прогнозування та планування агропромислового комплексу: навчальний посібник / П.С. Березівський, Н.І. Михалюк; Ред. П.С. Березівський. – 2-ге вид., стереотип. – Львів: «Магнолія плюс», видавець СПД ФО В.М. Піча, 2006. – 443 с.

3. Амбросов В.Я. Наукові положення удосконалення економічного і господарського механізмів розвитку сільського господарства / В.Я. Амбросов, Т.Г. Маренич // Економіка АПК. – 2005. – № 10 – С. 14-19.

4. Мостенська Т.Л. Економічний механізм функціонування молочної промисловості України: [Монографія] / Т.Л. Мостенська – К.: УДУХТ, 2001. – 328 с.

Ruda I. I., Dr. phil.,
Zhyvko Z. B., Prof., Dr.,
Ruda O. I., Dr. phil., Dozentin,
Staatliche Universität für Innere Angelegenheiten,
Lwiw, Ukraine

DIE WETTBEWERBSFÄHIGKEIT DES UNTERNEHMENS UNTER DER PRÄMISSE DER OFFENSIVEN UND DEFENSIVEN STRATEGIE

Um die Wettbewerbsfähigkeit und die Effizienz des Unternehmens zu verbessern, werden die offensiven strategischen (keine defensiven) Maßnahmen ergriffen und die vorteilhaften Bedingungen für den Wettbewerb geschaffen. Ausgehend von der Erfahrung des Unternehmens gilt eine Strategie «das Ernten der Früchte», die auf das Erreichen der höheren Ergebnisse von den zuvor durchgeführten Maßnahmen gezielt ist, als der nächste Schritt nach der offensiven Strategie.

Das Unternehmen kann so lange Einnahmen bekommen, bis die Wettbewerber keine passenden Maßnahmen ergreifen werden, um ihre Unternehmen zu schützen. Um die Wettbewerber vorzeitig und schnell wehrlos zu machen, muss ein Maßnahmenkomplex entwickelt werden, der das Unternehmen sichern wird, und in der Praxis umgesetzt werden. Dies ermöglicht wiederum den Geschmack und die Vorlieben der Verbraucher zu ergreifen und einen viel größeren Teil des Marktes zu erobern.

Es gibt sechs Arten der offensiven Strategie: Maßnahmen, die auf die Konfrontation oder das Übertreffen der Stärken des Wettbewerbers gezielt sind. Zur anderen Art zählt man Maßnahmen, die auf den Einsatz der Schwächen des Wettbewerbers orientiert sind. Zu den anderen Arten gehören auch der gleichzeitige Angriff auf mehrere Fronten, das Erobern des freien Platzes auf dem Markt; Partisanenkrieg und zuvorkommende Schläge [1, S. 297].

Zu den Maßnahmen, die das Unternehmen anwenden können, um die Stärken des Wettbewerbers gegenüberzustehen und zu übertreffen, gehören: 1) das Erobern der Segmente beim schwächeren Wettbewerber durch die höhere Produktqualität und bessere organisatorische Fähigkeiten; 2) das Übertreffen der Wettbewerbsvorteile des führenden Unternehmens nur dann, wenn die Wirksamkeit der vorgeschlagenen Maßnahmen als Folge der Einführung der günstigen Preispolitik, der effektiven Werbekampagnen, der Verbesserung der Verbrauchermerkmale eigenen Waren, die

Produktdifferenzierung gesichert wird, um die Aufmerksamkeit der Verbraucher auf die Produkte der Wettbewerber zu gewinnen. Handlungen, die auf die Verwendung der Schwächen des rivalisierenden Unternehmens orientiert sind, sind effektiver als die Stärken des rivalisierenden Führers zu schlagen, beim Versuch, einen Marktanteil zu erobern. Zu denen gehören: 1) die Konzentration eigener Aktivität auf den lokalen Märkten, auf denen das führende Unternehmen den kleinen Marktanteil hat oder ihn nicht zu erobern versucht; 2) die Versuche, jene territorialen Märkte zu erobern, auf denen das Marktführer-Unternehmen aus verschiedenen Gründen nicht vorhanden ist oder kein Interesse daran hat; 3) die Versuche Kunden von solchen Gegnern zu locken, deren Produkte eine geringe Qualität und mangelhafte Verbrauchereigenschaften haben; 4) den Markt der Wettbewerber zu erobern, die ihren Kunden keine qualitativen Dienstleistungen liefern; 5) dank der guten Werbung eigener Firmenmarke kann man den Marktanteil erobern; 6) die Diversifizierung der Produkte, die Verbesserung der Gebrauchseigenschaften von Produkten.

Der gleichzeitige Angriff auf allen Fronten kann die Lage des Wettbewerbers destabilisieren und lässt dem konkurrierenden Unternehmer alle Verbraucher nicht schützen. Dabei kann man gleichzeitig die günstige Preispolitik einführen, die bessere Werbung, Rabatte, differenzierte Produkte, die kostenlose Verteilung von Produktproben und vieles mehr anwenden.

Man kann durch die einschneidende Verbilligung auf einem bestimmten Marktsegment, die aktive Werbung und die breitere Differenzierung der Produkte unbesetzte Märkte erobern. Folgende Aktivitäten sollen verwendet werden, wenn das Unternehmen finanzielle Ressourcen genug hat und nach Berechnungen von den ergriffenen Maßnahmen gewinnen kann.

Der Partisanenangriff ist ideal für kleine Unternehmen, die keine finanziellen und industriellen Ressourcen genügend haben und keine Fachleute haben, die die Marketingstrategien beim Erobern des Marktes entwickeln könnten. Zu den Partisanenaktivitäten gehören: 1) die Eroberung der Verbraucher, die kein Interesse an Wettbewerber-Unternehmen zeigen; 2) das Wecken der Aufmerksamkeit von Verbrauchern, für die die Produkte der Wettbewerber uninteressant sind; 3) die Verkürzung der Produktlieferungsfrist für einzelne Verbraucher durch die günstigere geographische Lage; 4) die Verwendung der Vorteile der hochwertigen Produktion; 5) die Bereitstellung des breiteren Spektrums an Dienstleistungen und Service; 6) die einmalige Preissenkung, um einen großen Auftrag zu bekommen oder profitable aussichtsreiche Verbraucher zu locken; 7) das Wecken der Aufmerksamkeit von der staatlichen Behörde auf die Verletzung der Gesetzgebung, Patentrechten und die Verwendung der gewissenlosen Werbung von Wettbewerbern.

Die Unternehmen können die Maßnahmen auf dem Markt verwenden, die den Angriff der Unternehmen-Wettbewerber verhindern, und zwar: eigene Produktionskapazitäten zu erhöhen, um die Gegner zu entmutigen, solche Strategie zu verfolgen wegen der Möglichkeit eines übermäßigen Angebots und somit überschüssige Nachfrage für die Produktion des Unternehmens anzubieten. Zu den anderen Maßnahmen gehören die Abspenstigmachung der Lieferanten des hochwertigen Rohstoffs, die Eroberung der günstigeren geographischen Lage in Bezug auf Straßen, Verbraucher oder Rohstoffe; die Eroberung der angesehenen

Verbraucher, deren Nachfrage stabiler sein wird; das Schaffen des emotionalen Images des Unternehmens und die Abspenstigmachung mehr profitablen Händler.

Trotzdem sollten wir über die defensive Strategie nicht vergessen. Zu solchen Strategien gehören: das Verhindern der Angriffe von Wettbewerbern durch den zuvorkommenden Druck, um sie zusammenzuschlagen und zu zwingen, sich auf andere Marktteilnehmer umzustellen.

Man kann eigene Positionen durch folgende Maßnahmen verteidigen: 1) die Erweiterung der Produktpalette, um leere Marktnischen potentieller Wettbewerber zu füllen; 2) die Entwicklung der Modelle und Arten der Produkte mit Charakteristiken, die die Wettbewerber schon haben oder haben können; 3) das Angebot an Modellen, deren Eigenschaften denen der Wettbewerber ähnlich sind; 4) das Unterzeichnen der exklusiven Verträge mit Händlern und Distributoren, um die Wettbewerber von ihrem Vertriebsnetz zu trennen; 5) die Garantierung der wesentlichen Rabatte für Händler und Distributoren, um ihren Kontakt mit anderen Anbietern zu verhindern; 6) das Angebot an der kostenlosen oder kostengünstigen Ausbildung der Nutzer; 7) große Bemühungen, um die Nachfrage der Kunden für seine Produkte zu erhalten, durch das Bereitstellen besonderer Rabatte für diejenigen, die die Produkte von Wettbewerbern ausprobieren wollen, das Abstellen der Produkte verschiedener Typen in einer Reihe, um das Experimentieren dem Käufer zu ermöglichen, vorzeitige Benachrichtigung der Kunden über neue Produkte oder Preisänderungen, damit sich der potenzielle Käufer an Wettbewerber nicht wenden könnte; 8) die Erhöhung der Verkaufsmengen in Kredit für Händler und anderen Käufer; 9) die Minimierung der Lieferzeit für Ersatzteile; 10) das Patentieren der alternativen Technologien; 11) der Schutz eigener Know-Hows in der Produktentwicklung, Technologie und anderen strategisch wichtigen Bereichen der Wertschöpfungskette; 12) das Unterzeichnen der exklusiven Verträge mit den besten Lieferanten, um den Zugang zu den aggressiven Wettbewerbern zu verhindern; 13) der Verzicht auf die Lieferanten, die mit Wettbewerbern zusammenarbeiten; 14) die Produkte und die Handlungen der Wettbewerber müssen ständig kontrolliert werden [2].

Um die Wege für die Verbesserung der internationalen Wettbewerbsfähigkeit der heimischen Unternehmen zu finden, die unter instabilen Bedingungen ihrer Existenz und Entwicklung funktionieren, ist es sinnvoll, die bestimmenden Komponenten (Determinanten) zu analysieren, die ihre Tätigkeit beeinflussen, und zwar [3, S. 237]: 1) das Potential des ausländischen Marktes. Diese Komponente zeigt sich in erster Linie durch das Volumen der Verkäufe der Unternehmen- Exporteure sowie durch die Werte der Veränderungsrate des ausländischen-Marktes; 2) die Außenpolitik der exportierenden und importierenden Länder, die durch die Parameter von Export- und Importbarrieren, die rechtlichen Rahmenbedingungen und die politischen Faktoren gekennzeichnet sind; 3) die Effizienz der Ressourcennutzung, die einerseits mit verringerten Herstellungskosten direkt verbunden sind, und auf der anderen Seite mit dem Erhöhen der adaptiven Eigenschaften des Unternehmens; 4) das Scannen und Überwachungssystem des ausländischen Marktes, sowie die Vorhersage der Situationen, die auf dem internationalen Markt entwickeln; 5) das Synchronisationssystem aller Ebenen des Unternehmens bei der Sicherstellung der

Wirksamkeit der Exportfunktionen (das effiziente Logistiksystem im Unternehmen) [4, S. 72].

Um das Unternehmen auf dem internationalen Markt einzuführen, soll die Produktion auf die Übereinstimmung der internationalen Standards und Normen durch das Zertifizierungssystem getestet werden.

Bibliographie:

1. Dovhan' L. YE. Stratehichne upravlinnya. Navch. posib. 2he vyd. / L. YE. Dovhan', YU. V. Karakay, L. P. Artemenko. – K.: Tsentр uchbovoyi literatury, 2011. – 440 s.

2. Tompson-ml. A. A., Stryklend III A. Dzh. Stratehycheskyu menedzhment: kontseptsyy u sytuatsyy dlya analyza, 12-e yzdanye: Per. s anhl. / A. A. Tompson-ml., A. Dzh. Stryklend III. – M.: Yzdatel'skyu dom «Vyl'yame», 2006. – 928 s. [Elektronische Quelle]. – Zugangsmodus: http://2248932.ru/images/Books/7_StrategicheskiyMenedgnt.pdf

3. Antonyuk L. L. Mizhnarodna konkurentospromozhnist' krayin: teoriya ta mekhanizm realizatsiyi / L. L. Antonyuk / Monohrafiya. – K.: KNEU, 2004. – 273 s.

4. Perminova S. O. Upravlinnya mizhnarodnoyu konkurentospromozhnistyu yak faktor uspiкhu suchasnoho pidpryyemstva / S. O. Perminova, YE. V. Romanko // Molodyy vchenyy. – 2016. – № 2(29). – S. 70-74.

Савко О. Я., к.е.н. доцент,

Шкварок Х., студентка,

*Івано-Франківський національний університет нафти і газу
м. Івано-Франківськ, Україна*

АНАЛІЗ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ РОЗРАХУНКУ ФІНАНСОВИХ КОЕФІЦІЄНТІВ

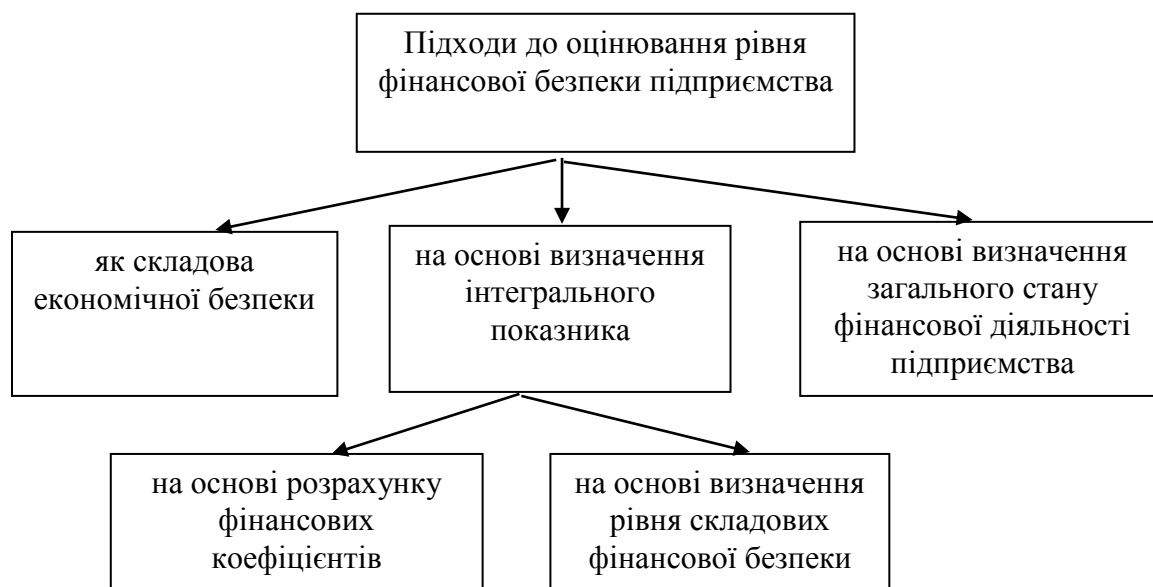
Діяльність будь-якого підприємства пов'язана із фінансовими ресурсами, які забезпечують процес життєдіяльності суб'єкта господарювання та є причиною та метою його функціонування. Величина фінансових ресурсів є показником ефективності діяльності підприємства та відображенням управлінських умінь, хисту та навичок менеджменту. Невід'ємною частиною збалансованого кругообороту фінансових ресурсів є забезпечення належного рівня фінансової безпеки підприємства, яка займає чільне місце у системі економічної безпеки та впливає на усі напрями діяльності суб'єкта господарювання.

Актуальність досліджень визначення та оцінки рівня фінансової безпеки полягає в тому, що вона включає в себе такі категорії та процеси як: прибутковість і рентабельність підприємства, структуру його капіталу та кредитоспроможність, що на сучасному етапі глобалізації фінансових ринків, дефіциту доступу до альтернативних фінансових ресурсів та високої вартості кредитів вимагають відповідних дій від системи менеджменту підприємств.

Так, фінансовою безпекою підприємства, група авторів [1, ст. 47] пропонує розуміти такий фінансовий стан, що характеризується, по-перше, збалансованістю та якістю сукупності фінансових інструментів, технологій і

послуг, які використовуються підприємством, по-друге, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз, по-третє, здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію його фінансових ресурсів, по-четверте, забезпечувати розвиток цієї фінансової системи.

Аналіз рівня фінансова безпека підприємства охоплює вивчення широкого спектру фінансових показників, а від так і використання різних підходів до оцінки. Вибір цих підходів залежить в першу чергу від умов діяльності суб'єкта господарювання, поставленої мети, вибору майбутньої стратегії господарювання (рис 1).

Рис. 1. Класифікація підходів до визначення рівня фінансової безпеки підприємства [2]

Для даного дослідження ми обрали підхід щодо визначення рівня фінансової безпеки підприємства на основі розрахунку фінансових коефіцієнтів. Це обумовлено, головним чином, наявністю необхідної вихідної інформації та інформативністю одержуваних у результаті значень коефіцієнтів

Аналіз рівня фінансової безпеки на основі зазначеного вище підходу проводився на практиці діяльності ПАТ «Інститут транспорту нафти», який є одним з провідних підприємств України з проектування, консультативного та інжинірингового супроводження об'єктів транспорту, перевантаження, зберігання, розподілу нафти і продуктів її переробки. Інформаційною базою дослідження є дані річної фінансової звітності емітента які були офіційно опубліковані на сайті державної комісії з цінних паперів та фондового ринку [3].

На основі проведених досліджень слід відмітити, що коефіцієнт забезпеченості запасів власними коштами суттєво зменшився у 2015-2016 роках та має від'ємне значення, що свідчить про незабезпеченість запасів підприємства довгостроковими стабільними джерелами фінансування. Коефіцієнт автономії вказує на те, що, підприємство в аналізований період було залежним від зовнішніх джерел фінансування, хоча даний показник збільшився у 2015-2016 роках, однак не досягнув оптимального значення.

**Аналіз фінансових коефіцієнтів ПАТ «Інститут транспорту нафти
за 2014-2016 роки**

Назва показників	Оптимальне значення	Роки		
		2014	2015	2016
Коефіцієнт автономії	0,5	0,31	0,36	0,37
Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних засобів	Залежить від стратегії	1,8	1,2	1,1
Коефіцієнт забезпеченості запасів власними коштами	0,6-0,8	-0,85	-1,7	-1,6
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,85-0,9	0,31	0,36	0,35
Коефіцієнт фінансової стабільності	більше 1	0,46	0,57	0,56
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,2-0,35	0,33	0,1	0,11
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,7-0,8	0,87	0,77	0,78
Коефіцієнт покриття	0,5-1	0,94	0,85	0,86

Значення коефіцієнтів швидкої ліквідності та покриття протягом аналізованого періоду є одними із найвищих серед аналізованих показників, що є позитивним для функціонування підприємства, тому можемо стверджувати, що підприємство мало можливість вчасно погашати свої боргові зобов'язання за допомогою високоліквідних активів та отриманого від операційної діяльності чистого грошового потоку і прибутку.

Таким чином, аналіз рівня фінансової безпеки на основі розрахунку фінансових коефіцієнтів засвідчив незадовільний фінансовий стан досліджуваного підприємства, а саме 5 з 8 показників не входять у межі оптимальних значень. Така ситуація вказує на наявність слабких сторін які суттєво впливають на рівень фінансової безпеки діяльності товариства. Тому для подальшого ефективного та стабільного функціонування зазначеного підприємства варто врахувати отримані результати та проводити заходи, щодо усунення виявлених недоліків.

Подальшими нашими дослідженнями повинен стати аналіз рівня фінансової безпеки підприємства за наведеними вище підходами, що дозволить комплексно оцінити ефективність функціонування товариства і на цій основі надати рекомендації щодо підвищення її рівня зокрема та економічної безпеки загалом.

Література:

1. Єрмошенко М. М. Економічні та організаційні засади забезпечення фінансової безпеки підприємства: препринт наукової доповіді / М. М. Єрмошенко, К. С. Горячова, А. М. Ашуєв [за наук. ред. М. М. Єрмошенка]. – К.: Національна академія управління, 2009. – 78 с.

2. Вергун А. М. Сучасні підходи до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства / А. М. Вергун, К. В. Стріжко // Ефективна економіка: фахове електронне видання. – 2014. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4142&p=1>
3. Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://smida.gov.ua/db/participant/00148429>

Скриньковський Р. М., к.е.н, доцент кафедри,
Львівський університет бізнесу та права
м. Львів, Україна

Крамар М. О., студент,
Львівський національний університет
імені Івана Франка
м. Львів, Україна

КОМПЕНСАЦІЙНА ПОЛІТИКА ЯК ЧИННИК ГАРМОНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИХ ВІДНОСИН

Сучасна практика ведення бізнесу в Україні доводить, що суб'єкти господарювання щораз частіше вдаються до пошуку шляхів гармонізації соціально-трудових відносин між роботодавцем та працівниками. Важливу роль у вирішенні окресленої проблеми відіграє компенсаційна політика.

Так, у контексті цього з аналізу літературного джерела [1] (С.О. Цимбалюк) з'ясовано, що соціально-орієнтована компенсаційна політика полягає у [1, с. 205]: посиленні матеріальної заінтересованості працівників в процесах покращення результатів праці; формуванні оптимальних умов для розвитку і реалізації працівником компетенцій і інтелектуальних вмінь (здібностей); покращенні рівня соціального забезпечення працівників; посиленні взаємовідповідальності між роботодавцем та працівником.

Тут встановлено, що реалізація основних положень компенсаційної політики сприятиме: 1) покращенню результатів діяльності підприємства; 2) розвитку нових ідей працівників, розробленню нових технологій і продуктів; 3) самореалізації працівників, професійному успіху, визнанню досягнень керівником і колегами; 4) позиціонуванню підприємства як соціально відповідального суб'єкта господарювання, формуванню позитивного іміджу та бренду; 4) залученню та закріпленню компетентних працівників, підвищенню якості людського капіталу тощо [1].

Поряд з тим, варто також наголосити, що сьогодні практика функціонування підприємств засвічує про низький рівень використання компенсаційного пакету у сфері компенсаційної політики. Визначено, що зазвичай компенсаційний пакет сформований із 2-х частин: фінансової та матеріальної нефінансової. Основу фінансової частини становить заробітна плата. Водночас, до матеріальної нефінансової частини належить комплекс пільг та послуг, що їх одержують працівники від роботодавця [2]. З'ясовано, що найчастіше у блок

матеріальної нефінансової компенсації, основою якої є соціальний пакет, входять такі послуги, як [2]: оплата послуг мобільного зв'язку; необмеженість доступу у мережу Інтернет; оплата проїзду у громадському транспорті; оплата вартості бензину і/або використання службового автомобіля; оплата навчання; компенсація харчування чи його безкоштовне надання; надання пільгових путівок; надання додаткових відпусток; надання знижки у придбанні продукції компанії тощо.

Водночас доцільно зазначити, що в основі політики компенсацій (компенсаційній політиці) лежать такі її «золоті» правила, які керівники підприємств (установ, організацій) не завжди дотримуються.

Так, правило перше: «Ніхто ніколи повністю не задоволений самою компенсацією». Згідно цього правила, заробітна плата не є основним стимулом, проте повинна задовільняти працівників та відповідати вимогам праці. Тут важливе місце займає прозорі та чесні трудові відносини між керівником та підлеглими, які не лише стануть гарантом успіху, але й сприятимуть формуванню політики, що не все вимірюється грошима [3].

Щодо другого правила, то його суть полягає у тому, що працівники підприємства завжди з'ясовують: а скільки отримують заробітної плати їхні колеги? Тому перш, ніж наймати працівників на роботу, необхідно сформулювати процес зарплатної політики чітким і прозорим, а також уникати можливих необґрунтованих завищень чи занижень заробітної плати у перспективі. Така політика у сфері оплати праці дасть можливість уникнути: 1) негативне емоційне сприйняття праці; 2) порушення клімату у колективі тощо [3].

Третє правило політики компенсацій говорить про те, що потрібно створити таку систему оплати праці, яка би дозволяла регулювати розмір заробітної плати переважно двічі на рік, виходячи із поточного функціонування підприємства з урахуванням можливих економічних криз (загроз) та сценаріїв його можливостей і розвитку [3].

Відповідно до четвертого правила, то воно говорить про відносність планів підприємства. Тобто, це можна пояснити тим, що підприємству сьогодні вкрай складно визначити майбутній реальний стан. Тому, з метою уникнення проблем невдоволеності працівників (підлеглих), менеджменту підприємства необхідно періодично проводити консервативний прогноз, а не дивитись оптимістично у майбутнє. Такі дії сприятимуть вирішенню різноманітних, і не лише кадрових проблем, але й проблем на фінансовому чи організаційному рівнях [3].

З метою виконання положень зазначених вище правил, необхідно завжди формувати все нові рівні організаційних можливостей і сертифікацій, час від часу проводити рейтингову оцінку діяльності працівників та не робити ніяких винятків щодо якості праці [3].

Таким чином, правильно розроблені положення компенсаційної політики та відносно прозоре їх дотримання сприятимуть покращенню відносин між керівником та підлеглими підприємства (установи, організації). У таких умовах, не тільки зросте рівень ефективності діяльності суб'єктів господарювання (підприємств), але і покращиться загальний стан соціально-психологічного клімату в колективі.

Література:

1. Цимбалюк С.О. Компенсаційна політика як чинник гармонізації соціально-трудоких відносин / С.О. Цимбалюк // Проблеми економіки. – 2015. – № 2. – С. 201-206.
2. Грицак Н. Страхування персоналу як складова компенсаційного пакету / Н. Грицак // Агробізнес сьогодні. – 2014, лютий. – № 4(275) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.agro-business.com.ua/kermo-kerivnyka/2074-strakhuvannia-personalu-ia-k-skladova-kompensatsiinogo-paketu.html>
3. Мельник А. Як побудувати систему компенсацій та зарплат у стартапі / Александр Мельник [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.imena.ua/blog/startup-compensation>

Фіголь С. І., аспірант,

*Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ АВТОСЕРВІСУ З ОПТОВОЇ ТА РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ

Автосервіс – це вид людської діяльності, спрямований на задоволення потреб споживача (автовласника) за допомогою надання індивідуальних послуг. Об'єктами діяльності є людина та її потреби в індивідуальних послуги.

Вітчизняний автомобільний сервіс стрімко прогресує, причому в різних секторах своєї діяльності. Особливо помітний ріст сектора, орієнтованого на роботу з продукцією зарубіжного виробництва.

Сучасна ринкова економіка висуває принципово інші вимоги до якості продукції, робіт, послуг, від якого в сучасному світі залежать виживання будь-якого підприємства, його стійке становище на ринку товарів та послуг, тобто рівень конкурентоспроможності.

Система автосервісу включає декілька автономних підсистем, що охоплюють весь спектр ринку автомобільних послуг, починаючи з вибору автомобіля і закінчуючи його утилізацією. Підсистема торгівлі призначена для задоволення потреб населення із придбання автомобілів, а також автомобільних аксесуарів і запасних частин.

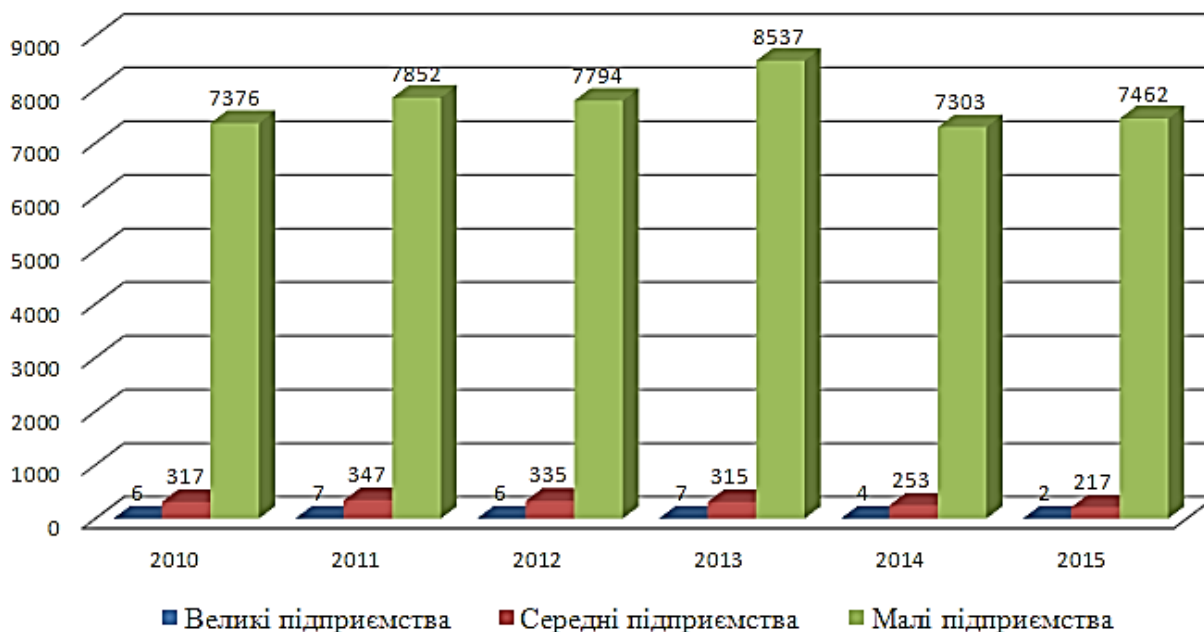
Оптова та роздрібна торгівля підприємств автосервісу включає всі види діяльності, які пов'язані з торгівлею та ремонтом автотранспортних засобів.

Оптова торгівля – це перепродаж (продаж без перероблення) нових або уживаних товарів роздрібним торговцям, підприємствам й організаціям або іншим оптовикам, діяльність агентів чи посередників з купівлі товарів від імені подібних осіб або продажу товарів подібним особам і компаніям.

Роздрібна торгівля – це перепродаж (продаж без перероблення) нових або уживаних товарів для особистого споживання або домашнього користування переважно населенню. Більшість підприємств роздрібною торгівлі отримують право власності на товари, які вони продають, однак деякі з них виступають як

агенти та від імені замовника здійснюють продаж товарів на умовах консигнації або комісії.

Розглянемо кількість підприємств за їх розмірами за видом економічної діяльності «Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів» (рис. 1).

Рис. 1. Кількість підприємств за їх розмірами за видом економічної діяльності «Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів»

Проаналізувавши рисунок 1, ми спостерігаємо зменшення великих підприємств в 2015 році на 2 одиниці в порівнянні з 2014 роком та на 5 одиниць в порівнянні з 2013 роком, аналогічна тенденція спостерігається з середніми підприємствами: в 2015 році на 36 одиниць порівняно з 2014 роком, на 98 одиниць з 2013 роком.

При порівнянні малих підприємств, ми спостерігаємо збільшення в 2015 році порівняно з 2014 роком на 159 одиниць.

Оптова й роздрібна торгівля; торгівля транспортними засобами; послуги з ремонту включають в себе згідно класифікатора економічної діяльності такі групи, а саме:

1. Торгівля автотранспортними засобами:

- оптова торгівля новими й уживаними автомобілями;
- роздрібна торгівля новими й уживаними автомобілями;
- посередницька діяльність у сфері оптової і роздрібної торгівлі автомобілями;

2. Технічне обслуговування та ремонт автомобілів:

- технічне обслуговування та ремонт автомобілів підприємствами;
- технічне обслуговування та ремонт автомобілів за замовленням населення;

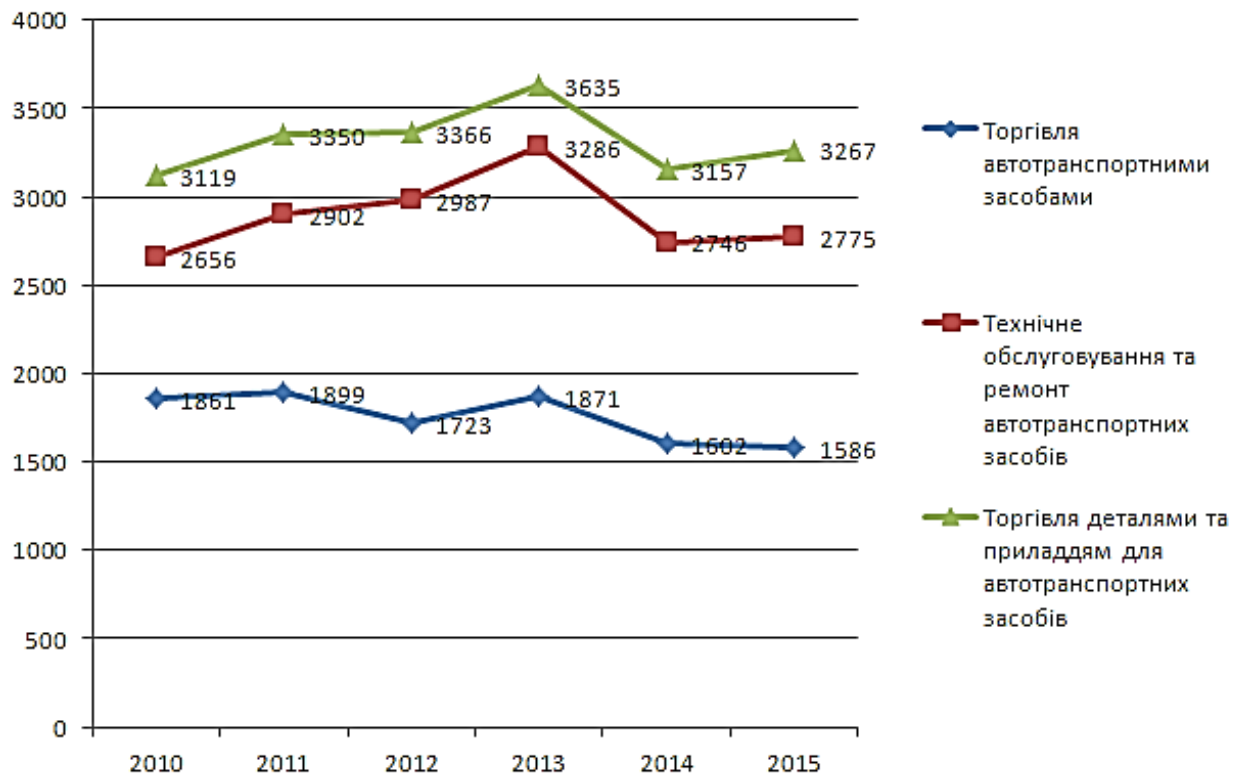
3. Торгівля деталями та приладами для автотранспортних засобів:

- оптова торгівля автотоварами;

- роздрібна торгівля автотоварами;
- посередницька торгівля авто товарами.

З рисунку 2 ми можемо побачити, що такі групи як: «технічне обслуговування та ремонт автомобілів» та «торгівля деталями та приладами для автотранспортних засобів» в 2014 році зменшились на 540 і 478 одиниць відповідно порівняно з 2013 роком. На протязі всіх інших років проглядалась тенденція до збільшення. Що стосується групи «торгівля автотранспортними засобами» за останні два роки спостерігається зменшення одиниць підприємств. В 2015 році на 16 одиниць порівняно з 2014 роком і в 2014 році на 269 одиниць порівняно з 2013 роком.

Рис. 2. Кількість підприємств за групами згідно класифікатора економічної діяльності

Отже, аналізуючи кількість підприємств за їх розмірами за видом економічної діяльності «Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів», можна зазначити, що відбувається зростання чисельності підприємств (в основному за рахунок збільшення частки малих підприємств). Щоб бути конкурентоздатним, підприємство повинне володіти конкурентними перевагами перед іншими суб'єктами ринку. Під конкурентними перевагами підприємства слід розуміти реальні або потенційні можливості, характеристики його виробничої, фінансової, маркетингової і іншої діяльності, що дозволяє підприємству в умовах конкурентної боротьби реалізувати свої економічні інтереси з більшою ефективністю, ніж його конкуренти. Рівень автосервісного обслуговування повинен відображати об'єм і структуру послуг (кількісні показники) і якості надання цих послуг населенню (якісні показники).

Література:

1. Управление автосервисом: учеб. пособие / под. ред. Л.Б. Миротина. – М.: Экзамен, 2004. – 320 с.
2. Кузнецова М.С. Державна служба статистики України. Статистичний збірник «Діяльність суб'єктів господарювання» 2015 / за редакцією Кузнецової М.С. – К.: ТОВ «Видавництво «Консультант», 2016. – 483 с.

**Чугрій Н. А., науковий співробітник,
Чугрій Г. А., головний фахівець,
Донецька державна сільськогосподарська дослідна станція
Національної академії аграрних наук України
м. Покровськ, Україна**

СОРТ РОСЛИН ЯК ІННОВАЦІЙНА ОСНОВА РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

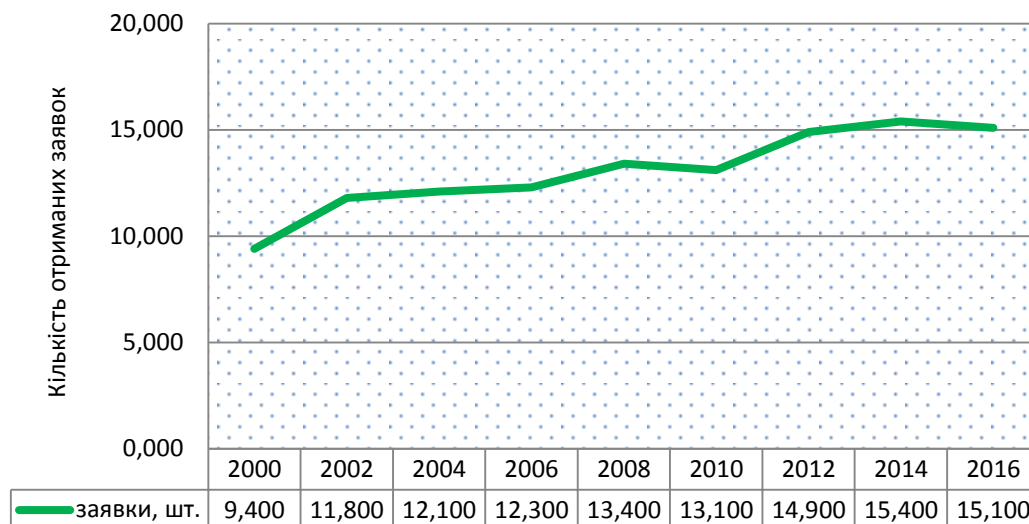
Використання сортових рослинних ресурсів є однією з найважливіших ланок сільського господарства – основою економічного і соціального розвитку держави. Виробництво сортових ресурсів зернових культур є однією з найважливіших ланок функціонування зернового комплексу, який відіграє важливу роль в економічному та соціальному розвитку держави. Від ефективності функціонування галузі селекції та насінництва зернових культур залежить рівень та якість забезпечення сільськогосподарських підприємств посівним матеріалом конкурентоспроможних сортів для здійснення сортозаміни та сортооновлення, що є важливою та невід'ємною складовою процесу зерновиробництва.

На сьогодні сорт є продуктом інноваційної діяльності, об'єктом інтелектуальної власності та нематеріальним активом, який значною мірою формує інтелектуальний та статутний капітал підприємств агропромислового комплексу.

Як зазначає О.В. Пічкур, новий сорт сільськогосподарських культур є інноваційним продуктом, результатом науково-дослідної розробки, об'єктом матеріальної та інтелектуальної власності. Значення сорту, створеного у процесі селекції оцінено в численних наукових працях. Вчені всього світу висловлюють одностайну думку, що сорт відіграє велику позитивну роль у підвищенні врожайності сільськогосподарських культур. За розрахунками провідних українських вчених до 2020 року питома вага приросту врожаю, одержаного за рахунок нового покоління сортів, буде становити від 70 до 80% або в 2-3 рази вище досягнутого рівня на теперішній час [2].

Велике практичне значення мають наведені показники надходження заявок на сорти рослин Всесвітньої організації інтелектуальної власності (WIPO), які наведені на рис. 1. За підсумками двох років поспіль спостерігається динаміка зниження надходження заявок на сорти рослин.

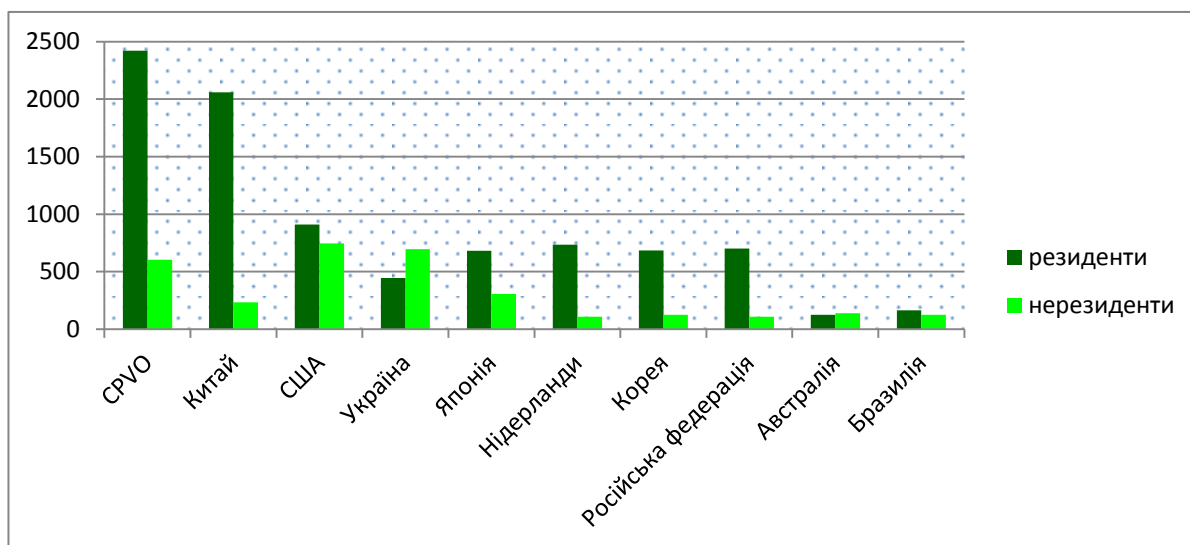
У 2016 році в усьому світі було подано близько 15100 заявок на сорти рослин, що на 2,3% менше, ніж у 2015 році [4].

Рис. 1. Динаміка надходжень заявок на сорти рослин

З 3111 заяв, отриманих у 2016 році, Рада з охорони прав на сорти рослин Європейського Союзу (CPVO) залишається провідним центром надходження заявок на сорти рослин. За даними Всесвітньої організації інтелектуальної власності Китай був другим за кількістю надходження заявок на сорти рослин, який налічував 2342 заяв, за ним Сполучені Штати Америки (1634), Україна (1075) та Японія (914). Якщо прослідкувати загальну динаміку надходження заявок вищеперерахованих країн, то слід відмінити, що спостерігається тенденція до зменшення кількості надходження заявок з 62% у 2015 році до 60% у 2016 році внаслідок зниження, що зазнає Україна та Японія [4].

Згідно проведеного аналізу Всесвітньої організації інтелектуальної власності визначимо топ-10 країн за кількістю отриманих заявок на сорти рослин (рис. 2).

Рис. 2. Топ-10 країн за кількістю надходження заявок на сорти рослин, 2016 р.

Як видно з діаграми, вісім з десяти провідних країн отримали більше заяв на сорти рослин від резидентів, ніж від нерезидентів [4].

В сучасних економічних умовах сорт є одним з найважливіших елементів технології обробітку будь-якої сільськогосподарської культури.

Щорічно сортовий фонд сільськогосподарських культур поповнюється новими, більш ефективними сортами і гібридами. За даними Мінагрополітики України, в 2016 р. зареєстровано 9060 сортів рослин, придатних для поширення, з них найбільша кількість припадає на кукурудзу – 2297 сортів, соняшник – 1286 сортів, пшеницю – 392 сортів [3].

Науковці Донецької державної сільськогосподарської дослідної станції постійно працюють над удосконаленням сортових ресурсів, займаючись селекцією високопродуктивних, посухостійких сортів озимої пшениці та ячменю ярого. Доведено, що головним фактором конкурентоспроможного виробництва і відповідно якісного позиціонування сільськогосподарських підприємств на ринку зерна є впровадження нових сортів. В табл. 1 наведені дані порівняльної оцінки ефективності виробництва пшениці озимої сортів донецької селекції.

Таблиця 1

Порівняльна оцінка економічної ефективності виробництва пшениці озимої сортів Богиня та Диво донецьке

Показники	Озима пшениця Богиня (в реєстрі з 2008 р.)	Озима пшениця Диво донецьке (новий сорт, на сортовипробуванні)
Площа посіву, га	1,0	1,0
Валовий збір, т/га	4,5	6,0
Урожайність, ц/га	45,0	60,0
Витрати на 1 га, грн.	11970,7	11852,0
Повна собівартість 1 т	2660,2	1975,3
Виручка від реалізації, грн./га	16650,0	22200,0
Прибуток, грн.	+4679,30	+10348,0
Рентабельність виробництва, %	39,1	87,3

Порівнявши дані економічної ефективності виробництва сортів озимої пшениці, представлені в табл. 1, можна зробити висновок про те, що впровадження нового сорту пшениці Диво донецьке буде для аграрного підприємства значно рентабельним.

Погоджуємося з І.Ф. Петровою, яка зазначає, що при правильному виборі сорту з'являється можливість максимально використовувати потенціал його продуктивності та за рахунок цього підвищити реальні збори зерна, не збільшуючи витрат на його виробництво. Новий, більш сучасний, високопродуктивний сорт забезпечує не тільки зростання врожайності, якості, стійкості посівів до стресових факторів середовища, а й сприяє кращому використанню природних і антропогенних ресурсів, в тому числі потенціалу родючості ґрунту, внесення добрив, засобів захисту [1, с. 279].

Таким чином, сільське господарство повинне забезпечити стійку продовольчу безпеку та економічний розвиток України. При цьому надзвичайну роль відіграє впровадження нових сортів рослин для виробництва високоякісного насіння в забезпеченні динамічного та стійкого ведення сільського господарства.

Література:

1. Петрова И.Ф. Внедрение новых сортов как основной фактор интенсификации зернового производства / И.Ф. Петрова // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). – 2013. – № 2(3). – С. 277-285.
2. Пічкур О.В. Правова охорона селекційних досягнень у рослинництві: монографія / О.В. Пічкур – К.: Авокадо, 2006. – 804 с.
3. Структура Державного реєстру сортів рослин, придатних для поширення в Україні у 2016 році [Електронний ресурс] // Міністерство аграрної політики України. – Режим доступу до ресурсу: <http://minagro.gov.ua/node/20870>
4. World Intellectual Property Indicators 2016 [Електронний ресурс] // WIPO. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_941_2016.pdf

**Shevchenko N. V., Candidate of Economics Sciences,
Senior Lecturer,
Lviv branch of the European University
Lviv, Ukraine**

THE CASH FLOW OF PUBLIC TRADED COMPANIES IN UKRAINE: THEORETICAL ASPECT

In modern business practice of public traded companies cash flows occupy the main place. Cash flow provides liquidity, solvency, profitability, financial activity of public traded companies. Effective cash flow management promotes financial activity of public traded companies and ensure its continued development.

In Ukrainian economic literature [1; 2] cash flow is defined as a set of distributed in time revenues and expenditures of funds and cash equivalents. The information base of cash flow of the public traded companies are: accounting documents, chart of accounts, materials of management records funds and different bills.

According to the classification, cash flows of public traded companies in Ukraine are divided into:

1. By direction of movement:
  - incoming cash flow;
  - out coming cash flow.
2. By type of activities:
  - cash flow from operating activities is the cash flow that comes into play from regular operations such as revenues and cash operating expenses net of taxes;

– cash flow from financing activities is the cash flow that comes into play from generating or letting cash through the issuance of additional equity, short or long-term debt for the firm's operations;

– cash flow from investing activities is the cash flow that comes to play through investment activities such as the acquisition or disposition of current and fixed assets.

3. By method of determining the volume of cash flows:

– gross;

– clean cash flow;

– calculated.

Often, Ukrainian economists associate cash flows of public traded companies with financial and economic relations. These relationships are with households, other companies, government, foreign and domestic investors, financial companies and others. All cash flows of public trade companies in Ukraine have valuable, documentary and temporal character.

All cash flows (incoming and out coming) of Ukrainian public traded companies show and document in the statement of cash flows. In the Ukrainian financial statements it corresponds to form № 3. In Ukraine the information about financial situation and cash flow statement of public traded companies is public. Issuers, investors, households, financial authorities can find it online smida.gov.ua [3].

Presentation of complete and accurate public information describes the company as:

– financially provided;

– informative;

– attractive for investors;

– responsible;

– law-abiding;

– financially active.

Today in Ukraine there are many negative factors affecting the increase of incoming cash flow of the public traded companies and therefore profitability. The main of them are:

– difficult political situation because of the war in the east of the country;

– imperfection in legislation;

– corruption in judiciary;

– undeveloped stock market;

– distrust of investors (Ukrainian and foreign);

– unreliable financial partners and suppliers;

– insufficient and untimely informativeness about the status and activities of the public traded companies;

– the high rate of bankruptcy;

– and others.

Therefore, for modern Ukrainian public traded companies effective cash flow management is important. The main goal of management is to ensure growth of incoming cash flows and establishing financial equilibrium in income and

expenditure. It should be defined and follow the next principles: certainty, informativeness, liquidity, affectivity, respectability.

Thus, we can conclude that for effective functioning of public traded companies in Ukraine it is important to carry out constant monitoring of positive cash flow. Also, to insure investors attraction, provide complete and accurate information, produce quality products.

References:

1. Financial menegment: textbook / A. M. Poderogin. – K.:KNEU, 2015. – P. 580.
2. SMIDA [e-resours]. <https://smida.gov.ua/about>

Izdevniecība «Baltija Publishing»
Valdeķu iela 62 – 156, Rīga, LV-1058

Iespēsts tipogrāfijā SIA «Izdevniecība «Baltija Publishing»
Parakstīts iespiešanai: 2017. gada 20. jūlijs
Tirāža 150 eks.